

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Marija Podbevšek Kališnik

Dejavniki vpliva na (ne)uspešnost posvojitve

Magistrsko delo

Ljubljana, 2019

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Marija Podbevšek Kališnik

Dejavniki vpliva na (ne)uspešnost posvojitve

Magistrsko delo

Študijski program: Socialno delo z družino

Mentorica: red. prof. dr. Tanja Rener

Ljubljana, 2019

ZAHVALA

Magistrsko nalogo posvečam članom društva Deteljica in strokovni vodji Programa priprave na posvojitev v društvu Deteljica dr. Viktoriji Bevc. Prav vam gre zahvala za nastanek te naloge, saj ste z menoj že vrsto let pripravljeni deliti svoje znanje, izkušnje in zgodbe.

Iskrena hvala tudi dr. prof. Tanji Rener za mentorstvo, vodenje, nasvete in usmeritve. Nenazadnje pa velika zahvala velja Petri za nesebično podporo in spodbude, gospe Marjeti Humar za lektoriranje ter moji družini, ki mi je vedno in povsod stala ob strani.

Predvsem pa tebi, dragi mož, največja HVALA za tvojo podporo, potrpežljivost in varstvo najinih dragih hčera, s čimer si meni omogočil čas za pisanje.

PODATKI O MAGISTRSKI NALOGI

Ime in priimek: Marija Podbevšek Kališnik

Naslov naloge: Dejavniki vpliva na (ne)uspešnost posvojitve

Mentorica: red. prof. dr. Tanja Rener

Kraj: Ljubljana

Leto: 2019

Št. strani: 149 Št. slik: 1 Št. tabel: 3

Št. bibl. opomb: 68 Št. prilog: 2

Mentorica: red. prof. dr. Tanja Rener

Ključne besede: posvojitve otroka, korist otroka, dejavniki vpliva na (ne)uspešnost posvojitve, priprava na posvojitve otroka, informacije o posvojenem otroku, podpora družini po posvojitvi

Povzetek: V magistrski nalogi smo raziskovali dejavnike vpliva na (ne)uspešnost posvojitve – kako vplivajo na uspešnost posvojitve otroka priprava na posvojitve, informacije o otroku, njegovi preteklosti in njegovem biološkem izvoru, ki so bile na voljo udeležnim v postopku posvojitve, ter strokovna podpora po posvojitvi. Rezultati raziskave so pokazali, da je med prvimi najpomembnejšimi varovalnimi dejavniki uspešne posvojitve otroka vsebinsko, časovno in metodološko ustrezno opredeljena skupinska priprava na posvojitve. Omogoča dvig iz stiske, ki jo pogosto povzroči neplodnost. Na uspešno posvojitve vplivajo strokovne informacije o posvojitvi in rejništvu, izkustveno učenje za oblikovanje realnih pričakovanj do otroka in odgovoren pristop k posvojitvi in njenim posebnostim. Raziskava je tudi pokazala, da socialni starši s pomočjo priprave na posvojitve lažje razvijejo ustrezen način komuniciranja o posvojitvi ter pridobijo ustrezna znanja o varnem načinu navezanosti v družini, posvojiteljski starši, ki niso bili v ustrezni pripravi ali se zanjo sploh niso odločili, pa imajo težavo pri komuniciranju o posvojitvi. Odgovori intervjuvancev so dali pomen drugemu raziskovanemu dejavniku – informacijam o otroku, ki so pomembne pri odločanju za posvojitve kot tudi za ustrezno odzivanje na otrokove potrebe in odgovore posvojenemu otroku v času oblikovanja njegove lastne identitete. Med temi informacijami so navedli informacije o nosečnosti, porodu, bioloških starših in sorojcih, zdravstvenem stanju otroka, njegovem življenju pred posvojitvijo in morebitnih specifičnih potrebah. Raziskovanje bioloških korenin je bilo v ospredju kot potreba vseh posvojenih otrok. Tretji pomemben dejavnik posvojitve pa se je pokazal v odgovorih, da družina z izkušnjo posvojitve želi, potrebuje in tudi pričakuje pomoč in podporo po posvojitvi ob različnih izzivih, s katerimi se srečuje. Udeleženi v raziskavi so poudarili, da največ pomoči in podpore pričakujejo od samega programa Deteljice, kjer so bili v pripravi na posvojitve in kjer predvsem cenijo strokovne nasvete vodje programa in možnost srečevanja z drugimi socialnimi starši in posvojenimi otroki, sodelovanje s centrom za socialno delo pa vidijo kot zaželeno, predvsem v vlogi posredovalca informacij o biološkem izvoru in o razlogih za posvojitve ter hkrati možnega povezovalca med otrokovo biološko in socialno družino. Odgovori raziskovane populacije, socialnih staršev in odraslih posvojenih oseb so pokazali, da priprava na posvojitve, informacije o otroku in njegovi preteklosti ter strokovna podpora po posvojitvi pomembno vplivajo na uspešnost posvojitve otroka in so zato nujni sestavni del strokovnega socialnega dela v postopku posvojitve otroka.

MASTER'S THESIS INFORMATION

Name and surname: Marija Podbevšek Kališnik
Master's degree title: Factors Affecting (Un)Successful Adoption
Mentor: red. prof. dr. Tanja Rener
Place: Ljubljana
Year: 2019

Number of pages: 149 Number of pictures: 1
Number of tabel: 3
Number bibliographical notes: 68 Number of attachments: 2

Title: Factors Affecting (Un)Successful Adoption

Keywords: child adoption, benefit for the child, factors affecting (un)successful adoption, preparation for adoption, information about the adopted child, support for the family after the adoption

Abstract: This thesis discusses the factors affecting (un)successful adoption: to what extent does a successful adoption depend on the preparation for adoption and on information about the child and his or her past and biological origin that is provided to the participants in the proceeding. It also discusses professional support after the adoption process is complete. The research proves that substantive, timely, and methodologically adequate preparation for adoption for all participants is one of the most important protective factors for a successful adoption. It can help relieve distress frequently caused by infertility, it provides expert information on adoption and foster care, and serves as experiential learning in the sense of building realistic expectations about a child and the responsible approach to adoption and its peculiarities. Furthermore, the research shows that preparation for adoption helps social parents to develop proper communication about adoption and gain specific knowledge on secure attachment between family members. On the other hand, adoptive parents who had inadequate preparation or no preparation at all have difficulties talking about adoption within their family and beyond, and especially with the child. The interviewees' responses place major importance on the second risk factor discussed in this thesis: information about the child. This is crucial when making decisions for adoption, as well as when responding to the child's needs and giving answers to the adopted child when he or she is building their own identity. It is stated that the most important information includes details about pregnancy, delivery, biological parents and siblings, the child's health condition, the child's life before adoption, and possible specific needs. Research of their biological roots is identified as a need of all adopted children. The third factor of a successful adoption includes answers that the adoptive family desires, needs and expects help and support after adoption when facing different challenges. The interviewees emphasized that they expect help and support mostly from the *Deteljica* programme that carried out the preparation for adoption. They highly value professional advice given by the head of the programme and the opportunity to meet other social parents and adopted children. On the other hand, they perceive cooperation with the social work centre as desired especially for the exchange of information regarding the biological origin of the child and the reasons for adoption, and for connection between the child's biological and adoptive family.

Based on the answers of adoptive parents and adults who were adopted as children, the research shows that the most important factors for adoption are preparation for adoption, information about the child and his or her past and professional support after the adoption. Therefore, these are the essential part of professional child adoption process.

PREDGOVOR

Kralj Salomon: Modrost za odločitev za pravo mater je dobil od Boga.

Danes: Znanje in vedenje.

(Neznan avtor)

Možnost varnega družinskega življenja, ki ga je otrok deležen s posvojitvijo, je nedvomno najboljša izbira za otroka, ki iz kakršnihkoli razlogov ostane brez staršev, ki živi v slabih življenjskih okoliščinah ali je celo nameščen v institucionalno oskrbo.

Pogled strokovnih krogov na življenje po posvojitvi je pogosto preveč poenostavljen in »pravljичno idealiziran«. Zaradi slednjega se lahko spregledajo dejavniki, ki pomembno vplivajo na to, ali bo posvojitev uspešna ali ne, pa tudi izzivi, s katerimi se srečuje socialna družina, ki pogosto ostaja sama, brez ustrezne podpore. Po dosedanjih izkušnjah in ugotovitvah raziskav se to lahko zgodi zaradi strokovno neustrezne priprave na posvojitev, pomanjkljivega znanja o pomenu biološkega izvora posvojenih otrok in nezadostne podpore po posvojitvi. Te dejavnike v našem delu predstavljamo kot dejavnike tveganja.

Izbrana tema magistrske naloge lahko povzroči razpravo o primernem jeziku socialnega dela, saj besede, kot so neuspešna posvojitev in dejavniki tveganja, lahko prebudijo negativen prizvok posvojitve. Kar nas je spodbudilo k izbiri navedene teme in naslova, je, da ponovno opozorimo na potrebno preseganje tradicionalnega pogleda na socialno starševstvo v smislu, da je za posvojitev dovolj le »ljubezen in dobro materinsko srce«. Izkušnje oseb, ki so udeležene v posvojitvi, in tudi ugotovitve raziskav kažejo, da so potrebni tudi znanje, usposobljenost in pripravljenost socialnih staršev na izzive, ki jih prinaša posvojitev otroka. Dejavniki, za katere se predvideva, da pomembno vplivajo na posvojitev na daljši rok, nam nalagajo raziskovalna preverjanja in na podlagi rezultatov raziskav predlogi za izboljšave strokovnega dela na področju posvojitve otrok. Znanje o mehanizmih uspešne posvojitve, kot tudi o dejavnikih tveganja, je pomembna naloga strokovne službe, saj pomembno vplivajo na učinkovitost izpeljanih socialnovarstvenih ukrepov zaščite otroka. Pomembno vprašanje je tudi, kako dejavniki tveganja vplivajo na posvojitev in kako vstaviti ustrezne varovalke v koncept strokovnega dela pri odločanju o posvojitvi otroka oz. še pomembnejše, kakšne socialne starše izbrati in kako jih opremiti za zahtevno nalogo staršev posvojenemu otroku.

Izkušnje posvojiteljev namreč kažejo, da je veliko socialnih staršev, tudi tistih, ki so bili vključeni v pripravo, ob določenih otrokovih težavah povedalo, da je posvojitev večji izziv, kot so pričakovali, da potrebujejo podporo tudi po posvojitvi in kako prav bi jim prišle mnoge informacije, tudi o otrokovem izvoru, če bi jih imeli ali bi jih lahko dobili.

Odgovornost vključenih strokovnih delavcev v proces posvojitve otroka, tako centra za socialno delo kot po novem sodišč, je s posegom v otrokovo usodo velika. Za strokovno ustrezne odločitve in ukrepanje v korist otroka je potrebno imeti ustrezno znanje in izkušnje, strokovno suverenost ter osebno in tudi strokovno zrelost, ki omogoči kompetentno razmišljanje in odgovorno sprejemanje odločitev za dolgoročno dobrobit posvojenega otroka.

Odgovorno pa lahko postopa strokovni delavec/delavka takrat, ko razume proces posvojitve z vsemi značilnostmi posvojitve in potrebami posvojenega otroka, potrebami prosilcev za posvojitev in vso nevidno dinamiko, ki poganja kolesje motivacije za posvojitev na strani otroka in še posebej na strani bodočih staršev posvojenega otroka. Zato ne bo odveč raziskovanje dejavnikov vpliva na (ne)uspešnost posvojitve. Slednji rezultati lahko stroki prispevajo novosti, ki bodo oplemenitile in oprijemljiveje zastavile strokovno delo, ki je po novem Družinskem zakoniku razdeljeno med strokovne delavce/delavke centrov za socialne delo in sodišč.

KAZALO VSEBINE

1. UVOD	1
1.1. Opredelitev ključnih pojmov	1
1.2. Pogled na posvojitve v kontekstu socialnega starševstva in pluralnosti družinskih oblik	2
1.3. Pogled na posvojitve skozi globalizacijske procese v svetu	3
1.4. Pogled na posvojitve v kontekstu socialnega dela z družino	4
1.5. Zakonodajni okvir posvojitve v Sloveniji	6
2. TEORETIČNI OKVIR	8
2.1. Posvojitve – dolgoročni ukrep zaščite otroka	8
2.2. Varovalni dejavniki in dejavniki tveganja pri posvojitvi	9
2.3. Dejavniki na strani posvojenega otroka	10
2.3.1. Starost otroka ob posvojitvi	10
2.3.2. Zdravstveno stanje otroka	11
2.3.3. Narodna, rasna, kulturna in etnična pripadnost posvojenega otroka	12
2.3.4. Navezanost posvojenega otroka	13
2.3.5. Predhodna namestitve otroka v domsko oskrbi ali rejništvu	14
2.3.6. Otrokov posebne potrebe in vpliv travme iz zgodnjega otroštva	15
2.4. Dejavniki vpliva na strani socialnih staršev	17
2.4.1. Partnerski odnos in posvojitve v družino z dvema staršema proti posvojitvi otroka s strani samske osebe	17
2.4.2. Motivacijski dejavnik za posvojitve otroka: neplodnost proti altruističnemu dejanju	17
2.4.3. Pričakovanja bodočih posvojiteljev glede posvojitve in lastnosti posvojenega otroka	19
2.4.4. Družinska dinamika in komunikacija o posvojitvi	21
2.4.5. Odnos socialnih staršev do bioloških staršev posvojenega otroka	22
2.5. Dejavniki vpliva, povezani z informacijami o posvojitvi, o posvojenem otroku in o njegovem biološkem izvoru	24
2.5.1. Skrivnostnost, koncept zaprte posvojitve in inkognito posvojitve	24
2.5.2. Komunikacijska odprtost in odprta posvojitve	26
2.5.3. Informacije o otroku, njegovem življenju pred posvojitvijo in biološkem izvoru	26
2.5.4. Iskanje biološkega izvora otroka, ki je bil posvojen	29
2.6. Organizacijski dejavniki, ki vplivajo na (ne)uspešnost posvojitve	30
2.6.1. Priprava na posvojitve	30

2.6.2.	Strokovna podpora družini po posvojitvi	32
2.6.2.1.	Pomembna obdobja in mejniki v življenju posvojenega otroka	34
2.6.2.2.	Vrste podpore socialni družini po posvojitvi	36
3.	PROBLEM	40
3.1.	Opis problema	40
3.2.	Raziskovalna vprašanja	41
4.	METODOLOGIJA	43
4.1.	Vrsta raziskave	43
4.2.	Merski instrumenti in viri podatkov	43
4.3.	Populacija in vzorčenje	43
4.4.	Zbiranje podatkov	45
4.5.	Obdelava in analiza podatkov	45
5.	REZULTATI RAZISKAVE IN INTERPRETACIJA	47
5.1.	Priprava na posvojitev	47
5.1.1.	Neplodnost	48
5.1.2.	Partnerski odnos	49
5.1.3.	Informacije o posvojitvi	50
5.1.4.	Starševstvo posvojenemu otroku	50
5.1.5.	Realna pričakovanja glede otroka	51
5.1.6.	Skupinsko delo, izkustvena priprava, branje literature in beleženje svojega doživljanja	53
5.1.7.	Pogovor o posvojitvi znotraj družine	53
5.1.8.	O posvojitvi izven ožje družine	54
5.1.9.	Dogodki, ki izzovejo pogovor o posvojitvi	56
5.1.10.	Občutek pripadnosti socialni družini	57
5.2.	Informacije o otroku	58
5.2.1.	Informacije o nosečnosti biološke mame in o porodu posvojenega otroka	59
5.2.2.	Informacije o bioloških starših	60
5.2.3.	Informacije o sorojencih	62
5.2.4.	Informacije o razlogu za posvojitev	63
5.2.5.	Informacije o zdravstvenem stanju otroka	64
5.2.6.	Informacije o življenju pred posvojitvijo	66
5.2.7.	Informacije za odgovore na otrokova vprašanja	68
5.2.8.	Posredovanje informacij otroku s strani socialnih staršev	69
5.2.9.	Raziskovanje bioloških korenin posvojenega otroka	70

5.2.10.	Poti do informacij o posvojitvi.....	71
5.2.11.	Med pravico vedeti in pravico do anonimnosti bioloških staršev.....	73
5.3.	Podpora po posvojitvi.....	74
5.3.1.	Oporne točke družine z izkušnjo posvojitve.....	75
5.3.2.	Podporna skupina ljudi z izkušnjo posvojitve.....	77
5.3.3.	Srečevanje z odraslimi posvojenimi osebami	77
5.3.4.	Srečevanje posvojenih otrok	78
5.3.5.	Vloga centra za socialno delo po posvojitvi	78
6.	RAZPRAVA IN SKLEPNE UGOTOVITVE RAZISKAVE	81
7.	PREDLOGI.....	87
8.	ZAKLJUČEK.....	89
9.	LITERATURA.....	90
10.	PRILOGE	97
10.1.	Obdelava in analiza podatkov.....	97
10.1.1.	Pripisovanje pojmov in vsebinskih sklopov posameznim izjavam.....	97
10.2.	Razporeditev izjav po vsebinskih sklopih in določitev posameznih kategorij	129
10.2.1.	Priprava na posvojitve.....	129
10.2.2.	Informacije o otroku.....	135
10.2.3.	Podpora po posvojitvi	145

Kazalo tabel

Tabela 1: Varovalni dejavniki in dejavniki tveganja pri posvojitvi (po avtorjih Coakley in Berrick, 2008 in Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014)	10
Tabela 2: Raziskovalna populacija z oznakami intervjuvanih oseb in številom intervjujev	44
Tabela 3: Pripisovanje pojmov in vsebinskih sklopov posameznim izjavam	129

Kazalo slik

Slika 1: Dogodki in obdobja, ki izzovejo potrebo po večji podpori. Vir: povzeto po Romero, 2016, Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014.	35
---	----

1. UVOD

1.1. Opredelitev ključnih pojmov

Posvojitev otroka: Posvojitev je ena najbolj znanih oblik socialnega starševstva in hkrati socialnovarstveni ukrep države z namenom zaščite otroka, ki ne more živeti s svojimi starši ali mu ti ne morejo omogočiti zdravega psihofizičnega razvoja. Hkrati predstavlja tudi pot oblikovanja družine za tiste, ki nimajo svojih bioloških otrok (Zaviršek, 2012: 25–26).

Korist otroka: Načelo koristi otroka je vrednostni pojem, ki upošteva otrokovo osebnost, okoliščine, razmere in pogoje, v katerih živi in se razvija. Za otroka, njegove pravice in koristi, so v prvi vrsti dolžni skrbeti njegovi starši, če tega iz različnih razlogov ne zmorejo, to prevzame država. Država zagotavlja otrokovo korist predvsem z ukrepi za varstvo otrokove koristi, po novi ureditvi pa tudi s tem, da zagotavlja pogoje za delovanje nevladnih organizacij in strokovnih institucij za razvijanje pozitivnega starševstva (Družinski zakonik, 2017: 7. člen). Načela Konvencije OZN o otrokovih pravicah iz leta 1989 govorijo, da se morata otroku zagotoviti stabilnost/stalnost in stanovitnost stikov z odraslimi, ob katerih bo lahko zdravo odraščal in se razvijal, hkrati pa bodo varovane njegove temeljne pravice in pravne koristi (Bevc, 2002: 13). Korist otroka torej pomeni, da se v postopku posvojitve sledi zagotavljanju optimalnih pogojev za vsestranski razvoj in otrokovo pravno korist.

Uspešna posvojitev: Uspešnost posvojitve razumemo kot sposobnost socialnih staršev, da poznajo in razumejo potrebe posvojenega otroka in omogočijo njihovo zadovoljitev. Specifične potrebe posvojenega otroka so vezane na njegovo posebno življenjsko situacijo, na življenje, razpeto med biološkimi starši, ki so otroku dali življenje, in posvojiteljskimi starši, ki otroku omogočajo živeti to življenje. To pa je možno le v družini, kjer sta posvojiteljska starša osvobodjena posledic morebitne neplodnosti ali drugih čustvenih pritiskov v medsebojni komunikaciji in v komunikaciji z otrokom ter na ta način sposobna zrele, odprte komunikacije o svoji in otrokovi preteklosti, o posvojitvi pred otrokom nimata skrivnosti, sta sposobna medsebojnega sožitja na osveščen način, ki dopušča dovolj prostora za individualnost in dovolj motivacije za skupnost, dovolj prostora za vsakogar in hkrati dovolj odprtosti, da se čutijo pripadne. Uspešnosti posvojitve tako ne gre iskati v idealnem starševstvu, še manj pa v zadovoljitvi zgolj osnovnih potreb, ki jih običajno ima vsak otrok v rodni družini (Bevc,

2014:13–14). Poleg tega ključnega pojma v tekstu uporabljamo tudi termin neuspešna posvojitve.¹

Varovalni dejavniki in dejavniki tveganja pri posvojitvi: Varovalni dejavniki in dejavniki tveganja pri posvojitvi so vsi dejavniki, ki vplivajo na (ne)uspešnost posvojitve. To so torej razsežnosti, vidiki, ki na različne načine, ogrožajoče ali varovalno, vplivajo na življenjski svet udeleženih v posvojitvi.² Z razvrščanjem dejavnikov na varovalne dejavnike in dejavnike tveganja si pomagamo v analitične namene, vendar je na tem mestu potrebno poudariti tudi to, da vsi dejavniki ne vplivajo nujno na vsako posvojitve. V našem delu bomo podrobneje obravnavali naslednje tri dejavnike: priprava na posvojitve, informacije o posvojenem otroku in podpora posvojitelski družini po zaključenem postopku posvojitve.

1.2. Pogled na posvojitve v kontekstu socialnega starševstva in pluralnosti družinskih oblik

Posvojitve je oblika družinskega razmerja, ki je osnovano na nebiološki povezanosti otroka in staršev. Obstoj starševskega razmerja kot socialnega razmerja je tisto, kar ga razlikuje od drugih podobnih oblik vsakdanjega življenja (Rener, Sedmak, Švab, Urek, 2006: 95). Je ena najstarejših in najbolj znanih oblik socialnega starševstva in ker je trajna oblika varstva, nastane med starši in otrokom, ki je posvojen, enako razmerje kot med drugimi biološkimi in nebiološkimi starši in otroki (Zaviršek, 2012: 26).

Pogosto je posvojitve tudi pot oblikovanja družine za tiste, ki iz kakršnihkoli razlogov ne morejo imeti otrok. Namen posvojitve je prvenstveno korist otroka, od strokovnih služb se pričakuje ugotovitev otrokovih potreb, na temelju katerih strokovna služba poišče ustrezne posvojitelske starše (Bevc, 2014: 12). Pomembno je, da se v procesu posvojitve postavi v ospredje otroka kot tudi njegova korist, potrebe in perspektiva ter se mu zagotovi bivanjska varnost. Optimalen seznam otrokovih potreb je znan: vsak otrok potrebuje nego, skrb, ljubezen, varnost, toplino, upoštevanje in tudi materialne dobrine, ki so potrebne za dostojno življenje, kar mu lahko nudi odrasla oseba, ki to zmore in hoče (Rener, 2018: 203).

¹ Izraz neuspešna posvojitve se nanaša na prekinitev posvojitve in premestitev otroka iz posvojitelske družine (»adoption disruption, adoption breakdown, adoption dissolution«). Nekatere definicije avtorjev se osredotočajo na prekinitev posvojitve pred pravno-formalnim zaključkom posvojitve, druge na prekinitev kadarkoli v času posvojitelskega procesa, bodisi pred pravnomočno odločbo o posvojitvi bodisi kadarkoli kasneje do otrokovega osemnajstega leta starosti (Smith in Howard, 1999, Coakley in Berrick, 2008, Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014).

² Prirejeno po Poštrak, 2010.

V sodobnem družinskem življenju se s pluraliziranjem družinskega življenja ter življenjskih in družinskih potekov starševstvo razširja na različne oblike socialnega starševstva. Posvojitev je ena izmed teh oblik, je družbeni odnos oz. socialni koncept, ki zaradi sprememb pridobiva vse večjo pozornost, čeprav družino z izkušnjo posvojitve družbene predstave še vedno obravnavajo kot »drugačno« in »nepravo« (Rener, 2006: 26).

Čeprav je posvojitev označena kot ukrep, namenjen zaščiti otroka, pa se v družbi in tudi stroki socialnega dela vse pogosteje interpretira kot pot oz. prihod otroka v družino – k posamezniku ali paru – ki tega ne morejo uresničiti drugače³ (Bevc, 2002). Gospodarski napredek in družbena blaginja razvitega sveta sta v zadnjih desetletjih 20. stoletja posvojitve spremenila v dejavno pomoč parom, posameznicam in posameznikom, da postanejo starši (Zaviršek, 2012: 51). Tako ne gre spregledati dveh ključnih motivacijskih dejavnikov, ki vplivata na odločitev posameznika ali para za posvojitev: 1. potreba po osnovanju družine in družinskega življenja, ki si ga lahko ustvarimo s pomočjo posvojitve, 2. okrepila pa se je tudi perspektiva, usmerjena na otroka, in sicer osnovni človeški vzgib, da bi zaščitili ranljivega otroka, ali morda celo, da bi »rešili siroto« (Smith Rotabi in Bromfield, 2017). To prepoznavamo tudi iz medijev, saj večinoma prikazujejo posvojitev kot odgovor na vprašanje, kako priti do več otrok za posvojitev in ustreči željam parov, ki si želijo posvojiti otroka, in ne, kako ustvariti razmere, da bi bilo za posvojitev čim manj otrok (Bevc, 2014).

Tako z večjo kompleksnostjo sodobnih zahodnih družb – postaja kompleksnejša tudi družina, ki je ne določa le »kri«, kajti sorodstveno razmerje v smislu krvnih, bioloških oz. genetskih vezi v tem pogledu ni več konstruktivni pogoj družinskih razmerij (Švab, 2010: 342–344).

Težava se pojavi, kadar se strukturna razlika družin vrednoti kot primanjkljaj (Jensen, 2010: 370). Družine, ki se ne prilagodijo standardom »normalne družine«, so še vedno patologizirane in stigmatizirane (Mešl, 2008: 87). To se še vedno dogaja tudi na področju posvojitve.

1.3. Pogled na posvojitev skozi globalizacijske procese v svetu

Na posvojitev kot ukrep za zaščito otroka vplivajo tudi politični dejavniki,⁴ ki so po svetu v veliki meri ustvarjali ali botrovali potrebi po zaščiti otroka in narekovali tokove posvojitve.

³ 98 odstotkov posvojenih otrok v Sloveniji je posvojenih s strani neplodnih parov. Neplodnost je razlog tudi za odločitev para, da se odloči za mednarodno posvojitev (Bevc, 2002).

⁴ Politični vzvodi, kot na primer politika enega otroka na Kitajskem in potreba po potomcu »pravega spola«, so povzročili izrazito nesorazmerje med spoloma in »srečne deklice«, ki so se izognile selektivnemu splavu, so bile ob rojstvu zapuščene in kasneje oddane v posvojitev. Primer, kako na posvojitev vplivajo odločitve politike, je tudi Romunija, ki je s pronatalno politiko in prepovedjo splava ženskam pod štiridesetimi leti in z manj kot štirimi

Praksa posvojitve je bila vedno povezana tudi z revščino, globalno neenakostjo, neenakostjo med spoloma, na območjih, kjer se je pojavljala potreba po ukrepu posvojitve v smislu zaščite otrok, pa so se vzporedno razvile tudi prakse trgovanja z ljudmi, goljufije in nelegitimne posvojitve, kjer je bil osnovni interes zaslužek posameznikov in ne korist otroka (Smith Rotabi in Bromfield, 2017). Omenjene prakse so bile klic po regulaciji področja tudi na meddržavni ravni⁵.

Globalizacijske procese, povezane s posvojitvijo, narekujejo tudi reproduktivne spremembe, večja pluralnost družinskih oblik in zmanjševanje pomena biološkega starševstva. Zaradi teh so se v zadnjih desetletjih močno spremenili tudi tokovi posvojitvev (Zaviršek, 2012: 27). O tem pišeta tudi avtorici Gibbons in Smith Rotabi (2012), ki navajata, da se je število prosilcev za posvojitvev povečalo iz več razlogov, vključno z odloženim starševstvom, zaradi vse večjega števila samskih in istospolnih oseb, ki želijo posvojiti otroka. S povečanjem števila prosilcev pa vzporedno narašča tudi »potreba po zdravih dojenčkih«. Glede na tendenco upadanja mednarodnih posvojitvev se bo po napovedih na to potrebo odgovorilo predvsem z nadomestnim materinstvom, kar je že v porastu predvsem v Indiji. Ta oblika osnovanja družine je postala zanimiva ne samo za raznospolna partnerstva, pač pa tudi za gejevske in lezbične skupnosti kot tudi za samske osebe, saj so starši na ta način z otrokom tudi biološko povezani (Smith Rotabi in Bromfield, 2017). Številna kritična vprašanja, povezana z novimi reproduktivnimi tehnologijami, zlasti z nadomestnim materinstvom, preseljenim v države s ceneno delovno silo, v svojem delu *Made in India* podrobneje predstavlja avtorica Modhumita Roy (2010).

1.4. Pogled na posvojitvev v kontekstu socialnega dela z družino

V luči socialnodelovnega vidika je prvenstvena naloga odgovornih služb, da sledijo namenu posvojitve, to je optimalnim koristim otroka in njegovim potrebam. Na temelju teh potreb je naloga strokovne službe poiskati otroku ustrezne socialne starše (Bevc, 2014). Temeljna podlaga prakse posvojitvev mora biti osnovana na strokovnem znanju socialnega dela in zagotavljanju največje otrokove koristi, nikakor pa ne sme temeljiti le na gospodarskih, političnih in pravnih parametrih. Socialno delo je še vedno primarno področje, ki izvaja

otroki v času vlade predsednika Ceaușesca podvojila rast prebivalstva. Kot rezultat nastalih razmer je zapuščanje otrok postalo praksa, posledično pa tudi nujno potrebna institucionalna oblika skrbi zanje.

⁵ Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic (1999), Evropska konvencija o posvojitvi otrok (2008), Konvencija Združenih narodov o pravicah otrok (1989), Konvencija o varstvu otrok in sodelovanju pri mednarodnih posvojitvah (1993), Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi (2005).

strokovno vodene storitve na področju posvojitve, zlasti v neposrednem stiku s člani posvojitelske triade (Roby in White, 2010: 206).

Razvoj stroke socialnega dela zahteva spremembe tudi na področju izvajanja posvojitve otrok. Čeprav mora biti socialna delavka⁶ spoštljiva in odgovorna zaveznica vseh udeleženi v posvojitvi (Čačinovič Vogrinčič, 2015, Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl, Možina, 2005), jo posvojitev kot ukrep zaščite in pomoči otroku zavezuje, da prvenstveno sledi koristi in potrebam posvojenega otroka, za uspešnost posvojitve pa je vsekakor pomembno, da zna podpreti in prepoznati tudi potrebe bioloških in socialnih staršev. Dober odnos z vsemi udeleženi v posvojitvi in upoštevanje doktrinarnih načel socialnega dela na področju posvojitve šele lahko omogoči uspešno namestitev otroka v novo družino kot tudi uspešno zaključitev posvojitve.

Za delo na tem področju mora socialna delavka imeti ustrezno znanje, izkušnje in osebno razbremenitev predsodkov glede dejstev, ki pomenijo vzrok za posvojitev. Izkušnje namreč kažejo na primere, ko imajo socialne delavke na podlagi svojih vrednostnih parametrov težavo sprejeti odločitev bioloških staršev o oddaji otroka v posvojitev⁷ in jim ob tem niso polnomočna strokovna podpora. Nekatere delujejo v smer, da bi v ženski vzbudile »materinski čut«, vzbudijo pa le grozno podobo o njej sami, ker ne sprejema materinstva kot nekaj v sedanjosti družbi še vedno samoumevnega za vsako žensko (Bevc, 1999: 67).

Izkušnje kažejo, da socialno delo pri kandidatih za posvojitelje težko upošteva tudi ravnanje s sedanjostjo (Čačinovič Vogrinčič, 2005), se pravi obstoječe stanje »tukaj in zdaj«, saj sta v situaciji brez otroka, a z željo po njem. Ob tem načelu socialnega dela se stroka v praksi vedno znova vrti okoli vprašanja, kako zagotoviti paru otroka, torej je usmerjena v iskanje otroka za par. Zanimarja pa sedanjost in to je pomoč paru, ki se je znašel v stiski neplodnosti in si to situacijo želi rešiti s posvojenim otrokom.

Ljudje so namreč veliko več kot samo problemi, s katerimi se spoprijemajo. Prav v socialnem delu na področju posvojitve potrebujemo premik od prevladujoče tradicionalne usmerjenosti »česa ni in kaj bi moralo biti« k odnosu »kaj je in kaj bi lahko bilo« (Mešl in Kodele, 2016: 111).

⁶ Ženska spolna oblika zastopa vse spole.

⁷ V večini primerov so to samo roditeljice, vsi ostali, npr. otrokov domnevni oče ali pa otrokovi stari starši, lahko odidejo brez dolžnosti do otroka, vsa odgovornost je v končni fazi zgolj na roditeljici otroka. Zanimivo je dejstvo, da tudi marsikatera roditeljica same svojega partnerja ne štejejo za odgovornega oz. soodgovornega in prevzemajo vso odgovornost nase (Bevc, 1999).

1.5. Zakonodajni okvir posvojitve v Sloveniji

Področje posvojitve otrok je pri nas zakonsko urejeno z Družinskim zakonikom.⁸ Postopek posvojitve otroka je razmejen med centrom za socialno delo in sodiščem. Centru za socialno delo so v postopku posvojitve otroka naložena naslednja opravila: 1. sprejme vlogo za posvojitev, 2. ugotavlja primernost za posvojitev, 3. pripravi strokovno mnenje o primernosti kandidatov, 4. dodeli status kandidata za posvojitev, 5. vpiše v centralno zbirko podatkov o kandidatu, 6. izbere najprimernejšega posvojitelja in 7. nadzira bodoče posvojitelje pred posvojitvijo. Sodišču pa so v postopku posvojitve naložene naslednje naloge: 1. odloči o času pred posvojitvijo (ali je potreben in koliko), 2. odloči o zaključku posvojitve, upošteva mnenje centra za socialno delo in 3. odločbo o posvojitvi pošlje centru za socialno delo in matični službi upravne enote.

Družinski zakonik med drugim določa pogoje za posvojitev, ki morajo biti izpolnjeni na strani otroka, kot tudi pogoje, ki jih morajo izpolniti kandidati, ki želijo posvojiti otroka,⁹ postopek izvedbe, določa tudi ovire za posvojitev na strani bodočih socialnih staršev,¹⁰ razmerja med otrokom in posvojiteljema ter pravne posledice posvojitve, natančno pa tudi ugotovitveni postopek, v katerem center za socialno delo ugotovi primernost kandidatov za posvojitev otroka¹¹, kot tudi otrokove potrebe za posvojitev in postopek odločanja o posvojitvi.

Po posvojitvi se v matični register vpišejo posvojitelji kot otrokovi starši. Po pravnomočnosti odločbe o posvojitvi posvojena oseba nima pravice do seznanitve z osebnimi podatki svojih bioloških staršev, ki se vodijo v matičnem registru in v drugih evidencah osebnih podatkov, prav tako ti nimajo pravice do seznanitve z osebnimi podatki otroka, ki so ga dali v posvojitev. Seznanitev s temi podatki je mogoča le ob pisnem soglasju osebe, na katero se nanašajo. Otrok, ki je dopolnil 15 let, lahko sam poda soglasje, če je sposoben razumeti njegov pomen in

⁸ Družinski zakonik (Ur. l. RS, št. 15/2017), v veljavi 15. 4. 2017, z dvoletnim odlogom za področje posvojitvev otrok je stopil v veljavo 15. 4. 2019.

⁹ 212. čl. – 215. čl. Družinskega zakonika.

¹⁰ 216. čl. Družinskega zakonika navaja, *da posvojitelj ne more biti oseba, ki ne daje jamstva, da bo izvajala starševsko skrb v korist otroka*, in strokama, ki jima je podeljena odgovornost za izvedbo posvojitve s ciljem zagotovitve optimalne otrokove koristi na dolgi rok, nalaga temeljit razmislek o tem, ali se bodo v praksi še izvajale posvojitve otrok s strani kandidatov za posvojitev brez temeljite priprave na to..

¹¹ 223 čl.–226. čl. Družinskega zakonika (2017); 3. odst. 225. čl. Družinskega zakonika določa, da ugotavljanje primernosti ne sme trajati dlje kakor eno leto od dneva vložitve prijave, kar je v nasprotju z možnostjo dobre priprave na posvojitev, saj ta traja več kot leto dni, hkrati pa se ravno s sodelovanjem v pripravi pogosto lahko ugotovijo tudi razlogi, ki ne govorijo v prid pozitivnega mnenja za posvojitev otroka. To enoletno določilo kot tudi določilo v 1. odst. istega člena, da s kandidati za posvojitelje center za socialno delo sklene dogovor o vključitvi v pripravo potem, ko jih že vpiše v centralno zbirko podatkov o kandidatih za posvojitelje, ni v korist otroku in ne sledi namenu posvojitve in je ponovno dokaz, da je zakonik naravnán k zadovoljevanju potreb in interesov odraslih, predvsem parov, ki želijo posvojiti otroka, dobiti ga za vsako ceno.

posledice, v nasprotnem primeru pa njegov zakoniti zastopnik. Soglasje pridobi center za socialno delo na pobudo posvojene osebe ali bioloških staršev. Ne glede na določbo prejšnjega odstavka lahko posvojena oseba ali njen zakoniti zastopnik zahteva od centra za socialno delo podatke o zdravstvenem stanju bioloških staršev v obsegu in pod pogoji, ki jih določa zakon. V tem primeru center za socialno delo pridobi podatke od zdravstvenih zavodov in jih v anonimizirani obliki pošlje posvojeni osebi ali njenemu zakonitemu zastopniku.¹²

Center za socialno delo med vsemi možnimi kandidati za posvojitelja izbere najprimernejšega, pri tem upošteva otrokove značilnosti in potrebe, želje, ki jih je izrazil kandidat, strokovno mnenje centra za socialno delo, željo bioloških staršev glede bodočih posvojiteljev in čas vpisa v centralno zbirko podatkov o kandidatih za posvojitelje. Predlog za posvojitev center za socialno delo vloži pri sodišču. Časa vpisa v register, torej nekakšnega vrstnega reda čakanja kandidatov na posvojitev otroka, ni treba upoštevati, če je to v korist otroka.¹³ Da bi ugotovili, ali se bosta otrok in bodoči posvojitelj lahko vživela v nov položaj in ali bo posvojitev v korist otroka, sodišče lahko odloči, da otrok pred odločitvijo o posvojitvi določen čas preživi v družini bodočega posvojitelja. Glede obveznosti bodočega posvojitelja, h kateremu je otrok nameščen, in nadzora namestitve se smiselno uporabljajo določbe zakona, ki ureja izvajanje rejniške dejavnosti. Sodišče izda odločbo o posvojitvi, če ugotovi, da so izpolnjeni zakonski pogoji in zlasti, da je posvojitev v korist otroka, lahko pa predlog tudi zavrne.¹⁴

¹² 222. čl. Družinskega zakonika določa vpis in dostop do podatkov bioloških staršev in posvojenega otroka.

¹³ 226. čl. Družinskega zakonika določa način in dejavnike/pogoje izbire najprimernejšega kandidata za posvojitelja določenemu otroku, pomanjkljivost, ki se že sedaj kaže v škodo otrok, je, da med temi dejavniki ni obvezno tudi strokovno poročilo o vključitvi v pripravo na posvojitev.

¹⁴ 229. čl. Družinskega zakonika določa postopek odločitve o posvojitvi.

2. TEORETIČNI OKVIR

2.1. Posvojitev – dolgoročni ukrep zaščite otroka

Posvojitev je socialnovarstveni ukrep pomoči in zaščite otroka, ki iz raznovrstnih vzrokov ne more odraščati pri svojih bioloških starših. Strokovne službe, ki imajo po zakonu pooblastila za izvajanje ukrepa posvojitve,¹⁵ s posvojitvijo močno posežejo v življenje vseh udeležениh v njej. Strokovne ugotovitve o vplivu določenih dejavnikov so danes že tako prepoznavne, da jih odgovorni v stroki, ki izvajajo posvojitve, ne bi smeli spregledati. Ti dejavniki so priprava na posvojitev otroka pred prihodom otroka v družino, informacije o otroku, njegovi zgodovini in biološkem izvoru in strokovna podpora po posvojitvi (Ruggiero in Johnson, 2009: 491–493). Tako izvedena posvojitev otroka je na daljši rok najboljša alternativna možnost pomoči otrokom, ki ne morejo odraščati v biološki družini.

Bevc (2014: 149), ki se je s svojo raziskavo pomembno dotaknila tudi dejavnikov uspešne posvojitve, to razume kot sposobnost posvojiteljskih staršev, da poznajo in razumejo potrebe posvojenega otroka in omogočijo njihovo zadovoljitev. Omenjena raziskava z 32,4 odstotki nepojasnjene variance pri dejavnikih, ki vplivajo na uspešnost posvojitve, pušča odprte možnosti za raziskovanje novih dejavnikov, ki pomembno vplivajo na posvojitev. Nekatere bomo raziskovali v tem magistrskem delu.

Z naraščanjem števila posvoitev v svetu narašča tudi tveganje za manj uspešne izide posvoitev. Poznavanje in razumevanje varovalnih dejavnikov in dejavnikov tveganja pri posvojitvi pomenita tudi večjo možnost uspešnega dela strokovnjakov. V strokovni literaturi se uporablja tudi definicija neuspešna posvojitev. Nekatere se osredotočajo na prekinitev postopka posvojitve v času namestitve otroka v družino, ko posvojitev pravnoformalno še ni zaključena, druge kadarkoli v času posvojiteljskega procesa – bodisi pred pravnomočno odločbo o posvojitvi bodisi po njej (Coakley in Berrick, 2008, Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014). V sklop manj uspešnih posvoitev lahko uvrstimo tudi posvojitve, pri katerih ne pride do prekinitve odnosov znotraj družine v smislu »vrnitve otroka«, pač pa se družina srečuje s težavami, ki jih prinaša starševstvo posvojenemu otroku (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014). Zanesljiv podatek o številu neuspešnih posvoitev ne obstaja niti za slovensko področje niti za tuje.¹⁶

¹⁵ Po Družinskem zakoniku je postopek posvojitve razdeljen med center za socialno delo in sodišče (Družinski zakonik, 2017: 22–229 člen).

¹⁶ Zgodnje raziskave iz Združenih držav Amerike kažejo, da se število neuspešnih posvoitev z izidom »vrnitve otroka« giblje okrog 3 odstotkov (Kadushin in Siedl, 1971) oz. 6–11 odstotkov glede na raziskave, opravljene v

2.2. Varovalni dejavniki in dejavniki tveganja pri posvojitvi

Varovalni dejavniki in dejavniki tveganja so vsi tisti dejavniki, ki vplivajo na (ne)uspešnost posvojitve. Raziskanih je več dejavnikov – od priprave na posvojitev do natančno ugotovljenih otrokovih potreb, pa tudi lastnosti otroka, kot so spol in starost, ter stil navezanosti in oblika posvojitve. Ruggiero in Johnson (2009) navajata poleg dejavnika tveganja za neuspešno posvojitev – neprimerne oz. nezadostne priprave na posvojitev – še dva, in sicer nepopolne ali napačne informacije o otroku in njegovi preteklosti in pomanjkljiva ali nezadostna podpora po posvojitvi.

Tako lahko dejavnike v grobem razdelimo na tiste na strani otroka, kot so njegova starost, narodno, rasno in kulturno ozadje, njegove posebne potrebe itd., dejavnike na strani bodočih posvojiteljev, dejavnike, povezane z informacijami, ki smo jih o otroku uspeli pridobiti, in organizacijske dejavnike strokovnih služb, ko govorimo o pripravi na posvojitev in podpori družini po posvojitvi (Coakley in Berrick, 2008:102–108, Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014). Koliko bo posvojitev resnično koristna za otroka, gledano na daljše obdobje, je v veliki meri odvisno od strokovnega pristopa s poznavanjem dejavnikov, ki zagotavljajo večjo možnost uspešne posvojitve.

Potrebno je opozoriti, da izbira negativnih izrazov, kot so neuspešna posvojitev, namesto uspešna posvojitev, dejavniki tveganja, namesto varovalni dejavniki, lahko pri ljudeh vzbudi prepričanje, da je posvojitev tako za otroka kot tudi za socialne starše slab in nezaželen izid. Na to opozarja tudi Zaviršek, ki pravi, da se v posvojitvah kažejo patološko žalostne podobe staršev in posvojenih otrok, posvojitev kot travma, zadnja rešitev ali izhod v sili (Zaviršek, 2009: 13–15, 2012: 52). Pomembno je, da družina zna ubesediti tudi pozitivna čustva in veselje ob posvojitvi. Virginia Satir (1995: 183) ugotavlja, da je izražanje pozitivnih čustev pomanjkljivo. Veliko pa je izražanja jeze, razočaranj, prikrajšanosti in bolečine. V stroki socialnega dela na področju posvojitve je potrebno preseči univerzalizem, ki je na eni strani pretirano usmerjen v posvojitev kot travmo in v otroke in starše kot »drugačne« in na drugi strani v pretirano posploševanje in zanikanje specifičnih informacij, konteksta, situacije, potreb in podpore v prepričanju, da je vse ljudi potrebno obravnavati »enako«. Poudarjanje enake obravnave ljudi, ne pa specifičnih kontekstov in specifičnih potreb, je posebna oblika diskriminacije (Zaviršek, 2012: 53). Upoštevanje potreb posvojenega otroka in socialnih staršev, ki so specifične, kot

zgodnjih devetdesetih letih (Coakley in Berrick, 2008), medtem ko je avtor Rushton (2003) evalvirati štiri študije iz Velike Britanije in osem ameriških študij in neuspešne posvojitve ocenil na 20 odstotkov, vključene so bile tudi družine, kjer so bili otroci nameščeni le nekaj tednov (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014: 17).

tudi strokovno znanje o dejavnikih vplivata na uspešnost oz. neuspešnost posvojitve otroka in sta v postopku posvojitve potrebni za ustrezno strokovno odzivanje in ukrepanje.

Varovalni dejavniki in dejavniki tveganja pri posvojitvi			
Dejavniki na strani otroka	Dejavniki na strani socialnih staršev	Informacije, pomembne za posvojitev	Organizacijski dejavniki
Starost Zdravstveno stanje Rasna, etnična in kulturna pripadnost Stil navezanosti Posebne potrebe posvojenega otroka Predhodna namestitvev	Partnerstvo Motiv za posvojitev otroka Pričakovanja glede posvojitve in otroka Družinska dinamika in komunikacija Odnos do bioloških staršev posvojenega otroka	Zaprta in odprta posvojitev Informacije o otroku, njegovem življenju pred posvojitvijo in njegovem biološkem izvoru Iskanje bioloških korenin	Priprava na posvojitev Podpora družini po posvojitvi

Tabela 1: Varovalni dejavniki in dejavniki tveganja pri posvojitvi (po avtorjih Coakley in Berrick, 2008, in Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014)

2.3. Dejavniki na strani posvojenega otroka

Dejavniki na strani posvojenega otroka, ki jih avtorji najpogosteje navajajo, so starost otroka ob posvojitvi, rasna, etnična in kulturna pripadnost, stil navezanosti, njegove posebne potrebe in predhodna namestitvev.

2.3.1. Starost otroka ob posvojitvi

Za razliko od spola otroka, ki se je v vseh raziskavah pokazal kot nepomemben dejavnik, predstavlja starost otroka ob posvojitvi najbrž najpomembnejši dejavnik tveganja (Smith in Howard, 1991, Coakley in Berrick, 2008, Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014). Otrok, ki gre v posvojitev kasneje, ima običajno za seboj tudi daljše obdobje neustreznih razmer, več travmatičnih izkušenj, neprimerne in nezadostne oskrbe oz. več oblik začasne namestitve, kar se posledično povezuje tudi z razvojem nevarnega stila navezanosti, zato je ta dejavnik vedno potrebno pogledati tudi v kontekstu drugih dejavnikov.

Raziskave so prikazale, da zgodnja posvojitev otroka pred drugim letom njegove starosti predstavlja manjši dejavnik tveganja v primerjavi s skupino otrok, ki gredo v posvojitev med drugim in šestim letom starosti (Coakley in Berrick, 2008: 107). Pomembne ugotovitve sta v svoji študiji predstavila Smith in Howard (1991), ki navajata, da je posebno pozornost potrebno

nameniti tudi starosti otroka, v kateri je zapustil biološko družino.¹⁷ Številne raziskave, ki so raziskovale vpliv starosti posvojenega otroka na uspešnost posvojitve, so prišle do podobnih zaključkov, in sicer so prikazale pozitivno korelacijo med mlajšim otrokom in manjšo možnostjo neuspešne posvojitve (Coakley in Berrick, 2008). O tem piše tudi Bevc (1999), ki navaja, da mora biti naše delo usmerjeno v korist otroka in da je za otroka najboljše, če je v posvojitve oddan čim mlajši.

2.3.2. Zdravstveno stanje otroka

Na zdravstveno stanje otroka vplivajo genetske predispozicije, neustrezne in neugodne razmere v biološki družini, lahko pa tudi daljša institucionalna oskrba, ki predstavlja več potencialnih nevarnosti za odrasčajočega otroka, kot so slaba prehrana, pomanjkanje medicinske oskrbe in primerne nege, kot tudi pomanjkanje stimuliranja kognitivnih sposobnosti. Drugi dejavniki, ki vplivajo na zdravstveno stanje otroka, so še: predčasno rojstvo, nedonošenost, nizka porodna teža, čustvene težave, zlorabe in zanemarjanje pred namestitvijo v otroku varno okolje, pa tudi prenatalno izpostavljanje škodljivim substancam, kot so droge, alkohol in nikotin (Gibbons in Smith Rotabi 2012: 187, Romero, 2016). Prenatalna izpostavljenost alkoholu pri otroku lahko povzroči fetalni alkoholni sindrom, ki upočasnjuje razvoj, zmanjšuje rast in razvoj možganov, zmanjša kognitivne sposobnosti, botruje vedenjskim težavam, je razlog za slabše pomnjenje in slabše učne sposobnosti, povzroča pa tudi govorne težave in motnje pozornosti. Večina teh težav je lahko stalnih. Alkoholni fetalni sindrom je tudi eden izmed glavnih krivcev za motnje v duševnem zdravju v sodobnem svetu. Če mati uživa alkohol, obstaja razmeroma visoka verjetnost, da se bo otrok rodil s fetalnim alkoholnim sindromom.¹⁸ Prav tako je potrebno opozoriti na prenatalno izpostavljenost drogam, ki povzroča dolgotrajne posledice na nevrovedenjskih funkcijah, povečuje tveganje za ADHD, učne in vedenjske težave (Gibbons, Smith Rotabi, 2012: 197). Pri zdravstvenem stanju otroka moramo biti pozorni še na čustvene težave, ki so lahko povod za kasnejše prehranjevalne motnje, težave v spalnih navadah, razvoju govora in formuliranju zdravega navezovanja.

Informacije o tovrstni izpostavljenosti posvojiteljem v postopku posvojitve niso vedno na voljo, zaradi pomanjkljivo izpolnjene kartoteke in otrokovega slabše vodenega zdravstvenega stanja.

¹⁷ Avtorja sta primerjala 74 uspešnih socialnih družin s prav toliko neuspešnimi. Njune ugotovitve so bile, da je bila povprečna starost otrok iz skupine uspešnih družin 3,6 let, medtem, ko je bila povprečna starost otrok iz neuspešnih posvojitve za leto višja, in sicer 4,6 let (Smith in Howard 1991).

¹⁸ Uživanje alkohola je družbeno sprejet pojav tako v Sloveniji kot tudi drugod po svetu, zlasti običajno pa je za ljudi iz bivše Sovjetske zveze. Raziskava iz leta 2009 je pokazala, da je kar 41 odstotkov bioloških mam v ruskih domovih med nosečnostjo pilo alkohol (Gibbons, Smith Rotabi, 2012).

Da zdravstveni primanjkljaji v zdravstvenem kartonu niso beleženi, ne pomeni, da jih otroci nimajo, zato jim je potrebno nameniti posebno pozornost.

Vse te informacije o pomenu zdravstvenih težav otroka, ki so posledica otrokovih izkušenj pred posvojitvijo, bi strokovne službe na področju posvojitve morale zbrati in predati socialnim staršem ali jih vsaj opogumiti, da jih poiščejo, če bi bilo to v otrokovo korist oz. bi to narekovala njegova bolezen.

2.3.3. Narodna, rasna, kulturna in etnična pripadnost posvojenega otroka

Mnoge družine posvojijo otroka, katerega rasno, narodno ali kulturno ozadje je drugačno od njihovega lastnega. Za razvoj njegove identitete je pomembno, da socialni starši sprejmejo otrokovo kulturo¹⁹ in jo podprejo.

Ko so otroci nameščeni v družino, ki je drugačne rase, narodnosti, etnične pripadnosti ali kulture, je vse, kar je edinstveno in posebno za otroka – od sorodstvenih vezi, navad, prijateljstev, hrane, glasbe, jezika, izražanja in vere – lahko ogroženo. V primeru, ko starši nimajo namena, ne znajo ali ne zmorejo podpreti kulturnega ozadja njihovih posvojenih otrok, obstaja visoko tveganje za težave pri prilagajanju na novo kulturo.

Raziskovalci, ki so ugotavljali, s katerimi problemi se srečujejo mladi, ki živijo v medkulturnih družinah, so prišli do zaključkov, da je glavni razlog za nastanek ali pa krepitev psihosocialnih težav prav problem kulturnih ali rasnih razlik (Coakley in Gruber, 2015: 11). Te težave segajo vse od soočanja z nadlegovanjem tujcev pa do globljih identifikacijskih problemov, kot so občutek, da ne spadaš v družino in skupnost.

Otroci, ki so bili posvojeni iz drugih držav, imajo namreč velikokrat drugačno polt, obrazne karakteristike, barvo las ipd. in posledično zaradi tega veljajo za drugačne, »niso taki kot mi«. Sobočan (2011: 102) navaja, da ta drugačnost vpliva na počutje otroka, ki začne raziskovati svoje korenine in razmišljati o svoji nacionalnosti.²⁰ Rasa in diskriminiranost kot drugačnost lahko postaneta prepreki, da bi se otrok prilagodil svoji posvojitvi (Murgelj Stibrič, 2018), kar kaže na pomembno nalogo družine, da postane odporna proti rasizmu. Pomembna so tudi spoznanja raziskav, da se družine z nizko kulturno socializacijo v večji meri soočajo z

¹⁹ V sociološkem in antropološkem pomenu s kulturo razumemo vse človekove materialne in duhovne stvaritve: vrednote, moralno presojanje, pravila, razlage sveta in človeka, umetnost, običaje in navade, simboliziranje in rabo jezikovnih znakov, pa tudi materialne objekte. Vse to skupaj določa način življenja v človeški skupnosti: človekovo mišljenje, presojanje, delovanje in bivanje (Počkar, Andolšek, Popit, Lakota, 2009: 24).

²⁰ Raziskovanje svojih korenin ne izhaja zgolj iz tega razloga. Razloge za raziskovanje bioloških korenin obširneje predstavlja Wiemann (2003: 107–108)

otrokovimi vedenjskimi težavami. Pojav problemov v medkulturnih družinah je mogoče iskati v pomanjkanju podobnosti z otrokovo kulturo, raso, etnično pripadnostjo in v nepripravljenosti staršev po sprejetju otrokove drugačne kulture. Na drugi strani pa so dokazani pozitivni psihosocialni izidi, ko družine v življenjski slog vključujejo primerne strategije za podporo otrokove kulturne identitete.²¹ Raziskave, ki so se osredotočale na pozitivne izkušnje medkulturnih družin, kažejo, da je odprtost socialnih staršev za edinstvene potrebe njihovih otrok nujen del medkulturnega starševstva. Kot primerne socialne starše so prepoznale tiste, ki poleg ustreznih starševskih prijemov in pozitivne interakcije z njihovimi otroci sprejemajo tudi otrokovo drugačno kulturo (Coakley in Gruber, 2015: 12).

Sprejemanje kulturnega ozadja, spoštovanje otrokove zapuščine ter podpora pri otrokovi rasni, kulturni in narodni identiteti so pomembni dejavniki uspešne posvojitve, zato bi morali strokovni delavci oceno o medkulturnih kompetencah socialnih staršev pridobiti pred samo namestitvijo otroka v družino. Slednje je pomembno, saj bodoči posvojitelji pred posvojitvijo običajno zavzamejo ideološko predstavo posvojitve, ki ne vključuje druge rase, narodnosti in kulture otroka, ali na drugi strani v želji, da bi dobili otroka, temu ne dajejo pomena.

2.3.4. Navezanost posvojenega otroka

Teorija navezanosti definira navezanost kot odnos, ki je posledica trdnega nepretrganega kvalitetnega stika z vsaj eno osebo, ki je za otroka pomemben skrbnik v prvih letih otroštva (Zaviršek, 2009: 15). Varna navezanost torej pomeni močno čustveno vez med otrokom in pomembno osebo, ki otroku daje varnost in ljubezen, je močna spodbuda, ki pozitivno vpliva na razvoj otrokovih sposobnosti. Zgodnja travma lahko zavira razvoj varnega stila navezanosti, kar kaže na bistven pomen informacij o življenju otroka pred posvojitvijo, saj le na podlagi teh lahko ustrezno ugotovimo njegove potrebe (Schofield in Beek, 2018).

Vzpostavitev varne navezanosti je za dojenčka pomemben razvojni mejnik. Razlikujemo varno obliko navezanosti in tri oblike nevarne navezanosti, to so: izogibajoč, ambivalenten in dezorganiziran način navezanosti. Oblika navezanosti, ki jo razvijemo v zgodnjem obdobju našega otroštva, pomembno vpliva na naše nadaljnje odnose, vpliva na našo sposobnost osredotočanja, na zavedanje naših čustev, na zmožnost samopomiritve, hkrati pa lahko pomeni tudi dejavnik tveganja za kasnejši razvoj psihosocialnih težav. Varen stil navezanosti se lahko

²¹ Socialni starši svoje sprejemanje in podporo lahko kažejo na različne načine, npr. v svoj dom vključijo literaturo, umetnost in glasbo, ki odražajo otrokovo kulturo (Coakley in Gruber, 2015).

oblikuje, če je v času stiske za otroka »pomembni drugi« na razpolago, če je čustveno uglašen z otrokom in pri raziskovanju sveta otroku sporoča, da je to varno (Horvat, 2014).

Dejavniki, ki vplivajo na stil navezanosti, so institucionalna oskrba, več premikov otroka v različne oblike skrbništva, invazivni ali zelo boleči zdravstveni posegi, travmatična ločitev od mame, hospitalizacija v ključnih razvojnih obdobjih, zanemarjanje, spolne ali fizične zlorabe, prenatalna izpostavljenost alkoholu ali drogam in nevrološki problemi.

Otroci, ki so bili posvojeni, imajo lahko izkušnjo prekinjene navezanosti, zato posvojitev zahteva razvoj nove navezanosti in spletnja vezi.²² Ti otroci pogosto potrebujejo pomoč pri razvoju pozitivnih odnosov. Strahovi, da bi posvojen otrok izgubil še eno družino, so pogosti, zato je pomembno načrtovanje prihodnosti in pogovor z otrokom o njej (Romero, 2016).

Tveganje za nevarno obliko navezanosti pri posvojenih otrocih je višje kot v skupini neposvojenih.²³ Za otroke, ki so posvojeni po njihovem prvem letu starosti, torej obstaja večja nevarnost, da razvijejo nevarno obliko navezanosti, zato se pojavlja tudi vse več priporočil, da se otrok odda v posvojitev čim prej, po možnosti do njegovega prvega leta. Če to ni mogoče, pa moramo biti zlasti pozorni, da posvojiteljskim staršem omogočimo čim več strokovne podpore po posvojitvi (Gibbons in Smith Rotabi, 2012: 175).

2.3.5. Predhodna namestitev otroka v domski oskrbi ali rejništvu

Ni neobičajno, zlasti ko govorimo o mednarodnih posvojitvah, da so posvojeni otroci pred namestitvijo v posvojitev živeli v institucionalni oskrbi, ki je pogostokrat kvalificirana kot nezadostna in neobčutljiva, hkrati pa predstavlja tveganje za zlorabo otroka, zanemarjanje in podhranjenost. Te izkušnje imajo lahko negativne posledice na socialno-čustveni kot tudi na fizični razvoj otrok (Gibbons in Smith Rotabi, 2012).

Otroci, posvojeni iz zavodske oskrbe, lahko razvijejo več vedenjskih težav, ki niso nujno povezane s posvojitvijo, pač pa bolj z zgodnjo deprivacijo in zgodovino institucionalne oskrbe, ali katerega od nevarnih stilov navezanosti kot posledico njegovih izkušenj v življenju. Zaradi slabega stimuliranja možganov in odsotnosti otroške igre se ti otroci zdijo mlajši kot otroci njihove starosti. Omejene so lahko tudi njihove senzorne sposobnosti, sposobnost ravnotežja, pogostejše so težave s hojo, komunikacijo, razumevanjem, kontrolo in izražanjem čustev ter

²² Navezanost je temelj za zaupanje in je za otrokov razvoj pomembna ravno toliko kot zagotavljanje osnovnih dobrin, kot so dom, hrana in oblačila (Romero, 2016).

²³ Raziskava, ki je vključila več kot 450 posvojenih otrok, je pokazala, da je 31 odstotkov posvojenih otrok kazalo znake dezorganiziranega načina navezanosti, v primerjavi s 15 odstotki enakega vedenja v skupini neposvojenih vrstnikov (Gibbons in Smith Rotabi, 2012: 175).

socialnimi sposobnostmi, saj otroci iz domske oskrbe niso imeli priložnosti videti in se učiti zdravih socialnih interakcij (Romero, 2016: 30). Otroci, ki so v posvojitve nameščeni iz rejniške družine, kažejo manj težav, so boljšega zdravja, imajo boljše kognitivne sposobnosti kot tisti, ki so v posvojitve prišli iz institucionalne oskrbe (Gibbons in Smith Rotabi, 2012).

Kljub temu pa moramo biti tudi pri namestitvi v posvojitve iz rejništva pozorni na izzive, ki se lahko pojavijo med prehodom. Otroci, ki so zamenjali več rejniških družin, tudi v posvojiteljski družini zlahka ne bodo imeli občutka zasidranosti, redkokateri se znebi strahu, da je tu le začasno.²⁴ Prav tako se v procesu namestitve v posvojitve otroci lahko spopadajo z mešanimi občutki in občutki krivde v odnosu do biološke družine (Romero, 2016: 30, Hernandez, 2012), čeprav so ugotovitve raziskav pokazale, da več neuspešnih poskusov, da bi se otrok vrnil v biološko družino, hkrati kaže tudi na možne slabše izide za posvojitve (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014). O tem govorita tudi avtorja Smith in Howard (1991), ki sta v zvezi z neuspešno posvojitvijo ugotovila povezavo med otrokovo trajajočo čustveno navezanostjo na biološke starše in slabšo navezanostjo na socialne starše.²⁵ Pomembno je, da so biološki starši, rejniki in drugi pomembni iz otrokovega življenja vključeni v proces posvojitve in na ta način otroku olajšajo prehod in stik med biološkimi starši, rejniki in socialnimi starši.

Posvojitve otroka, ki je bil pred tem nameščen v rejništvo, terja več informacij za starševstvo otroku z izkušnjo zanemarjanja in zlorab, terja znanje o posvojitvi starejšega otroka ter znanje o prehodu iz rejništva v posvojitve tudi v primeru, če je rejništvo potekalo v isti družini. V tem primeru vsi člani družine potrebujejo tudi podporo pri razumevanju in obrazložitvi spremenjenih odnosov in novonastalih razmerij (Romero, 2016). Po drugi strani pa na predhodno rejništvo v isti družini lahko gledamo tudi kot na varovalni dejavnik, saj ni stresnih premikov otroka iz ene družine v drugo in lahko govori v prid uspešnim posvojitvam (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014).

2.3.6. Otrokove posebne potrebe in vpliv travme iz zgodnjega otroštva

Med otrokove posebne potrebe štejemo vse čustvene, vedenjske in kognitivne primanjkljaje, ki so specifični za vsakega posvojenega otroka. Prav tako v to skupino lahko štejemo otroke z

²⁴ Zanimiv je podatek, da je 65 odstotkov otrok iz skupine posvojitve, ki se niso uspešno zaključile, imelo dva ali več premikov pred namestitvijo v posvojitve (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014: 46).

²⁵ Tisti otroci, ki so kazali močno navezanost na biološke mame, so bili pogostejše zastopani v skupini, kjer posvojitve ni bila uspešna. V skupini, kjer je prišlo do prekinitve posvojitve, je bila povprečna starost otrok, ko so odšli iz biološke družine, višja, kar kaže na to, da so otroci z biološkimi starši že vzpostavili odnos in nanje imeli spomin (Smith in Howard, 1991).

izkušnjami fizične, psihične ali spolne zlorabe v otroštvu kot tudi vse njihove potrebe, izhajajoče iz dogodkov, ki so bili za otroka še posebno travmatični²⁶ (Coakley in Berrick, 2008). Travmo pri posvojenem otroku povzročijo različni dejavniki, kot so fizične, psihične in spolne zlorabe, zanemarjanje, posledice revščine, ločitev od ljubljenih oseb, prisotnost pri nasilju nad ljubljenimi, nepredvidljivo vedenje staršev pri odvisnosti in duševnih boleznih kot tudi naravne nesreče in katastrofe (Romero, 2016). Socialni starši navajajo, da je za posvojene otroke, ki so v preteklosti doživeli travmatične dogodke, značilno podoživljanje teh dogodkov, spontanih spominov na travmatični dogodek, sanj, povezanih z dogodkom, agresivno vedenje, negativne misli in težave s spanjem na eni strani, po drugi strani pa tudi izogibanje stresnim spominom, mislim, občutkom, ki jih spominjajo na dogodek (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014). Vsi dogodki, ki so za posvojenega otroka na nek način travmatični, lahko omejijo njegove fizične, psihične, čustvene in razvojne sposobnosti. Raziskave kažejo, da negativni vplivi zgodnjega otroštva, kot so zlorabe in zanemarjanje, vplivajo na zgodnji razvoj možganov, kar se kasneje lahko kaže na vedenju otroka, na njegovem izražanju čustev, na to, kako formira odnose ter kako se sooča s stresom. Še posebno negativno na otroka vpliva spolna zloraba, posledično pa tudi neustrezno in nekompetentno odzivanje staršev na tovrstno otrokovo travmo.

Mnogi starši za travmatične dogodke izvedo šele potem, ko je postopek posvojitve že zaključen, saj otroci o tem spregovorijo šele, ko se počutijo dovolj varne. Nadvse pomembno je, da starši v tem primeru razvijejo zaupanje z otrokom, da so posvojenim otrokom na voljo ter da poiščejo potrebno pomoč za prepoznavanje težav, vezanih na travmatični dogodek, in razvoj strategij za okrevanje (Romero, 2016). Ugotovitve kažejo, da so otroci s posledicami spolne zlorabe in nasilja v družini visoko zastopani v skupini posvojitev, ki se niso uspešno zaključile (Coakley in Berrick, 2008, Smith in Howard, 1991: 12, Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014: 119, 133). To posledično nakazuje na dejstvo, da starši nimajo ustreznega znanja in kompetenc, ko se srečujejo s tovrstnimi izzivi, lahko pa so tudi pokazatelj neustrezne priprave na posvojitev in podpore po posvojitvi otroka.

²⁶ Travma je čustveni odziv na intenziven dogodek, ki je povzročil fizično ali čustveno bolečino in je ogrožajoča za otroka ali njegovega bližnjega. Lahko je rezultat enkratnega dogodka ali večkratne izpostavljenosti ogrožajočim dogodkom (Romero, 2016).

2.4. Dejavniki vpliva na strani socialnih staršev

2.4.1. Partnerski odnos in posvojitev v družino z dvema staršema proti posvojitvi otroka s strani samske osebe

V sodobnih diskurzih se pogosto pojavljajo vprašaja o statusu kandidatov za posvojitelje in o njihovih medsebojnih partnerskih razmerjih, katera izmed teh oblik je v največjo korist posvojenemu otroku ter mu kot taka nudi varnost, katera pa predstavlja tveganje. Države so do nedavnega poudarjale pomen zakonske zveze prav zato, ker se je zdelo, da je zakonska zveza najboljši okvir za varen razvoj otroka (Zaviršek, 2012a: 17) in temu so sledili tudi zakonodajni okviri postopka posvojitve.²⁷ Vendar študij, ki bi eno obliko lahko postavile v prednost pred drugo, ni. Študija, ki sta jo opravila Westhues in Cohen (1990), je pokazala pozitivno korelacijo med dolžino zakona socialnih staršev in stabilno namestitvijo otroka v posvojitev ter nadalje večjo korist za otroka, če sta prisotna dva starša v primeru, ko gre za posvojitev otroka s specifičnimi potrebami, kot so čustveni, vedenjski ali drugi primanjkljaji. Vsekakor pa je potrebno omeniti, da študije na drugi strani niso pokazale, da bi bile samske osebe, ki posvojijo otroka, bolj zastopane med družinami, kjer posvojitev ni bila uspešna (Coakley in Berrick, 2008). Izkušnje društva Deteljica kažejo, da se pri samskem staršu lahko poišče dom tudi »težje namestljivim otrokom«.

Kljub vsemu pa ne gre spregledati dejstva, da je tvoren partnerski odnos pomemben dejavnik za dober starševski odnos, na kar opozarjajo socialni starši in rezultati slovenske raziskave (Bevc, 2014: 140–150), v kateri so anketirani uporabniki posvojitve pripisali največji vpliv na njeno uspešnost prav dejavniku »tvorno partnerstvo«.

2.4.2. Motivacijski dejavnik za posvojitev otroka: neplodnost proti altruističnemu dejanju

Glede motivacijskih dejavnikov za posvojitev otroka se pogosto pojavlja razumevanje posvojitve kot rešitev otroka, sirote in zaščita mladih kot ranljive skupine (Smith Rotabi in Bromfield, 2017), vendar pa motivacijskega vzgiba pri posvojitvi otroka ne gre vedno iskati le znotraj navedenega. Na željo po posvojitvi poleg drugih dejavnikov vplivajo tudi religiozna prepričanja in neplodnost. Velika večina oseb, ki želijo posvojiti otroka, se za posvojitev odloči

²⁷ Tudi po slovenski zakonodaji lahko samska oseba posvoji otroka, če se ugotovi, da je to v otrokovo korist (Družinski zakonik, 2017: 213. člen).

na podlagi dejstva, da si družine zaradi neplodnosti ne morejo ustvariti po biološki poti.²⁸ V ekonomsko manj razvitih državah, zlasti v pronatalističnih družbah, so ženske pogosto neločljivo povezane z vlogo matere, tiste brez otrok pa se srečujejo z diskriminacijo, stigmo, izobčenostjo ter hudo socialno stisko. Tudi v ekonomsko razvitih državah življenje brez otrok velja za deviantno in je zato stigmatizirano (Bregar, 2015: 284). Še vedno namreč živimo v prepričanju, da je materinstvo najpomembnejše poslanstvo ženske (Oakley 2000, Giddens, 2000, Renner, 2007, Renner, Sedmak, Švab in Urek, 2006).

Izkušnja neplodnosti je vpletena v socialne strukture, kot so družina, skupnost, kultura, pa tudi v kulturni in religiozni kontekst, zato nikoli ni individualna psihološka izkušnja, pač pa tudi socialna (Bregar 2015: 284). Večina zakoncev, ki se sooča s težavami neplodnosti, vlaga vse moči v spopadanje z neplodnostjo: zdravljenje, prikrivanje in iskanje alternativnih poti do otroka, in vse ostale aktivnosti pustijo ob strani. Pari o neplodnosti v glavnem ne govorijo, razlog gre iskati tudi v tem, da se želijo izogniti neprimernim odzivom in neprimernim nasvetom socialne mreže. Tudi odgovor okolice na omenjene težave para je molk, kar še dodatno vpliva na doživljanje stiske zaradi neplodnosti in posledično na socialno izolacijo (Bevc, 2000, 2006, 2014, Bevc, Jerman, Ovsenik in Ovsenik, 2003, Bregar, 2015).

Tisti, ki se odločajo za posvojitve na podlagi neplodnosti, lahko občutijo nujnost posvojitve ali morda celo obup (Roby in White, 2010:206) in izkušnje kažejo, da se jim običajno s posvojitvijo »mudi« bolj kot tistim, ki se za posvojitve odločajo iz drugih razlogov.

Več kot pomenljive so besede posvojiteljice, s katerimi je izrazila svoj motiv za posvojitve: *»Vsi so mi govorili, ko boš posvojila, boš pa še svojega [otroka] dobila. Zato sem tudi šla v posvojitve ...«*.²⁹ Marsikateri par se za posvojitve odloči v obdobju, ko še ni prebolel, da bioloških otrok ne bo in ni rešil čustvenega pritiska zaradi neplodnosti.

V primeru lastne neplodnosti se posvojitelji lahko srečujejo z različnimi občutki: z občutkom izgube, razočaranja, obžalovanja, kot tudi z občutki krivde, sramu in neustreznosti. Prav tako so pogosti tudi občutki izgube kontrole nad svojim življenjem in celo ljubosumja na ljudi, ki biološke otroke imajo, pogosto tudi na biološke starše posvojenega otroka (Romero, 2016: 104). Vse naštetu pa lahko predstavlja velik dejavnik tveganja pri posvojitvi.³⁰ Kako neizžalovana

²⁸ Z neplodnostjo se spoprijema na milijone ljudi po svetu. Tudi v Sloveniji ima vsak šesti do sedmi par težave z zanositvijo (Zaviršek, 2012: 134). Težave z zanositvijo se dogajajo zaradi bolezenskih, okoljskih, prehranskih in vedenjskih vplivov, v razvitih državah pa je zmanjšanje rodnosti povezano s strogim načrtovanjem družine, saj želijo mnogi pred rojstvom otroka poskrbeti za dobre »začetne razmere«, s katerimi mu bodo omogočili visok življenjski standard (Bregar, 2015), oz. odlaganjem rojstva na poznejši čas (Renner, Sedmak, Švab in Urek, 2006).

²⁹ Vir: Društvo Deteljica, izpoved socialne mame na skupnem srečanju, junij 2016.

³⁰ V skupini, kjer je prišlo do prekinitve posvojitve, je 75 odstotkov vseh intervjuvanih staršev odgovorilo, da so se za posvojitve odločili zaradi neplodnosti, težav, povezanih z zanositvijo oz. tveganimi nosečnostmi ali več

neplodnost vpliva na komunikacijo znotraj socialne družine, nam lahko prikaže tudi opis odrasle posvojene osebe, ki pravi: *»Vem, da sta se [starša], preden sta dobila mene, dolga leta trudila, da bi dobila otroka po biološki poti. Vsakič, ko sem vprašala karkoli o posvojitvi, je mama začela jokati, oče pa je bil tiho, ... drugi so me spraševali, zakaj sem taka do njiju, kaj nista že dovolj pretrpela, preden sta me dobila.«*³¹

Neplodnost para v strokovnih diskusijah in pogovorih s kandidati za posvojitev otroka žal mnogokrat ostaja nedotaknjena tema (Bevc, Jerman, Ovsenik in Ovsenik, 2003), saj nekateri strokovni delavci menijo, da o neplodnosti ni potrebno govoriti, spet drugi pa o tej temi s parom ne zmorejo ali ne znajo spregovoriti. Vendar izkušnje kažejo, da doživljanje lastne neplodnosti vpliva tudi na navezanost socialnih staršev na posvojenega otroka, pa tudi na komunikacijo in odnose znotraj socialne družine.

2.4.3. Pričakovanja bodočih posvojiteljev glede posvojitve in lastnosti posvojenega otroka

Zavedanje lastnih pričakovanj v procesu posvojitve je dejavnik, ki odigra pomembno vlogo pri vprašanju, ali bo posvojitev uspešna in v korist vsem udeleženiim. Prakse na področju posvojitve otrok pripisujejo največji delež za uspešno posvojitev prav sinergijskemu učinku med natančno ugotovljenimi otrokovimi potrebami in realnimi pričakovanji do otroka, ki jih bodoči posvojitelji oblikujejo ob informacijah in izkušnjah v skupinski pripravi na posvojitev (Bevc, 2002, 2005).

Tako biološki kot tudi socialni starši imajo (vsaj teoretično) možnost, da izrazijo svoja pričakovanja glede posvojitve ter lastnosti in potreb posvojenega otroka. Pričakovanjem staršev je bilo v preteklosti namenjene malo pozornosti, še danes pa je ponekod v stroki socialnega dela prisotno mišljenje, naj par ne bi izbiral otroka oz., kot so se izrazili študenti socialnega dela na seminarju leta 2011, da rasistično naravnanim socialnim staršem posvojitve ne bi smela biti omogočena (Zaviršek, 2012). Ta poenostavljen pogled kaže na nepoznavanje področja, kajti socialni starši morajo oblikovati realna pričakovanja do posvojenega otroka, saj bo le v tem primeru posvojitev lahko uspešna. Nedvomno je v pripravi na posvojitev marsikdaj potrebno osvetliti in predelati pričakovanja, kot so na primer: *»V posvojitve lahko sprejem samo otroka, čigar biološki starši so pokojni, ker nočem, da se kdo meša v mojo vzgojo.«*³² Običajneje pa par

zaporednimi splavi, le 17 odstotkov pa je bilo tistih, ki so se za posvojitev odločili iz altruističnih razlogov (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014).

³¹ Vir: Društvo Deteljica, izpoved odrasle posvojene osebe na skupnem srečanju, junij 2016.

³² Vir: Društvo Deteljica, skupinsko srečanje, september, 2008

ob interakciji s socialnimi družinami in njihovimi izkušnjami postane bolj odprt za različne situacije (Bevc, 2005).

V osnovi socialni starši raje posvojijo otroka, ki je iste rase, kot so sami, otroke mlajše od treh let, zdrave in brez pomembnih posebnih potreb (Brodzinsky in Pinerhughes, 2002, Brooks, James in Barth, 2002). Te značilnosti pa se običajno precej razlikujejo od značilnosti večine otrok, za katere je potreben ukrep posvojitve. Dejavniki tveganja, ki vplivajo na uspešnost posvojitve v povezavi s pričakovanji socialnih staršev glede posvojenega otroka, so predvsem nerealna pričakovanja in odsotnost pričakovanj.

Nerealna pričakovanja pogosto razvijejo socialni starši, ko na primer o posvojitvi razmišljajo kot o rešitvi vseh problemov, kot opisuje ena izmed socialnih mam: *»V glavi imaš neko fiksno idejo, da je posvojitev nenormalno romantična zadeva. In da bo otrok rešil vse probleme, ki sva jih nabrala na poti umetne oploditve.«*³³ Pogosta, zlasti pri mednarodni posvojitvi, pa so tudi nerealna pričakovanja o tem, kakšen naj bi bil posvojeni otrok, ki vključujejo tudi kriterije, kot so barva las, barva oči ali splošni zunanji videz (Smith Rotabi in Bromfield, 2017).

Socialni starš je svoje razmišljanje o posvojenem otroku pred vključitvijo v pripravo opisal takole: *»Ko sem kadarkoli prej, ko še nisva razmišljala o posvojitvi, in tudi kasneje, ko sva že, mi je bil pred očmi vedno samo en lušten otrok. Otroka, sicer posvojen, ampak kot da bi ga midva rodila, kot da je že od nekdaj del naju ...«*.³⁴ Odsotnost pričakovanj socialnih staršev glede lastnosti in potreb posvojenega otroka se kaže v primeru, ko so njihova pričakovanja glede otroka manj pomembna kot njihova želja, da bi postali starši. Na podlagi tega zmanjšujejo kriterije pri lastnostih otroka, ki bi ga lahko posvojili, kar odraža tudi njihovo prepričanje, da bodo težje postali starši, če bodo bolj »selektivni«. Nekateri starši poročajo tudi, da so njihova pričakovanja postala fleksibilnejša, ker niso želeli podaljšati čakanja na otroka (Moyer in Goldberg, 2017:19).

Zaskrbljujoče so tudi ugotovitve, da bodoči posvojitelji v postopku posvojitve svojih pričakovanj ne upajo izraziti, saj menijo, da bi si s tem zmanjšali možnost posvojitve, kot tudi to, da nekateri socialni delavci poskušajo vplivati na posvojitelje in jih prepričujejo, naj bodo odprti tudi za »težje namestljive otroke«, in tako skrajšajo čas čakanja na otroke. Take okoliščine imajo lahko negativne posledice, saj posvojitev otroka, ki se ne ujema s prvotnimi pričakovanji socialnih staršev, poveča stres in tveganje, da posvojitev ne bo uspešna (Schmidt, Rosenthal in Bombeck, 1988, Brodzinsky in Pinderhughes, 2002, Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014).

³³ Vir: Društvo Deteljica, razmišljanje socialne mame o posvojitvi, 2012.

³⁴ Vir: Društvo Deteljica, utrinek socialnega očeta.

Manjša ameriška študija (Moyer in Goldberg, 2017), ki je raziskovala odziv socialnih staršev na nepričakovane lastnosti in potrebe posvojenega otroka tri mesece po namestitvi otroka v družino, je pokazala, da so bila neizpolnjena pričakovanja glede narodnosti, rase, spola, starosti in posebnih potreb, bodisi zdravstvenih bodisi čustvenih, še posebej stresna. Posvojiteljem je primanjkovalo podpore, spoznali so, da nimajo dovolj znanja in veščin, ki bi jih sicer pridobili v pripravi na posvojitev. Tisti starši, ki so posvojili otroke z več specifičnimi potrebami, so bili manj samozavestni, kazali so manj zadovoljstva, več stresa in večjo potrebo po podpori v primerjavi z ostalimi socialnimi starši (Moyer in Goldberg, 2017: 19).

Ugotovitve raziskav kažejo, da otroci niso vedno nameščeni v posvojiteljsko družino, kjer bi se pričakovanja in potrebe otrok ujemali (Smith, Hamon, Ingoldsby in Miller, 2009, Farmer in Dance, 2016, Moyer in Goldberg, 2017, Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014), kar lahko povzroča stres v posvojiteljski družini, težave v odnosu z otrokom, razočaranje socialnih staršev in tudi možnost, da posvojitev ne bo uspešna. Starši, ki so v posvojitev sprejeli otroka, starejšega od prvotnih pričakovanj, so poročali o razočaranju, ker niso imeli vpliva na otrokov zgodnji razvoj in ustvarjanje spominov, kot bi želeli, hkrati pa so poročali o težjem procesu navezovanja zaradi otrokove zgodovine in slabih izkušenj v preteklosti. Ti starši so se soočali tudi z razočaranjem, ki ga je povzročila neskladnost med pričakovanim in dejanskim stanjem (Moyer in Goldberg, 2017: 19). Tudi naše strokovne prakse (Bevc, 2014) kažejo, da so najpomembnejši dejavniki uspešne posvojitve *realna pričakovanja bodočih posvojiteljev*, takoj za njim pa *natančno ugotovljene otrokove potrebe* (Bevc, 2014: 140).

2.4.4. Družinska dinamika in komunikacija o posvojitvi

Dinamika družine z izkušnjo posvojitve je pomembna v vseh pogledih in je hkrati lahko tudi dejavnik tveganja pri posvojitvi. Družinska dinamika je močno povezana z občutkom kompetentnosti socialnih staršev.³⁵ Zadovoljstvo staršev in njihova učinkovitost namreč moderirata odnose v družini ter vplivata na dobro obvladovanje otrokovega vedenja. Običajno ob izkušnji starševstva rastejo tudi njihove kompetence in učinkovitost, toda težave lahko omajejo njihovo oceno lastnih sposobnosti. Ni nenavadno, da starši, ki poročajo o nižji oceni svojih starševskih sposobnosti, izkusijo tudi višji nivo stresa (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014: 106). Posvojitev prinaša posebne odnose, ki vplivajo na identiteto tako pri posvojenih

³⁵ To je način, s katerim opišemo občutke in prepričanja posameznikov o tem, da so starši. Odseva zaznavanje njihovih starševskih sposobnosti in zadovoljstva z njihovo vlogo starša (Selwyn, Wijedasa, in Meakings, 2014: 106).

otrocih kot tudi pri socialnih starših. In prav tako kot posvojeni otroci se tudi socialni starši ob prilagajanju na novo starševsko vlogo lahko znajdejo v krizi in ob neustrezni pripravi na posvojitev razvijejo fantazijo, da so rešitelji otrok (Lavy in Orlans, 2003). Socialni starši, ki projicirajo sprejemajoč odnos in sproščenost glede posvojitve, so boljši tudi v tem, da otroku pomagajo raziskovati njihove občutke in strahove (Romero, 2016: 36).

Napačno je razmišljanje, da se bomo s posvojenim otrokom o posvojitvi lažje pogovarjali, ko bo starejši. Resda večina predšolskih otrok razume malo, ko govorimo o posvojitvi, a vendar se že v tem obdobju kažejo potrebe po pogovoru, npr. ko se otrokom v vrtcu rojevajo sorojenci, ob pogovoru o družinah in o tem, kako pride otrok na svet. Pri šestih, sedmih letih otroci že razumejo razliko med formiranjem biološke in posvojiteljske družine. V tem obdobju je pomembno, da govorijo starši o posvojitvi na pozitiven in sproščen način, kajti prav to bo postavilo temelje za nadaljnje pogovore. Seveda z odraščanjem pogovor o posvojitvi postaja kompleksnejši, v vsakem primeru pa je potrebna skrbna izbira besed. (Romero, 2016).

Večina posvojenih otrok je zainteresiranih za zgodbo o njihovi posvojitvi in o dogodkih, povezanih z njo, večjo željo po pogovoru o posvojitvi pa kažejo dekleta, ki tudi pogosteje iščejo biološke sorodnike, kažejo več zanimanja za svoje korenine in pogosteje mislijo na rodno družino (Gibbons in Smith Rotabi, 2012).

2.4.5. Odnos socialnih staršev do bioloških staršev posvojenega otroka

»Ko si mama, ki posvoji otroka, si želiš, da tiste druge ne bi bilo.« (Socialna mama, 2011)³⁶

Raziskav, ki bi posvojitev orisale s stališča bioloških staršev, je malo, tako v Sloveniji kot tudi po svetu. Ženska, ki odda otroka v posvojitev, je na splošno označena kot »odpovedala se je svojemu otroku« ali »zavrgla je lastnega otroka« in obtožujoče »kakšna mati neki je to, da se odpove svojemu otroku?« (Bevc, 1999: 31), kar še zdaleč ne zrcali realnega počutja žensk ob oddaji otroka v posvojitev.

Zagovorniki posvojitve in strokovne službe, ki delujejo na področju posvojitve, najpogosteje biološko družino in izvor otroka ignorirajo ter ne upoštevajo razlogov za posvojitev kot tudi ne družinske zgodovine otroka pred posvojitvijo. Ta tendenca je še pogostejša v primeru mednarodnih posvojitve, kjer odgovorni v postopku posvojitve dostikrat postopajo, kot da je zavod ali institucija, kjer je otrok nameščen v domski oskrbi, tudi njegov edini izvor (Smith Rotabi in Bromfield, 2017).

³⁶ Vir: društvo Deteljica, skupno srečanje socialnih staršev in kandidatov za posvojitev.

Pomembna raziskava s tega področja (Fassler, 2006)³⁷ je prikazala doživljanje oddaje otroka v posvojitev s strani bioloških mam. Veliko jih je po tem, ko je bil njihov otrok posvojen, izrazilo občutke sramu, krivde, obžalovanja, dvomov, jeze in brezupa. Prav tako je bilo v zgodbah veliko skrivnostnosti in zanikanja, obtoževanja in nesigurnosti. Biološke mame, ki so bile zelo mlade, ko so zapustile svoje dojenčke, povedo, da so verjele, da nimajo druge izbire, kot da svojega otroka oddajo v posvojitev.

Po posvojitvi se je od bioloških mam pričakovalo, da se vrnejo v svoje življenje, v njihovo dnevno rutino in preprosto pozabijo celotno izkušnjo. Pričakovalo se je, da o njej molčijo in se pretvarjajo, da se nikoli ni zgodila (Smith Rotabi in Bomfield, 2017). Danes vemo, da je bilo zaradi tega pri bioloških mamah posledično veliko travm. Oddaja otroka v posvojitev je za marsikatero žensko pomenila pravo izgubo, ki je identična izgubi ljube osebe, na primer smrti otroka, in jo spremlja proces žalovanja (Bevc, 1999: 62). Mehanizem potlačevanja kot obramba (Bizant, 2014: 87) in nerazrešeno žalovanje sta pogosti izkušnji bioloških mam, vendar izkušnje strokovnjakov kažejo, da biološkim mamam ni vseeno za otroka, mnoge izmed njih so namreč hrepenele po informacijah, da gre otroku v posvojiteljski družini dobro, čeprav so v družbi še vedno stigmatizirane in so očitki na njihov račun pogosti, žal tudi med kandidati za posvojitelje (Bevc, 1999, Smith Rotabi in Bomfield, 2017). Tako sta na primer kandidata za posvojitev izrazila svoja pričakovanja: *»Ne želiva vmešavanja [bioloških] staršev. Če se je nekdo odpovedal otroku, je za naju zadeva zaključena. Ne bi rada imela opravka z njimi...«*³⁸

Zanimiv pogled na materinstvo in oddajo v posvojitev je orisala Höbacka (2012), ki je opravila intervju z dvaintridesetletno temnopolto Južno Afričanko, ki je oddala otroka v mednarodno posvojitev. Avtorica opisuje, da veliko otrok ne živi s svojimi biološkimi mamami, temveč jih vzgajajo v okviru sorodstvenih ali drugih socialnih mrež, zato posvojitev ni razumljena kot permanentno pretrganje vezi. Večina afriških bioloških mam na oddajo otroka v posvojitev ne gleda kot na »zapustitev otroka«, temveč posvojitev vidi kot možnost, s katero se otrokom zagotovi boljše življenje. Zanje se »materinstvo« ne zaključí z oddajo otroka v posvojitev, večina verjame, da se bodo znova združili ter ostali v stikih (Smith Rotabi in Bomfield, 2017). Za socialne starše je nadvse pomembno zavedanje, da se posvojeni otrok identificira z biološko družino, četudi nima stika z njimi in nima spomina nanje. Pomembno je, na kakšen način socialni starši govorijo o njih, saj bo to vplivalo tudi na počutje posvojenega otroka. Tudi če posvojeni otrok nikoli ne omenja bioloških staršev, večina nanje pogosto misli. Če so starši odprti glede te teme, bo lažje tudi otrokom. Socialni starši pogosto napačno menijo, da jih bo

³⁷ Ameriška raziskava, v katero je bilo vključenih sto bioloških mater.

³⁸ Vir: Društvo Deteljica, skupno srečanje, april 2013.

imel otrok raje, če ga bodo s kritiko in obsojanjem bioloških staršev odvrnili od njih. To ni res, saj izkušnje kažejo, da je navezanost na socialne starše močno povezana s tem, koliko so le-ti sposobni spoštovanja njegovih bioloških korenin (Romero, 2016).

Tisti socialni starši, ki so se srečali z enim ali obema biološkima staršema, so to izkušnjo zelo cenili, saj jim je omogočila, da so biološke starše videli v pozitivnejši luči (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014: 131).

2.5. Dejavniki vpliva, povezani z informacijami o posvojitvi, o posvojenem otroku in o njegovem biološkem izvoru

2.5.1. Skrivnostnost, koncept zaprte posvojitve in inkognito posvojitvev

Odnose v posvojiteljski družini lahko opredelimo tudi na podlagi tega, kako odprti ali zaprti so. Odprtost in zaprtost odnosov sta koncepta, ki se nanašata na to, koliko kontakta in informacij teče med socialno in biološko družino ob sami namestitvi otroka v socialno družino in med življenjem v tej družini (Wolfgram, 2008: 134). Zaprta posvojitev je označena s skrivnostnostjo, anonimnostjo in zaupnostjo, pri čemer so posvojiteljski in rodni starši »zaščiteni« pred tem, da bi se med seboj spoznali ali delili informacije eden o drugem. Strokovne službe, ki so urejale posvojitve, so ob posvojitvi izdale nov rojstni list, ki je navajal posvojitelje kot starše in posledično ustvarili zavajajoče mišljenje, da je posvojeni otrok rojen socialnim staršem³⁹ (Wolfgram, 2008, Wydra, O'Brien in Merson, 2012: 63).

Potrebno je pojasniti, da je bila v začetku taka praksa potrebna zaradi zaščite pred negativno stigmo nezakonskega otroka kot tudi z namenom zaščite biološke mame, da bi lahko nadaljevala s svojim življenjem. Čez čas pa je skrivnostnost, povezana s posvojitvijo, postala standardna praksa in opravičena s potrebo po prilagoditvi otroka v posvojiteljsko družino (Wolfgram, 2008: 134).

Večino 20. stoletja so zaprte posvojitve dominirale v praksi posvojitvev in so še danes pogoste v mnogih državah. Ta praksa se je kazala tudi na način, da veliko posvojiteljev otroku za posvojitev ni povedalo. Tej odločitvi je botrovalo tudi pomanjkanje znanja o tem, kako informacije o posvojitvi podeliti z otrokom, ki je bil posvojen. V preteklosti se je namreč štelo, da je za otrokovo korist pomembno le razkritje posvojitve, ne pa tudi pogovor o njej. V tem

³⁹ Originalni rojstni list, vključno z ostalimi informacijami o osebah z obeh strani, je bil običajno zapečaten s strani socialnih služb in s tem tudi nedosegljiv vsem udeležencem, starši in otroci pa so bili pogosto združeni na podlagi fizičnega videza (Wolfgram, 2008).

obdobju so strokovnjaki odsvetovali prezgodnje razkritje posvojitve, menili so namreč, da to povzroča psihološke težave pri otroku in da bo to vplivalo na družinsko kohezijo.

Pogosto se je dogajalo, da so otroci za posvojitev izvedeli v najstniškem obdobju ali celo v odrasli dobi od drugih otrok ali iz drugih virov in ne od svojih staršev. Ta pozna razkritja so bila pri posvojenem otroku povezana s šokom, zmedo, stisko in sramom. Posvojitelji so z otrokom delili malo informacij, posvojene osebe so tudi poročale, da na socialne starše niso mogle nasloviti vprašanj, povezanih s posvojitvijo (Wydra, O'Brien in Merson, 2012: 63).

Odrasla posvojena oseba je z nami delila zgodbo o razkritju njene posvojitve: *»Nisem vedela, da sem posvojena. Roditeljica je prišla na dvorišče, prinesla denar in čokolado in mi dejala, upam, da veš kdo sem. Vrnila sem ji čokolado in odšla v hišo... Moja dva sta imela tisoč priložnosti, da bi mi povedala, da sem posvojena, pa mi nista.«*⁴⁰

Koncept zaprte posvojitve izhaja tudi s stališča, da je za vse udeležene v procesu posvojitve najboljša anonimna posvojitev, pri kateri otrok iz biološke družine popolnoma preide v posvojiteljsko in njegova preteklost ni pomembna.

Želja ali potreba po anonimnosti je bila včasih tako velika, da so porodi otrok potekali v popolni tajnosti. Anonimni porodi so porodi, ko roditeljice rodijo otroka, ne da bi razkrile svojo identiteto oz. da bi njihovo identiteto zabeležili. Mnoge države, kot na primer Italija, Francija in Španija, so v preteklosti legalizirale anonimne porode z namenom, da bi zmanjšali število detomorov, po večini nezakonskih otrok. Ti anonimni porodi so se imenovali porodi X, pri čemer v rojstnih listih otrok ni bilo zabeleženih podatkov o biološki mami in očetu. Anonimni porodi so se pokazali kot neustrežni, ne le zaradi pomanjkanja razvidnosti in napačne statistike, pač pa tudi zato, ker je na tisoče otrok neuspešno iskalo svoje korenine (Bonnet, 2000). Pri zaprtih posvojitvah otrok nima pravice, da bi ob polnoletnosti pridobil informacijo o bioloških starših, pa tudi biološki starši ne morejo pridobiti informacije o otroku, ki so ga dali v posvojitev (Zaviršek, 2012: 23), saj se posvojitve običajno izvajajo le pod številko, kar imenujemo inkognito posvojitev. Osnovno vodilo inkognito posvojitve je, da se na ta način izvzame možnost, da bi biološki starši pozneje »nedopustno posegli v zasebnost posvojiteljske družine«, kot tudi, da posvojeni otrok iz matičnega registra kasneje razbere, kdo so bili njegovi biološki starši. V nemškem pravu je posvojitev še danes praviloma inkognito posvojitev (Novak, 2017: 179).

Kritika zaprte posvojitve je, da pušča na posvojenih otrocih pogostejše čustvene in psihične težave kot odprta posvojitev, saj sta biološki izvor in preteklost posvojenega otroka običajno

⁴⁰ Vir: Društvo Deteljica, oktober 2010.

družinska skrivnost vse življenje (Bevc, 2014), otrok pa ob prikrivanju dejstev, povezanih s posvojitvijo, razvije slabo samopodobo, saj ima zaradi skrivnosti občutek, da je posvojitev nekaj slabega (Bizant, 2014).

2.5.2. Komunikacijska odprtost in odprta posvojitev

Odprta posvojitev se nanaša na informacije in kontakt med biološkimi starši, socialnimi starši in posvojenim otrokom, ki v kontinuirani obliki tečejo med vsemi stranmi posvojiteljske triade (Wolfgram, 2008).

Kontakti med biološko in posvojiteljsko družino v smislu odprte posvojitve so vse bolj običajni in raziskave kažejo, da so ponavadi tudi koristni za vse vključene. Otroci svojo biološko družino spoznavajo na bolj sproščen način, spremljajo in opazujejo obe družini v medsebojni interakciji, biološki starši pa vedo, da imajo posvojeni otroci ljubeč dom in družino. Prav tako s strani socialnih staršev ni skrivnosti, ki bi v družini sicer lahko bila (Hernandez, 2012: 12).

Zagovorniki odprte posvojitve so prepričani, da bi morala biti strokovna služba manj usmerjena v varovanje podatkov o posvojencih in bioloških starših. Več pa bi morala storiti na pomoči posvojiteljskim družinam in biološkim staršem pri ohranjanju stikov med posvojenim otrokom in njegovim izvornim okoljem, če oceni, da so ti v otrokovo korist (Podbevšek, Šolar in Meglič, 2009). V tem primeru je nadvse pomembna priprava para na odprto posvojitev, kajti v nekaterih pogledih lahko odprta posvojitev predstavlja tudi dejavnik tveganja, zlasti takrat, ko pravila in meje med obema družinama niso dovolj jasne. V taki situaciji je stres ob kontaktu visok, zato je pomembno, da so socialni starši, posvojeni otrok in biološki starši deležni podpore strokovnjakov pri gradnji takih medsebojnih odnosov, meja in pravil, ki bodo za vse strani ustrezni in zadovoljujoči (Romero, 2016). Ko so medsebojni odnosi nejasni kot v primeru, ki ga je z nami delila socialna mama: *»Biološki sorodniki so klicali, saj so z obiskom želeli presenetiti biološko mamo za njen rojstni dan.«*⁴¹ lahko prevelika pričakovanja na obeh straneh otežijo kvalitetne stike.

2.5.3. Informacije o otroku, njegovem življenju pred posvojitvijo in biološkem izvoru

Vsi starši želijo posvojenim otrokom zagotoviti dom, kjer se bodo otroci počutili varne in ljubljene, vendar je njihova naloga otežena v primeru, ko nimajo informacij o otroku, saj se v

⁴¹ Vir: Društvo Deteljica, skupno srečanje, september 2010.

tem primeru morda ne bodo znali ustrezno odzvati na njegove potrebe ali si bodo njegovo vedenje razlagali napačno. Prav zaradi navedenega so napačne ali pomanjkljive informacije o otroku, njegovih potrebah, o biološki družini, o rojstvu otroka, njegovi preteklosti in zdravju velik dejavnik tveganja za neuspešno posvojitve. Strokovna služba, ki vodi posvojitve, je odgovorna za pridobivanje informacij o otrokovi preteklosti, za njihovo posredovanje bodočim posvojiteljskim staršem in za resničnost podatkov o otroku kot tudi njegovem biološkem izvoru. Bodočim posvojiteljem so lahko podane napačne, nepopolne ali zavajajoče informacije o otroku in tako ne vedo, s čim se bodo soočali, zgodi se lahko, da se njihova pričakovanja ne bodo ujemala s potrebami otroka, kar predstavlja tveganje za neuspešnost posvojitve (Ruggiero in Johnson 2009: 493). Informacije o otroku in njihovo sprotno osveževanje so nujno potrebne za prepoznavanje otrokovih potreb. Zaradi možnih slabših izidov nobeni od informacij iz otrokovega življenja ne smemo zmanjševati pomena (Farmer in Dance, 2016).

Pomembno je sestaviti čim popolnejšo sliko o otrokovem rojstvu, razvoju, vedenju, odnosih, dosežkih, varnosti, kakovosti skrbi zanj, vplivu preteklih dogodkov, bioloških starših itd. (Schofield in Beek, 2018). Socialne službe se prav pri izboru informacij pogosto ne poglobijo dovolj oz. podajo le osnovne opise, kot je poročala socialna mama, ki je dejala: *»Nihče ni govoril o navezanosti, [...] nihče ni povedal, kako vzgajati otroka z odvisnostjo od heroina in o izzivih, ki jih prinaša posvojitve takega otroka [...]«* (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014: 122).

Ni dovolj pridobiti informacije le iz spisov in dokumentacije, pač pa tudi s pomočjo razgovorov s preteklimi otrokovimi skrbniki, učitelji in zdravstvenimi delavci, kot tudi v direktnem stiku z otrokom in njegovimi rejniki ali skrbniki. Na ta način lahko pridobimo pomembne informacije o tem, kako se otrok vključi v družbo z drugimi, kako upravlja s čustvi, kako se odziva na avtoriteto in kakšne odnose ima z vrstniki. Pomembna je tudi konstrukcija kronologije. Ko imamo jasno zgodovino otroka in ko upoštevamo tudi njegovo sedanjost, lahko lažje predvidimo tudi njegove potrebe v prihodnosti in na tej podlagi iščemo in podpremo socialne starše (Schofield in Beek, 2018). S pomočjo tako jasno razdelane slike lahko tudi predvidimo, kakšno podporo bo po posvojitvi družina morda potrebovala v bodoče.

Socialni starši iz skupine neuspešnih posvojitev,⁴² so poročali, da so sami cenili vso podporo socialnih delavcev v procesu posvojitve, vendar so čutili, da niso dobili vseh potrebnih informacij v zvezi z zgodovino otroka. Običajno razlog za posvojitve pozna večina socialnih staršev, znatno manj pa je tistih, ki so dobili informacije o bioloških starših, njihovi starosti,

⁴² Socialni starši, vključeni v raziskavo, pri katerih je prišlo do prekinitve namestitve otroka v njihovem domu.

etnični pripadnosti, prenatalnih ginekoloških ultrazvočnih pregledih ali prenatalni zlorabi substanc biološke mame (Coakley in Berrick, 2008).

O tem pišejo tudi Selwyn, Wijedasa in Meakings (2014), ki so za potrebe raziskave napravili intervjuje s socialnimi starši, kjer so bile posvojitve neuspešne ali manj uspešne.⁴³ Poročajo o tem, da so socialni starši imeli presenetljivo malo podatkov o otrokovem rojstvu in zgodnjem obdobju njihovega življenja. Večina staršev ni vedela, ali je bil njihov otrok rojen prekmalu ali s prenizko porodno težo. Prav tako je 69 odstotkov vseh intervjuvanih oseb menilo, da niso dobile vseh informacij o otrokovem življenju, biološki družini in zgodovini kot tudi ne zadostnih informacij o zdravstvenem stanju otroka. Če so informacije imeli, so jih dobili kasneje, ko je bil otrok že nameščen k njim oz. ko je bil postopek posvojitve že zaključen. Starši poročajo tudi o tem, da so informacije o posvojenem otroku imeli, vendar jim niso pomagale razumeti situacije, kot na primer, kako so travmatični dogodki v njegovi preteklosti lahko povezani z njegovim razvojem v bodoče (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014), in jim torej zgolj kot podatki niso koristili, saj jih niso znali povezati z možnimi izzivi, s katerimi se bodo srečevali. Če starši informacij o otroku in njegovi zgodovini nimajo, to pripomore tudi k večjemu stresu, s katerim se soočajo po posvojitvi oz. ko pride do namestitve otroka v družino (Moyer in Goldberg, 2017: 19).

Pomembno je tudi razločevati, ali je dostop do informacij okrnjen na strani strokovnih služb in socialni starši do podatkov ne morejo priti ali je to obrambni mehanizem, s katerim se socialni starši zaščitijo, kot v primeru odrasle posvojene osebe, ki je z nami delila svojo izkušnjo: *»Starša sta me prišla iskat, ko sem bila stara osem mesecev. Mama mi je povedala, da je imela možnost spoznati roditeljico, vendar je iz strahu srečanje zavrnila. Dejala sem ji, škoda, ker se takrat nisi srečala z njo, veš, kaj vse bi mi danes lahko povedala ...«*⁴⁴

Napačne in nepopolne informacije so namreč lahko tudi obrambni mehanizem socialnih staršev. *»Ne vem, ne veva,«* je namreč preprost odgovor staršev otroku, ko ta sprašuje po svojem izvoru. Pomembno je poudariti, da si človek dovoli in upa več vedeti, ko ima ustrezno pripravo in primerno podporo. Socialna mama z izkušnjo neuspele posvojitve je opisala: *»[...]Nisem se počutila dovolj močno ali opolnomočeno, da bi socialni delavki dejala: 'Ali se lahko ustavite tukaj, ker bi o tem rada več govorila.' Nisem vedela, da lahko, ...«* (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014: 133). Nepopolne in napačne informacije o otrokovem biološkem izvoru vplivajo tudi na nezmožnost posvojenih otrok, da razvijejo občutek lastne osebnosti in

⁴³ Raziskava je vključevala 70 socialnih staršev, 35 staršev, kjer so posvojeni otroci zapustili njihov dom pred 18. letom, in 35 staršev, kjer so otroci še živeli v njihovem domu, a jim je starševstvo predstavljalo velik izziv.

⁴⁴ Vir: Društvo Deteljica, skupno srečanje, oktober 2010.

identitete. V tem primeru je dobro, da si socialni starši okoliščine posvojitve zapišejo, naredijo skrinjico prvih vtisov, pišejo dnevnik, posnamejo čim več fotografij in zberejo čim več informacij o biološki družini, da otroku, ko začne spraševati, lahko ponudijo želene informacije (Bizant, 2014: 89).

Zelo pomembno vlogo pri podajanju informacij o biološkem izvoru otroka odigrajo tudi strokovni delavci/delavke na področju posvojitve. Lutter (1997: 35) pravi, da izkušnje kažejo, da je odnos do otrokovih staršev močno povezan s tem, kaj je po mnenju posvojiteljev ob posvojitvi o bioloških starših in njegovem izvoru mislil in prenesel posredovalec, tj. običajno strokovni delavec/delavka. Nadaljuje, da posredovalci posvojiteljem zelo neradi dajejo negativne informacije, da jih ne bi obremenjevali, posvojitelji pa teh informacij ne želijo podati otrokom, da jih ne bi prizadeli. Ta krog prikrivanja informacij reproducira življenjske laži in omogoča posvojenemu otroku zatekanje v domišljijo.

2.5.4. Iskanje biološkega izvora otroka, ki je bil posvojen

Mnogo posvojenih otrok želi v nekem obdobju poiskati informacije o njihovi biološki družini ali poiskati biološke sorodnike, vendar se vsi ne odločajo za iskanje svojih korenin. Po mnenju nekaterih strokovnjakov, ki delajo na področju posvojitve, otroci ne iščejo svojih bioloških korenin zaradi štirih razlogov: 1) ker v družini velja neizrečena prepoved iskanja, 2) zaradi strahu otrok pred iskanjem in zavrnitvijo biološke mame, 3) ker otroci ne želijo prizadeti svojih socialnih staršev in 4) zaradi otrokovih občutkov krivde, ko nase prevzamejo odgovornost za posvojitve (Bizant, 2014: 90). Iskanje bioloških korenin, bioloških staršev ali drugih bioloških sorodnikov ter želja po srečanju z njimi ne gresta nujno z roko v roki. Nekatere posvojene osebe si želijo biološke starše le poiskati, ne želijo pa (še) napraviti naslednjega koraka in jih spoznati. Spet drugi so zainteresirani za srečanje, ne pa tudi, da bi z njimi ostali v stiku (Romero, 2016). Strokovne službe na področju posvojitve morajo upoštevati, da je iskanje biološkega izvora ali na drugi strani posvojenega otroka potreba, ki zahteva strokovno pomoč tako pri iskanju informacij in pri raziskovanju kot tudi pri predelavi čustev ob morebitnem kontaktu ali srečanju družin.

2.6. Organizacijski dejavniki, ki vplivajo na (ne)uspešnost posvojitve

2.6.1. Priprava na posvojitve

Možnost staršev, da se na posvojitve pripravijo in prilagodijo novi vlogi in otrokovim specifičnim potrebam, je pomemben dejavnik pri napovedovanju uspešne posvojitve, kajti prav priprava na posvojitve je bila v povezavi z uspešno posvojitvijo predstavljena kot najbolj dragocen vir za posvojiteljsko družino (Moyer in Goldberg, 2017, Ruggiero in Johnson, 2009, Coakley in Berrick, 2008). Pomembno je, da starši vidijo in razumejo potrebe posvojenega otroka ter spoznajo, kako izkušnje, povezane s posvojitvijo, vplivajo na njegov razvoj. Znanje o tem, kaj pričakovati po posvojitvi, bo socialnim staršem tudi pomagalo utrditi odnos z otrokom in osvetlilo njegova pomembna čustvena področja (Romero, 2016).

Priprava na posvojitve sledi načelu koristi otroka, saj posredno vpliva na to, kako se bo otrok počutil v socialni družini, hkrati pa predstavlja močen podporni steber tudi za pare, za njihovo osebno rast, za prepoznavanje potreb otroka, ki je posvojen, in za razvoj njihovih starševskih kompetenc. Posamezniki in pari, ki se odločajo za skupinsko obliko priprave na posvojitve, pogosto poročajo o tem, da so pred vključitvijo pričakovali zgolj informacije o posvojitvi ter o postopku posvojitve, pridobili pa so vse prej kot le to. *»Pričakoval sem informacije, dobil pa sem mnogo več. Ne vem, kaj je bilo v pripravi na posvojitve zame pomembneje soočanje s samim seboj in osebna rast ali informacije o posebnostih posvojitve. Na splošno zaradi priprave več berem, več razmišljam in imam od življenja več«.*⁴⁵

Vsak par, ki želi posvojiti otroka, bi moral biti deležen priprave na posvojitve, ki bi mu omogočila predelavo osnovnih tem in zgoraj naštetih dejavnikov tveganja. Najučinkovitejša oblika priprave je skupinska, v kateri se izmenjujejo izkušnje, znanje in medsebojna podpora (Bevc, 2002).

Motiviranost za vključitev v pripravo na posvojitve je pri parih različna, nekateri starši ne želijo le otroka, pač pa od strokovnih služb pričakujejo tudi pomoč in pripravo. *»Če bi želela samo otroka, bi prišla in oddala papirje in bi mi bilo popolnoma vseeno, kaj me vpraša in kaj ne, le da oddam papirje. Ker pa moj namen ni bil le dobiti otroka, mi ni bilo vseeno.«*⁴⁶ Spet drugi pari se ne želijo vključiti v pripravo na posvojitve. Ob tem navajajo razlog, da tudi biološkim staršem ni potrebna priprava na otroka, nestrpno želijo le informacije o postopku in

⁴⁵ Vir: Izjava socialnega očeta, vključenega v pripravo na posvojitve v društvu Deteljica, skupinsko srečanje, 5. 10. 2010.

⁴⁶ Vir: Izjava članice društva Deteljice, vključene v pripravo na posvojitve, skupno srečanje, januar 2012.

nadaljevanje le-tega s čim manjšo mero stresa, truda, stroškov in časovnega zamika, se pravi v smeri čimprejšnje namestitve otroka v posvojitev (Roby in White, 2010: 206).

Problem, ki se pojavlja na področju posvojitve, je, da strokovna služba pogosto ugotovi primernost prosilcev za posvojitev otroka le glede na ustreznost zakonskim določilom (Bevc, 2005). Zakon ne navaja, v kakšni obliki naj bi priprava na posvojitev potekala, niti nima časovnih določil in vsebin, ki naj bi jih zaobjela, tako na tem področju še vedno ostaja strokovna vrzel, ki jo bo potrebno zapolniti s kvalitetnimi smernicami in natančnejšimi določili, da se izognemo razpršenim praksam in individualnim interpretacijam priprave na posvojitev. Uporabniki imajo izkušnjo, da na centru za socialno delo ne dobijo informacije o možnosti priprave na posvojitev. »*Počutila sem se opeharjeno, ker mi na centru za socialno delo niso povedali za Deteljico.*«⁴⁷ Tak strokovni odnos se lahko pojasni tudi z rezultati odgovorov strokovnih delavcev/delavk, ki so pokazali, da so posvojitve pogosto obrobna dejavnost centrov za socialno delo.⁴⁸

Termin priprava na posvojitev ni jasno definiran pojem glede vsebine, metodologije ter časovne opredelitve. Mnogi razumejo pripravo na posvojitev kot zbiranje dokumentacije za posvojitev in ugotavljanje primernosti kandidatov za posvojitelje, kar ne spada v kontekst priprave na posvojitev, temveč v sam postopek posvojitve (Podbevšek in Šolar Meglič, 2009, Gjura, 2012). Podobno ugotavlja tudi Rushton (2007), da se pojem priprave v glavnem nanaša na dajanje informacij in razlago postopka posvojitve, podrobnosti pa so prepuščene posvojiteljskim agencijam. Znanja, ki naj bi jih osvojili posvojitelji, so omenjena le na kratko.

V praksi se socialno delo prepogosto konča, ko bi se podpora in pomoč morala šele zares začeti (Mešl in Kodele, 2016: 112), podobno je tudi v postopku ugotavljanja primernosti kandidatov za posvojitev, ki se praviloma želijo pokazati v najlepši luči in zaupanja vredni, zato ne izpostavijo vprašanj, pomislekov in strahov pred nekom, ki bo odločal o njihovi prihodnosti.

Selwyn, Wijedasa in Meakings (2014: 122) navajajo, da je bila večina socialnih staršev med ocenjevalnim obdobjem odkrita, vsak peti socialni starš, pa je poročal o tem, da s strokovno delavko ni bil popolnoma odkrit, saj si ni želel ogroziti možnosti, da bi bil odobren kot posvojitelj.⁴⁹

⁴⁷ Vir: Društvo Deteljica, skupno srečanje, maj 2011.

⁴⁸ Raziskava na slovenskem področju, pri kateri je 184 strokovnih delavcev na vprašanje: »*Kolikšen pomen daje vodstvo centra za socialno delo posvojitvam v primerjavi z ostalimi področji centra za socialno delo?*« ocenilo, da najmanjši (Bevc, 2014: 163).

⁴⁹ Raziskava, ki je zajela 70 socialnih staršev iz skupine neuspešnih posvojitvev in skupine, kjer se je družina soočala s številnimi težavami (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014).

V tujini pripravo na posvojitev običajno izvajajo posvojiteljske agencije, ki vodijo postopek posvojitve. Priprava vključuje učenje socialnih staršev, pripravo in izbor informacij ter pridobitev dokumentacije o socialnih starših. Ta proces traja od dveh do desetih mesecev, odvisno od čakalne liste agencije in njihovih zahtev glede izobraževanja (Hernandez, 2012).

Socialni starši iz skupine, kjer posvojitev ni bila uspešna, so v visokem deležu poročali o tem, da priprave na posvojitev niso bile zadostne.⁵⁰ Tisti, ki so priprave na posvojitev imeli, pa poročajo o tem, da niso bile dovolj zahtevne ali informativne oz., kot je poročal socialni starš, da so bile »preveč udobne, [...], če se vrnem nazaj, bi nekatere teme moral resnično podrobneje raziskati, da bi bile koristne.« (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014: 122).

Nedvomno lahko v navedenih primerih pripravo na posvojitev označimo tako za neprimerno kot tudi za nezadostno. Vsa potrdila, dokazila in psihološko mnenje dajejo možnost strokovni službi, da preveri, ali socialni starši zadostijo zakonskim pogojem za posvojitev otroka, ne dajo pa odgovora o njihovi pripravljenosti kot tudi ne o kompatibilnosti z morebitnim otrokom. Ta nedorečenost postopka posvojitve otroka s poudarkom na tem, kaj je priprava na posvojitev, je nedvomno prvi pomemben dejavnik tveganja za neuspešno posvojitev, torej dejavnik, ki lahko napoveduje težave v posvojiteljski družini na daljši rok, lahko pa tudi njeno prekinitve z vrnitvijo otroka v socialno oskrbo.

2.6.2. Strokovna podpora družini po posvojitvi

Posvojiteljski starši v marsikaterem pogledu nudijo posvojenemu otroku nadpovprečno družinsko okolje in ne glede na vrsto možnih dejavnikov tveganja predstavlja posvojitev pozitivno spremembo za večino otrok, ki jih na ta način premaknemo iz njim ogrožajočega in nezaželenega okolja v pozitivnejše, kjer so deležni boljših razmer. Vendar se posvojitev ne konča z izdajo odločbe, zato je bolje, da nanjo gledamo kot na proces in ne kot na enkratno dejanje. Praviloma je doživljenjska izkušnja za otroka in tudi za posvojiteljsko družino. Povsem razumljivo je, da se bo srečevala z dodatnimi izzivi, ki niso običajni v bioloških družinah, lahko tudi dolgo po tem, ko je proces posvojitve že zaključen. Pravzaprav se prava vprašanja velikokrat začnejo porajati šele takrat, ko je otrok že nameščen v družino. Posvojitelji morajo vedeti, kam in na koga se lahko obrnejo z vprašanji in prošnjo za pomoč, če bi prišlo do težav.

⁵⁰ Da priprava na posvojitev ni bila zadostna, poroča 65 odstotkov vseh sodelujočih.

Morajo imeti dostop do informacij, ki jih bodo potrebovali v ustreznem trenutku⁵¹ (Hernandez, 2012: 15).

Dobra strokovna podpora posvojiteljski družini bo tista, ki bo prepoznala in zajela vse dejavnike tveganja, upoštevajoč specifične posebnosti vsake posamezne posvojitve, in se nanje ustrezno odzvala. Pomembno je tudi zavedanje, da se družinsko življenje spreminja hitro, pogosto iz dneva v dan. Starši, za katere je kazalo, da se dobro spopadajo z vsakodnevnimi izzivi, lahko v naslednjem trenutku potrebujejo pomoč v situaciji, ki je ne zmorejo premostiti sami (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014).

Študije o podpori pri posvojitvi se najpogosteje nanašajo na strokovno pomoč, kar imenujemo tudi formalni viri pomoči, čeprav so pomemben vir pomoči postale tudi skupine, ki temeljijo na vzajemni pomoči, oz. neformalni viri pomoči. Študija, v kateri so bile pet let spremljane posvojiteljske družine, je pokazala, da nobena od družin ni bila deležna podpore s strani socialnih služb, le nekatere izmed njih so si »izpogajale« psihološko ali učno pomoč (Rushton, 2007, Podbevšek in Šolar Meglič, 2009:119–122). Podobne rezultate daje tudi raziskovanje podpore družine v letu po namestitvi otroka v družini, ki kažejo na precejšnje razlike v kakovosti storitev, od zelo redke podpore pa do zelo izčrpnih razgovorov s posvojiteljema, o težavah in uporabi posebnih starševskih prijemov. Prav tako je ugotovljeno, da je bilo na koncu prvega leta več pomoči ponujene v primerih, ko se je pri otroku kazalo veliko psihosocialnih težav. Na podlagi te raziskave so bili dani številni predlogi za radikalno spremembo podpore družinam po posvojitvi.

Sturgess in Selwyn (2007) sta opravila širšo študijo s področja podpore posvojiteljskim družinam. Anketiranih je bilo 54 družin, ki so otroke posvojile pred kratkim, in sicer so se nanje obrnili z vprašanjem, kakšno strokovno pomoč so dobili pred posvojitvijo in po njej in kakšno bi želeli. Odgovori prikazujejo težave, s katerimi so se srečevali posvojitelji pri iskanju strokovne pomoči. Tretjina posvojiteljev je bila s pomočjo strokovnih služb zadovoljna, drugi pa so pomoč neradi poiskali zaradi občutka, da bi ob tem veljali za neuspešne in so zaradi tega raje težave poskušali rešiti sami. To opozori na zapleten odnos med izvajalci in udeleženi v posvojitvi. Ti so izrazili potrebo po permanentni, ustrezni in učinkoviti socialni podpori in nezadovoljstvo ob nedoslednosti pri zagotavljanju storitev. Starši so cenili, da jim je bila ponujena možnost strokovne pomoči, veliko pa je bilo pritožb na pomanjkanje strokovne pomoči, ki bi ustrezala njihovim potrebam v ustreznem trenutku (Rushton, 2007, Podbevšek in Šolar Meglič, 2009: 119–122).

⁵¹ Raziskave kažejo, da posvojiteljske družine iščejo pomoč po posvojitvi nekje 8–10 let po posvojitvi, pomoč, ki jo potrebujejo, pa niha od osnovnega iskanja virov informacij do intenzivne pomoči (Hernandez, 2012: 15).

Tudi ostale raziskave kažejo, da številni socialni starši po namestitvi otroka v posvojitev niso imeli ustrezne podpore, posebej pri otrokovih vedenjskih težavah, ki jih starši pred namestitvijo v družino niso pričakovali. Izrazili so potrebo po podpori za soočenje in spoprijemanje s stresom zlasti v primeru, ko lastnosti otroka ne ustrezajo prvotnim pričakovanjem (Moyer in Goldberg, 2017).

Številni uporabniki poročajo o nezadovoljivi podpori strokovnjakov po posvojitvi, saj so se mnogi morali boriti, da so jo dobili, ker strokovnjaki njihovih skrbi in pomislekov niso vzeli resno oz. so imeli občutek, da jih ti krivijo za otrokove težave. Ob vsem tem pa so imeli občutek, da so jih strokovne službe pustile na cedilu, čeprav so jim v postopku posvojitve pomoč obljubili (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014: 91, 113). V nekaterih primerih pa podpora ni bila zadostna oz. jim dostop do storitev ni bil omogočen (Moyer in Goldberg, 2017).

Določila Družinskega zakonika (Družinski zakonik, 2017: 227. člen) dajejo strokovni službi, ki izvaja posvojitve, nalogo »nadzora« v času od namestitve otroka v družino do zaključka postopka posvojitve z namenom, *»da se ugotovi, ali so se otrok in bodoči posvojitelji vživeli v nov položaj in ali bo posvojitev v korist otroka.«*⁵² Po zaključku posvojitve pa zakon ne določa nobenega »nadzora«, tako da strokovni delavci nimajo zakonske osnove za nudenje strokovne podpore po posvojitvi. Izkušnje pa kažejo na potrebo po podpori, kot na to opozarjajo tudi ugotovitve tujih in domačih raziskav.

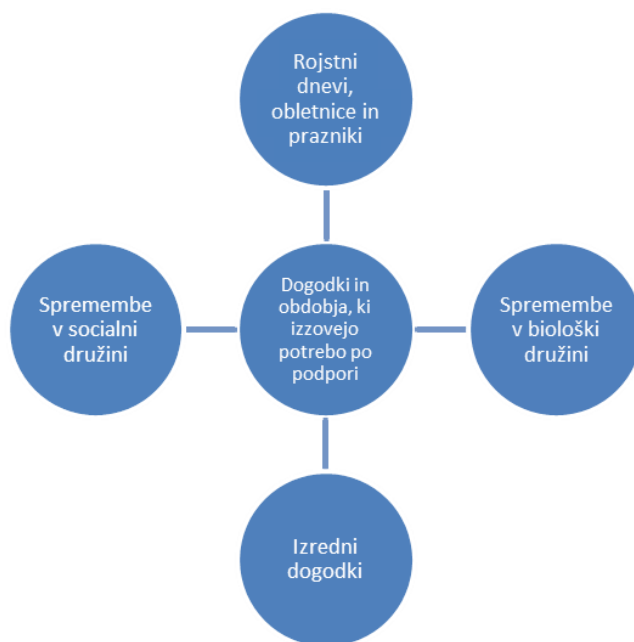
2.6.2.1. Pomembna obdobja in mejniki v življenju posvojenega otroka

Posvojeni otroci ne razmišljajo vseskozi o posvojitvi in njeni kompleksnosti, pač pa so vprašanja pogostejša v določenih obdobjih oz. so povezana z določenimi dogodki v življenju posvojenega otroka. Razmišljanje in dojemanje posvojitve je pri otrocih skozi obdobja različno. Pomemben je vstop v šolo in prehodi v druga izobraževanja, saj se otrok takrat zave različnih formiranj družine, hkrati se srečuje z vrstniki, njihovimi vprašanji in seveda tudi komentarji o posvojitvi. Nova vprašanja o sebi, o rodni in socialni družini se lahko pojavljajo v najstniškem obdobju, ob razvoju identitete in njihovem osamosvajanju kot tudi v obdobju, ko sami postanejo

⁵² Praviloma se izraz nadzor v praksi razume kot spremljanje in priprava poročila o tem, ali so se otrok in bodoči posvojitelji vživeli v nov položaj in ali je posvojitev v korist otroka. Vsekakor nadzor ni ustrezen izraz, ker ne gre za nadziranje, ampak zgolj za spremljanje in morebitno strokovno podporo v času prilagajanja na nove medsebojne razmere v družini. Enačenje strokovne podpore v postopku posvojitve z nadzorom je lahko tudi razlog, da po posvojitvi ne izvajamo nujno potrebne podpore posvojiteljski družini. Tiste družine, ki so spremljanje socialne službe dojele kot nadzor, z njimi niso želele ostati v stiku oz. so želele čimprej prekiniti stike. Nekateri starši so namreč poudarili, da ne želijo spremljanja socialnih služb, in so bili zadovoljni, ko so opravili z vsemi formalnimi postopki (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014, Bonin, Beecham, Dance in Farmer 2014).

starši. Takrat lahko ponovno iščejo stik z biološko družino ali pa le želijo vedeti več o svoji genetski zgodovini (Romero, 2016).

Dogodki in obdobja, ki terjajo večjo pozornost in podporo, so povsem običajni in pričakovani, nanje se lahko pripravimo, lahko pa pridejo nepričakovano, a je pomembno, da se ustrezno odzovemo tudi takrat. Socialni starši poročajo, da so se otroci ob teh dogodkih in obdobjih čustveno vznemirili in spremenili vedenje (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014).

Slika 1: Dogodki in obdobja, ki izzovejo potrebo po večji podpori. Vir: povzeto po Romero, 2016, Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014.

Več pogovora in podpore je potrebno ob 1. rojstnih dnevih (posvojenega otroka, brata ali sestre, staršev ali rodni staršev), obletnicah (namestitve v posvojiteljsko družino ali rejniško družino, obletnica svečane posvojitve, obletnica pravnomočnosti odločbe o posvojitvi) in praznikih (materinski dan, božič, novo leto, zahvalni dan), 2. v obdobjih sprememb v socialni družini, kot so nosečnost socialne mame, rojstvo ali nova posvojitev otroka v družino, ločitev ali razveza socialnih staršev, selitev, odhod brata ali sestre od doma, smrt družinskega člana, prehodi med šolanjem in obdobje najstništva, 3. v obdobju sprememb v biološki družini, kot so nosečnost biološke mame, rojstvo biološkega brata ali sestre, namestitve sorojenca v rejništvo ali posvojitev, vrnitev sorojenca v biološko družino, smrt biološkega starša ali sorodnika in tudi ob 4. izrednih dogodkih v šoli, kot so šolski projekti, družinsko drevo, naloge, povezane z zgodovino družine in podedovanimi družinskimi lastnostmi, celo šolskih predmetih, kot na primer psihologija, zdravniških pregledih, kjer je potrebno vpisati družinsko anamnezo, oz. ob

vrstniškem šikaniranju zaradi posvojiteljskega statusa (Romero, 2016, Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014). Socialni starši morajo biti še posebno v teh obdobjih pozorni na to, ali njihovi otroci ali pa morda sami potrebujejo pomoč in podporo. Znaki, ki zahtevajo večjo pozornost, so sprememba razpoloženja in vedenja, sprememba prehranjevalnih in spalnih navad, celo bolezni in povečane alergije. Starši lahko svoje otroke pripravijo s pogovorom o tem, da lahko navedeni dogodki pri njih izzovejo določene reakcije, prav tako pa jim morajo sporočiti, da vedo, kako se počutijo, ter da jim bodo na voljo in razpolago, če bodo potrebovali pomoč oz. so jo pripravljeni poiskati skupaj z njimi (Romero, 2016).

2.6.2.2. Vrste podpore socialni družini po posvojitvi

Podporne skupine za socialne družine, za socialne starše in posvojene otroke

Podporne skupine lahko socialnim staršem in tudi posvojenim otrokom ponudijo dragoceno priložnost interakcije in druženja z ljudmi s podobno izkušnjo. Te skupine nudijo podporni sistem in hkrati predstavljajo tudi vir informacij. Lahko so zastavljene širše in namenjene na primer vsem socialnim staršem in posvojenim otrokom, lahko pa so usmerjene ožje za točno določeno skupino, kot na primer za posvojitve iz Afrike, Rusije, istospolnih staršev in podobno. Pare, ki se pripravljajo na posvojitve, večinoma družijo podobna izkustva. Izkustvo neplodnosti, življenja brez otrok in obdobja zdravljenja, da bi do njih prišli. Prav tako posvojiteljske družine družijo izkustvo posvojitve. Zaradi njihovih izkušenj se srečujejo s podobnimi težavami, zanimajo jih odgovori na podobna vprašanja. Delijo si podobna občutja in doživljajo podobne strahove. Pretrga se izolacija in osamljenost, prav tako pa v skupini potekajo procesi opolnomočenja posameznikov. Socialna mama o skupnih srečanjih po posvojitvi pravi: *»Stik z ljudmi, ki imajo podobne izkušnje, mi veliko pomeni, ker tega v svojem okolju nisem našla.«*⁵³ Za mnoge posvojene otroke podporne skupine predstavljajo prvi kontakt in prvo priložnost, da spoznajo vrstnike, ki so bili posvojeni, tako kot so sami (Romero, 2016). Odrasla posvojena oseba je o podpori, ki jo je dobila na skupnih srečanjih povedala: *»Tu se je intenzivno dogajalo, tudi proces v meni, ni mi več problem govoriti o tem. Nisem si mogla predstavljati, da bo prišel dan, ko bom brez problema povedala, da sem posvojena.«*⁵⁴

Te skupine so pogosto organizirane s strani socialnih staršev, ki jih vodijo prostovoljno, če pa so skupine strokovno vodene, mora vloga vodje izhajati iz poznavanja skupinske dinamike in potreb posameznikov po določenih znanjih, veščinah. Ta metoda temelji na interesu skupine in

⁵³ Vir: Društvo Deteljica, skupno srečanje, september 2011.

⁵⁴ Vir: Društvo Deteljica, skupno srečanje, junij 2012.

skupinskih prizadevanjih za doseg določenih ciljev, sprememb, vodja pa usmerja interakcije med člani. Skupina podpira vsakega posameznega člana. Na ta način posamezniki pridobijo samozavest in izboljšajo svoje socialno funkcioniranje (Milošević Arnold, 2003: 107). Raziskave, ki so bile opravljene v skupinah, ugotavljajo dve vrsti nalog, ki so pomembne za delovanje skupine. Te so: izvrševanje nalog skupine in ustvarjanje razmer za zadovoljevanje socialno-emocionalnih potreb članov (Novak Jerman, 1995: 139).

Internetne strani in spletne podporne skupine

Prednost spletnih podpornih skupin je v tem, da so na voljo 24 ur na dan in premagajo vse geografske razdalje. Internet, različni blogi in Facebook skupine so vse bolj popularne in z vključitvijo v te skupine socialni starši in posvojeni otroci pridejo v stik z drugimi družinami in posvojenimi otroci in se z njimi lahko povežejo. Prav tako lahko najdejo odgovore na tisto, s čimer se sami soočajo.

Internet pa lahko prinaša tudi slabosti. Pri uporabi interneta namreč ni namerne in skrbne pozornosti, ki jo to področje potrebuje. Regulacija spletnih strani je pomanjkljiva, saj ni razvitih pravnih in etičnih parametrov, z razvojem tehnologije in internetnih povezav je internet postal dostopen tudi v državah v razvoju in s tem se pojavlja tudi možnost neetične uporabe in zlorabe. Internetne storitve so po eni strani udobne, saj zagotavljajo zasebnost naslonjača, po drugi strani pa predstavljajo tudi možnost goljufij, manipulacij in izkoriščanja, ki so jim podvržene vse tri strani posvojiteljske triade. Uporabniki posvojitve so na internetu izpostavljeni prezgodnjim, napačnim ali zavajajočim informacijam in laičnim »nasvetom« in, kar je najpomembneje, pomanjkanju strokovnega razmišljanja o najboljšem interesu za otroka (Roby in White, 2010: 203).

Poletni tabori, pohodi in srečanja socialnih družin

Za socialne družine je zelo pomembno, da obstaja možnost srečevanja z drugimi socialnimi družinami in tako tudi priložnost druženja posvojenih otrok med seboj. Na srečanjih, ki potekajo v strnjeni obliki več dni skupaj, kot na primer poleti tabor, se med člani spletejo močne vezi. Prav ta srečanja predstavljajo močno podporo družini (Romero, 2016, Bevc, 2002:32–36, 2000:1007–1017). Dejavnosti v prostem času zanesljivo vplivajo na dvig kvalitete celostnega življenja in pomagajo človeku pri lažjem reševanju težav na ostalih področjih (Bevc, 2002a: 43).

Terapije in svetovanje strokovnih služb

Profesionalno svetovanje in terapije so pomembne v primeru, ko strahovi, vprašanja in problemi narastejo do te mere, da jih družina ne zmore in ne zna rešiti sama. Potrebe, zaradi katerih družina išče pomoč, se razlikujejo, najpogostejši razlogi za iskanje pomoči, pa so težave zaradi otrokove nevarne oblike navezanosti, težave z zaupanjem, težave na čustvenem in vedenjskem področju. Prav tako lahko socialni starši iščejo pomoč zaradi napetosti v partnerskih odnosih in odnosih z drugimi osebami ter podporo v primeru, ko realiteta posvojitve ne sovпада s prvotnimi pričakovanji. Strokovno vodeno svetovanje lahko prepreči, da bi se problemi poglobili, sama oblika strokovne pomoči in čas trajanja pa sta različna in odvisna od individualnega primera. Nekatere družine terapevtsko pomoč potrebujejo le kratek čas, nekateri pa gradijo odnos več let ali se oglasijo, ko se znajdejo v stiski (Romero, 2016). Ko vstopamo v svetovalni odnos z družino z izkušnjo posvojitve, je pomembno, da vključimo vse člane družine in da ne prezremo otroka (Čačinovič Vogrinčič, 2008). Otroci med pogovorom dajejo več poudarka neverbalnim vidikom, kot so ton, s katerim povemo, čustva, ki jih ob tem izražamo, obrazna mimika, manj pa besedam, ki so izrečene. Svetovalec/ svetovalka zavzame pozicijo nevednosti pri vseh uporabnikih. Ko izhaja iz pozicije nevednosti, povabi uporabnika, da skupaj raziščeta situacijo. To pomeni, da se svetovalni delavec/delavka izogiba gotovosti o uporabnikovi izkušnji in namesto tega ostaja odprt za ideje, videnje in drugo perspektivo (Anderson in Gehard, 2007).

Biblioterapija in izrazno-ustvarjalni mediji

Biblioterapija je terapija s pomočjo literature, branje je namreč eden izmed najpomembnejših načinov pridobivanja znanj in širjenja človekovega doživljanja (Rugelj, 2000: 638, 703–707). Z izrazno-ustvarjalnimi mediji, kamor spada tudi kreativno pisanje in branje, pa lahko raziskujemo ne le uporabnikove vire moči, ki si jih prizadevamo okrepiti in aktivirati, ampak tudi njegove dosedanje neučinkovite vzorce reševanja problema, da bi lažje soustvarjali uspešne strategije za kakovostnejše življenje (Kustec, 2017). Priporočena literatura na temo posvojitve je pomemben vir informacij in odgovorov na vprašanja, ki se porajajo socialnim staršem in posvojenim otrokom. Pomemben podporni vir je tudi otroška literatura, saj pomaga staršem pri pogovoru z otrokom o posvojitvi (Romero, 2016).

Neformalna podpora posvojiteljski družini

Tako kot je pomembna formalna podpora družini, ki je posvojila otroka, je na drugi strani nadvse pomembna tudi neformalna podpora širše družine, prijateljev, sosedov. Medtem ko

večina staršev govori o dobri neformalni podpori, pa nekaj staršev iz skupine neuspešnih posvojitev poroča o tem, da je bila ena pomembna oseba iz njihovega življenja proti odločitvi socialnih staršev za posvojitev. Običajno so bili to starši posvojiteljev, ki niso razumeli želje in motiva za to odločitev. Ena izmed socialnih mam je poročala, da starši niso sprejeli njene neplodnosti in so ji svetovali, naj ne posvoji, pač pa še naprej poskuša zanositi. Posvojitelji poročajo tudi o tem, da so upali, da bo prihod otroka v družino spremenil njihove poglede na posvojitev (Selwyn, Wijedasa in Meakings, 2014: 120).

3. PROBLEM

3.1. Opis problema

Posvojitev je uzakonjen socialnovarstveni ukrep pomoči otroku brez staršev oz. brez zakonitih zastopnikov. Njen namen je sledenje otrokovim koristim, s tem pa tudi zagotavljanje optimalnih pogojev za uspešnost ukrepa.

S posvojitvijo se zagotovi tako otrokom kot tudi odraslim življenje v družinski skupnosti, saj je to pogosto pot osnovanja družine, ko posameznik ali par te ne more uresničiti drugače. Posvojitev otroka predstavlja kompleksen proces, ki od vpletenih zahteva visoko stopnjo odgovornosti, ki je ni mogoče opredeliti le s predpisi in zakoni (Bevc, 2014).

Odločitev za posvojitev otroka je odgovorna naloga strokovne službe, ki izvaja posvojitve, saj usodno poseže v življenje otroka in vseh ostalih udeleženih v posvojitvi. Koliko bo posvojitev dolgoročno resnično koristna za otroka, je v veliki meri odvisno od strokovnega pristopa. Poznavanje dejavnikov, ki vplivajo na proces posvojitve, pa seveda zagotavlja strokovni službi večjo možnost uspešne posvojitve.

Dejavnik tveganja, ki pomembno vpliva na neuspešnost posvojitve, je v prvi vrsti neustrezna priprava na posvojitev (Bevc, 2014), sledijo še nepopolne ali napačne informacije o otroku in njegovi preteklosti ter pomanjkljiva oz. nezadostna podpora po posvojitvi, kot navajata Ruggiero in Johnson (2009). Tudi slednja opozarjata na neprimerne in nezadostne priprave na posvojitev.

Strokovno vodena skupinska priprava na posvojitev je temeljna oblika strokovne podpore bodočim staršem pred procesom posvojitve in v samem procesu (Bevc, 2014). V tujini so priprave ključni del postopka posvojitve, v Sloveniji pa stvar izbire (Zaviršek, 2012). Tako vsebinsko kot tudi organizacijsko je priprava na posvojitev stvar presoje posameznega strokovnjaka, ki dela na tem področju (Podbevšek in Šolar Meglič, 2009). Kar se kaže kot škodljivo v pripravah na posvojitev, je tudi nedorečenost vsebine priprave, metode izvedbe (individualno ali skupinsko) in trajanje priprav.

Informacije, ki jih strokovna služba o otroku in njegovi preteklosti posreduje bodočim posvojiteljem, so za udeležene v posvojitvi zelo pomembne. Strokovna služba, ki vodi posvojitev, je odgovorna za selektivnost informacij, torej, koliko in katere informacije bo posredovala bodočim socialnim staršem, pa tudi, koliko bo preverila željo bodočih posvojiteljev po teh informacijah in koliko se bodo te ujemale z resničnimi podatki o otroku kot tudi o njegovem biološkem izvoru. Ruggiero in Johnson (2009: 493) opozarjata, da so bodočim

posvojiteljem lahko podane napačne, nepopolne ali zavajajoče informacije o otroku in tako posvojitelji ne vedo, s čim se bodo soočali. Zgodi se lahko, da se njihova pričakovanja ne bodo ujemala s potrebami otroka. To predstavlja tveganje za posvojitev.

Izkušnje kažejo, da obstajajo trenutki v življenju posvojiteljske družine, da po posvojitvi v določenih situacijah potrebujejo strokovno podporo. Strokovne službe lahko ponudijo oporo v primeru vrste vprašanj ali težav, od tega, kako predšolskemu otroku razložiti, kaj je posvojitev, pomoči otroku, ki je v otroštvu doživel zanemarjanje ali zlorabo, pa vse do pomoči posvojenemu najstniku pri razvijanju njegove identitete. Izkušnje s posvojiteljskimi družinami so pokazale, da imajo korist od strokovne podpore prav vsi družinski člani (Romero, 2016).

3.2. Raziskovalna vprašanja

V magistrski nalogi bomo raziskali zgoraj navedene dejavnike vpliva na posvojitev. S tem bomo lahko dopolnili seznam dejavnikov uspešnosti posvojitve iz raziskave, ki je z 32,4 odstotki nepojasnjene variance pustila odprte možnosti za ugotavljanje novih dejavnikov uspešnosti posvojitve (Bevc, 2014: 149). V raziskavi bomo iskali odgovor na vprašanje, ali sta dejavnika »informacije o otroku in njegovi preteklosti« ter »strokovna podpora po posvojitvi« pomembna dejavnika vpliva na uspešnost posvojitve poleg dejavnika »priprave na posvojitev«.

V raziskavi se bomo osredotočili na naslednja raziskovalna vprašanja:

Kako so bistveni elementi priprave na posvojitev v pomoč uporabnikom po posvojitvi?

Z raziskavo bomo ugotavljali mnenje samih uporabnikov posvojitve o tem, kateri so po njihovem mnenju in izkušnjah bistveni elementi priprave na posvojitev, kdaj in kako so jim bili po posvojitvi otroka v pomoč in s tem koristni predvsem tudi za posvojenega otroka.

Katere informacije o izvoru otroka so v procesu posvojitve pomembne uporabnikom?

V sklopu tega raziskovalnega vprašanja bomo raziskovali, katere informacije o otroku in njegovi preteklosti kot tudi o otrokovi biološki družini so pomembne za socialne starše in za otroke, ki so posvojeni, ter koliko informacij o otroku in njegovem izvoru strokovna služba lahko posreduje glede na morebitno željo bioloških staršev po anonimnosti.

Kakšno podporo po zaključenem procesu posvojitve je potrebno oblikovati, da bo v korist vsem udeleženi v procesu posvojitve?

Z raziskavo želimo ugotoviti, kaj vse je socialnim staršem in posvojenemu otroku po posvojitvi v pomoč in v katerih primerih jo potrebujejo oz. pričakujejo ter od koga. V stroki socialnega dela še vedno namreč ostaja nerešeno vprašanje, ali sme strokovna služba vstopati oz. posegati

v družino po zaključenem procesu posvojitve, ali sme preveriti, kako se otrok počuti v novi družini, kako je poskrbljeno zanj in kako gre staršem v njihovi vlogi.⁵⁵

⁵⁵ Tu se dotikamo pomembnega vprašanja intime socialne družine in potrebnih oz. nepotrebnih posegih vanjo. Vprašanje intime posvojiteljske družine ostaja odprta tema in zahteva obširnejšo obravnavo.

4. METODOLOGIJA

4.1. Vrsta raziskave

V raziskovalni nalogi o dejavnikih tveganja pri posvojitvi smo uporabili kvalitativno metodo, saj so se nam poglobljeni intervjuji z ljudmi, ki imajo osebno izkušnjo s procesom posvojitve, zdeli najbolj ustrezna raziskovalna izbira. Vsebinsko zbranih intervjujev smo obdelali tako, da smo zbrali besedne opise intervjuvancev o raziskovani problematiki, na podlagi kodiranja pa nato poiskali povezavo med dobljenimi temami na analitičnem nivoju in jim določili višji koncept (Mesec, 1998, 2007). Raziskava je poizvedovalna, saj je bil njen namen odkriti osnovne značilnosti obravnavane tematike. Poleg tega je tudi izkustvena, saj smo podatke za obdelavo pridobili tudi osebno na terenu.

4.2. Merski instrumenti in viri podatkov

Podatke smo pridobili s pomočjo poglobljenih intervjujev. Merski instrument za potrebe raziskave je delno strukturiran vprašalnik, s katerim smo poskušali dobiti odgovore na raziskovalna vprašanja. Med opravljanjem intervjujev smo intervjuvancem poleg vnaprej pripravljenih vprašanj postavljali tudi podvprašanja in dodatna vprašanja.

Petnajst (15) intervjujev smo opravili osebno, od tega smo v dvanajstih (12) primerih intervju posneli, kar nam je omogočilo, da smo se lažje osredotočili na osebe v pogovoru, v treh (3) pa smo si pomagali z zapiski, saj se intervjuvana oseba ni strinjala s snemanjem ali pa lokacija ni bila primerna za snemanje pogovora. Pet (5) intervjujev smo zaradi oddaljenosti ali težke časovne uskladitve intervjuvancev dobili po elektronski pošti.

4.3. Populacija in vzorčenje

Raziskovalno populacijo predstavlja petindvajset (25) intervjuvanih oseb, od tega je sedemnajst (17) socialnih staršev z izkušnjo posvojitve enega oz. dveh otrok, dve (2) osebi z izkušnjo sprejema treh otrok z namenom posvojitve, ki se ni zaključila, ena (1) oseba z izkušnjo neuspele mednarodne posvojitve in pet (5) odraslih oseb, ki so bile posvojene. Glede spola je v populaciji zajetih sedemnajst (17) žensk in osem (8) moških. Vsi intervjuvani socialni starši z izkušnjo

posvojitve, razen ene (1) socialne mame, ki ima izkušnjo z mednarodno posvojitvijo, so bili ali so še vključeni v program priprave na posvojitve⁵⁶.

Za boljšo preglednost intervjuvane populacije smo označili različne skupine (Tabela 2):

A – socialni starši, B – odrasle posvojene osebe in C – osebe, kjer ni prišlo do posvojitve otrok.

Oznaka	Opis posamezne intervjuvane osebe	Število intervjujev	Število intervjuvancev
A	A.1	Socialna mama, izkušnja ene notranje posvojitve	1
A	A.2	Par, izkušnja ene notranje posvojitve	2
A	A.3	Par, izkušnja ene notranje posvojitve	2
A	A.4	Socialna mama, izkušnja ene notranje posvojitve	1
A	A.5	Socialna mama, izkušnja ene notranje posvojitve	1
A	A.6	Par, izkušnja dveh notranjih posvojitvev	2
A	A.7	Par, izkušnja ene notranje posvojitve	2
A	A.8	Socialna mama, ena notranja posvojitvev	1
A	A.9	Socialna mama, ena notranja posvojitvev	1
A	A.10	Socialni oče, ena notranja posvojitvev	1
A	A.11	Socialni oče, ena notranja posvojitvev	1
A	A.12	Socialna mama, ena notranja posvojitvev	1
A	A.13	Socialna mama, ena mednarodna posvojitvev	1
B	B.1	Odrasla posvojena oseba, ženska, 25 let	1
B	B.2	Odrasla posvojena oseba, ženska, 35 let	1
B	B.3	Odrasla posvojena oseba, ženska, 29 let	1
B	B.4	Odrasla posvojena oseba, ženska, 37 let	1
B	B.5	Odrasla posvojena oseba, moški, 28 let	1
C	C.1	Par – izkušnja – ni prišlo do zaključka posvojitve	2
C	C.2	Ženska – izkušnja zavrnjene mednarodne posvojitve	1
Skupno število		20	25

Tabela 2: Raziskovalna populacija z oznakami intervjuvanih oseb in številom intervjujev

Za potrebe raziskave je bilo opravljenih trinajst (13) intervjujev s socialnimi starši, pet (5) z odraslimi posvojenimi osebami in dva (2) z osebo ali parom, kjer ni prišlo do posvojitve. Pri intervjujih, ki smo jih opravili s socialnimi starši, je v sedmih (7) primerih odgovarjala socialna mama, v dveh (2) socialni oče, v štirih (4) primerih pa sta odgovarjala oba starša skupaj. Vse odrasle posvojene osebe v starosti od 25 do 37 let so odgovarjale same, pri dveh je bila prisotna še druga oseba (prijateljica intervjuvane osebe). V intervjujih z osebami, kjer do zaključka posvojitve ni prišlo, je v enem (1) primeru odgovarjala ženska, v drugem primeru pa par (1). Skupno število intervjujev za analitično obdelavo je dvajset (20). Razlika med številom intervjujev (20) in številom intervjuvanih oseb (25) je zaradi tega, ker je med populacijo pet (5)

⁵⁶ Program priprave na posvojitve v društvu Deteljica traja 3 leta in nudi 1. psihosocialno pomoč parom z izkušnjo neplodnosti, 2. informacije in izkustveno učenje o posebnostih posvojitve ali rejništva, 3. oblikovanje realnih pričakovanj do otroka in 4. povezavo s člani skupine v prijateljske odnose, s pomočjo katerih se vrnejo v svojo socialno mrežo, ki jim bo lahko v podporo tudi v času po posvojitvi (Bevc, 2014: 53).

parov, kar predstavlja deset (10) intervjuvancev, katerih odgovori so zabeleženi v enem, skupnem intervjuju, in ne dveh. Tako imamo za 5 parov 5 intervjujev in ne 10.

4.4. Zbiranje podatkov

Podatke smo zbirali od decembra 2018 do marca 2019. Z intervjuvanci smo najprej stopili v kontakt po elektronski pošti ali po telefonu, kasneje pa osebno. Pri raziskavi so bili pripravljeni sodelovati vsi zaproseni, razen ene socialne mame z izkušnjo mednarodne posvojitve, ki je intervju zavrnila, ker *»da gre za preveč specifično situacijo posvojenih otrok ter zato ne bi rada izpostavljala njihove zgodovine«*.

Intervjuje smo opravili na domu ali na drugem vnaprej dogovorjenem kraju. Intervjuji so v povprečju trajali najmanj dve uri, le en intervju je trajal približno pol ure, kar je bilo odvisno od sogovornika, njegove izkušnje, časa in pripravljenosti za odgovarjanje. Vprašanja smo prilagodili posameznikom, v določenih primerih niso vsi odgovorili na vsa vprašanja ali pa so odgovorili v enem ali dveh stavkih. Ko smo spraševali o otrokovi zgodovini, smo upoštevali, da nekateri o tej temi ne želijo govoriti, in spoštovali tudi njihove meje.

4.5. Obdelava in analiza podatkov

Podatke smo obdelali po metodi kvalitativne analize podatkov. Opravljene pogovore smo zapisali in jih uredili.⁵⁷ Glede na predmet raziskave smo podčrtali za našo temo pomembne izjave in jih v naslednjem koraku izpisali v tabelo ter glede na osebo, s katero smo opravili intervju, dodali še skupino (A, B in C), številko intervjuvane osebe (A.1, A.2, B.1 itn.) in številko izjave (A.1.1, A.1.2, A.1.3 itn.). V nadaljevanju smo vsem izjavam, ki so bile relevantne za raziskavo, pripisali ustrezne pojme in vsebinski sklop (glej prilogo 10.1).

Nato smo podatke organizirali in vsebinske sklope zapisali pod ustrezne kategorije, pred samo izjavo pa pridali skupino, številko intervjuvane osebe in številko izjave (glej prilogo 10.2).

V naslednjem koraku smo definirali kategorije in zaobjeli bistvene vsebinske sklope posameznih kategorij. Te kategorije so:

1. PRIPRAVA NA POSVOJITEV

V tej kategoriji so zbrane izjave o pomembnih temah, informacijah, znanju in kompetencah, ki so jih socialni starši pridobili z vključitvijo v skupinsko pripravo na posvojitve, izjave o

⁵⁷ Dobesedni zapisi pogovorov (transkripti) so shranjeni v osebni arhivu avtorice.

druženju z ljudmi s podobno izkušnjo, pozitivnih spremembah samopodobe in občutku zadovoljstva, pa tudi o preverjanju odločitve za posvojitve in realni predstavi o posvojitvi. Prav tako so zbrane navedbe o odgovornem pristopu k posvojitvi, pripravljenosti na izzive, ki jih prinaša posvojiteljska stvarnost, pomenu branja literature in pisanju svojih razmišljanj in občutij, o pomenu skupinske priprave, potrebi po odprti komunikaciji in razlogih zanjo. V tej kategoriji je zajeto tudi razmišljanje o načinu pogovora o posvojitvi in komunikaciji o posvojitvi izven ožje družine. Opisani so tudi dogodki, ki izzovejo potrebo po pogovoru o posvojitvi, odzivi okolja in neprimerne reakcije drugih na informacijo posvojiteljskih staršev o posvojitvi otroka. V tej kategoriji so zajete tudi izjave, kako in na kakšen način pogovor o posvojitvi sledi posvojenemu otroku, njegovim željam in potrebam.

2. INFORMACIJE O OTROKU IN NJEGOVEM BIOLOŠKEM IZVORU

V tej kategoriji so zbrane izjave o informacijah glede nosečnosti in poroda, informacije o bioloških starših, sorojencih, o biološkem in kulturnem ozadju posvojenih otrok, o razlogu za posvojitve, zdravstvenem stanju otroka, življenju pred posvojitvijo in o otrokovih specifičnih potrebah. Prav tako se v tej kategoriji nahajajo izjave o pomenu zgoraj navedenih informacij, o bistvenih informacijah pri odločanju za posvojitve, posledicah odsotnosti informacij ter pravici do anonimnosti in želenih informacijah. Kot zadnje so v tem sklopu tudi zbrane izjave o načinu pridobivanja dodatnih informacij in odnosu udeleženih do raziskovanja.

3. PODPORA SOCIALNE DRUŽINE PO POSVOJITVI

V tej kategoriji so zbrane izjave intervjuvancev o občutkih socialnih staršev ob namestitvi otroka v družino in o potrebah družine z izkušnjo posvojitve, o pomenu podpornih skupin, o pomenu srečevanja socialnih staršev z odraslimi posvojenimi osebami in o pomenu srečevanja posvojenih oseb/otrok med seboj. Tu so zbrane tudi izjave o varni oporni točki, kamor se lahko udeleženi obrnejo v primeru izzivov, vezanih na posvojitve, o sodelovanju s centrom za socialno delo.

Po razdelitvi na kategorije smo oblikovali teorijo in jo razdelili na tri skupine glede na glavne kategorije, ki so se izoblikovale (Priprava na posvojitve, Informacije o otroku in njegovem biološkem izvoru in Podpora socialne družine po posvojitvi).

Pri oblikovanju poskusne teorije smo bistvene ugotovitve, izhajajoče iz posameznih vsebinskih sklopov, obarvali krepko, izjave, s katerimi smo naveden vsebinski sklop podprli, pa smo dali v ležeči tisk in zraven pripisali številko izjave.

5. REZULTATI RAZISKAVE IN INTERPRETACIJA

Ugotovitve raziskave z dodano interpretacijo predstavljamo glede na vsebinske sklope, ki so se oblikovali na podlagi analize gradiva. Z namenom podkrepitve ugotovitev so z ležečim tiskom pripisane tudi izjave socialnih staršev in odraslih posvojenih oseb.

5.1. Priprava na posvojitve

V naši raziskavi se je pokazalo, da je bila priprava na posvojitve pomembna za vse osebe, vključene v raziskavo. Bistveni elementi priprave na posvojitve, ki so se izpostavili v raziskavi, so odnos socialnih staršev do neplodnosti, informacije o socialnem starševstvu, partnerski in starševski odnos, oblikovanje realnih pričakovanj ter metode dela s poudarkom na skupinski izkustveni pripravi na posvojitve. V tem sklopu so predstavljeni tudi rezultati o načinu komunikacije znotraj in izven posvojiteljske družine.

Vsi intervjuvani socialni starši, razen enega, ki so privolili v intervju, so se odločili za vključitev v pripravo na posvojitve,⁵⁸ preden so posvojili otroka. V intervjujih so navedli, kaj jim je vključitev v pripravo na posvojitve pomenila in kako jim je bila v pomoč po posvojitvi otroka. Tudi odrasle posvojene osebe so bile med pogovorom vprašane o **možnosti priprave na posvojitve njihovih socialnih staršev**. Vsi, razen ene osebe, poročajo, da starši **v pripravo na posvojitve niso bili vključeni**, bodisi možnosti skupinske priprave še ni bilo, bodisi je bila, a je starši niso izkoristili, ker niso videli potrebe po tem (*»Starši so imeli možnost priprave na posvojitve, vendar niso videli potrebe po tem, da bi se družili s podobnimi. Ne vidijo smisla v tem.«* – B.3.17 // *»Starša v pripravi nista bila, je bilo vse tako na hitro, da nista, ne vem, če je takrat bila Deteljica.«* – B.5.4). Nekatere odrasle posvojene osebe opozarjajo na problem nepripravljenosti socialnih staršev na posvojitve in s tem tudi na večjo možnost **neuspešne posvojitve** (*»V času moje posvojitve ni bilo priprav na posvojitve in zato so nekatere posvojitve takšne, kakršne so. Nekatere izredno neuspešne.«* – B.4.5).

Odrasle posvojene osebe, ki poročajo o slabi komunikaciji na temo posvojitve in o občutkih nesprejetosti v družino, hkrati poročajo tudi, da starši v pripravo na posvojitve niso bili vključeni. Odgovor gre iskati tudi v tem, da stroka socialnega dela pripravam na posvojitve v preteklosti ni dajala ustreznega pomena, nasprotno, izvajalci posvojitve so socialne starše prepričevali, naj z otrokom ne ravnajo nič drugače, kot bi ravnali s svojim biološkim. O tem

⁵⁸ Priprava je potekala v okviru društva Deteljica. Program priprave na socialno starševstvo traja 3 leta in deluje po metodi skupinskega dela s strokovnim vodenjem (Bevc, 1997, 2000, 2002, 2002a, 2003, 2014).

piše tudi odrasla posvojena oseba, ki pravi: »Na CSD so jima rekli, naj posvojitev ne vpliva na družino in da smo čisto normalna družina in ne posvojiteljska. Kasneje se je to izkazalo za zelo nesmiselno izjavo.« – (B.4.9)

Zmanjševanje pomena posvojitve in pretirano enačenje z biološko osnovanimi družinami se je izkazalo za neprimerno predvsem zaradi zanikanja specifičnih potreb, ki izhajajo iz posvojiteljskega naslova (»[Socialna starša] se nista mogla odzvati tako, da bi na primer dejala: 'Žal mi je, da se ti je to zgodilo, ampak tako si prišla k nam,' ampak vedno v smislu: 'Ali je važno, od kod ven prideš? Važno je, kdo te vzgoji.'« – B.3.22)

Priprava na posvojitev predstavlja pomemben prostor, kjer strokovnjak skupaj z bodočimi socialnimi starši prepozna in ustrezno umesti morebitne dejavnike tveganja pri posvojitvi, ki jih kandidati za posvojitev pred pripravo (oz. brez priprave), pogosto v edini želji – da dobijo otroka – ne vidijo, zato je potrebno, da bi bila dosegljiva vsem kandidatom za posvojitev.

5.1.1. Neplodnost

Mnogi socialni starši kot enega izmed ključnih elementov priprave na posvojitev vidijo v **spremembah v doživljanju svoje neplodnosti** zaradi vključitve v pripravo na posvojitev (»V pripravi sva si povrnila samozavest, ki sva jo izgubila tekom postopkov umetne oploditve.« – A.1.11 // »Sprejela sva svojo neplodnost.« – A.1.13 // »Spremenila sem se tudi v tem, da moja oz. najino neplodnost nisem več jemala kot tabu, ampak del mene, del naju.« – A.2.16).

Parom, vključenim v pripravo na posvojitev, je bilo pomembno spoznanje, da **niso edini s težavo neplodnosti**, kar so spoznali v skupini ljudi, ki so se soočali s podobnimi težavami in podobno stisko. Tu so začutili varnost⁵⁹, se **odprli in iskreno spregovorili o posledicah**, ki jih je pustila teža neplodnosti (»V programu priprave sva se med sebi enakimi lahko o tem [neplodnosti] zares iskreno in tudi globoko pogovarjala, ne da bi naju kdo pomiloval.« – A.3.9).

Pari so bili zaradi priprave na posvojitev med seboj lažje odkriti tudi glede **neplodnosti pri partnerju**, kar jim je pomagalo obdržati stabilen in trden odnos med njima (»Nikoli nisva en drugemu očitala, da ne more imeti otrok. Mogoče bi si, če ne bi hodila na priprave in se ne bi ciljno pogovarjala tudi o tem.« – A.2.22).

⁵⁹ Za ljudi v stiski je značilno, da se lahko oz. se odprejo v svoji težavi tam, kjer se počutijo varne in sprejete. Raziskave so pokazale, da je Program priprave na posvojitev varen prostor za pare v stiski zaradi soočanja z neplodnostjo in njenimi posledicami (Bevc, 2002, 2006, Bevc in drugi, 2003).

Socialni starši so si v pripravi na posvojitev **zgradili boljšo samopodobo** (*»V pripravi sem najprej dala ven travme, sprejela sem se, začela drugače razmišljati, da sem vredna tudi, če nimam otrok, lažje zadihala in se končno začela imeti rada.«* – A.5.2) in prišli do spoznanja, da je življenje lahko lepo, zadovoljujoče in polno tudi **brez otroka**, kar je bilo mnogim pred pripravo nesprejemljivo, povsem nemogoče (*»Začela sem verjeti, da obstaja zadovoljno življenje tudi brez otroka.«* – A.7.6).

Kako pomembno je **predelati odnos do neplodnosti**, sta nam lepo orisali odrasli posvojeni osebi (*»Tudi po posvojitvi je bilo tako, da je bila mami čisto obsedena s tem, da mora roditi in potem je enkrat rekla, zdaj je pa dovolj, zdaj bova pa še enega posvojila ali pa samo enega imela ...«* – B.2.16 // *»Posvojitelja sta bila vedno obremenjena s svojo neplodnostjo, njuna bolečina zaradi neplodnosti je tako močna, da ne odpiramo teme.«* – B.4.3).

Odločitev za posvojitev je pogosto močno čustveno obarvana, zlasti v primeru, ko se par za posvojitev odloča zaradi spoznanja, da otroka ne morejo dobiti po biološki poti. Njihova čustva morajo biti izražena pred posvojitvijo otroka. Socialni starši, vključeni v našo raziskavo, poudarjajo pomen in potrebo po varnem in odprtem prostoru za predelavo stiske, ki jo je povzročila neplodnost.

5.1.2. Partnerski odnos

Velika večina socialnih staršev je kot nadvse pomembno vsebino priprave na posvojitev prepoznala **delo na partnerskem odnosu**, ki se je v mnogih pogledih izboljšal, poglobil in okrepil (*»Več sva delala na najinem odnosu, ki se je izboljšal.«* – A.11.3 // *»Oba sva čutila, da je najin odnos zaradi priprav pridobil na globini in trdnosti.«* – A.2.20 // *»Partnerstvo je postalo še bolj pomembno. Začela sem bolj ceniti najin odnos.«* – A.7.9).

Socialni starši so v izjavah poročali o pomembnosti ustvarjanja **tvornega partnerstva kot osnove** za čas, ko v družino vstopi otrok (*»Spoznal sem tudi, kako zelo je pomembno zdravo in ljubeče partnerstvo, še posebej, ko v njega vstopi otrok.«* – A.7.13 // *»Takrat [v pripravi] sva najbolj intenzivno delala na partnerskem odnosu in ustvarila dobre temelje.«* – A.1.14).

Tudi naši rezultati sovpadajo z ugotovitvami raziskave (Bevc, 2014), kjer so uporabniki posvojitev največji vpliv na uspešnost posvojitve pripisali skupinski pripravi na socialno starševstvo in tvornemu partnerstvu.

5.1.3. Informacije o posvojitvi

Socialni starši poročajo, da so jim **informacije o posvojitvi, znanje, izkušnje in kompetence**, ki so jih pridobili med vključitvijo v skupinsko pripravo na posvojitev, pomemben temelj za življenje s posvojenim otrokom (*»Priprava na posvojitev nama je dala znanja, zaradi katerih sva bila kasneje pomirjena in sproščena.«* – A.1.18 // *»Dobila sva informacije, mislim, da sem si prav način razmišljanja preko let ustvarila tak, da je potem lažje šlo, ...«* – A.6.30).

Z vključitvijo v program priprave na posvojitev so socialni starši lahko analizirali svojo odločitev za posvojitev in pridobili **jasnejšo sliko** o tem, **kaj pomeni posvojitev in ali je posvojitev otroka prava odločitev zanje** (*»V programu priprave sva še enkrat preverila najine odločitve in počistila še kakšen skrit kotiček, ki je ostal nerešen.«* – A.2.18 // *»Med pripravo so se nama pojavljala nova vprašanja in situacije, na katere sva dobila odgovore in s tem sva si vedno bolj jasnila predstavo o posvojitvi.«* – A.7.18).

Prav tako so socialni starši razvili **odgovornejši pristop k posvojitvi**. Zaradi priprave poročajo tudi o boljši pripravljenosti na izzive, ki jih prinaša posvojiteljska stvarnost (*»Zdaj si težko predstavljava, kako lahko posvojiš otroka brez priprav.«* – A.2.30 // *»K posvojitvi pristopiš bolj odgovorno, s širšim pogledom na vse dejavnike.«* – A.4.2 // *»[Zaradi priprave] nisva bila nepripravljena, ko so se pojavile določene reakcije pri prilagajanju na novo okolje.«* – A.4.5). Posvojitev je v prvi vrsti socialnovarstveni ukrep države za zagotavljanje koristi otroka in ne zadovoljevanje potreb staršev oz. parov brez otrok, zato je še toliko bolj upravičeno pričakovanje po temeljito pripravljenih socialnih starših pred namestitvijo otroka v socialno družino.

5.1.4. Starševstvo posvojenemu otroku

Intervjuvani posvojitelji poudarjajo pomen priprave, v kateri so pridobili konkretne informacije o tem, **kaj je pomembno pri starševstvu posvojenemu otroku** (*»[V pripravi] so nama bili izredno dragoceni vsi nasveti, pogovori in konkretni primeri o tem, kako biti dober starš.«* – A.2.23).

Nadvse pomemben rezultat priprave na posvojitev je spoznanje socialnih staršev, da je posvojitev v prvi vrsti **ukrep pomoči posvojenemu otroku**, česar mnogi socialni starši pred pripravo na posvojitev niso zmožni videti oz. razumeti (*»V zvezi s starševstvom pa sem prišla do spoznanja, da je to težka naloga in da nam otroci niso dani zato, da bodo zadovoljevali*

potrebe staršev.« – A.7.10 // »[V pripravi] sva začela počasi spoznavati, da je biti starš posvojenemu otroku vendarle drugačno kot biti starš biološkemu otroku.« – A.9.13).

Socialni starši v pripravi na posvojitev pridobijo znanje in spoznanja za razumevanje potreb, specifičnih za posvojenega otroka, kar po posvojitvi pripomore k njihovem občutku kompetentnosti v vlogi socialnega starša.

5.1.5. Realna pričakovanja glede otroka

Priprava na posvojitev je bila nadvse pomembna tudi pri spremembi pričakovanj glede posvojitve in posvojenega otroka ter oblikovanju realnih pričakovanj. K temu so pripomogle zgodbe drugih staršev in izpovedi posvojenih otrok (*»Ob spoznavanju različnih zgodb posvojiteljskih družin in izpovedih posvojencev sva tudi midva spremenila najina pričakovanja glede posvojenega otroka.« – A.3.13 // »Tudi se je kaj spremenilo [v pripravi, glede pričakovanj], preden greš na to pot, si sploh ne predstavljaš, kakšen je otrok, ki je posvojen.« – A.6.25).*

Marsikdaj so si posvojitelji šele v pripravi znali odgovoriti na vprašanja glede **lastnih pričakovanj do posvojitve in do otroka**, ki bi ga lahko posvojili, na podlagi pridobljenih spoznanj so le-ta postala bodisi širša ali ožja, vsekakor pa bolj premišljena (*»Bolj realno sva se znala opredeliti do tega, kakšnega otroka bova zmogla sprejeti v najin dom, kakšne kapacitete imava in da se ne greva več otroka za vsako ceno.« – A.3.14 // »Mislim, da sem v pripravi spustila svoja pričakovanja do otroka in tudi do sebe.« – A.7.11).*

Pri oblikovanju pričakovanj so socialni starši v svojih intervjujih navajali starost otroka, spol otroka, meddržavno posvojitev, medkulturno posvojitev, medrasno posvojitev, zdravstveno stanje posvojenega otroka ter njegove čustvene, vedenjske in druge specifične potrebe.

Glede **starosti** posvojenega otroka je večina socialnih staršev imela v mislih dojenčka oz. čim mlajšega otroka in prav v tej točki so se pričakovanja socialnih staršev najpogosteje spremenila (*»[Pred pripravo] sva imela v mislih dojenčka.« – A.5.4 // »[Najina] pričakovanja so se nanašala na starost otroka – prej bi posvojila otroka do njegovega 3. leta starosti, ...« – A.2.26 // »[V pripravi] sva ugotovila, da nama v bistvu ni pomembna niti starost.« – A.2.27).*

Spol otroka za starše, ki so se vključili v pripravo na posvojitev, ni bil pomemben ne pred pripravo na posvojitev niti v njej. V enem primeru mednarodne posvojitve, kjer je socialna mama povedala, da si želi deklico, so izvajalci postopka posvojitve to upoštevali (*»In potem sem jaz tako čisto lepo povedala, da si starejši otrok želi sestrico, ker želela pa sem punčko in potem oni tako, ko te vidijo, presodijo, kateri otrok bi bil primeren zate.« – A.13.9).*

Pričakovanja socialnih staršev glede **druge kulture, druge države** otroka **ali druge rase** otroka so različna in odvisna od osebnih prepričanj posameznikov, pogosto pa tudi od **prepričanj širše družine in okolice** posvojiteljske družine (*»Vedela sva, da si ne želiva posvojitve temnopoltega otroka (npr. iz Gane).« – A.1.17 // »Mami nikoli ni imela težav s tem, nikoli ni gledala na to na način 'kri ni voda', ona bi lahko posvojila tudi romskega otroka.« – B.1.17 // »...toliko, kot so nama povedali, na primer to, da je [otrok] Rom. To je bila stvar, ki sva jo midva najprej preverila pri širši družini, ker se o tem prej nismo kaj dosti pogovarjali – da tudi drugi ne bi imeli kakšnih zadržkov, ker se mi je zdelo prav, da ga sprejmejo ali pa nič.« – A.6.44*). Ena posvojena oseba pa navaja, da je bila v njenem primeru posvojitve s Kosova tudi način, kako **zagotoviti »varno razdaljo« pred biološkimi starši**, vendar sta starša, ki se o pomenu bioloških korenin, sprejetju otrokove kulture, narodnosti in rase nista imela možnosti poučiti v pripravi na posvojitve, hkrati v celoti zanikala njen biološki izvor (*»Ne vem, zakaj sta posvojila ravno mene, moja asociacija je bila, da gredo po otroka čim dlje, da smo [z biološkimi starši] čim bolj narazen.« – B.3.20*).

Mnogi socialni starši so šele s pomočjo priprave na posvojitve prišli do spoznanja, da otrok ne bo le nadomestek manjkajočega biološkega otroka, pač pa bo to **otrok z lastno** (pogosto težavno) **zgodovino, biološkim izvorom** in morda tudi **kognitivnimi, čustvenimi in vedenjskimi primanjkljaji** (*»Tekom programa priprave na posvojitve sva dojela, da bo otrok najbrž imel težko oz. resno socialno ozadje iz primarne družine in tudi glede tega sva začela spuščati kriterije.« – A.7.16*).

Pričakovanja glede **zdravstvenega stanja otroka** so se v pripravi spremenila pri starših, ki so sprva želeli posvojiti le zdravega otroka, a so kasneje ta kriterij razširili (*»Sprva sva si le želela zdravega otroka, ...« – A.3.12*), kot tudi pri tistih, ki so bili pred pripravo na posvojitve mnenja, da bi lahko posvojili kakršnega koli otroka, vendar jih je priprava usmerila v razmišljanje, **kaj pomeni posvojitve otroka s (težjimi) zdravstvenimi primanjkljaji** (*»[Prej] nisva imela pričakovanj ne glede spola, narodnosti, zdravja. Precej smo se pogovarjali o tem, kaj pomeni sprejeti bolnega otroka ...« – A.9.14*).

Oblikovanje realnih pričakovanj je nadvse pomemben **dejavnik uspešne posvojitve**, kot je navedla socialna mama, ki je posvojila otroka s predhodno neuspešno namestitvijo v drugi posvojiteljski družini (*»Res nista vedela, v kaj se spuščata. Mislim, to je tisto, ko ne veš, kaj hočeš, ko nimaš realnih pričakovanj oblikovanih.« – A.12.11*).

Priprava omogoči spoznanje socialnih staršev, da posvojeni otroci zaradi svojih potreb ne bodo nujno ustrezali prvotnim pričakovanjem, ki jim imajo ob odločanju za posvojitve pred vključitvijo v pripravo. Preko izkušenj drugih socialnih družin lahko prepoznajo, kaj pomeni

posvojitve starejšega otroka, otroka z zdravstvenimi, čustvenimi ali vedenjskimi primanjkljaji, kaj pomeni posvojitev otroka z drugačnim kulturnim, etničnim ali rasnim ozadjem in kot najpomembnejše, da spoznajo, katere so univerzalne in hkrati specifične potrebe posvojenega otroka, katerih zadovoljitev je zelo pomembna.

5.1.6. Skupinsko delo, izkustvena priprava, branje literature in beleženje svojega doživljanja

Mnogi posvojitelji so poudarili, da jim je bil vseč **izkustven način skupinske priprave na posvojitev** v primerjavi z individualnim pristopom na centru za socialno delo (*»Nama je način skupinske priprave na posvojitev zelo dobro sedel in nama res ni žal.«* – A.6.28), velik pomen pa so pripisovali tudi **branju literature in pisanju utrinkov ter preglednih referatov** (*»Preko programa [priprave na posvojitev], druženj in preko tega, da sva mogla kakšno stvar premisliti, ki je sicer ne bi, sva rasla. Na naju so utrinki in pregledni referati zelo dobro vplivali, ko si prisiljen premisliti do te mere, da napišeš, premisliš na drugačen način.«* – A.6.27).

Vpeljava obveznih priprav na posvojitev zahteva od stroke, da doreče metodo, vsebino, obseg ter čas izvedbe priprave na posvojitev. Neustrezne priprave na posvojitev namreč predstavljajo dejavnik tveganja za neuspešno posvojitev. Najustreznejša oblika priprav na posvojitev po mnenju socialnih staršev je skupinska priprava, ki temelji na izkustvenem učenju.

5.1.7. Pogovor o posvojitvi znotraj družine

Komunikacija o posvojitvi znotraj družine, ki je posvojila otroka, je zelo pomembna. Socialni starši, ki so bili deležni priprav na posvojitev, opisujejo, da je pogovor o posvojitvi znotraj družine **spontan, sproščen in neobremenjen**, je del vsakdana družine in pride spotoma, osnove za tovrstno komunikacijo pa so starši pridobili v letih priprave na posvojitev (*»[O posvojitvi se pogovarjava] oba [starša] popolnoma spontano in neobremenjeno.«* – A.3.1).

Posvojiteljski starši, ki so bili v pripravi na posvojitev, so prepričani, da je potrebna **odprta komunikacija na to temo** doma, ne glede na to, kakšno stališče zavzameš do pogovora o posvojitvi v javnosti. **Pobudniki za pogovor o posvojitvi** so v primeru, ko je otrok mlajši, navadno socialni starši, z leti pa vse bolj pogosto tudi sam posvojeni otrok (*»Pobudnika sva bila prej starša, v zadnjem času pa pogosteje sin.«* – A.10.1). Socialni starši, ki so bili v pripravi na posvojitev, običajno zavzemajo stališče, da je z otrokom potreben pogovor o posvojitvi **od trenutka, ko pride v družino**, saj slednji le tako dobi občutek, da je to **del običajne**

komunikacije v družini (*»Mislim, da je bilo dobro, da sva se o tem pogovarjala z otrokoma od začetka, da vidita, da je to pač del našega življenja in da s tem živimo.«* – A.9.8). Izkušnje odraslih posvojenih oseb so drugačne. Poročajo o **zadržanem odnosu glede pogovora o posvojitvi** (*»Vsi imamo zadržke ob pogovoru o posvojitvi, se mi zdi, da starša bolj kot midva [s sestro], ker sem jaz izrazil željo po pogovoru, pa je bilo tako ..., ni sproščen odnos doma.«* – B.5.1). **Pobuda** za pogovor je običajno **na strani posvojenih oseb**, vendar je le delno sproščen, pogosteje pa je prisotno **nelagodje** (*»... še vedno se občuti nelagodje s strani staršev.«* – B.3.4). Posvojene osebe poročajo tudi o **izogibanju pogovoru o posvojitvi** in o **tihih prepovedih izpostavljanja teme** (*»Z bratom se o tem sploh ne pogovarjava, ga ne zanima, je tiha prepoved, da bi se o tem govorilo, ...«* – B.3.6 // *»Nihče v družini ne govori o posvojitvi, ker je to v naši družini velik tabu, ...«* – B.4.1). Te izkušnje nam bolj kot vse kažejo na potrebo po pomoči socialnim staršem, da posvojitev otroku prikažejo na način in z besedami, ki mu bodo pomagale zgraditi pozitivno samopodobo. Odsotnost pogovora in skrivnostnost glede posvojitve v družini lahko njenim članom predstavijo posvojitev kot nekaj »slabega« in »neželenega«. Otroku tako zaznavanje lahko prenese nase in se tudi sam tako počuti. Ustrezna komunikacija o posvojitvi je pomembna s posvojenim otrokom, kot tudi v pogovoru z drugimi ljudmi, v prisotnosti otroka (Romero, 2016).

5.1.8. O posvojitvi izven ožje družine

Socialni starši poročajo, da se v širši družini o tej temi običajno **ne pogovarjajo**, kajti mnogi stari starši **ne vidijo razloga za pogovor** o posvojitvi in težje razumejo potrebo po odprti komunikaciji (*»Stari starši nekaj časa niso razumeli, zakaj bi morali govoriti o posvojitvi.«* – A.2.6 // *»Ko sem jaz prišla na Deteljico, je meni mami rekla, saj ne rabiš govoriti, pa saj boš čisto majhnega dobila, ...«* – A.12.35) in se v primeru, da tema nanese na posvojitev, ob tem počutijo neprijetno (*»Lahko bi celo ocenila, da jim je bilo neprijetno, če smo se o tem mimogrede pogovarjali ob kosilu.«* – A.2.7). Ker ne vedo, kaj lahko vprašajo, se pogovoru o posvojitvi raje **izogibajo in načrtno zamenjajo temo** (*»Opažava, da se stari starši izogibajo pogovoru o posvojitvi.«* – A.10.2 // *»... bi kar hitro radi to temo zaključili.«* – A.6.3).

Nihče od širše družine ne začenja pogovora spontano, navajajo socialni starši, zato pogovor na to temo odprejo večkrat sami, saj na ta način drugi **izgubijo strah pred pogovorom o posvojitvi**. Menijo, da je o tem potrebno odprto spregovoriti že pred prihodom otroka v družino (*»... da svojci razumejo, kaj posvojitev pomeni, kaj pomenijo odnosi z biološkimi starši npr.,*

pogovor je potreben.« – A.11.1). V primeru, da svojci in okolica z željo para po posvojitvi niso bili seznanjeni, je bilo njihovo presenečenje veliko, lahko celo neprijetno (*»Onadva sta želela otroka in nista nikomur povedala [za posvojitve], za ostale je bil šok, ko sem prišla.*« – B.3.19). Odzivi širše družine in okolice na pogovor o posvojitvi kažejo, da mnogi ne poznajo pomena odprte komunikacije o posvojitvi in da se pogovoru izogibajo. Njihova pogosta mnenja, da je o posvojitvi boljše molčati, so za posvojenega otroka lahko škodljiva. Odprtost komunikacije o posvojitvi izven družine je povezana s predhodnimi dobrimi ali slabimi izkušnjami ob odpiranju te teme. Nekateri socialni starši o posvojitvi **povedo tudi v vrtcu in šoli** (*»Pri nas smo učiteljicam vedno povedali [da sta posvojena], na začetku vsakega šolskega leta.*« – A.6.5), a nimajo vsi dobrih izkušenj in se zaradi **slabih** sprašujejo, ali je to, da so tako odprti, dobro ali ne (*»Z vstopom v šolo – se je zaradi novega okolja, sošolcev, učiteljic, pojavilo predvsem vprašanje, zakaj sva z možem povedala učiteljicam.*« – A.1.4 // *»Ena od učiteljic je izjavila, da je za posvojenega [otroka] kar dober.*« – A.1.5).

Tudi posvojene osebe imajo glede pogovora o posvojitvi različne izkušnje. Nekatere je preveč **odprt način komunikacije o posvojitvi izven družine motil** (*»Oče je vedno načenjal, kamorkoli smo prišli: 'Teja je pa posvojena ...', pa kaj hudiča oni to rabijo vedeti, če tema nanese na to, ja, ne bom pa kar iz prve 'živijo, jaz sem Teja in sem posvojena'.*« – B.2.3), spet drugi so bili glede tega zelo odprti in so **o posvojitvi govorili vsem** (*»... sama sem povedala vsem nekje v obdobju, ko sem bila stara 10 let.*« – B.3.38).

Posvojene osebe so pogosto izrazile željo, da bi bila odločitev **o pogovoru glede posvojitve izven družine v njihovih rokah**, čeprav so bile njihove izkušnje različne (*»Oče to tako utemeljuje, da jaz nimam pravice odločati [govoriti o svoji posvojitvi izven družine], ker sta onadva posvojila in je to naša stvar.*« – B.2.6 // *»Vedno sem sama presojala, kaj in komu bom povedala, nisem skrivala, če je bila debata, sem povedala, tudi družinsko drevo sem vedno naredila iz socialne družine.*« – B.1.5).

Socialni starši sedaj pogosto navajajo, da pogovora **ne odpirajo načrtno in ne vztrajajo pri njem, če posvojeni otrok zanj ne kaže interesa** (*»Načrtno pogovora ne načenjava in tudi ne vztrajava, če se mu ne da poslušati.*« – A.2.5) oz. **o posvojitvi ne razlagajo širše, če je posvojenim otrokom ob tem neprijetno** (*»Od začetka sva bolj razlagala, zelo odprto, ampak sedaj, ko otroci odraščajo, vidiva, da je potrebna prava meja in slediti tudi otroku, če tega noče izpostavljati.*« – A.6.7 // *»Sedaj ko sta fanta večja, se jima to zdi kar malo brez veze in tudi midva nočeva biti s tem preveč vsiljiva.*« – A.9.2).

Zlasti neprijetna so bila za posvojene otroke vprašanja vrstnikov. Posvojene osebe navajajo, da so pogosto **iskali izgovore** in se **zatekali v laži** (*»Na začetku sploh nisem hotel govoriti, če me je folk spraševal o posvojitvi, sem si izmislil, da sem imel starše in da so se ubili z letalom.«* – B.5.10). Tema posvojitve je bila pogosto **povod za neprimerne odzive otrok** (*»... ji je vrstnica rekla, a ti si pa posvojena? Jaz pa ne bi bila posvojena, ...«* – A.13.15) in **neustrezne odzive odraslih** (*»Spraševali so, katera je zdaj vaša?«* *»Ja obe sta naši,«* je rekla mami, *»ena je posvojena, ena pa ne.«* – B.2.7) in tudi **socialnih staršev**, ki se znajdejo v situaciji, na katero **niso pripravljeni** (*»Jaz sem slišala pogovor [hčerke z vrstnico] in sem šla noter in sem jo vprašala: »Aja, ali bi ti rajši živela v enem domu brez očija in mamice?!«* *Sem malo tako odreagirala, ker me je ujela nepripravljeno.«* – A.13.16).

Občutek sprejetosti ali nesprejetosti, ki ga posvojeni otrok dobi v odnosih z ljudmi iz svoje socialne mreže in okolice, predvsem z vrstniki, je zanj pomemben na odnosni in identitetni ravni (Bevc, 2002). Sporočila, kako ga vidijo »te druge pomembne osebe, so dejavnik, ki ga ne gre prezreti, saj ima močan vpliv na otroka pri sestavljanju mozaika »kdo sem jaz«.

5.1.9. Dogodki, ki izzovejo pogovor o posvojitvi

Potrebo po pogovoru o posvojitvi v družini izzovejo različni dogodki. Rezultati raziskav so pokazali, da so potrebe po pogovoru z mlajšim otrokom pogosto vezane na situacije, ko se rojevajo otroci drugim družinam v okolju (*»Imeli smo daljši pogovor med nosečnostjo mamice sinove najboljše prijateljice, ga je dostikrat zanimalo, kako dojenček nastane, kaj dela v trebuhu, kako pride ven in kako je bilo z njim. Podobno potem, ko je ta mamica rodila.«* – A.2.9).

V tem obdobju se posvojeni otroci sprašujejo, od kod prihajajo otroci, in naloga socialnih staršev je, da otrokom pojasnijo, da so se rodili drugim staršem, drugi ženski, drugemu moškemu. Ti pogovori so za socialne starše čustveno zahtevni in koristno je, da se zanje opremijo že v pripravi na posvojitev. Običajno se veliki večini otrok od povedanega najbolj vtisne v spomin način in ton glasu izgovorjenega, zaznavajo pa tudi občutke, ki jih ob povedanem izražajo njihovi starši in drugi odrasli. Na podlagi tega ustvarijo sliko o tem, ali je biti posvojen nekaj dobrega ali slabega, kar pogosto doživijo kot osebno sprejetost (Romero, 2016).

Pogovor o posvojitvi se pogosteje razvije ob **branju knjig ali spremljanju filma** na temo posvojitve ter ob gledanju **družinskega albuma** (*»Midva začneva pogovor [o posvojitvi], ko gledamo družinski album.«* – A.2.2 // *»... ko je po televiziji kakšen film na to temo.«* – A.8.2).

Socialni starši navajajo še dogodke, kot so **rojstni dnevi** in **prazniki** ali ob izrednih dogodkih, kot je na primer **operacija** (*»Ko sva ga pripravljala na operacijo, ga je zanimalo, kako je bilo prvič, kje sva ga dobila ...«* – A.2.10).

Več pogovora na temo posvojitve je potrebno tudi ob raznih **šolskih nalogah** in ko v šoli obravnavajo **temo družin** (*»Ko so v šoli imeli temo o dednosti in kromosomih in so morali narediti domačo nalogo, katere lastnosti je podedoval po mami in katere po očetu ...«* – A.9.6 // *»Že takšne stvari, kot so družinsko drevo [v šoli]– naredil sem ga, vendar sem vedel, da to ni to.«* – B.5.5).

Dogodki, ki izzovejo pogovor o posvojitvi, so tudi **stiki z biološkimi starši** (*»Malo več pogovora o posvojitvi je potrebno, ko je stik z biološkimi starši.«* – A.6.9) ali ob dogodkih, kot so **zbadanje vrstnikov** glede posvojitve (*»Pogovor o posvojitvi je potreben, kadar se med vrstniki zgodi kakšno 'zafrkavanje' ali opazke glede posvojitve v smislu, da nima pravih staršev oz. brata, da njegovi bratranci niso njegovi bratranci.«* – A.9.5).

Odrasle posvojene osebe pa navajajo, da je pogovor o posvojitvi zlasti pomemben v obdobju **odraščanja** in **pubertete** kot tudi ob **iskanju** in **raziskovanju bioloških korenin** (*»Ob iskanju, raziskovanju in v puberteti sem imela potrebo o tem govoriti, samo, da bi me kdo poslušal, da bi razumel, da bi bil na istem.«* – B.2.9).

Ne glede na dogodek, ki sproži potrebo po komuniciranju o posvojitvi, je za otroka pomembno, da se starši nanj ustrezno odzovejo. Uporaba pravih besed, sproščen ton komuniciranja, pozitiven odnos do posvojitve in do sebe kot socialnega starša, ima dolgoročen vpliv na otroka. Pri tem igra pomembno vlogo tudi pomirjenost socialnih staršev z neplodnostjo, torej predelan čustven pritisk neplodnosti, ki se običajno poraja pri veliki večini parov ob soočanju z dejstvom, da ne bo rodnihih otrok. Otroci že od malega začutijo, ali je pogovor na to temo dovoljen ali pa se bodo temi v prihodnje izogibali (Romero, 2016).

5.1.10. Občutek pripadnosti socialni družini

Rezultati raziskave so pokazali, da je z načinom komunikacije v družini močno povezan **občutek pripadnosti družini**. Tiste odrasle posvojene osebe, ki navajajo pozitivno izkušnjo o sproščenih in odprtih komunikaciji v družini, hkrati opisujejo tudi **odprt odnos in občutek pripadnosti** (*»Nikoli nisem pomislila, da bi mi bilo v biološki družini bolje. Fino je bilo točno tako, kot je bilo. Nikoli nisem imela fantazije biti rojena v biološko družino in ostati tam.«* – B.1.14 // *»Mami je videla in upoštevala moje potrebe. Od majhnega je o tem govorila z mano, veliko mi je brala, preko zgodbic, nikoli ni bilo težav, ...«* – B.1.18). Te odrasle posvojene osebe

posvojitve niso sprejele kot tragičnega dogodka v svojem življenju, čeprav vsak posvojen otrok doživlja določeno stopnjo ločitve in izgube (Romero, 2016), medtem ko nekatere odrasle posvojene osebe **opisujejo občutke nesprejetosti in tujosti** (*»Mami je rekla, da me ata, ko sem bila dojenček, ni dobro sprejel, pač tipična slovenska zategnjena družina.«* – B.2.8 // *»Imam popolnoma drug karakter kot posvojitelji in problem je, da se ne čutim sprejeto takšna, kakršna sem.«* – B.4.7).

Socialni starši, ki so se pred posvojitvijo vključili v pripravo na posvojitev, razumejo, da posvojeni otroci potrebujejo pomoč in podporo pri predelavi konfliktnih občutkov in pri žalovanju zaradi izgube roditeljske družine, rejniške družine, skrbnikov in drugih pomembnih oseb iz njihovega življenja. Zavedajo se tudi pomena pogovora o teh ljudeh, skupnega gledanja slik in obujanja spominov, kar pripomore k boljši navezanosti v posvojiteljski družini in je popolnoma nasprotno od razumevanja posvojitve v smislu *»bolj kot homo molčali, bolj bo naš«*. Kadar posvojene osebe niso čutile pripadnosti socialni družini, so pogosto razvile **idealiziran pogled na biološko družino** ali misel, da bi jim bilo bolje v **posvojiteljski družini, če bi bile vanjo rojene, namesto posvojene** (*»Ja, itak, da bi mi bilo drugače, če bi bila tukaj rojena, sploh zato, ker je sestra biološka, ker jaz sem skoz hotela, da bi bili vsi posvojeni ali pa vsi biološki, da bi bili enaki.«* – B.2.12 // *»Za biološko mamo si predstavljam, da je graciozna, da izžareva ženstvenost, vleče me nazaj k njim, do socialnih staršev ne čutim tega, razen hvaležnost.«* – B.3.13 // *»Razmišljala sem, kako bi mi bilo v biološki družini. Želela sem se vrniti nazaj.«* – B.3.14), hkrati pa jih prežema strah pred **ponovno zapustitvijo**, kar jih močno veže na posvojiteljsko družino (*»To mi sestra še zdaj očita, da sem bila tako zahtevna, ampak tega jaz nisem zanalašč delala, mislim, da sem bila zelo nesamozavestna in zelo se je bilo treba dokazovati in ta potreba po potrditvi, glejte me, tukaj sem, ne me zapustiti, tukaj sem.«* – B.2.20 // *»Tudi pri starših vidim, kako majhen del mene je tam, vendar kolebaš med nezdravimi odnosi in strahom pred zapustitvijo.«* – B.3.15).

5.2. Informacije o otroku

Informacije o otroku in njegovem biološkem izvoru so pomembne tako socialnim staršem kot tudi posvojenim osebam. V raziskavi so intervjuvanci dali pomen predvsem informacijam o nosečnosti biološke mame in porodu otroka, o bioloških starših in sorojencih, o razlogu za posvojitev, o zdravstvenem stanju otroka, o življenju pred posvojitvijo in o otrokovih specifičnih potrebah.

Socialnim staršem so informacije v prvi vrsti pomembne pri odločanju za posvojitev in nadalje za ustrezno ravnanje in odzivanje na otrokove potrebe. Posvojenim osebam pa so informacije, vezane na posvojitev, pomembne predvsem kot odgovor na vprašanja o razlogu posvojitve ter za oblikovanje lastne identitete.

5.2.1. Informacije o nosečnosti biološke mame in o porodu posvojenega otroka

Strokovne službe na področju posvoitev pogosto podajajo informacije o otroku od njegovega rojstva dalje in pri tem spregledajo obdobje, ki lahko pomembno vpliva na njegovo življenje, tj. obdobje nosečnosti biološke mame.

Socialni starši imajo o nosečnosti biološke mame in porodu posvojenega otroka različne informacije, običajno pa so te informacije dobili v porodnišnici in na centru za socialno delo, v enem primeru je informacije posredovala biološka mama (*»Dobili smo podatke o nosečnosti, rojstvu, zdravstvenih pregledih po rojstvu in sestre so povedale, kako so skrbele zanjo, preden sva midva prišla.«* – A.7.3).

Roditeljice so **za nosečnost** v veliki večini **izvedele pozno**, ko je bilo za splav že prepozno, zato so se odločile za **donositev in oddajo otroka v posvojitev** (*»Od začetka, ko je izvedela za nosečnost, je bila odločena, da odda otroka v posvojitev.«* – A.7.22 // *»Za splav je bilo prepozno, ko je izvedela, da je noseča.«* – A.7.28 // *»Saj je rekla [biološka mati], da bi me splavila, pa je pozabila oz. je ugotovila, ko je bilo že prepozno.«* – B.2.25).

Kar nekaj socialnih staršev poroča, da je bila **nosečnost biološke mame prikrita** in **ni bila vodena**, okolica, všteti z ožjimi družinskimi člani roditeljice, **pogosto za nosečnost ni vedela** (*»Nosečnost ni bila vodena, bila je prikrita, nihče razen njene mame ni vedel, da je noseča.«* – A.2.36 // *»Nosečnost naj bi biološka mamica prikrivala, tako da najbrž niti njuna prva dva otroka zanjo nista izvedela.«* – A.9.17).

Socialni starši in posvojene osebe vedo za **prezgodnji porod** njihovega posvojenega otroka (*»... otrok se je rodil prezgodaj.«* – A.2.36 // *»... so naredili carski rez tri tedne prezgodaj.«* – A.7.22 // *»Informacije o porodu sem dobila od biološke mami, vedela sem, da sem bila prej rojena.«* – B.1.20 // *»Me je prehitro rodila, sem bil manj kot štruca.«* – B.5.14).

Nekateri starši so med drugim dobili tudi informacijo o **poteku poroda** posvojenega otroka, saj v intervjujih navajajo bodisi, da je porod potekal po naravni poti, bodisi vedo za zaplete ob porodu (*»Porod je potekal normalno ...«* – A.3.19 // *»... nosečnost je skoraj do zadnjega potekala normalno, potem pa je otrok nehal rasti in zato so naredili carski rez ...«* – A.7.22).

Poleg zgoraj navedenih informacij manjšina ve še za druge okoliščine nosečnosti in poroda. Izpostavili so **informacije o uživanju škodljivih substanc v času nosečnosti**, ki nedvomno sodijo v sklop bistvenih informacij, ki bi jih starši morali dobiti, vendar izkušnje kažejo, da ni vedno tako (*»Biološka mama med nosečnostjo ni uživala alkohola, kajenje je omejila, ne pa prekinila.«* – A.3.18 // *»Bil je alkoholizem pri [biološki] mami, tudi v času nosečnosti, to so mi povedali ...«* – C.2.46 // *»... veva delno tudi o vedenju roditeljice v času nosečnosti, o kakšnih tveganjih početjih.«* – A.6.33), v enem primeru pa sta bila socialna starša obveščena tudi o **nasilju** biološkega očeta **nad biološko mamo** v času nosečnosti (*»Glede travmatičnih dogodkov veva za nasilje očeta nad materjo v času nosečnosti.«* – A.11.10).

Kar nekaj socialnih staršev in vse posvojene osebe, razen ene, ki je podatke pridobila direktno od biološke mame, poročajo o **pomanjkanju informacij glede nosečnosti biološke mame in poroda** (*»Tega nama manjka. Še celo pri hčerki, kjer se poznamo, vprašava, pa ni toliko odziva, kar je zanimivo, ker sem pričakovala, da bo več.«* – A.6.32 // *»O nosečnosti in porodu nimam informacij ...«* – B.4.11).

Socialni starši pomen informacij o nosečnosti in porodu posvojenega otroka vidijo predvsem zaradi morebitnega kasnejšega **vpliva na zdravje otroka** (*»Informacije o izvoru, nosečnosti, porodu so pomembne zaradi možnega vpliva na zdravje otroka.«* – A.1.25). V primeru, da starši nimajo podatkov o nosečnosti in porodu, ob otrokovih težavah ostanejo tudi brez pomembnih odgovorov zase in za druge strokovnjake.

Nezaželena nosečnost, prikrivanje nosečnosti, počutje biološke matere v času nosečnosti, pa tudi prenatalna izpostavljenost otroka škodljivim substancam, prezgodnji porod, nizka porodna teža so informacije, ki hkrati predstavljajo dejavnike tveganje, kajti vsi ti dejavniki lahko pomembno vplivajo na otrokovo zdravje, počutje in vsestranski razvoj.

5.2.2. Informacije o bioloških starših

Posvojitelji so o bioloških starših dobili različne informacije. Nekateri navajajo informacije, kot so osebni podatki, informacije o socialnem okolju in stanju družine, pa tudi podatke o njuni narodnosti. V izjemnih primerih imajo tudi naslov bioloških staršev ter celo informacije o zaposlitvi (*»O bioloških starših pa smo dobili tudi osebne podatke in nekaj osnovnih informacij o zaposlitvi.«* – A.10.10).

Običajno dobijo bodoči posvojitelji informacije samo o biološki mami. Socialni starši poročajo, da so o biološki mami dobili informacije o njenih osebnih podatkih, njeno starost, številu otrok, včasih tudi več zgodovine. Eden izmed staršev pa navaja, da imata tudi sliko

biološke mame za čas, ko bo to morda zanimalo tudi otroka (*»[Veva] kako mama izgleda na videz, starost in koliko otrok že ima.«* – A.2.37 // *»Dobila sva samo [informacijo] o materi, ki je bila takrat stara 33 let in je bila ponovno noseča.«* – A.5.11).

Vse **odrasle posvojene osebe**, razen ene, **poznajo ime in priimek biološke mame** in **kje je sedaj**, ne glede na to, ali so z njo vzpostavili stik ali ne. Informacije so pridobili na podlagi lastnega zanimanja in raziskovanja (*»... piše notri ime in priimek [biološke mame], rojstni datum in kje je bila ona rojena. To sem zvedela, to je bilo tam napisano in to sem zvedela, sem si takrat zapisala.«* – B.2.37 // *»Dobila pa sem informacijo o imenu biološke mame.«* – B.3.28 // *»Vem, kdo je mama, iz kje izhajam, povedal pa mi je moj posvojiteljski oče.«* – B.4.10). Ena odrasla oseba ima **samo informacijo o starosti biološke mame** in o razlogu za posvojitve, nima pa osebnih podatkov ali poznanega bivališča (*»Ona [biološka mama] je bila pač sama, sedaj je stara kakih 43 let, se pravi, da je bila takrat stara 16 let, ni bila sposobna skrbeti za naju.«* – B.5.11), želi si predvsem informacije o tem, ali je biološka mama še živa (*»Zanima me, če je še živa [biološka mama], več razmišljam o mami kot o očetu.«* – B.5.7).

Informacije **o bioloških očetih so na voljo le redko**, kar poročajo tudi intervjuvane osebe, ki so te informacije dobile le v nekaterih primerih (*»[Hči] ve, kje približno naj bi [biološki oče] zdaj bil, ve, da ima družino, to je toliko, kolikor mi vemo.«* – A.6.21 // *»[Biološki] oče otroka je bival v njenem domačem kraju in je odločitev o tem, kaj narediti z otrokom, prepustil mami. V bolnišnici jo je obiskoval.«* – A.7.29), pogosteje pa so informacije **skope in nepreverjene** (*»Mamica je menda navajala, da naj bi bil oče romskega porekla, vendar je verjetnost, da informacija ni prava.«* – A.8.8 // *»Povedali so le to, da je biološka mamica rekla, naj bi bil njegov biološki oče mlad fant iz Bosne, ki je zidar.«* – A.9.18).

V največ primerih je **biološki oče neznan** (*»... [biološki] oče ni znan, podatkov o očetu ni bilo.«* – A.1.23 // *»Za biološkega očeta je črtica, ...«* – B.2.38 // *»Fotr (biološki oče, op. a.) ni bil znan, ona je bila pač sama, ...«* – B.5.11) ali pa **očetovstvo ni priznано**, pri čemer so razlogi za to lahko na strani tako biološkega očeta kot tudi roditeljice (*»Oče sploh ni bil stranka v postopku – ni priznal očetovstva.«* – A.7.4 // *»Biološka mami je povedala, kdo je oče, pa socialna služba to ni upoštevala, so vpisali 'oče neznan'.«* – B.1.22), kar se povezuje tudi s tem, da **biološki oče o obstoju otroka, ki je šel v posvojitve, ni obveščen** in se o posvojitvi odloči biološka mama sama (*»On itak ne ve [biološki oče], ne ve sploh zame, ...«* – B.2.34).

Ob vprašanjih, vezanih na biološkega očeta, je vredno omeniti tudi različne prakse dela strokovnih delavcev/delavk, ki vodijo postopek posvojitve⁶⁰. Tako ena posvojena oseba v

⁶⁰ V Sloveniji obstaja 62 strokovnih služb centrov za socialno delo in praksa izvajanja posvojitve še ni poenotena. O tem natančno piše Bevc (2014: 53–61) v poglavju Odprte dileme na področju posvojitve.

svojem intervjuju navaja, da center za socialno delo ni upošteval in zabeležil izjave o biološkem očetu, čeprav je biološka mama podala izjavo (*»[Biološka mama] je povedala, kdo je oče, pa socialna služba tega ni upoštevala, so vpisali 'oče neznan'. Tudi meni so zelo zakomplicirali zadeve, če bi takrat drugače ravnali, bi mi bilo mogoče sedaj lažje. Če bi ga poklicali na razgovor ...«* – B.1.22). Spet v drugem primeru, o katerem poročata socialna starša, pa je center za socialno delo informacije o biološkem očetu posredoval, čeprav očetovstvo ni bilo priznано (*»Izvedela sva podatke o biološki mami in očetu (ime, priimek, približno starost, naslov očeta), čeprav ga mama ni priznala z namenom, da bo otrok lahko šel v posvojitev.«* – A.3.22). Ob izrednih dogodkih, kot je na primer smrt biološke matere, so ti podatki za socialne starše ali posvojene otroke lahko ključnega pomena (*»[Sin] tudi nima priložnosti [iskati biološke starše], biološka mama je mrtva, oče pa je neznan, kar ima polbrata.«* – A.6.10). Socialni starši, ki nimajo informacij o biološkem očetu, so navedli, da bi želeli več informacij (*»Morda bi želela več informacij o očetu.«* – A.1.27 // *»... bi želela še kaj o biološkem očetu, kakšno je bilo njegovo otroštvo in kako on doživlja vse to.«* – A.3.25), tako socialnim staršem kot posvojenim osebam pa se zdijo **bistveni osebni podatki** o bioloških starših (*»Vsekakor bi si želela, da bi lahko otroku postregla z imenom in priimkom [biološke] matere in očeta.«* – A.7.36 // *»Podatek o biološki mami na odločbi je bil zame bistvenega pomena.«* – B.1.24 // *»Bistveni podatki zame bi bili osebni podatki, kako bi se pisal, da vem, od kod sem in kdo sem.«* – B.5.17).

Socialni starši in posvojeni otroci, ki podatkov o biološkem očetu nimajo, si o njem želijo pridobiti več informacij, zato se pojavlja potreba, da strokovni delavci/delavke, ki vodijo postopek strokovnega svetovalnega dela pri posvojitvi, namenijo več poudarka tudi pridobitvi in zapisu teh informacij, če ne konkretno osebno, pa po splošnem opisu na podlagi izjav biološke mame. Ob izrednih dogodkih, kot je na primer smrt biološke matere, so ti podatki za socialne starše ali posvojene otroke izredno pomembni.

5.2.3. Informacije o sorojencih

Socialni starši so med drugim dobili **informacije o sorojencih** posvojenega otroka (*»Veva, koliko otrok [biološka mati] že ima.«* – A.2.37 // *»Izvedela sva, da ima sin dva polbrata dvojčka.«* – A.3.21). Družine, ki imajo posvojene otroke iste biološke mame, čutijo **posebno medsebojno vez in zato pogosto vzdržujejo stike** (*»Enega biološkega bratca celo poznamo in se z njimi tudi srečujemo, ...«* – A.6.50 // *»Midva trenutno omogočava oz. spodbujava stike sina z njegovima posvojenima bratoma in se zavedava pomena teh stikov.«* – A.3.5), kar kaže

na potrebo strokovnih delavcev/delavk, da socialne starše, ki so posvojili sorojence, spodbujajo k ohranitvi stikov.

Informacije o sorojencih se zdijo pomembne tako posvojiteljem (*»Pomembno se mi zdi tudi vedeti, ali ima sorojence, koliko jih je, ali vedo drug za drugega.«* – A.9.29), še bolj pomembne pa so za **posvojene otroke in odrasle posvojene osebe** (*»Najbolj [me zanimajo] bratje in sestre, tudi oče, čeprav bratje in sestre še bolj. To, kje živijo, kaj delajo, kaj so po poklicu, mislim, kakšen lajf sploh imajo.«* – B.2.53 // *»Vidim, koliko to tudi hčerki pomeni, ker sedaj je sestrice dol dobila, ravno na božični večer, in je rekla 'Kaj, kaj?' in je gledala tisto slikico, ker so tudi slikico zraven poslali. To ji toliko pomeni.«* – A.12.19).

Odrasle posvojene osebe poudarjajo, da so jim, morda celo bolj kot informacije o biološkem očetu, pomembne informacije o sorojencih. Zato bi morala doktrina strokovnega dela na področju posvojitve to upoštevati. Tako bi strokovne službe centra za socialno delo morale ob odločitvi, da gre otrok v posvojitev, preveriti, ali je biološka mati rodila še kakšnega otroka in ali je kakšnega od njih že dala v posvojitev.

5.2.4. Informacije o razlogu za posvojitev

Socialni starši v večini poročajo, da **vedo za razlog posvojitve na strani bioloških staršev** (*»Informacije o razlogu za posvojitev imava za oba otroka.«* – A.6.31 // *»[Biološka mama] je lepo napisala, da ni bila zavržena, da je bila dana z namenom, da jo rešijo bede in lakote, da ji dajo možnost, da se bo šolala, ker dol ni bilo možnosti, da bi se šolala, da ne bo lačna tako, kot so dol.«* – A.12.18), v nekaterih primerih pa starši poročajo, da bi vseeno **želeli več informacij o razlogu za posvojitev** oz. navajajo, da **razloga** za posvojitev na strani bioloških staršev/prejšnjih posvojiteljev **niso dobili** (*»Konkretnega razloga nismo dobili, po vsej verjetnosti gre za zelo specifične razloge.«* – A.10.7 // *»Midva uradno nikoli nisva izvedela, kaj je razlog posvojitve. Na odločbi piše, da niso kompatibilni skupaj.«* – A.12.3).

Informacije o razlogu za posvojitev se socialnim staršem zdijo pomembne predvsem zaradi **razlage posvojenemu otroku** oz. odgovorov, ki jih otrok morda želi (*»Razlog za posvojitev je pomemben predvsem pri razlagi posvojenemu otroku, zakaj je do tega prišlo.«* – A.1.26).

Temu lahko pritrdijo tudi posvojene osebe, ki odgovore na to vprašanje iščejo tako pri **socialnih starših, z raziskovanjem bioloških korenin in tudi pri bioloških starših** (*»Meni sta [socialna starša] rekla, da me je dala, ker me ona ni mogla imeti, kar sta pa onadva [biološka starša] med seboj imela, mi je pa biološka mami v teh dveh pismih napisala. To, da me ona ni hotela imeti, sploh pa ne s tem moškim. To, da sploh ni vedela, da je noseča, potem je pa opazila, da*

se nekaj z njo dogaja in je bilo že prepozno in se je odločila, da me bo dala v posvojitev.« – B.2.23). V dveh primerih posvojeni osebi **nista dobili odgovora o razlogu za posvojitev** ne s strani socialnih staršev, ne s strani bioloških, a so jim zdijo te informacije potrebne (*»Za razlog na biološki strani ne vem.«* – B.3.24 // *»... nimam informacij kot tudi o razlogu za posvojitev ne.«* – B.4.11 // *»Pomembno mi je tudi, da bi dobila odgovor, zakaj sem posvojena.«* – B.3.34). Tiste posvojene osebe, ki nimajo informacij o razlogu za posvojitev, si pogosto sestavijo **svojo, lahko tudi idealizirano zgodbo** (*»Dobila sem podatke, kje je, kaj je, vendar se nisem mogla identificirati z žensko, ker imam sestavljeno svojo zgodbo. Nimam želje iti na Kosovo. Mogoče imam tudi strah pred 100-odstotno resnico.«* – B.3.12).

Razlog za posvojitev je ena izmed najbolj potrebnih informacij, ki jih iščejo oz. želijo dobiti posvojene osebe. Resnico o posvojitvi in zgodovino otroka je potrebno zastaviti preprosto, brez razlage podrobnosti travmatičnih dogodkov, ki bi bili zanj preveč kompleksni, da bi jih kot otrok razumel, vsekakor pa morajo socialni starši otroku odgovoriti na njegova vprašanja. Strokovnjaki so socialnim staršem lahko v pomoč tako, da jih vodijo v tem procesu.

5.2.5. Informacije o zdravstvenem stanju otroka

Informacije o zdravstvenem stanju otroka se socialnim staršem zdijo še zlasti potrebne. Socialnim staršem se je zdelo pomembno, da se jim *»ne zakriva, olepšuje ali minimalizira diagnoza otroka«* (A.2.42). Navedeno ne pomeni, da socialni starši niso pripravljeni posvojiti otrok s takšnimi ali drugačnimi zdravstvenimi primanjkljaji, pač pa potrebujejo le **dovolj natančne informacije o otrokovih potrebah**, na podlagi katerih se **odločijo, ali se bodo nanje zmogli ustrezno odzvati**, oz. jim poznavanje težav na drugi strani vlije pogum, da se za posvojitev odločijo, kot opisuje ena izmed socialnih mam (*»Ko sva prišla na prvi razgovor, je socialna delavka ravno izvedela, da ima fantek težko srčno napako in zdravniki niti niso vedeli, če bo preživel. Je pa tudi res, da sem se sama rodila s srčno napako. Ta nepričakovana 'slaba novica' naju je s sinom v trenutku povezala. Ker vem, kaj pomeni imeti srčno napako, biti operiran, živeti kot srčni bolnik, sem si tudi lažje predstavljala, kako biti mama takemu otroku.«* – A.2.38, A.2.39).

Primer jasno kaže na to, da tudi težka zdravstvena situacija pri otroku ni razlog, da mu strokovna služba ne bi mogla poiskati primerne družine, kar je pomemben podatek za stroko socialnega dela, ko se sooča z iskanjem družine za »težje namestljive otroke«.

Socialni starši, ki informacij nimajo ali pa so le-te okrnjene, se pogosto sprašujejo, ali so težave posvojenih otrok biološko predisponirane ali povezane s težkim otroštvom (*»Tudi zaradi*

[njenih težav pri] zbranosti se sprašujem, ali je lahko genetskega izvora, zaradi otroštva ...« – A.6.43).

Nekaj centrov za socialno delo je preverilo tudi **zdravstveno stanje biološke mamice in družinsko anamnezo**, ki so jo nato posredovali posvojiteljem ob posvojitvi otroka (*»Povedali so tudi, da naj ne bi bilo v biološki družini nobenih bolezni, alergij ali drugih posebnosti.«* – A.7.26). Informacije o boleznih v družini so pomembne tudi za odgovore na zdravniških pregledih, ti odgovori pa socialnim staršem in posvojenim otrokom običajno manjkajo (*»Zdravniki in specialni pedagogi so spraševali o morebitnih podobnih težavah pri bioloških starših, o morebitnem alkoholizmu mame, ...«* – A.9.23 // *»Vsakodnevno te spominjajo na to, da nimaš informacij, npr. na pregledu otroka vprašanja, ali imate to v družini ...«* – B.3.33).

Večina socialnih staršev poroča, da so informacije o zdravstvenem stanju posvojenih otrok **dobili v času odločanja za posvojitev** in so bile v tistem trenutku za njih **bistvene informacije**, celo ključne za odločitev (*»Če ne bi dobila dovolj zelo natančnih podatkov o zdravstvenem stanju in prognozi [posvojenega otroka], bi se veliko težje odločila.«* – A.2.40). Tudi posvojenim osebam so informacije o zdravstvenem stanju pomembne, vendar teh informacij **pogosto nimajo** (*»... nimam podatkov o zdravstvenem stanju biološke družine, te bi bile zame bistvene.«* – B.4.12 // *»Glede zdravstvenih zadev bi bilo pa potrebno kaj več vedeti, saj te o tem vedno sprašujejo pri zdravniških pregledih in nimam podatka.«* – B.4.13).

Izkušnje z informacijami glede zdravstvenega stanja posvojenih otrok v primeru mednarodnih posvoitev so deljene, vendar jih je tu vredno omeniti. Socialna mama, ki je uspešno posvojila hčer iz Rusije, je s samim postopkom in informacijami glede zdravstvenega stanja zadovoljna (*»Za zdravstveno stanje otroka izveš, vse ti povedo, tudi kartoteko dobiš.«* – A.13.6), medtem ko se druga socialna starša, kjer informacije glede zdravstvenega stanja otroka niso bile prave, za posvojitev iz Rusije nista odločila.

Obe socialni mami poročata o **zabeležki, da otrok »na videz« ni popolnoma zdrav, z namenom, da gre lahko v posvojitev izven države** (*»Sicer so nas opozorili, da napišejo, da otrok ni popolnoma zdrav, da napišejo, da ima težave s srcem, to vsem piše, samo to ni res, otroci so drugače zdravi, to je samo izgovor, vsi otroci imajo luknjico na srčku, to vsem piše.«* – A.13.7 // *»Za zdravstveno stanje napišejo zato, da gre lahko otrok ven iz države, prednostno iščejo posvojitelje znotraj države, oni imajo zakonodajo tako narejeno in če noben tega otroka noče, gre potem v mednarodno posvojitev.«* – C.2.6 // *»Saj pravijo, da pač napišejo nekaj v zdravstveni karton, da gre otrok lahko ven, npr. ploska stopala in ne vem kaj vse.«* – C.2.40), vendar pa socialna mama z izkušnjo neuspešne posvojitve iz Rusije poroča, da **otrokovo zdravstveno stanje dejansko ni bilo dobro oz. je bil otrok dejansko zelo oškodovan na**

zdravju (Downov sindrom) (*»Ko sva videla tega fanta, ni bilo nič od tega, kar so nama tam povedali, čisto nasprotje. Niti hodil ni, bil je star tri in še malo in je imel še plenico, bil je zelo tak, neodziven, samo smejal se je.« – C.2.19 // »Odvetnici sem rekla, če ga lahko kaj vpraša, da bo kaj povedal, kakšno besedo, nekaj pa pri treh letih že mora povedati, pa ni, ...« – C.2.20).* Socialna starša sta v postopku dobila občutek, da jima odgovorni želijo **prikriti informacije**, zato sta izgubila zaupanje v ljudi, ki so sodelovali/posredovali pri posvojitvi (*»In ko sva začela spraševati, se je ta prevajalka malo zmedla, tako čudno je govorila, da je zdravnica ugotovila, da napačno prevaja. In je začela direktno z nama govoriti in ne s prevajalko.« – C.2.16 // »In je povedala [zdravnica], da ima nekaj s srčkom, da je v bolnici, da ga zato ne moreva videti, ...« – C.2.17).* Socialna starša sta zahtevala **celotno zdravstveno dokumentacijo** (*»Potem sva midva od zdravnika zahtevala dokumentacijo in diagnozo za vse, ker je bil že precej časa v bolnici.« – C.2.22 // »In je imel zelo veliko antibiotikov, imel je načeta jetra od vseh zdravil, ... zelo bolan je bil. Po mojem ne vem, če bi, ... če je dolgo živel, ker je rekla, da ima zelo težko diagnozo.« – C.2.25).* vendar se na podlagi vseh prejetih informacij za posvojitev nista odločila, prav tako pa poročata, da nista bila edina s tako izkušnjo (*»Tudi nekateri drugi [posvojiteljski starši], s katerimi sem se pogovarjala, so imeli slabe izkušnje zaradi zdravstvenega stanja otrok iz Rusije.« – C.2.44).*

Informacije o zdravstvenem stanju otroka so za socialne starše ključnega pomena pri odločanju za posvojitev. Za posvojenega otroka so pomembne tudi informacije o zdravstvenem stanju biološke družine in narekujejo potrebo, da strokovni delavci v postopku posvojitve od bioloških staršev pridobijo in zabeležijo tudi te informacije in shranijo za čas, ko jih bo posvojeni otrok morda potreboval.

5.2.6. Informacije o življenju pred posvojitvijo

Socialni starši, ki so posvojili starejše otroke, so poudarjali tudi pomen informacij o življenju posvojenih otrok pred posvojitvijo. Te informacije so dobili od centra za socialno delo, od rejnikov oz. družine, kjer je bil otrok predhodno nameščen, vendar nekateri navajajo, da bi želeli in potrebovali več informacij, kot so jih imeli na voljo (*»Pred posvojitvijo sva dobila informacije [o otroku od] rejnice, bile so res bolj skope.« – A.4.6 // »Dobila sva bolj splošne informacije [o otrocih], kot so zanemarjenost, nepoučenost, nevzgojenost, ...« – A.5.7).*

Pri posvojitvi starejših otrok je socialnim staršem pomembno tudi **kronološko zaporedje dogodkov**, saj si na ta način lahko ustvarijo **jasnejšo sliko dogajanja** (*»Hčerka je bila ob prvi posvojitvi stara dve leti in pol, v prejšnji posvojiteljski družini je bila 5 ali 6 mesecev, potem pa*

*je prišla k nama, ampak vmes je bila še v bolnici šest tednov.» – A.12.1), pomembne pa so tudi za **lažjo prilagoditev otroka v novi družini** (»Je tudi biološka babica napisala en A4-list z vsemi podatki, tudi, kaj rada je, česa ne mara, kdaj je naročena h kakšnemu specialistu, telefonske številke specialistov. Tako, da to je bil osnovni začetek.« – A.6.41).*

Socialni starši navajajo, da bi si **o življenju pred posvojitvijo želeli več informacij** (»Več informacij bi tudi želela, kako je potekalo življenje [otroka] v rejniški družini. Je sploh bil otrok prepoznan v svojih potrebah, ali je ob večjem številu rejencev bil spregledan in na nek način zanemarjen? Je bil prikrajšan v razvoju zaradi neukvarjanja z njim, ali je pač taka genetska predispozicija?« – A.9.30).

Starejši otroci in otroci, ki so zamenjali več družin pred namestitvijo v posvojiteljsko, tudi v posvojiteljski družini zlahka ne bodo imeli občutka zasidranosti, vedno jih bo navdajal strah, da so tudi tu le začasno. Pomembna naloga svetovalnih delavcev v procesu posvojitve je, da socialne starše naučijo strategij vzpostavljanja varne navezanosti in načrtovanja prihodnosti z otrokom.

Informacije o otrokovih specifičnih doživetjih, ki narekujejo posebno obravnavo otroka, so bile po poročanju staršev nadvse pomembne, kajti vsi ti dogodki lahko izrazito vplivajo tudi na življenje po posvojitvi (»Povedali so nama tudi za tepež otrok, zaostalost, zanemarjenost [otrok], selitve iz kraja v kraj z biološko mamo k novim partnerjem, puščanje samih otrok, veliko sta gledala televizijo.« – A.5.15 // »Rejniki so nama povedali, da je pri enem letu [otrok] pogosto bruhal brez razloga in ob tem niso ugotovili fizičnih vzrokov. Da si je pulil lase, ...« – A.9.31 // »Onadva [rejnika] sta se ločila dve leti prej, preden so nama ponudili otroka.« – C.1.2).

Te informacije so nujne za prepoznavanje otrokovih posebnih potreb in pravilno odzivanje nanje, kajti le tako lahko socialni starši **dogajanje povežejo z otrokovimi izkušnjami v preteklosti, otroka bolje razumejo** in se lahko **ustreznejše odzovejo** (»[Imeti informacije] nama pomeni večjo jasnost, da lahko kakšno dogajanje v zvezi z otrokom povezujeva z njegovim ozadjem, zgodnjimi izkušnjami.« – A.7.33 // »[Ker imava informacije] sva lahko bolj mirna, lahko bolj razumeva otroka in njegove potrebe.« – A.7.34).

Ni dovolj, da strokovnjaki, ki vodijo postopek posvojitve, socialne starše le informirajo o specifičnih potrebah in o morebitnih travmatičnih dogodkih, ki jih je posvojeni otrok doživel pred posvojitvijo, pač pa potrebujejo tudi natančno pojasnitev, kako morebitne težave vplivajo na otroka, na njegovo trenutno stanje in na celo posvojiteljsko družino kot tudi, kaj socialna starša lahko pričakujeta v prihodnosti.

5.2.7. Informacije za odgovore na otrokova vprašanja

Intervjuvane osebe so pomen informacij prepoznale tudi v tem, da jih kasneje lahko posreduješ posvojenemu otroku kot **pomoč pri njegovem raziskovanju biološkega izvora, za vzpostavitev lastne identitete** (*»Za naju in sina so informacije neprecenljive in jih bo potreboval, ko bo raziskoval svoje korenine.«* – A.3.24 // *»Informacije tudi hraniva za hčerko, da jih bo slišala in uporabila, ko bo želela in bo lahko razumela.«* – A.7.35 // *»Glede same odločitve [za posvojitev] sva bila odločena, sva pa srkala vse informacije, ki bi bile relevantne za samega otroka.«* – A.10.13).

Starši so mnenja, da so informacije potrebne tudi za **lažjo komunikacijo o posvojitvi oz. za odgovore na vprašanja posvojenega otroka** (*»Lažje se tudi pogovarjaš z otrokom, ko sprašuje o bioloških starših oz. o razlogih, da je posvojen.«* – A.9.24 // *»Prav vsak podatek in vsaka informacija je pomembna v trenutku, ko otrok zastavlja vprašanja.«* – A.9.27).

Nekateri starši navajajo, da bi **želeli več informacij za odgovore na otrokova vprašanja in** ob teh vprašanjih ugotavljajo, kako malo podatkov pravzaprav imajo (*»Otrok sprašuje, kje je doma njegova biološka mamica? Ali je sploh še živa? Kaj počne sedaj? Komu misliš, da sem podoben? Ali ima službo? Ali sta se mami in ati imela rada? Kje je moj biološki oče in kaj počne? Ali je tudi on igral nogomet? Kakšno šolo je naredil? Na vsa ta vprašanja nimamo odgovora.«* – A.9.26).

Tudi posvojene osebe poudarjajo, da je dostop do informacij o posvojitvi bistvenega pomena **za razvoj lastne identitete** (*»Meni to veliko pomeni, neko to svojo potrebo, ki jo imaš, zapolniš, veš, kdo si, bolj miren si, to je pomembno, tudi brez tega se da živeti, samo se mi zdi, da še bolj stik s samim seboj najdeš, en notranji mir, ker vseeno te to zanima, ...«* – B.2.48).

Socialni starši se morajo zavedati pomena informacij za posvojenega otroka, da si v procesu posvojitve upajo zastavljati vprašanja in nanja dobiti odgovore. Rezultati raziskave kažejo, da slednje lahko storijo tisti starši, ki se vključijo v proces priprave na posvojitev, medtem ko tisti, ki se priprav na posvojitev niso udeležili, tega ne zmorejo storiti (*»Starši so podpisali dokumentacijo, ostalo jih sploh ni zanimalo. Drugih informacij nimam.«* – B.3.31).

Pomembna naloga strokovne službe, ki vodi posvojitev, je pridobiti in socialnim staršem posredovati čim več informacij, dokumentov, slikovnega gradiva, ki bo posvojenemu otroku v pomoč pri sestavi slike, kdo je in od kod prihaja. Socialni starši imajo moralno obvezo kot tudi obvezo z vidika skrbi za otrokov vsestranski zdrav razvoj te informacije ob ustreznem času na ustrezen način predati otroku.

5.2.8. Posredovanje informacij otroku s strani socialnih staršev

Naloga socialnih staršev je, da pridobljene informacije na **primeren način in ob pravem trenutku posredujejo otroku**. Kar nekaj socialnih staršev je poročalo o tem, da **vse, kar sami vedo**, posredujejo tudi otroku (*»Načeloma vse, kar midva veva, na primeren način poveva [otrokoma] naprej.«* – A.6.22 // *»Midva sva tako navajena, tisto, kar vpraša, tisto ji poveva.«* – A.12.29), kar morda ni vedno običajno tudi za socialne družine, ki jim ni bila dana možnost, da se **v pripravi na posvojitev razbremenijo strahu in tako naučijo odprte komunikacije** (*»Smo se srečali s hčerkino sestrično, ki je bila prav tako posvojena, in midva sva hčerki pred njima povedala, da je to njena sestrična. Posvojitelja sta bila prav užaljena, da to pa ne, ampak očitno je bila ona [posvojiteljica] presenečena, ker njihova hči ni vedela za to, ...«* – A.12.28). Socialni starši se zavedajo, da ni nujno, da bodo vedno imeli informacije za odgovore na otrokova vprašanja, vendarsta pomembni **odprtost in iskrenost** v odnosu do otroka (*»Najbolj pomembno se nama zdi, da mu ne laževa, ampak iskreno in preprosto poveva, kaj veva in kaj ne.«* – A.2.50).

Odrasle posvojene osebe **imajo slabše izkušnje s pretokom informacij** o posvojitvi v družini, kajti razen ene osebe vsi posvojenci poročajo o pomanjkanju informacij oz. **zamolčanju informacij** s strani staršev (*»Nisem vedela, da sem Bosanka, dokler nisem sama ugotovila in to me je ful zjelo, to me je dotolklo.«* – B.2.27 // *»Da sem posvojena s Kosova, sem zvedela pri 18. letih, to mi nista povedala prej.«* – B.3.26).

Njihovi starši so menili, da bodo posvojene otroke s tem, da jim ne bodo posredovali vseh informacij, **zaščitili** (*»To, da mi nista povedala, da sem Bosanka, onadva sta mene hotela zaščititi pred okolico, ker tukaj so vsi bolj tako ...«* – B.2.29 // *»Vendar se onadva ne bosta nikoli opravičila, onadva sta se zaslepila s tem, da sta mi pomagala, ker mi tega nista povedala, da sta to naredila za moje dobro.«* – B.3.26), vendar posvojene osebe opozarjajo na škodljivost takega početja, saj so s tem **izgubile zaupanje v starše**, in hkrati svetujejo, naj bodo socialni starši odkriti, ne glede na težo informacij (*»... najbolj me je prizadelo to, da sta se mi zlagala.«* – B.3.26 // *»Bolj ta občutek, sploh ne gre za neko informacijo, ampak, da nekaj veta, pa skrivata, kot neka izdaja. Se mi zdi, da tukaj moraš biti odkrit in povedati, tudi če je, ne vem kaj. Slej ko prej vse pride na dan in kasneje, ko pride, slabše je.«* – B.2.50).

Posvojenci poročajo tudi o zamolčanju drugih pomembnih podatkov, vezanih na posvojitev, ki so npr. zabeleženi v odločbi o posvojitvi (*»Odločbe [o posvojitvi] niso pokazali, odločbo sem dobila na matičnem uradu, ...«* – B.3.37 // *»Starši so mi pokazali odločbo [o posvojitvi] pri mojih 37 letih, prej sploh nisem vedela, da obstaja. Bilo je pa zelo kaotično, ko sem jih prosila*

za odločbo ... lahko rečem, da se je takrat moje življenje zelo spremenilo – bilo je zelo stresno.»
– B.4.16).

Socialni starši morajo razumeti, da so najpomembnejše osebe v otrokovem življenju in da je njihova naloga, da posvojenemu otroku posredujejo te podatke ter mu pomagajo, da jih razume in sprejme. Pomembna naloga strokovnih služb na področju posvojitve je pripraviti socialne starše, da posredujejo informacije posvojenim otrokom na ustrezen način. Sodelovanje socialnega delavca/delavke, ki vodi postopek posvojitve in vodje priprave na posvojitve, je nadvse pomembno. Posredovanje informacij posvojenim osebam danes ni več dilema v smislu »ali«, pač pa »kdaj« in »kako«.

5.2.9. Raziskovanje bioloških korenin posvojenega otroka

Socialni starši, ki so šli skozi proces priprave na posvojitve v društvu Deteljica, se zavedajo, da bodo njihovi posvojeni otroci najverjetneje raziskovali svoj biološki izvor, in to razumejo kot naravno potrebo otroka (*»To je zelo pomembno za posvojenega otroka, da se umesti in najde svojo vlogo v celem procesu.»* – A.1.9), zavedajo pa se tudi svoje vloge, da mu pri tem **pomagajo, ga podprejo pri raziskovanju in razumejo njegovo željo in potrebo po iskanju**. Hkrati se nekateri čutijo dolžne **otroka zaščititi** pred nezdravimi odnosi z biološkimi starši (*»Svojo podporo vidim v smislu nasvetov in pomoči pri njegovih prizadevanjih, da najde biološke starše, in po drugi strani zaščite otroka, če je to potrebno (npr. pred izkoriščanjem biološkega starša otroka).«* – A.11.2 // *»Podprla bi jo tudi, če bi morala mamu iskati mimo CSD-ja (npr. s privatnim detektivom), če bi vztrajala, čeprav bi se v tem primeru veliko z njo pogovarjala o posledicah (zanjo, za biološka starša in njune morebitne družine itd.).«* – A.7.8). Socialni starši, ki so se pred posvojitvijo vključili v pripravo, razumejo, da **raziskovanje bioloških korenin posvojenega otroka ne omaja njihove starševske vloge**, zaradi tega ne živijo v strahu in so samozavestnejši v svoji vlogi (*»Veva, da dejstvo, da bo morda iskal biološke starše ne ogroža najine vloge staršev.«* – A.1.8 // *»Želiva si tudi, da bi čutil, da naju z iskanjem ne bo prizadel.«* – A.2.12). Prav vse odrasle posvojene osebe, ne glede na to, ali so to že storile ali ne, so izrazile željo po raziskovanju bioloških korenin (*»Če bi mi zdaj nekdo ponudil to možnost, da bi lahko kaj raziskala [o posvojitvi], jaz bi to takoj, zdajle vstanem pa grem.«* – B.2.51).

Širša okolica in včasih tudi starši, ki pred posvojitvijo ne opravijo priprave na posvojitve, pogosto ne razumejo potrebe posvojenih oseb po iskanju informacij in raziskovanju bioloških korenin (*»Imela sem željo in tudi iskala, ko so za to izvedeli sorodniki posvojiteljev, se je name*

usul plaz kritik, kot da sem izdajalka v družini. Češ, tukaj si, kaj iščeš, nehvaležnica.» – B.4.4 // »... češ, vse sta ti dala, ti pa jima tako vračaš, da iščeš svoje korenine. Ljudje tega ne razumejo in je zelo težko, ko te tako obsojajo.» – B.4.17).

Tudi če posvojeni otrok nikoli ne omenja bioloških staršev, večina nanje pogosto misli. Če so starši odprti glede te teme, bo lažje tudi otrokom. Socialni starši pogosto napačno menijo, da jih bo posvojeni otrok imel raje, če ga bodo s kritiko in obsojanjem bioloških staršev odvrnili od njih. Resnica je drugačna. Izkušnje kažejo, da je zdrava navezanost na socialne starše močno povezana s spoštovanjem, ki ga socialni starši pokažejo do otrokovih bioloških staršev in korenin (Romero, 2016). Otrok v takšnem primeru spoštuje svoje biološke in posvojiteljske starše.⁶¹

5.2.10. Poti do informacij o posvojitvi

Socialni starši in odrasle posvojene osebe so v intervjujih navedli institucije ali načine, preko katerih so pridobivali informacije o posvojitvi, življenju pred posvojitvijo ali bioloških koreninah. Najpogosteje so intervjuvane osebe **iskale informacije preko centra za socialno delo** (*»Socialna delavka je tekom prvega leta [otrokove namestitve] poskušala dobiti več informacij, vendar jih ni dobila.» – A.2.45).*

Posvojene osebe pogosto navajajo tudi **druge ustanove**, preko katerih želijo priti do želenih podatkov (*»Sicer jaz sem potem še malo raziskovala, šla sem še na nadškofijo, na upravno enoto v Kranj, ...» – B.2.37 // »Nekaj sem že iskala preko odločbe na matičnem uradu, kjer sem odprla mapo.» – B.3.10).* nekatere posvojene osebe pa za raziskovanje bioloških korenin najamejo tudi pomoč **zasebnega detektiva** (*»Raziskovala sem na matičnem uradu, najela zasebnega detektiva in stopila v kontakt z bratrancem po biološki plati.» – B.3.35)* oz. preko drugih **ljudi po neformalni poti**, ki imajo pomembne informacije (*»In potem sva na ta način (po elektronski pošti) počasi dobivala kakšno slikico, pa odločbo prejšnjih posvojiteljev in take stvari.» – A.12.15 // »Oče je poklical tega župnika [kjer me je biološka mami pustila] in mu je [župnik] povedal celo štorijo.» – B.2.44).*

Spletna omrežja danes predstavljajo hiter način **iskanja in podajanja informacij** tako za socialne starše, posvojene osebe kot tudi za biološke starše (*»Zanimalo me je, komu sem podobna, mami je našla na Facebooku njeno sliko [biološke mame], vedela sem, kdo je, saj sem videla podatke z odločbe.» – B.1.7 // »Za moj rojstni dan je [biološka mama] na Facebook*

⁶¹ To so pokazale izkušnje odraslih posvojencev, posvojenk, ki so uporabili pomoč v obliki »postavitve družine po Hellingerju« (Hellinger, 2006: 122).

napisala 'Happy 18, my lost daughter. I love you ...', zato sem vedela, da bo OK, samo sem čakala neko spodbudo z njene strani.» – B.1.8).

Nekateri z namenom raziskovanja in v želji po pridobivanju novih informacij o posvojitvi obiščejo **rojstni kraj posvojenega otroka oz. rojstni kraj bioloških staršev** (*»Me je ena punca našla po Facebooku in je ona isto šla kar v rojstni kraj te mame in so ji v bistvu tam tiste mamce, ki vse vejo, povedale in je v bistvu tam izvedela [kdo je oče], čeprav je bil fotr neznan in ga je celo spoznala, v parih dneh je spoznala vse.« – B.2.39 // »Mislim, da baje ti župniki [v rojstnem kraju bioloških staršev] kar vse pokažejo, mislim, da so potem imena od njenih staršev izvedeli.« – B.2.40).*

Socialni starši in odrasli posvojenci informacije o posvojitvi in bioloških koreninah pridobivajo tudi **direktno od bioloških staršev preko »odprte posvojitve«**⁶² (*»[Pri posvojeni hčerki] so stvari bolj odprte [stik z biološkimi sorodniki] in tudi malo komuniciramo, se dobimo enkrat na leto.« – A.6.14 // »[Z biološkimi sorodniki] si tudi pišemo, kakšen sms, za kakšne praznike tudi kakšno voščilnico, čisto odprto.« – A.6.17).* nekateri pa stik z biološkimi starši gojijo **posredno preko centra za socialno delo** (*»Občasno tudi ona pokliče [biološka mama] na CSD in se pozanima, kako so njeni sinovi, preko CSD-ja ji pošljemo kako fotografijo in tudi ona svojim sinovom pošlje kako igračo oz. voščilnico in pismo.« – A.3.8 // »Dobili smo pismo [biološke] matere, ki ga je poslala na CSD, ta pa nam.« – A.5.22)* ali preko **drugih pomembnih oseb v postopku posvojitve** (*»In potem sva sčasoma [odvetnika v Gani] prosila za kakšno sliko biološke mame in bratov in sester. In je šla tajnica odvetnika na njihov dom, se je morala pol dneva voziti, pokazala je vse slikice in so se lepo zahvalili in napisali eno pismo za naju in eno pismo za hčer, zakaj je bila posvojena.« – A.12.17).*

Socialni starši in odrasle posvojene osebe ne glede na njihovo izkušnjo s centrom za socialno delo iščejo informacije tudi po drugih poteh, kar kaže na njihovo neustavljivo željo po tem, da dobijo odgovore o svojem izvoru. Vse navedeno daje pomembna spoznanja tudi stroki socialnega dela o potrebi posvojenih oseb do razvidnosti svoje stvarnosti (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

⁶² Odprta posvojitve pomeni zakonsko popolna posvojitve, vendar ne anonimna. Obe družini sta povezani, v stikih in komunicirata, se poznata. Center ima pri tem pomembno vlogo – povezovalno. Po izkušnjah se sodelovanje vzpostavi na predlog socialnih staršev, redkeje strokovne službe centra za socialno delo.

5.2.11. Med pravico vedeti in pravico do anonimnosti bioloških staršev

Prav vsi sodelujoči v raziskavi se strinjajo, da so **informacije o otroku**, o njegovem življenju in biološkem izvoru **ključnega pomena** in predstavljajo velik dejavnik uspešne posvojitve (*»Prav vsak podatek in vsaka informacija je pomembna v trenutku, ko otrok zastavlja vprašanja ali ko želiš razumeti otrokovo zdravstveno stanje, njegove talente, spretnosti in njegova šibka področja.«* – A.9.27 // *»Fino, da imava te informacije. Meni se zdi to kar nuja, je del njiju, je del nas in več kot veš, boljše je. Da veš kako reagirati, da veš kako odgovoriti.«* – A.6.45).

Posvojeni otroci pa opozarjajo predvsem na problem pomanjkanja informacij, vezanih na posvojitve, in na osnovno potrebo otroka po razvidnosti v družini, ki bi mu pomagala razumeti, kdo je (*»Ker nimam informacij, čutim neko izgubljenost v prostoru, sam si odgovarjaš na ta vprašanja, izgublja se tudi, da to moraš vedeti. Vsakodnevno te spominjajo na to, da nimaš informacij, npr. na pregledu otroka vprašanja, ali imate to v družini ...«* – B.3.33).

Socialni starši, ki so bili pred posvojitvijo vključeni v pripravo na posvojitve, razumejo, da posvojenega otroka zanimajo informacije o njegovem življenju pred posvojitvijo in bioloških prednikih in razumejo njegovo potrebo po raziskovanju (*»Ker mu privoščiš, da ve, ker tudi ti rad o svojih koreninah kaj veš in zato, da so stvari lažje odprte.«* – A.6.46), hkrati pa se zavedajo tudi potrebe bioloških staršev po tem, da so zaščiteni oz. da ostanejo anonimni (*»Je pa res, da imajo tudi biološki starši pravico do neke zasebnosti. A otrok želi o njih izvedeti čisto vse, ti kot posvojitelj pa se z vsakim vprašanjem vedno bolj zavedaš, da ne veš skoraj nič o biološki družini otroka.«* – A.9.28). Vendar pa se odpira dilema, kako ravnati v primeru, ko na drugi strani naletiš na željo po anonimnosti. Tako se posvojenim osebam porajajo vprašanja, koliko informacij še lahko iščejo v primeru, ko na drugi strani naletijo na zaprta vrata (*»Tam je pisalo 'vas ne želi videti', zato tudi dokumentacije nisem videla.«* – B.2.59 // *»Nimam pa še toliko poguma, mislim, ker mi je že rekla ne, če imam še pravico mimo nje drezati, to me pa nekoliko ovira, mislim pri tem, da bi šla na teren in tako še kaj bolj aktivno iskala. Včasih si mislim, to je njena želja, to moram spoštovati, drugič si pa mislim, da imam tudi jaz svoje pravice ...«* – B.2.52). Prav tako se posvojenim osebam odpirajo dileme, ali lahko kljub zavrnitvi raziskujejo naprej ter kje se končajo njihove pravice in začnejo pravice nekoga drugega (*»Po očetovi strani si želim spoznati še biološko babico, vendar ne vem, ali jo lahko spoznam mimo očetove volje, saj njegova družina ne ve zame.«* – B.1.29).

Pomembno vlogo med pravico vedeti in pravico biološke mame do anonimnosti odigrajo tudi centri za socialno delo. Pomembna je sprememba strokovne doktrine, ki naj v praksi ne podpira

in izvaja le tako imenovane anonimne posvojitve s prekinitvijo vseh stikov med otrokovima družinama, temveč po strokovni presoji koristi otroka omogoča pretok informacij tudi po posvojitvi po načelu odprtih posvojitvev, kar lahko doseže tudi s kvalitetnim strokovnim delom z biološkimi mamami.

5.3. Podpora po posvojitvi

Posvojitvev otroka ni enkratni dogodek, ki se zaključi z izdano odločbo o posvojitvi, pač pa gre za proces, ki traja vse življenje. Zaradi slednjega je potrebno družinam omogočiti pomoč in podporo po posvojitvi. Družine z izkušnjo posvojitve jo potrebujejo v primeru vprašanj, na katere nimajo odgovorov, in zaradi izzivov, s katerimi se ne znajo ali ne zmorejo soočiti v posvojiteljski stvarnosti. V raziskavi so odgovori respondentov pokazali, v katerih situacijah socialni starši in posvojene osebe pričakujejo pomoč, pa tudi od koga in na kakšen način. Socialni starši si pred posvojitvijo mnogokrat sestavijo romantično podobo družine, pogosto idealizirano v smislu, da bodo s posvojitvijo rešeni vseh težav in bolečin, ki jih povzroči neplodnost. Zanimivo je razmišljanje socialne mame, ki opisuje življenje v posvojiteljski družini: *»Posvojitvev si zagotovo človek predstavlja bolj idealizirano, predstavlja si več lepih trenutkov in kako bo lušno in kako se bomo skupaj igrali in kako se bomo samo objemali in bo samo fino. Konec koncev pa ni tako, je pa veliko več vsakdana in se veliko več kregamo in moramo iz dneva v dan za šolo garati, ampak to pač tako je in je tudi tako fajn.«* – (A.6.59). Večina socialnih staršev pa ob namestitvi otroka v posvojitev poleg veselja in pozitivnih občutkov doživlja tudi občutke strahu, šoka in stresa, prevevajo jih tudi vprašanja, ali bodo zmogli. Vse to kaže, da je **sprejem otroka v družino stresen** za otroka in tudi za socialne starše (*»Seveda je bil kljub vsem pripravam šok, ko ti otrok pade z neba.«* – A.2.31 // *»Čez noč postaneš starš, brez nadaljnega in morda si pred tem tega nisi mogel v celoti predstavljati.«* – A.1.28). Da bi lahko nudili ustrezno podporo po posvojitvi, morajo socialni delavci dobro poznati posebnosti posvojiteljske družine in potrebe posvojenih otrok. Potreba po pomoči posvojenemu otroku in družini z izkušnjo posvojitve se kaže zlasti pri otrocih, ki gredo v posvojitev starejši, pri katerih se lahko pokaže tudi več kognitivnih, čustvenih in vedenjskih primanjkljajev, pa tudi več zdravstvenih težav (*»Dobila sva informacijo, da ima slabše razvit govor in zato obiskuje logopeda. Pri treh letih so na sistematskem pregledu poleg slabšega govora opazili tudi motnje pozornosti in zato obiskuje defektologinjo.«* – A.9.2 // *»Po posvojitvi in kasneje v času osnovne šole se je odkrilo tudi močenje postelje, disleksija, skolioza, kasneje*

je potreboval očala ...» – A.9.22 // »Strahovi so bili [pri obeh otrocih] močno prisotni, tudi sedaj so še. Povedala sta nama sama, kako je bila ponoči nevihta in sta jokala, ker sta bila sama.« – A.5.17 // »Po posvojitvi otroka sva iskala podporo pri učnih težavah.« – A.9.35), pogosto pa tudi pri vzpostavitvi varne navezanosti med posvojenim otrokom in zanj pomembno drugo osebo (»Mami mi je povedala, da me na začetku sploh ni imela rada oz. da me ni znala imeti rada in sploh ni vedela, kaj naj z mano počne, in to kar par mesecev. Tako da ni nobene tiste materinske ljubezni čutila ...» – B.2.17). V teh in podobnih primerih bi morali biti socialnim staršem na voljo ustrezni pomoč in podpora za to usposobljenih strokovnjakov. Na potrebo po spremljanju in pomoči posvojenim otrokom opozarjajo tudi socialni starši sami, ki iz lastne prakse lahko ocenijo, katere vrste pomoči bi potrebovali, a je znotraj obstoječega sistema niso našli, hkrati pa opozarjajo tudi na primanjkljaje v stroki socialnega dela na področju posvojitve (»Menim, da bi se bilo nujno ukvarjati tudi s psihičnim in čustvenim stanjem otroka, če vemo, da imajo ti otroci najmanj travmatične izkušnje zapuščenosti. Ob tem bi morali nuditi otroku psihološko pomoč, rejnike in posvojitelje pa tudi poučiti, na kaj morajo biti pozorni, kaj opazovati pri otroku in kako ukrepati v določenih situacijah.« – A.9.32). Posebno pozornost je potrebno nameniti razširjanju pomoči in podpore družini po posvojitvi v smislu krepitve varovalnih dejavnikov za uspešno posvojitve.

5.3.1. Oporne točke družine z izkušnjo posvojitve

Večina socialnih staršev bi **pomoč in podporo** v primeru težav, vezanih na posvojitve, iskala najprej na **naslovu, kjer so opravili pripravo na posvojitve, pri vodji programa priprave na posvojitve in pri članih društva Deteljica** (»Če imava vprašanja ali pomisleke (povezane s posvojitvijo, op. a.), se obrneva na Deteljico.« – A.1.29 // »Največ pomoči sem čutila s strani posvojiteljskih parov, ki že imajo posvojene otroke, in vodje skupine za pripravo.« – A.2.34). Nekateri socialni starši navajajo, da se v primeru vprašanj, vezanih na posvojitve, lahko obrnejo tudi na **center za socialno delo** oz. vsaj na **nekatero strokovno delavce** (»Lahko se obrneva na Deteljico in na znanke, ki so tudi posvojili. Mislim, da bi se lahko obrnila tudi na matični CSD.« – A.7.40). Spet drugi starši pa navajajo, da center za socialno delo zaradi slabih izkušenj **ne bi bil prva izbira, kamor bi se obrnili po pomoč** (»CSD zaradi neprijetnih izkušenj in neosebnega odnosa ne bi bila najina prva izbira za iskanje podpore.« – A.2.56 // »Podporo strokovne službe centra za socialno delo po posvojitvi pa bi opisal kot neprofesionalno.« – A.11.16). Neformalna pomoč družine in prijateljev je različna. Nekaj socialnih staršev meni,

da se v primeru izzivov, povezanih s posvojitvijo, lahko obrnejo tudi na **svoje starše in prijatelje** (*»V primeru težav se lahko obrnem na starše in strokovnjake v okviru društva Deteljica.« – A.10.19 // »V službi imam dve sodelavki, ki sta posvojili več let pred mano in imata že odrasle otroke. Od tega imam predvsem z eno sodelavko bolj odprt odnos in se lahko z njo pogovarjam, če to potrebujem.« – A.7.44*), spet drugi pa navajajo, da jim je **družinska podpora zaradi nepoznavanja tematike bolj v breme kot v pomoč** (*»Največje podpore sva bila deležna od ge. Viktorije Bevc, skupnosti Deteljica oz. prijateljev od tam. Drugače je bila 'podpora' družine za posvojitev skoraj bolj pritisk na naju.« – A.11.15*).

Socialni starši, ki se niso odločili za pripravo na posvojitev, tudi **podporo in pomoč** v primeru vprašanj ali izzivov, vezanih na posvojitev, **pričakujejo drugje** (*»Zato sem socialnemu delavcu na CSD, ko sem posvojila, tudi povedala, da se v Deteljico ne mislim vključiti, od centra za socialno delo pa pričakujem podporo, če jo bom potrebovala.« – A.13.14*), hkrati tudi socialni starši, ki so bili vključeni v pripravo na posvojitev, izražajo skrb za vse tiste socialne starše, ki so brez vsakršne podpore po posvojitvi (*»Če bi stvari dobro teklo, bi moral biti center tisto, kar je pri nas Deteljica, ali pa vsaj za tiste, ki nimajo Deteljice. Nekaj rabiš. Vsaj občutek, da lahko nekoga pokličeš, nekoga, ki ima izkušnje.« – A.6.62*).

Podpore pa ne potrebujejo le socialni starši, pač pa tudi odrasle posvojene osebe. Posvojene osebe, ki so sodelovale v naši raziskavi, se v primeru dilem in vprašanj, vezanih na posvojitev, obrnejo na društvo Deteljica in na ljudi, ki imajo izkušnjo, vezano na posvojitev (*»Če karkoli rabim, se obrnem na ljudi, ki imajo izkušnjo, povezano s posvojitvijo.« – B.1.35 // »V Deteljico sem se vključila za psihosocialno pomoč, četrto leto teče, kar sem tu, in mi je ful fajn.« – B.3.40*). Posvojene osebe, ki so se vključile v program društva Deteljica, poročajo tudi o tem, da so **preko izkušenj parov brez otroka in njihove stiske ter strahov lažje razumeli svoje socialne starše in njihovo ravnanje** (*»Izredno vesela in hvaležna sem, da to društvo [Deteljica] obstaja, kajti tam sem spoznala mnogo prijetnih sogovornikov, ki so mi odprli različne poglede na posvojitev in dali nekatere odgovore.« – B.4.20*).

V skupinski pripravi na posvojitev večina udeležencev med seboj splete trdne prijateljske vezi⁶³, kar jim predstavlja močno oporo in podporo tudi po posvojitvi. Zaradi bolj formalnega odnosa oz. manj osebnega odnosa s centrom za socialno delo tam iščejo redkeje pomoč in podporo, pogosteje pa jo iščejo pri ljudeh, ki imajo znanje s področja posvojitve ali osebno izkušnjo udeleženega v posvojitvi.

⁶³ Cilj Programa priprave na nadomestno starševstvo v društvu Deteljica je tudi v spletnanju prijateljskih vezi za življenje z otrokom ali brez otroka. Ta prijateljevanja so za udeležene pomembna na dolgi rok (Bevc, 2002).

5.3.2. Podporna skupina ljudi z izkušnjo posvojitve

Socialni starši kot **bistveno oporo po posvojitvi** navajajo **podporo drugih socialnih staršev**. Izmenjava izkušenj pripomore, da se osebe ne počutijo osamljene, ampak kot del ostalih, sebi enakih, zaradi česar čutijo večjo pripadnost skupini. Socialni starši se počutijo močnejše in bolj pripravljene na soočanje z nepredvidljivimi situacijami. Med seboj lahko spregovorijo o pozitivnih izkušnjah posvojitve, vzgoji in starševstvu, pa tudi o stiskah in vprašanjih, ki jih prinaša posvojitev (*»Izkušnje, ki si jih podelimo, so neprecenljive, ...«* – A.1.31 // *»[Z drugimi socialnimi starši] se lahko pogovarjamo o lepih trenutkih starševstva, o bogastvu doživljanja ob posvojenih otrocih, pa tudi o stiskah in vprašanjih, ki jih prinaša posvojitev.«* – A.9.38). Socialne starše družijo izkušnja socialnega starševstva, medsebojno si lahko delijo svoja doživetja v razumevajočem in sprejemajočem okolju.

5.3.3. Srečevanje z odraslimi posvojenimi osebami

Možnost srečevanja z odraslimi posvojenimi osebami so socialni starši opisali kot neprecenljivo izkušnjo. Njihove **izpovedi** so se socialnim staršem zdele ključni dejavnik priprave na posvojitev (*»Za naju so bile izpovedi odraslih posvojencev zelo dragocene, lahko rečem, da kar ključne v pripravi na posvojitev. Izpovedi posvojencev so se naju zelo dotaknile ...«* – A.3.31 // *»Iz teh izkušenj se lahko učiš, kako ob kakšni stvari reagirati ali pa kako česa ne početi, pa čeprav bi to počel samo zato, da bi otroka zaščitil ali pa mu najboljše hotel. To pa je edino doživljanje, ki ga midva res ne moreva doživeti, in zato ne veš kako reagirati.«* – A.6.67).

Srečevanje z njimi je socialnim staršem **pomagalo razumeti potrebe posvojenega otroka in njihovo doživljanje** posvojitve ter bioloških in socialnih staršev (*»Odrasli posvojenci so predvsem popolnoma odvzeli strah pred srečanjem z biološkimi starši in poudarili pomen tega za otroka.«* – A.1.34 // *»Vesela sva, da lahko slišiva njihove zgodbe in se iz njih učiva. Predvsem o potrebah posvojenega otroka in kako dojemajo posvojitelje in svoje rodne starše.«* – A.7.46 // *»Iz prve roke izveš, kaj posvojene osebe čutijo, kako razmišljajo in jaz bi vse te 'Gance' [starše, ki so posvojili ganske otroke] poslala sem, da jim govorijo posvojene osebe.«* – A.12.34).

Izpovedi odraslih posvojenih oseb so socialnim staršem ali tistim, ki se še pripravljajo na posvojitev, posebej dragocene, saj jim njihovo doživljanje posvojitve in njihove potrebe pomagajo bolje razumeti posvojenega otroka, preko teh izpovedi se lažje postavijo v njegovo vlogo.

5.3.4. Srečevanje posvojenih otrok

Posvojenim otrokom veliko pomeni dejstvo, da so **posvojeni tudi drugi otroci**, da se med seboj lahko pogovarjajo o posvojitvi in delijo medsebojne izkušnje (*»Veliko je že to, da se otrok zaveda, da ni edini posvojeni otrok, ampak je teh otrok več.«* – A.9.40). Še posebej pomembno je srečevanje otrok v posvojitelskih družinah, kjer so si starši in otroci **na videz različni in podobnost združuje posvojene otroke** (*»Hčerka gre na to gansko srečanje zelo rada, ker ni drugačna, jih rada vidi [druge posvojene otroke].«* – A.12.36).

Socialni starši opisujejo **posebno prijateljsko povezanost**, ki se je spletla med posvojenimi otroci (*»Otroci so vsi med seboj zelo povezani. Prijatelji so med seboj in take povezanosti, ki jo imajo ti otroci med seboj, ne čutiš v drugih družčinah. In to jim veliko pomeni. Ne vem, koliko jim bo pomenilo kasneje, ampak trenutno jim tudi to daje neko moč.«* – A.6.68 // *»Imela sem pa priložnost videti, koliko je [srečanje posvojenk] pomenilo hčerki prijateljev. Prav čutila sem lahko, kako se identificira s hčerko in kako se med njima plete posebna vez. Verjamem, da bodo takšna srečanja veliko pomenila tudi moji hčerki.«* – A.7.47). O tem pišejo tudi odrasle posvojene osebe, ki so se vključile v katero izmed skupin posvojenih oseb (*»Nekaj tako globokega te povezuje s temi ljudmi, da imaš občutek, da jih že dolgo poznaš in jim zaupaš, pa čeprav jih, ne vem, pol leta poznaš.«* – B.2.65).

Posvojene osebe družijo izkušnja prihoda v družino preko posvojitve in medsebojna druženja jim nudijo močno oporo in razumevanje. Običajni pogovori o posvojitvi z vrstniki, ki niso bili posvojeni, ne prinašajo podpore, kajti vodilo za pogovor o tej temi z vrstniki je zgolj radovednost.

5.3.5. Vloga centra za socialno delo po posvojitvi

S strani socialnih staršev je sodelovanje s centrom za socialno delo zaželeno, vidijo ga predvsem kot **posrednika med socialno in biološko družino** (*»Pomoč sem iskala pri posredovanju fotografij biološki mami.«* – A.3.27 // *»Dobili smo pismo [biološke] matere, ki ga je poslala na CSD, ta pa nam.«* – A.5.22 // *»Oni [strokovni delavci] so mislili, da midva rabiva pomoč pri vzgoji, ampak midva tega nisva rabila. Midva sva rabila pomoč pri stikih.«* – C.1.23). Prav tako je sodelovanje s centrom za socialno delo zaželeno v primeru, ko bi posvojeni otrok **iskal svoje biološke korenine**, ali v primeru, da bi **biološki starši želeli poiskati posvojenega otroka** (*»Sodelovanje se nama zdi zaželeno v primeru, če bi biološka mama želela srečati svojega sina ali on njo.«* – A.2.57 // *»Predvsem pa bo to pomembno, ko bo*

sin malo starejši in se bodo pojavila razna vprašanja in želja po vzpostavitvi stika z biološkimi starši.« – A.3.29). Nekateri posvojitelji vzdržujejo stike s centrom za socialno delo, ker se zavedajo, da bo sodelovanje z njimi zlasti pomembno v prihodnosti, spet drugi pa navajajo, da s centrom za socialno delo po posvojitvi niso več v stikih (*»Naš CSD, kjer živimo, s posvojitvami nima izkušenj, zato z njimi nisva v stiku.*« – A.5.28) in se jim vzdrževanje stikov ne zdi smiselno, saj menijo, da jim center **ne more nuditi ustrezne podpore** oz. so mnenja, da **njihove pomoči v tem trenutku ne potrebujejo** (*»Od centra niti ne pričakujem, da bi kaj veliko sodeloval z nami.*« – A.6.60 // *»Nama se je zdelo [sodelovanje s CSD] nepotrebno, ker sva vedela že vnaprej, da nama na CSD nimajo kaj pomagati.*« – A.6.63 // *»Sodelovanja je zelo malo, občasno, ko se srečamo ob kakšnih dogodkih. Trenutno niti ne potrebujemo sodelovanja s CSD.*« – A.10.20). Tisti socialni starši, ki se stike trudijo vzdrževati, opažajo, da je želja po vzdrževanju odnosa bolj na njihovi strani kot pa na strani centra za socialno delo (*»Ugotavljava pa, da je iniciativa za vzdrževanje stika s CSD-jem bolj na najini strani kot na njihovi.*« – A.7.41).

Odrasle posvojene osebe poročajo, da posvojiteljska družina stika s centrom za socialno delo ni vzdrževala in so se posvojene osebe s centrom za socialno delo prvič spet ponovno srečale **ob iskanju dodatnih informacij oz. ob raziskovanju bioloških korenin**. Tudi takrat je bila večina posvojenih oseb razočarana nad srečanjem, saj želenih informacij niso dobili ali pa so naleteli na slab odnos socialnih delavcev (*»Sodelovanja s centrom za socialno delo ni bilo. Tudi ko sem bila jaz stara 18, ko sem šla nekaj vprašat, so mi itak rekli, da mi ne morejo nič povedati, da mama ne želi, da je tako tam zapisano, potem sem šla še enkrat na center, če se je kaj spremenilo, tam je pisalo 'vas ne želi videti', zato tudi dokumentacije nisem več videla.*« – B.2.59 // *»Ko sem sama začela raziskovati, je bila prva izkušnja s CSD-jem dobra, druga malo manj, saj je [socialna delavka] dala spis daleč stran od mene in podala le tisto, kar sem zahtevala.*« – B.3.42 // *»Sem iskala informacije na CSD, vendar je CSD moj spis izgubil. Zanimivo je, da se je v tistem času izgubilo veliko spisov, ne samo moj.*« – B.4.14 // *»Najbolj zanimivo je bilo, da sem spoznala socialnega delavca, ki je vodil mojo posvojitev. Vprašal me je po mojih starših, ko pa sem ga jaz vprašala glede posvojitve, pa je rekel, da o tem ne more govoriti, naj vprašam svoje starše, da on ni pristojen za te odgovore.*« – B.3.39). Pogosto je za prekinitev vseh stikov s centrom za socialno delo **kriv tudi strah posvojiteljskih staršev** (*»S CSD ni nič sodelovanja, enkrat, ko sem bil star štiri leta, smo v Kopru srečali socialno delavko, pa je bilo tako: na hitro pozdrav in čim prej stran. Še zdaj se spomnim slike iz bazena: strah – čim prej stran.*« – B.5.20).

Center za socialno delo odigra pomembno nalogo posrednika med biološko in socialno družino. Posvojeni otroci pogosto poročajo o razočaranju nad negativnim odzivom centra za socialno delo – ob iskanju informacij in raziskovanju bioloških korenin.

6. RAZPRAVA IN SKLEPNE UGOTOVITVE RAZISKAVE

Raziskava, s katero smo poskušali na podlagi rezultatov domačih, predvsem pa tujih raziskovalcev, prepoznati dejavnike tveganja pri posvojitvi, je pokazala, da so udeleženi v raziskavi podobno kot v primerljivih tujih raziskavah ocenili, da so priprava na posvojitve, informacije o otroku in njegovem biološkem izvoru ter pomoč in podpora družini, ki je posvojila otroka, v času po posvojitvi, dejavniki, ki pomembno vplivajo na uspešnost posvojitve.

Glede neustrezne in nepopolne priprave na posvojitve kot pomembnega dejavnika tveganja za neuspešno posvojitve so rezultati naše raziskave dokaj identični izpostavljenim dejavnikom tveganja, ki jih v obširnem poročilu različnih študij iz ZDA in Velike Britanije navajajo Selwyn, Wijedasa in Meakings (2014) in detajlno opisujejo raziskane izzive in intervencije vse od namestitve otrok v posvojitve dalje. Na podlagi raziskovanja vzrokov za raznovrstne težave pri posvojitvi, ki se lahko končajo z nezaključeno posvojitvijo, premestitvijo otroka iz družine v socialno oskrbo sistema ali celo s prekinitvijo že zaključene posvojitve, smo ugotovili, da je ustrezna in kakovostna priprava na posvojitve dejavnik, ki najbolj ugodno vpliva na potek posvojitve. Kvaliteto priprave na posvojitve daje tudi soočanje s posledicami neplodnosti. Rezultati raziskovanja dejavnikov uspešnosti posvojitve⁶⁴ so pokazali, da je najpomembnejši izhodiščni dejavnik, ki ga je potrebno upoštevati pri načrtovanju modela priprav na posvojitve, prav neplodnost para in njene posledice za posameznika, partnerski odnos in kasneje tudi za odnose med člani posvojiteljske družine ter še posebej za starševsko odzivanje potrebam posvojenega otroka (Bevc, 2014: 177). Ugotovitve naše raziskave prav tako govorijo v prid pripravi na posvojitve, prednost dajejo skupinski obliki, ki intervjuvanim predstavlja dragocen prostor za pridobitev informacij in podpore pred samim postopkom posvojitve, med namestitvijo otroka in po zaključenem postopku posvojitve z izdano odločbo o posvojitvi. Ob tem izpostavljajo izkustveno učenje, ki v pripravi omogoči vse informacije in izkušnje iz prve roke – od parov, ki se srečujejo s posledicami neplodnosti, posvojiteljskih in rejniških staršev, odraslih posvojenih oseb. Prav v tem sklopu raziskovanja so respondenti opozorili na upoštevanje neplodnosti kot pomemben del priprave za dvig iz lastne stiske in da prav učinkovita skupinska priprava na posvojitve posamezniku in paru omogoči možnost osebne

⁶⁴ Raziskava, opravljena leta 2014 v Sloveniji na populaciji 322 respondentov: 113 uporabnikov (posvojiteljev, bodoči posvojitelji, posvojenci) in 206 izvajalcev posvojitve (strokovni delavci CSD) (Bevc, 2014).

rasti in ga razbremeniti čustvenega pritiska »odvisnostne potrebe po otroku«⁶⁵. Preusmeritev pozornosti z otroka – po izkušnjah Programa priprave na posvojitve v društvu Deteljica (Bevc, 2006, 2002, 2000) – pomeni, da je par bolj odprt in sprejemljivejši za informacije o posvojitvi, posebej kot ukrepu za zaščito otroka in ne za zadovoljevanje njihovih potreb po otroku, lažje se pouči o postopku in o posebnostih posvojitve in lažje razvije odgovornejši pristop k posvojitvi in se tako bolj pripravi na izzive, ki jih prinaša posvojiteljska stvarnost. Razbremenjeni stiske zaradi neplodnosti in iluzije, da je posvojeni otrok rešitelj njune situacije brez otrok, realnejše prepoznajo svoje motive po otroku in svoja pričakovanja do otroka, ki je običajno z lastno, pogosto težko zgodovino in, četudi posvojen iz porodnišnice, z izkušnjo zapuščenosti. Intervjuvanci so tudi ocenili, da so s pomočjo vključitve v priprave razvili ustrezen način komuniciranja o posvojitvi, pridobili ustrezna znanja o varnem načinu navezanosti v posvojiteljski družini in se na izkušnjah drugih tudi poučili o dogodkih in obdobjih, ki so za posvojene otroke lahko še posebno stresni.

Na kompatibilnost med pričakovanji bodočih posvojiteljev do otroka in potrebami otroka, za katerega je potreben ukrep posvojitve, kot dejavnika uspešne posvojitve opozarjata Farmer in Dance (2016) in opredeljujeta informacije, ki jih je dobro ali potrebno imeti o otroku in o bodočih posvojiteljih. Tudi odgovori udeležencev v naši raziskavi govorijo v prid oblikovanju realnih pričakovanj do otroka in odprtemu komuniciranju o posvojitvi, medtem ko natančna ugotovitev potreb otroka, za katerega je potreben ukrep posvojitve, pritiče strokovni službi centra za socialno delo. Odprt pogovor o posvojitvi v družini – po mnenju intervjuvanih – krepi občutek pripadnosti družini. Kot navaja Hernandez (2012: 15) se praviloma prava vprašanja pričnejo porajati šele, ko je otrok že nameščen v družino, in povsem razumljivo je, da se bo vsa družina srečevala z dodatnimi izzivi, ki niso običajni v bioloških družinah, lahko še dolgo potem, ko je posvojitve že zaključena. Posvojitelji morajo vedeti, kam in na koga se lahko obrnejo, če bodo imeli težave, in kje bodo dobili ustrezne informacije in podporo v ustreznem trenutku.

Pri raziskovanju pomena informacij o otroku in njegovem biološkem izvoru kot dejavniku vpliva na (ne)uspešnost posvojitve so respondenti v naši raziskavi zaradi možnega vpliva na otroka in na njegovo zdravje izpostavili informacije o nosečnosti biološke mame in o porodu posvojenega otroka opozorili, da so pri otrocih, ki gredo v posvojitve, pogoste skrivne

⁶⁵ Odvisnostna potreba po otroku se praviloma razvije pri veliki večini parov v času soočanja s težavami neplodnosti, vrtenja v začaranem krogu zdravljenja, upanja na zanositev in ponovnega spoznanja, da te ni in tudi otroka ne. Več let lahko usmerja življenje para in ga vse bolj potiska v stanje iluzije in zaslepljenosti z mislijo, da jima edino otrok lahko prinese srečo in rešitev težav ter bolečine, ki jih je paru povzročilo stanje brez otrok (Bevc, 2000: 1012–1013).

nosečnosti bioloških mam, prezgodnji porodi in nizka porodna teža posvojenega otroka, ki so ravno tako pomembne. Rezultati so pokazali tudi željo po informacijah o bioloških starših, o sorojencih posvojenega otroka, nekaterim socialnim staršem pa tudi nekaterim posvojenim osebam je pomembna informacija o biološkem očetu, kar pogosto predstavlja težavo, ker je ta ali neznan ali ni priznanega očetovstva. Posvojiteljski starši vidijo velik pomen pridobljenih informacij tudi za odgovore na otrokova vprašanja o razlogu za posvojitve, o življenju pred posvojitvijo pa tudi za lažjo prilagoditev. Schofield in Beek (2018) izpostavljata pomen informacij o zgodovini otroka in o potrebah, izhajajočih iz nje, kot tudi o pomenu varne navezanosti, kar so izpostavili tudi intervjuvanci v naši raziskavi. Ruggiero in Johnson (2009) sta iz raziskovanja mednarodnih posvojitvev večinoma starejših otrok iz dežel vzhodne Evrope in težav, s katerimi so se srečevali ti socialni starši in otroci, opozorila na večplasten problem informacij o otroku, ki so bile pogosto nepopolne, pomanjkljive in tudi napačne. Poleg obširne palete informacij o otroku navajata kot dejavnika tveganja pri posvojitvi tudi podporo socialnim staršem po posvojitvi. Tudi rezultati naše raziskave so pokazali, da so socialni starši, ki so bili pred posvojitvijo vključeni v pripravo na posvojitve, kos mednarodni posvojitvi in ker razumejo pomen informacij, te tudi zahtevajo in dobijo, imajo pa tudi moč zavrniti predlagano posvojitve, če ugotovijo, da jim prikrivajo pomembne informacije o otrokovem zdravju, razlogih za posvojitve idr. Informacije o zdravstvenem stanju otrok so pogosto odločilnega pomena, da se bodoči socialni starši odločijo za posvojitve in so skupaj z informacijami o travmatičnih dogodkih iz otrokove preteklosti potrebne za pravilno odzivanje na otrokove potrebe. Skupni imenovalec tuje in naše raziskave je, da se starši, ki so bili vključeni v pripravo na posvojitve, zavedajo pomena večstranskih informacij o otroku in po njih brez strahu sprašujejo oz. jih celo zahtevajo.

Tudi glede potrebe po podpori po posvojitvi so odgovori naših respondentov precej enaki, kot jih kot dejavnike tveganja opisuje Romero (2016), ki je absolutni zagovornik podpore po posvojitvi in natančno opisuje dejavnike tveganj pri posvojitvi, ki se pojavljajo po posvojitvi in zahtevajo podporo, ter hkrati predlaga rešitve. Poleg pozitivnih čustev socialni starši ob posvojitvi doživljajo tudi občutke šoka, strahu, stresa in vprašanj, ali bodo zmogli. Skupne ugotovitve so, da družine z izkušnjo posvojitve potrebujejo pomoč in podporo ob različnih izzivih, s katerimi se srečajo po posvojitvi, da socialni starši in strokovni delavci na področju posvojitve potrebujejo službe in organizacije, na katere se lahko zanesejo v podpori po posvojitvi. Respondenti v naši raziskavi so še posebej izpostavili mnenje, da morajo strokovni delavci dobro poznati postopke posvojitve in potrebe posvojenih otrok, da jim lahko nudijo ustrezno podporo, da največ podpore pričakujejo od podporne skupine drugih posvojiteljskih

družin in strokovne vodje programa priprave na socialno starševstvo v društvu Deteljica ter da cenijo srečevanja z drugimi posvojenimi otroki in drugimi odraslimi posvojenimi osebami, ki jih lahko doživijo preko dejavnosti programa priprave, in da je sodelovanje s centrom za socialno delo zaželeno v primeru iskanja bioloških korenin, sicer pa glede na podobne izkušnje, kot jih navajajo Selwyn, Wijedasa in Meakings (2014: 91, 113), ne pričakujejo njihove podpore, da socialni starši pogosto poročajo, da so imeli občutek, da so jih strokovne službe pustile na cedilu, čeprav so jim v postopku posvojitve obljubile pomoč, ali pa (Moyer in Goldberg, 2017) ta ni bila zadostna oz. jim je bil dostop do storitev onemogočen.

Tudi zakonodaja igra pri uporabi dejavnikov tveganja pri posvojitvi pomembno vlogo, a je pogosto v protislovju z namenom posvojitve in naravnana na potrebe oz. koristi odraslih, udeleženih v posvojitvi, in ne otrok (Bevc, 2014). V naši zakonodaji obstaja določilo⁶⁶, ki je povsem v nasprotju z namenom posvojitve in strokovnimi spoznanji pomena dejavnikov tveganja pri posvojitvi. To določilo nalaga strokovni službi centra za socialno delo, da s kandidatom za posvojitelja sklene dogovor o pripravi za posvojitev po tem, ko je že opravila ugotovitveni postopek primernosti za posvojitev, dodelila status kandidata za posvojitelja in opravila vpis v centralno zbirko podatkov o kandidatih za posvojitelje, in vse to je zakonsko omejeno z letom dni. Praksa pa jasno kaže, da so le redki pari motivirani za vključitev v priprave po tem, ko so že sprejeti za posvojitelje, sploh pa ne zanima tistih, ki so že dobili otroka v posvojitev. Pogoji za ugotavljanje primernosti in dodelitev statusa bi morala biti predhodna vključitev v pripravo. Po izkušnjah priprave v društvu Deteljica lahko strokovna služba centra za socialno delo dobi dodaten vpogled v primernost kandidata za posvojitev. Ta bi do takrat skozi pripravo že lahko razrešil osnovne dileme glede posvojitve in nujno oblikoval realna pričakovanja do otroka. Brez slednjih strokovna služba ne more kompetentno ugotavljati kompatibilnosti med kandidatom in otrokom, kar je pomemben dejavnik tveganja za ustrezen izbor posvojiteljskih staršev in tveganja pri posvojitvi (Bevc, 2001a, 2001b, 2005, 2014; Farmer in Dance 2016). Priprava, v kateri se bo bodoči posvojitelj kvalitetno opremil za novo življenjsko vlogo, ne more trajati dva vikenda ali deset srečanj (Bevc, 2000). Za ponazoritev, kako zakonska določila lahko direktno ogrožajo možnost uspešnosti posvojitve, navajam primer določila⁶⁷, da posvojena oseba nima pravice do seznanitve z osebnimi podatki svojih

⁶⁶ Družinski zakonik (2017) 225. člen: (1) Če iz strokovnega mnenja centra za socialno delo izhaja, da je prijavitelj primeren za posvojitelja, mu center za socialno delo dodeli status kandidata za posvojitelja in ga vpiše v centralno zbirko podatkov o kandidatih za posvojitelje. S kandidatom za posvojitelja center za socialno delo sklene dogovor o pripravi za posvojitev. Družinski zakonik (2017) 224. člen: (3) Ugotavljanje primernosti ne sme trajati dlje kakor eno leto od dneva vložitve prijave.

⁶⁷ Družinski zakonik (2017), 222. člen: (2) Po pravnomočnosti odločbe o posvojitvi posvojena oseba nima pravice do seznanitve z osebnimi podatki svojih bioloških staršev, ki se vodijo v matičnem registru in v drugih evidencah

bioloških staršev, ki se vodijo v matičnem registru in v drugih evidencah osebnih podatkov, prav tako ti nimajo pravice do seznanitve z osebnimi podatki otroka, ki so ga dali v posvojitev. To določilo je nedvomni dejavnik tveganja pri posvojitvi, saj preprečuje udeležnim v posvojitvi, da bi pridobili pomembne informacije o bioloških starših, in je povsem v protislovju z namenom posvojitve otroka (Bevc, 2014) ter pisan na kožo odraslih udeležnih v posvojitvi, tudi za »zaščito« njihovih interesov in potreb. Taka, ne dovolj strokovno dorečena in dodelana določila – so izhodišče zavedanja, da je zakonodaja tista, ki mora stroki na področju posvojitve slediti v njenih strokovnih smernicah, ki vodijo v posvojitev z najmanjšim možnim tveganjem. Na tem mestu je ustrezno spregovoriti tudi o omejitvi naše raziskave, ki se je med raziskovanjem pokazala kot vredna omembe. Vzorec socialnih staršev je bil v večini (92 odstotkov) sestavljen iz članov društva Deteljica, socialnih staršev, ki so bili pred posvojitvijo vključeni v večletno pripravo na posvojitev, kar se odraža v njihovi pripravljenosti komunikacije o posvojitvi z otrokom in drugimi osebami⁶⁸, kot tudi v prepoznavanju in razumevanju dejavnikov tveganj pri posvojitvi. Rezultatov naše raziskave zato ne gre posplošiti na celotno raziskovano populacijo, kajti ob izboru drugačnega vzorca lahko predvidevamo tudi drugačne rezultate na vseh treh raziskovanih področjih.

Nedvomno pa je raziskava, s katero smo poskušali ugotoviti pomen nekaterih dejavnikov vpliva na (ne)uspešnost posvojitve, pokazala, da rezultati govorijo v prid temeljitim pripravam na posvojitev, obsežnemu naboru informacij o otroku, ki naj jih dobijo socialni starši že ob sprejemu otroka in tudi kasneje na željo in potrebo otroka, ter na podporo družini po posvojitvi. Ugotovitve pomena dejavnikov za uspešnost posvojitve bi morale biti glede na to, da je posvojitev vseživljenjski proces, upoštevanje pri kreiranju strokovne doktrine in smernic za delo na področju posvojitve otrok ter zakonodaje. Slednja bo skupaj s strokovnimi opredelitvami morala razumeti ne le splošne pravice otrok, temveč tudi pravice in potrebe posvojenega otroka in njegovih staršev, ki v zagotavljanju otrokovih koristi pogosto naletijo na zakonodajne prepreke. Te so predvsem pri določilih o pripravi na posvojitev in pri določilih o pridobivanju potrebnih informacij, ki so vezane na biološka starša otroka, ki je posvojen. Trenutno tudi podpora po posvojitvi ni zakonsko podprta. Če želimo, da je posvojitev res uspešna in koristna za otroka, potem bo potreben odprt, strpen dialog med strokovno kompetentnimi deležniki na področju izvajanja posvojitve v smer preoblikovanja doktrine strokovnega dela in zakonodaje

osebni podatkov, prav tako ti nimajo pravice do seznanitve z osebnimi podatki otroka, ki so ga dali v posvojitev. Seznanitev s temi podatki je mogoča le ob pisnem soglasju osebe, na katero se nanašajo. Otrok, ki je dopolnil 15 let, lahko sam poda soglasje, če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice, v nasprotnem primeru pa njegov zakoniti zastopnik. Soglasje pridobi center za socialno delo na pobudo posvojene osebe ali bioloških staršev.

⁶⁸ Tudi za potrebe naše raziskave.

na način, da bodo pri posvojitvi lahko upoštevani vsi dejavniki tveganja oz. dejavniki uspešnosti posvojitve, ki so potrdili svoj pomen tudi v naši raziskavi. V kontekstu državne skrbi za zaščito otrok, ki ostajajo brez staršev, bi morali temu področju nameniti več pozornosti, čeprav ne gre za veliko populacijo.

7. PREDLOGI

Država bi morala

na regulativni ravni:

- zakonsko predpisati obvezne priprave na socialno starševstvo z opredeljeno vsebino, metodami dela in časom trajanja, ki jih bo opredelila kompetentna stroka na podlagi strokovnih spoznanj in izkušenj (tudi dejavnikov vpliva na (ne)uspešnost posvojitve) in bodo v dolgoročnem interesu koristi posvojenega otroka in njegovih staršev ter bodo dopolnili sedanjo zakonsko določilo v 224. in 225. čl. Družinskega zakonika;
- zakonsko predpisati možnosti, da bodo posvojeni otrok in njegova socialna starša zakonito lahko pridobili informacije, ki so vezane na biološko družino posvojenega otroka in so pogosto kot pomemben dejavnik za uspešno posvojitvev izrednega pomena za otrokov vsestransko zdrav razvoj, torej spremeniti drugi odstavek 222. člena Družinskega zakonika in ne vezati možnosti pridobitve prej navedenih informacij zgolj na zdravstveno stanje bioloških staršev oz. na aktualno potrebo, povezano z zdravjem ali boleznijo otroka, in tudi ne na anonimiziran način sporočanja, kot je to opredeljeno v tretjem odstavku 222. čl. Družinskega zakonika;
- sistemsko urediti podporo tudi po posvojitvi;

na organizacijski ravni:

- vzpostaviti vseslovensko mrežo skupinskih priprav na posvojitve preko predhodno vzpostavljenega enotnega centra za posvojitve na državni ravni;
- vzpostaviti sistem rednih strokovnoizobraževalnih srečanj na področju posvojitve, na katerih s sodelovanjem stroke lahko potekajo tudi strokovna prizadevanja za poenotenje različnih izvedbenih praks na področju posvojitvev otrok pri nas;

na ozaveščevalni ravni:

- poskrbeti za medijsko ozaveščanje o dejavnikih uspešne posvojitve oz. o dejavnikih, ki pomenijo tveganje pri posvojitvi;

na socialni ravni:

- ozaveščanje strokovnih delavcev, ki delajo na področju posvojitve, o dejavnikih tveganja pri posvojitvi oz. o dejavnikih, ki na dolgi rok pomembno vplivajo na uspešnost posvojitve otroka;

na doktrinarni ravni:

- spodbuditi, če ne celo zahtevati, da strokovna javnost pripravi dopolnitev doktrine socialnega dela in strokovnih smernic za delo na področju posvojitvev tako, da bo

spoznanja in ugotovitve o pomembnih varovalnih dejavnikih in dejavnikih tveganja pri posvojitvi jasno opredelila in zapisala kot izhodišče za poenotenje praks in postopkov pri izvajanju posvojitve otrok.

8. ZAKLJUČEK

Raziskava vsekakor nakazuje razširjen pogled na dejavnike vpliva na (ne)uspešnost posvojitve, ki jih v svoji razčlembi na pomembne detajle prikazuje z neposredno izpovedano življenjsko izkušnjo uporabnikov posvojitve, ter ponuja razumevanje njihovih potreb, ki državo skupaj s stroko zavezujejo k ukrepanju v smeri predlaganih dopolnitev.

Namreč priprava na posvojitev, informacije o posvojenem otroku in podpora posvojitelski družini tudi po zaključenem postopku posvojitve so se v rezultatih naše raziskave in tudi tujih raziskovalcev, ki so obširno navedeni v teoretičnem delu naloge, pokazali kot pomembni varovalni dejavniki za uspešno posvojitev. Hkrati pa so lahko tudi dejavniki tveganja za neuspešnost posvojitve, če se ne upoštevajo v postopku posvojitve. Slednje strokovno postopanje pušča socialne starše same z njihovimi težavami, razmišljanji in reagiranji, tako rekoč odvisne od sebe, brez ustrezne strokovne pomoči. To v kontekstu namena posvojitve, katere glavni cilj je sledenje optimalni koristi otroka na daljši rok, ni v dobrobit otroka, temveč zanj in njegovo novo družino težka ali nemogoče popravljiva škoda, pogosto s posledicami za vse življenje.

Zato je aktivacija države v smeri prizadevanj za izvedbo uspešnih posvojitvev tako pomembna, saj je kot nosilka socialnovarstvenega ukrepa pomoči in zaščite otroka prva odgovorna ne le za pravno, temveč tudi za kakovostno strokovno svetovalno izvedbo posvojitve otroka. Skupna naloga države in stroke, ki izvaja posvojitve otrok, je zagotovitev ustrezne priprave na posvojitev in podpore tudi po posvojitvi vsem socialnim staršem na način, da so razumljeni v svojih in otrokovih potrebah po pomoči pri reševanju težav in v iskanju informacij, ki so pomembne za posvojenega otroka in so lahko vezane tudi na njegovo biološko poreklo.

9. LITERATURA

Anderson, H., & Gehart, D. R. (ur.) (2007). *Collaborative Therapy: Relationships and Conversations that Make a Difference*. London: Routledge.

Bevc, V. (2014). *Organizacijski dejavniki socialno varstvenega ukrepa posvojitve otrok in njihova protislovnost* (Doktorska disertacija). Fakulteta za organizacijske vede, Maribor.

Bevc, V. (2008). Naše rejništvo – dolgotrajni socialno varstveni ukrep. V Berglez, V. & drugi (ur.), *V Zbornik prispevkov z javne tribune Otrokova varnost v sistemu skrbi za otroke, ki ne morejo živeti pri starših* (str. 31–36). Hoče: Združenje Moč za zaščito otrok, ki ne morejo živeti pri starših.

Bevc, V. (2006). Čustveno stanje neplodnih parov pred posvojitvijo otroka. *Socialno delo*, 45(1–2), 51–59.

Bevc, V. (2005). Oblikovanje realnih pričakovanj do posvojenega otroka v programu priprave na nadomestno starševstvo. V *Zbornik 2. kongresa socialnega dela: Tradicija – prelomi – vizije*, Portorož, 21.–23. september 2005 (str. 28). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Bevc, V. (2005a). Učinkovita dopolnitev metode skupinskega socialnega dela z metodičnimi elementi v pripravi na nadomestno starševstvo. V *Zbornik 3. slovenskega kongresa socialne pedagogike: Modeli dobre prakse v socialno-pedagoškem delu – strokovni izziv v družbi negotovosti*, Rogla, 20.–22.10.2005 (str. 53). Ljubljana: Združenje za socialno pedagogiko – Slovenska nacionalna sekcija FICE.

Bevc, V. (2003). *Priprava na posvojitev*. Seminar o pripravah na posvojitev v Sloveniji. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.

Bevc, V. (2002). *Model priprave neplodnih parov na nadomestno starševstvo* (Magistrsko delo). Fakulteta za organizacijske vede, Maribor.

Bevc, V. (2002a). Kvalitetnejše preživljanje prostega časa udeležencev programa psihosocialne pomoči v zakonski krizi zaradi neplodnosti. *Socialno delo*, 41(1), 43–55.

Bevc, V. (2002b). Priprava neplodnih parov na posvojitev otroka v programu Deteljica. V *Referat na 1. Kongresu socialnega dela*, Portorož, 19.–21. 10. 2002. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Bevc, V. (2001). Ali je današnja praksa posvojitve v Sloveniji res v korist otroka? *Strokovno pravni informator Firis*, 9(5), 30–37.

Bevc, V. (2001a). Kako doseči, da bo posvojitev res najboljša možna rešitev za otroka?. *Strokovno pravni informator Firis*, 9(7–8), 28–42.

Bevc, V. (2001b). Posvojitev otroka – izbira ali dolžnost strokovne službe centra za socialno delo? *Strokovno pravni informator Firis*, 9(12), 15–34.

- Bevc, V. (2000). Priprava na starševstvo tujemu otroku, V J. Rugelj, *Pot samouresničevanja* (str. 1007–1017). Ljubljana: Slovensko društvo terapevtov za alkoholizem, druge odvisnosti in pomoč ljudem v stiski (samozaložba).
- Bevc, V. (1999). *Posvojitev otrok: O pogumu in bolečini žensk, ki so oddale otroka v posvojitev*. Ljubljana: DAG Grafika.
- Bevc, V. (1997). Priprava zakoncev na nadomestno starševstvo v programu preventivne pomoči otrokom. *Socialno delo*, 36(3), 229–237.
- Bevc, V., Florjančič, J., & Ovsenik, M. (2002). Otrok in družina – težko uresničeni vrednosti neplodnega para. *Bogoslovni vestnik*, 62(2), 251–272.
- Bevc, V., Jerman, J., Ovsenik, R., & Ovsenik, M. (2003). Experiencing Infertility: Social Work Dilemmas in Child Adoption Procedures. *Collegium Antropologicum*, 27(2), 445–460.
- Bizant, U. (2014). Dejavniki, ki vplivajo na identiteto posvojenega otroka. *Socialno delo*, 53(2), 85–96.
- Bonin, E. M., Beecham, J., Dance, C., & Farmer, E. (2014). Support for Adoption Placements: The First Six Months. *British Journal of Social Work* 44(2014), 1508–1525.
- Bonnet, C. (2000). *Djeca tajne*. Zagreb: Bios.
- Bregar, S. (2015). Stiska zaradi neplodnosti in postopki oploditve z biomedicinsko pomočjo v globalni perspektivi. *Socialno delo*, 54(5), 281–294.
- Brodzinsky, D. (2006). Family Structural Openness and Communication Openness as Predictors in the Adjustment of Adopted Children. *Adoption Quarterly*, 9(4), 1–18.
- Brodzinsky, D., & Pinderhughes, E. (2002). Parenting and child development in adoptive families. V M. H. Bornstein, *Handbook of Parenting* (Volume 1, Children and Parenting) (str. 279–311). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc..
- Coakley, J. F., & Berrick, J. D. (2007). Research Review: In a rush to permanency: preventing adoption disruption. *Child and Family Social Work* 13(1), 101–112.
- Coakley, T. M., & Gruber, K. (2015). Cultural Receptivity among Foster Parents: Implications for Quality Transcultural Parenting. *Social Work Research* 39(1), 11–21.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2015). Soustvarjanje pomoči v socialnem delu. Teoretski koncepti in produkcija novih znanj v raziskovanju prakse. *Socialno delo*, 54(3–4), 179–188.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (1998). *Psihologija družine: prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., & Možina, M. (2005). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Družinski zakonik (DZ) (2017). Ur. l. RS 15/17, 21/18 – ZNOrg in 22/19.

Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic (MEKUOP) (1999). Pridobljeno 14. 12. 2018 s <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/22355>.

Evropska konvencija o posvojitvi otrok (2008). Pridobljeno 14. 12. 2018 s <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/202>.

Farmer, E., & Dance, C. (2016). Family Finding and Matching in Adoption: What Helps to Make a Good Match?. *British Journal of Social Work* 46(4), 974–992.

Gibbons, J. L., & Rotabi Smith, K. (2012). *Intercountry adoption: policies, practices, and outcomes*. United Kingdom: Ashgate.

Giddens, A. (2000). *Preobrazba intimnosti: spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. Ljubljana: Založba / *cf.

Gjura, R. (2012). *Dojemanje priprav na posvojitvev otroka pri strokovnih delavcih na CSD-jih* (Diplomska naloga). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.

Hernandez, J. (2016). *Adoption Options, Considerations and Guidance. Family Issues in the 21st Century*. New York: Nova Science Publishers, Inc.

Horvat, B. (2014). Možgani v mreži navezanosti, ki nas zaznamuje. *eSinapsa. Spletna revija za znanstvenike, strokovnjake in nevroznanstvene navdušence*. Pridobljeno 24. 2. 2018 s: <https://www.sinapsa.org/eSinapsa/clanki/115/Mo%C5%BEGani%20v%20mre%C5%BEi%20navezanosti,%20ki%20nas%20zaznamuje>.

Jensen, E. (2010). Nemčija in njene mavrične družine. Poglavitni izsledki prve reprezentativne raziskave o družinah z dvema mamama ali dvema očetoma. *Socialno delo*, 49(5–6), 361–372.

Knez, R., Dragoš, S., Leskošek, V., Petrovič Erlah, P., Škerjanc, J., Urh, Š., & Žnidarec Demšar, S. (2005). *Krepitev moči*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Kodeks etičnih načel v socialnem varstvu (2014). Ur. l. RS 50/14.

Konvencija Združenih narodov o pravicah otrok (1989). Pridobljeno 14. 12. 2018 s <https://unicef.at/fileadmin/media/Kinderrechte/CRC/crcslowenien.pdf>.

Konvencija o varstvu otrok in sodelovanju pri mednarodnih posvojitvah (MKVO) (1993). Pridobljeno 14. 12. 2018 s <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/12561>.

Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi (2005). Pridobljeno 14. 12. 2018 s <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168064899f>.

Kustec, K. (2017). Uporaba izrazno ustvarjalnih medijev v socialnem delu in sorodnih poklicih pomoči. *Socialno delo*, 56(2), 81–98.

- Levy, T. M., & Orlans, M. (2003). Creating and repairing attachments in biological, foster, and adoptive families. V Johnson, S. M., & Whiffen, V. E. (2003). *Attachment processes in couple and family therapy* (str. 165–190). New York, London: The Guilford Press.
- Lutter, E. (1997). Razvoj posvojitev. *Strokovno pravni informator Firis*, 5(9), 28–42.
- Mesec, B. (1997). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Mesec, B. (2007). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mešl, N. (2005). Sodobni pristopi v svetovalnem delu v šoli, delovni odnos in izvirni delovni projekt pomoči. *Revija Šolsko svetovalno delo, revija za svetovalne delavce v vrtcih, šolah in domovih*, 10(1–2), 3–4.
- Mešl, N. (2008). *Razvijanje in uporaba znanja v socialnem delu z družino: procesi soustvarjanja teoretskega znanja v praksi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mešl, N., & Kodele, T. (2016). Udejanjanje sodobne doktrine socialnega dela. Od obravnavanja strank k sodelovanju z ljudmi. *Socialno delo*, 55(3), 109–122.
- Milošević Arnold, V., & Postrak, M. (2003). *Uvod v socialno delo*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Moyer, A. M., & Goldberg, A. E. (2017). »We were not planning on this, but ...«: Adoptive parents reactions and adaptations to unmet expectations. *Child and Family Social Work*, 22(1), 12–21.
- Murgelj Stibrič, Z. (2018). Pomen obreda slavnostne posvojitve. (Diplomsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.
- Novak, B., (2017). *Družinski zakonik z uvodnimi pojasnili*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Novak Jerman, D., (1995). Moč in hierarhija v družini. V: Velikonja, V., Grgurevič, J., & Žemva, B. (ur.), *Izkustvena družinska terapija: Teorija in praksa v Sloveniji* (str. 169–177). Ljubljana: Skupina za izkustveno družinsko terapijo, Quatro d. o. o.
- Oakley, A., (2000). *Gospodinja*. Ljubljana: Založba /*cf.
- Palacios, J., & Brodzinsky, D. (2010). Adoption research: Trends, topics, outcomes. *International Journal of Behavioral Development*, 34(3), 6270–284.
- Počkar, M., Andolšek, S., Popit, T., & Lakota B. A. (2009). *Uvod v sociologijo*. Ljubljana: Založba DZS.
- Podbevšek, M., & Šolar Meglič, P. (2009). *Priprava na posvojitev v Sloveniji in EU* (Diplomsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.

- Poštrak, M. (2015). Koncepti socialnega dela z mladimi. *Socialno delo*, 54 (3), 269–280.
- Rapoša Tajnšek, P., Čačinovič Vogrinčič, G., Milošević Arnold, V., Rode, N., Mikolič, M., Rajšel, S., Bole Finžgar, M., Kovačec, A., Rozman, V., & Zorko, E. (1999). *Organizacija in standardi na področju posvojitve*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Rapoša Tajnšek, P. (2002). Postopki, organizacija in standardi na področju posvojitve. *Socialno delo*, 41(1), 1–41.
- Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., & Urek, M. (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Univerza na Primorskem, Univerzitetna založba Annales.
- Rener, T. (2018). Koncepti so orodja, sposodimo si jih. V Ule, M., Kamin, T., & Švab, A., *Zasebno je politično: kritične teorije vsakdanjega življenja*. Ljubljana: Založba Fakultete za družbene vede.
- Rener, T. (2018a). »Seveda gre za otroke«: Družine v primežu (slovenskih) ideoloških bojev. V Ule, M., Kamin, T., & Švab, A., *Zasebno je politično: kritične teorije vsakdanjega življenja*. Ljubljana: Založba Fakultete za družbene vede.
- Rener, T. (2007). Politična ekonomija družinskega dela in novo očetovstvo. Teorija in praksa, 44 (1–2), 127–141.
- Rezar, I. (2009). Mednarodne posvojitve kot oblika socialnega starševstva. *Socialno delo*, 48(1–3), 51–64.
- Roby, J. L., & White, H. (2010). Adoption activities on the Internet: A call for Regulation. *Social work*, 55(3), 203–212.
- Romero, E. (2016). *After adoption: Postadoption assistance, Parenting, Impacts and information Access*. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Roy, M. (2010). *Made in India. Eseji o razredu, spolu in kulturi*. Ljubljana: Založba /*cf.
- Rugelj, J. (2000). *Pot samouresničevanja*. Ljubljana: Slovensko društvo terapevtov za alkoholizem, druge odvisnosti in pomoč ljudem v stiski (samozaložba).
- Ruggiero, J. A., & Johnson, K. (2009). Implications of Recent Research on Eastern European Adoptees for Social Work Practice. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 26(6), 485–504.
- Rushton, A. (2007). Adoption preparation and post placement support for adoptive parents of older children placed from care. Pridobljeno 23. 3. 2009 s www.ccinform.co.uk/Subscribe/downloads/05.pdf.
- Satir, V. (1995). *Družina za naš čas*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Schmidt, D. M., Rosenthal, J. A., & Bombeck, B. (1988). Parents' views of adoption disruption. *Children and Youth Services Review*, 10(2), 119–130.

Schofield, G., & Beek, M. (2018). *Attachment Handbook For Foster Care and Adoption*. London: Carambaaf, Adoption & Fostering Academy.

Selwyn, J., Wijedasa, D., & Meakings, S. (2014). *Beyond the Adoption Order: challenges, interventions and adoption disruption*. Research report. Združeno kraljestvo: University of Bristol School for Policy Studies Hadley Centre for Adoption and Foster Care Studies University of Bristol.

Smith, A., & Jackson, T. W. (2013). *Foster Care, Adoption and Kinship Guardian Assistance: Title IV-E Programs (Social Issues, Justice and Status)*. New York: Nova Science Publishers, Inc.

Smith Rotabi, K., & Bromfield N. F. (2017). *From Intercountry Adoption to Global Surrogacy: A Human Rights History and New Fertility Frontiers*. London: Routledge.

Smith, S. L., & Howard A. J. (1999). *Promoting successful adoption: Practice with troubled families* (SAGE Sourcebooks for the Human Services). ZDA: SAGE Publications, Inc.

Smith, S. R., Hamon, R. R., Ingoldsby, B. B., & Miller, J. E. (2009). *Exploring Family Theories*, druga izdaja. New York: Oxford University Press.

Sobočan, A. M. (2011). Transnational adoptions and migration: Intersections and challenges. The Slovenian case. *Dve domovini*, 34, 97–109.

Švab, A. (2010). Kdo se boji (raznoverstnosti) družin? Sociološki pogled/i na sodobno družinsko življenje. *Socialno delo*, 49(5–6), 341–349.

Ustava Republike Slovenije (URS). Ur. l. RS 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99 in 75/16 – UZ70a.

Wiemann, I. (2003). *Babyklappe und anonyme Geburt – ohne Alternative: Adoption und Identitätsfindung*. Terre des hommes (Hg.) Osnabrück.

Wolfgram, S. M. (2008). Openness in adoption: What we know so far. A critical review of the literature. *Social Work*, 53(2), 133–142.

Wydra, M., O'Brian, K., & Merson, E. S. (2012). In Their Own Words: Adopted Persons' Experiences of Adoption Disclosure and Discussion in Their Families. *Journal of Family Social Work*, 15(1), 62–77.

Zaviršek, D. (2012). *Notranje in meddržavne posvojitve: od osebnih izkušenj do dobre prakse*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Zaviršek, D. (2012a). *Od krvi do skrbi: socialno starševstvo v globalnem svetu*. Maribor: Aristej.

Zaviršek, D. (2011). *Dobra praksa socialnega dela na področju posvojitvev*. Strokovno izobraževanje. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Zaviršek, D., Kobal, B., Čačinovič Vogrinčič, G., Urh, Š., Sobočan, A. M., Smolej, S., Dremelj, P., Žiberna, V., Klun, M., & Rezar, I. (2009). *Postopki, organizacija in standardi na področju posvojitve*. Raziskovalno poročilo. Fakulteta za socialno delo, Ljubljana in Inštitut RS za socialno varstvo za Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

10. PRILOGE

10.1. Obdelava in analiza podatkov

10.1.1. Pripisovanje pojmov in vsebinskih sklopov posameznim izjavam

A: SOCIALNI STARŠI

B: ODRASLE POSVOJENE OSEBE

C: OSEBE Z IZKUŠNJO NEUSPELE POSVOJITVE

OSEBE	IZJAVA	POJEM	VSEBINSKI SKLOP
A.1.1	Pogovor o posvojitvi običajno začnem jaz ali on (posvojeni otrok, op. a.).	Pogovor o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.1.2	S starostjo otroka so pogostejša tudi njegova (posvojenčeva, op. a.) vprašanja.	Zanimanje otroka za posvojitev	Komunikacija o posvojitvi
A.1.3	V širši družini se o tej temi ne pogovarjamo, se pa pogosto z najbližjimi prijatelji in njihovimi otroki.	Pogovor o posvojitvi izven družine	Komunikacija o posvojitvi
A.1.4	Z vstopom v šolo se je zaradi novega okolja, sošolcev, učiteljic pojavilo predvsem vprašanje, zakaj sva z možem (za posvojitev, op. a.) povedala učiteljicam.	Odprtost glede posvojitve	Komunikacija o posvojitvi
A.1.5	Ena od učiteljic je izjavila, da je za posvojenega (otroka, op. a.) kar dober.	Neprimerne reakcije okolja	Odzivi okolja
A.1.6	Pojavila so se vprašanja (pri posvojenem otroku, op. a.) – zakaj sem ravno jaz posvojen, nočem, da drugi vedo.	Vprašanja o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.1.7	Zagate (vezane na posvojitev, op. a.) smo rešili s pogovorom v družini.	Reševanje težav s pogovorom	Komunikacija o posvojitvi
A.1.8	Veva, da dejstvo, da bo morda iskal biološke starše, ne ogroža najine vloge staršev.	Pogled nase kot na socialnega starša	Iskanje bioloških korenin
A.1.9	(Da išče biološke korenine, op. a.) je zelo pomembno za posvojenega otroka, da se umesti in najde svojo vlogo v cellem procesu.	Umestitev posvojenega otroka	Iskanje bioloških korenin
A.1.10	Pripravljena sva kontaktirati s pristojnim CSD in poizkusila bova vzpostaviti stik z biološkimi starši.	Pripravljenost za pomoč pri raziskovanju	Iskanje bioloških korenin
A.1.11	V pripravi sva si povrnili samozavest, ki sva jo izgubila med postopki umetne oploditve.	Povrnitev samozavesti	Spremenjen pogled na sebe
A.1.12	(V pripravi, op. a.) sva našla oporo drug v drugem in v skupini.	Partnerski odnos, pomen skupine	Priprava na posvojitev
A.1.13	Sprejela sva svojo neplodnost (v pripravi, op. a.).	Neplodnost	Priprava na posvojitev
A.1.14	Takrat (v pripravi, op. a.) sva najbolj intenzivno delala na partnerskem odnosu in ustvarila dobre temelje.	Partnerski odnos	Priprava na posvojitev
A.1.15	Starševstvo pa je izkušnja, ki jo dobiš lahko samo tako, da jo izkusiš (ko posvojiš otroka, op. a.).	Starševstvo	Življenje po posvojitvi
A.1.16	Pomaga odkrit pogovor z drugimi člani skupine, ki iskreno poročajo o vseh izzivih starševstva (posvojenemu otroku, op. a.).	Izzivi starševstva	Podporna skupina
A.1.17	Želela sva si mlajšega otroka, vedela sva, da si ne želiva posvojitve temnopoltega otroka (npr. iz Gane).	Pričakovanja glede lastnosti otroka	Realna pričakovanja
A.1.18	Priprava na posvojitev nama je dala znanja, zaradi katerih sva bila kasneje pomirjena in sproščena.	Znanja in kompetence	Priprava na posvojitev
A.1.19	Dobila sva informacijo, da je bila nosečnost (biološke mame, op. a.) prikrita in ni bila vodena.	Prikrita nosečnost	Informacije o poteku nosečnosti in rojstvu
A.1.20	Izvedela sva, da je tretji otrok v družini.	Število otrok v družini	Informacije o sorojencih
A.1.21	Izvedela sva, da ga biološka mati v dane razmere (nisva izvedela kakšne) ni hotela pripeljati.	Razlog za posvojitev	Informacija o razlogu za posvojitev
A.1.22	Rojstvo (posvojenega otroka, op. a.) je potekalo normalno.	Rojstvo	Informacije o poteku nosečnosti in rojstvu
A.1.23	Veva, da je mamica Slovenka, (biološki, op. a.) oče ni znan oz. podatkov o očetu ni bilo.	Neznan biološki oče	Informacije o bioloških starših
A.1.24	Dobila sva informacijo o zdravstvenem stanju (biološke, op. a.) matere.	Zdravstveno stanje matere	Informacije o zdravstvenem stanju
A.1.25	Informacije o izvoru, nosečnosti in porodu so pomembne zaradi možnega vpliva na zdravje otroka.	Vpliv na zdravje posvojenega otroka	Pomen informacij
A.1.26	Razlog za posvojitev je pomemben predvsem pri razlagi posvojenemu otroku, zakaj je do tega prišlo.	Odgovori posvojenemu otroku	Pomen informacij
A.1.27	Morda bi želela več informacij o očetu.	Biološki oče	Želene informacije

A.1.28	Čez noč postaneš starš in morda si pred tem tega nisi mogel v celoti predstavljati.	Starševstvo	Življenje po posvojitvi
A.1.29	Če imava vprašanja ali pomisleke (povezane s posvojitvijo, op. a.), se obrneva na Deteljico.	Podpora Deteljice	Podpora po posvojitvi
A.1.30	Sodelovanje (s CSD, op. a.) je zaželeno. Trudimo se ohranjati stike, saj bodo v prihodnosti še pomembnejši.	Ohranjanje stikov s CSD-jem	Sodelovanje s CSD-jem
A.1.31	Izkušnje (z drugimi posvojitelji, op. a.), ki si jih podelimo, so neprecenljive, tako za starše kot za otroke.	Pomen srečevanja	Srečevanje z drugimi socialnimi starši
A.1.32	Odrasli posvojenci so predvsem popolnoma odvzeli (moj, op. a.) strah pred srečanjem z biološkimi starši in poudarili njegov pomen za otroka.	Odsotnost strahu pred stiki	Srečevanje s odraslimi posvojenimi
A.1.33	Trenutno mu (posvojenemu otroku, op. a.) veliko pomeni predvsem zgled, da je posvojenih otrok veliko in da so to otroci kot vsi drugi.	Zgled posvojenemu otroku	Srečevanje posvojenih otrok
A.2.1	Pogovarjamo se ob kakšnem dogodku (kako se rodi otrok, na prehodu pride mamica z vozičkom, noseča mamica od sošolca iz vrta) in potem sin vpraša, kako je bilo pri njem.	Dogodki, ki izzovejo pogovor o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.2.2	Midva (tisti, s katerim gleda slike, ali oba, op. a.) začneva pogovor (o posvojitvi, op. a.), ko gledamo družinski album.	Priložnost za pogovor o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.2.3	Pogovor se največkrat razvije iz sinovega vprašanja, povezanega z njegovim rojstvom.	Tema, ki spodbudi pogovor	Komunikacija o posvojitvi
A.2.4	(Posvojen sin, op. a.) sprašuje, kako in kje se je rodil in kje sva ga midva našla. Sprašuje, kako je ime »uni drugi mamici«.	Vprašanja posvojenega otroka	Komunikacija o posvojitvi
A.2.5	Načrtno pogovora ne načenjavo in tudi ne vztrajava, če se mu ne da poslušati.	Prilagoditev otrokovim potrebam po pogovoru	Komunikacija o posvojitvi
A.2.6	Stari starši (posvojenega otroka, op. a.) nekaj časa niso razumeli, zakaj bi morali govoriti o posvojitvi.	Nerazumevanje potrebe po pogovoru	Komunikacija o posvojitvi
A.2.7	Lahko bi celo ocenila, da jim je bilo neprijetno (starim staršem, op. a.), če smo se o tem mimogrede pogovarjali ob kosilu.	Nelagodje ob pogovoru	Komunikacija o posvojitvi
A.2.8	Spontano nihče od širših članov ne načenja pogovora o posvojitvi.	Pogovor o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.2.9	Imeli smo daljši pogovor (o posvojitvi, op. a.) med nosečnostjo mamice sinove najboljše prijateljice. Dostikrat ga je zanimalo, kako dojenček nastane, kaj dela v trebuhu, kako pride ven in kako je bilo z njim. Podobno potem, ko je ta mamica rodila.	Dogodek, ki je izzval potrebo po pogovoru o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.2.10	Ko sva ga pripravljala na operacijo, ga je zanimalo, kako je bilo prvič, kje sva ga dobila ipd.	Dogodek, ki je izzval potrebo po pogovoru	Komunikacija o posvojitvi
A.2.11	Nama je jasno, da je iskanje oz. že soočanje z željo (da bi radi poiskali svoje biološke sorodnike, op. a.) zelo pomembno zanj.	Potrebe posvojenega otroka	Iskanje bioloških korenin
A.2.12	Najino podporo si predstavlja tudi čisto praktično, da se bomo pogovorili, kdaj je pravi čas in na kakšen način bi lahko poiskali svoje biološke starše.	Podpora pri raziskovanju	Iskanje bioloških korenin
A.2.13	Želiva si tudi, da bi čutil, da naju z iskanjem ne bo prizadel.	Podpora pri raziskovanju	Iskanje bioloških korenin
A.2.14	Neprecenljivi v pripravi so bili nedeljski pohodi, občasna predavanja z gosti, poletni tabori in novoletna srečanja.	Pohodi predavanja	Priprava na posvojitev
A.2.15	V letih priprav (na posvojitev, op. a.) sem v resnici opazila, da se boljše počutim v svoji koži. Še enkrat sem razmislila in si ponovno potrdila, da sem zadovoljna z najino odločitvijo.	Spremembe na podlagi priprav na posvojitev	Priprava na posvojitev
A.2.16	Spremenila sem se tudi v tem, da (zaradi priprave na posvojitev, op. a.) mojo/najino neplodnost nisem več jemala kot tabu, ampak del mene/naju.	Dojemanje neplodnosti	Priprava na posvojitev
A.2.17	Če gledam nazaj, mi je žal, da sem/sva mogla iti čez najhujšo krizo, ko sva spoznala, da sva neplodna, sama. Bilo je res zelo hudo.	Podpora v času soočanja z neplodnostjo	Priprava na posvojitev, društvo Deteljica
A.2.18	V programu priprave sva še enkrat preverila najine odločitve (glede posvojitve, op. a.) in počistila še kakšen skrit kotiček, ki je ostal nerešen.	Program priprave na posvojitev	Priprava na posvojitev, društvo Deteljica

A.2.19	Izredno prijetno sva se počutila med ljudmi v skupini. Nisva se več počutila sama, ampak del sebi enakih.	Delo v skupini	Podporna skupina
A.2.20	Oba sva čutila, da je najin odnos zaradi priprav pridobil na globini in trdnosti.	Partnerski odnos	Priprava na posvojitve, društvo Deteljica
A.2.21	Imela/vzela sva si čas za pomembne teme (v pripravi na posvojitve, op. a.) in iz temeljev, katere sva zgradila takrat, še zdaj črpava.	Pomembne teme	Priprava na posvojitve, društvo Deteljica
A.2.22	Nikoli nisva drug drugemu očitala, da ne moreva imeti otrok. Mogoče bi si, če ne bi hodila na priprave in se ne bi ciljno pogovarjala tudi o tem.	Neplodnost	Priprava na posvojitve, društvo Deteljica
A.2.23	(V pripravi op. a.) so nama bili izredno dragoceni vsi nasveti, pogovori in konkretni primeri o tem, kako biti dober starš.	Starševstvo	Priprava na posvojitve, društvo Deteljica
A.2.24	Na pripravah smo predelovali resnične primere in več let razmišljali in debatirali in se učili, kako vzgajati, kako postati dobri starši in kako pomembna je naša vloga.	Starševstvo	Priprava na posvojitve, društvo Deteljica
A.2.25	Učili smo se, kako postati dobri posvojiteljski starši.	Dobri socialni starši	Priprava na posvojitve
A.2.26	(Najina, op. a.) pričakovanja so se nanašala na starost (do 3. leta starosti) in da bi bila v primeru, da bi bil otrok bolan, o tem natančno seznanjena.	Pričakovanja glede posvojenega otroka	Realna pričakovanja
A.2.27	(V pripravi, op. a.) sva ugotovila, da nama v bistvu niti starost (otroka, op. a.) ni pomembna.	Pričakovanja	Realna pričakovanja
A.2.28	Pomembno nama je bilo spoznanje, da lahko razmisliiva in tudi zavrneva ponujenega otroka, če se ne bi počutila, da bi bila zanj primerna starša.	Zavrnitev predlagane posvojitve	Realna pričakovanja
A.2.29	Pred pripravami bi imela slabo vest in občutek, da sva grozna človeka, ker ne želiva sprejeti/pomagati prizadetemu otroku.	Zavrnitev predlagane posvojitve	Realna pričakovanja
A.2.30	Zdaj (po posvojitvi, op. a.) si težko predstavljava, kako lahko posvojiš otroka brez priprav.	Pomen priprav	Priprava na posvojitve
A.2.31	Seveda je bil kljub vsem pripravam šok, ko ti otrok »pade z neba«.	Šok, ko pride do posvojitve	Življenje po posvojitvi
A.2.32	Potem, ko se zbudiš iz tega šoka, se spomniš pogovorov in nasvetov. Hitro se znajdeš, veš, kako sporočiti novico drugim in kako se pogovarjati o posvojitvi.	Začetni šok in prilagajanje	Življenje po posvojitvi
A.2.33	Dobiš ogromno podpore in razumevanja od skupine (ljudi, ki so že posvojili, op. a.).	Podpora in razumevanje	Podpora skupine
A.2.34	Največ pomoči sem čutila od posvojiteljskih parov, ki že imajo posvojene otroke, in vodje skupine za pripravo.	Pomoč posvojiteljskih parov	Strokovna podpora društva Deteljice, podpora skupine
A.2.35	Oče je nepreklicno zavrnil otroka, s partnerko sta se zato razšla, sama ni zmogla poskrbeti še za tretjega otroka.	Zavrnitev otroka, razhod s partnerko	Informacije o bioloških starših, sorojencih
A.2.36	Nosečnost ni bila vodena, bila je prikrita, nihče razen njene mame ni vedel, da je noseča. Otroek se je rodil prezgodaj.	Nosečnost in porod	Informacije o nosečnosti in porodu
A.2.37	(Veva, op. a.) kakšna je biološka mama na videz, koliko je stara in koliko otrok že ima.	Informacije o biološki mami	Informacije o bioloških starših
A.2.38	Ko sva prišla na prvi razgovor, je socialna delavka ravno izvedela, da ima fantek težko srčno napako, in zdravniki niti niso vedeli, če bo preživel.	Zdravstveno stanje	Informacije o zdravstvenem stanju
A.2.39	Je pa tudi res, da sem se sama rodila s srčno napako. Ta nepričakovana »slaba novica« naju je s sinom v trenutku povezala. Ker vem, kaj pomeni imeti srčno napako, biti operiran, živeti kot srčni bolnik, sem si tudi lažje predstavljala, kako biti mama takemu otroku.	Biti mama otroku z zdravstveno težavo	Realna pričakovanja
A.2.40	Če ne bi dobila dovolj zelo natančnih podatkov o zdravstvenem stanju in prognozi (posvojenega otroka, op. a.), bi se veliko težje odločila.	Informacije o zdravstvenem stanju	Pomen informacij
A.2.41	S strani CSD-ja nisva dobila ustrezne podpore. Celo očitali so nama, ker sva si vzela par dni za premislek pred odločitvijo.	Premislek ob odločitvi	Podpora CSD-ja
A.2.42	Se nama zdi zelo pomembno, da se staršem ne zakriva, olepšuje oz. minimalizira diagnoza otrok.	Zdravstveno stanje	Pomen informacij

A.2.43	Če ima otrok težave ali se predvideva, da jih bo imel, je treba o tem s potencialnimi posvojitelji spregovoriti odkrito in si tudi vzeti čas za pogovor, kaj ta posebnost pri otroku pomeni.	Odkrit pogovor	Pomen informacij
A.2.44	Nimamo informacij o boleznih v družini, na zdravstvenih pregledih nas dostikrat vprašajo o tem in žal ne vemo nič.	Zdravstveno stanje	Informacije o zdravstvenem stanju
A.2.45	Socialna delavka je v prvem letu (otroke namestitve, op. a.) poskušala dobiti več informacij, vendar jih ni dobila.	Pridobitev dodatnih informacij	Potreba po dodatnih informacijah
A.2.46	Midva bi si želela imeti več informacij, da bi lahko sinu povedala čim več.	Želja po informacijah	Potreba po dodatnih informacijah, pomen informacij
A.2.47	Pomembno je vedeti tudi za morebitne travmatične izkušnje (posvojenega otroka, op. a.), da lahko starši gradijo odnos in usmerjajo otroka na pravi način.	Travmatični dogodki	Pomen informacij
A.2.48	Če bi naknadno ugotovila, da so nam prikrivali informacije, bi bila razočarana, počutila bi se opeharjena in bila bi jezna na CSD.	Prikrivanje informacij	Pomen informacij
A.2.49	Iskala sva sliko mame, da bi mu jo dala v album.	Iskanje slik biološke mame	Potreba po dodatnih informacijah
A.2.50	Ni nujno, da vemo vse. Najbolj pomembno se nama zdi, da mu ne laževa, ampak iskreno in preprosto poveva, kaj veva in kaj ne.	Iskrenost glede informacij	Odsotnost informacij
A.2.51	Bila sva navdušena, očarana, vesela, zadovoljna (ob namestitvi otroka v posvojitev, op. a.) in hkrati zaskrbljena in prestrašena.	Veselje in zaskrbljenost	Življenje po posvojitvi
A.2.52	(Ob namestitvi otroka, op. a.) sva bila prizadeta zaradi odnosa nekaterih ljudi iz CSD-ja.	Odnos CSD-ja	Podpora CSD-ja
A.2.53	Ni nama bilo vseeno, ko sva izvedela, da socialna delavka prepričuje biološko mamo, da bi si premislila in preklicala posvojitve.	Vplivanje na odločitev bioloških staršev glede posvojitve	Strokovno delo CSD-ja
A.2.54	Po posvojitvi (s CSD-jem, op. a.) nismo več v stiku.	Odsotnost stikov	Sodelovanje s CSD-jem po posvojitvi
A.2.55	Deteljica je naslov, kamor bi se obrnila, če bi se znašla pred kakšnim posebnim izzivom.	Izzivi	Strokovna podpora društva Deteljica
A.2.56	CSD zaradi neprijetnih izkušenj in neosebnega odnosa ne bi bila najina prva izbira za iskanje podpore.	Neoseben odnos CSD-ja in iskanje pomoči	Podpora CSD-ja po posvojitvi
A.2.57	Sodelovanje se nama zdi zaželeno v primeru, če bi biološka mama želela srečati svojega sina ali on njo.	Sodelovanje v primeru želje po stiku	Sodelovanje s CSD-jem
A.2.58	(V skupini, op. a.) čutiva pripadnost in neko varno zavetje, če bi ga kdaj potrebovala.	Pripadnost skupini	Podpora skupine
A.2.59	Bilo nama je izredno zanimivo in pomembno, da sva slišala, kako (posvojenci, op. a.) razmišljajo, kako doživljajo svoje starše (biološke in nadomestne) in to, da so posvojeni.	Razmišljanje posvojenih otrok	Srečevanje z odraslimi posvojenci
A.2.60	Najina dobra prijatelja sta posvojila fantka, tako da se sreča z njim, ko se družimo.	Srečevanje posvojenih otrok	Srečevanje posvojenih otrok
A.2.61	Poletni tabor (v okviru društva Deteljica, op. a.) si (otrok, op. a.) zelo zapomni, se ga veseli in sprašuje, kdaj gremo spet. Tam se zelo hitro sprosti in najde družbo.	Poletni tabor	Srečevanje posvojenih otrok
A.3.1	(O posvojitvi se pogovarjava, op. a.) oba (starša, op. a.) popolnoma spontano in neobremenjeno. Ni nekih odstopanj, kdo večkrat da pobudo.	Pobudnik pogovora	Komunikacija o posvojitvi
A.3.2	Pogovor (o posvojitvi, op. a.) je še pomembnejši ob raznih praznikih in ob praznovanjih osebnih praznikov, kot je rojstni dan in trenutno ob rojstvu nečaka.	Dogodki, ki izzovejo potrebo po pogovoru	Komunikacija o posvojitvi
A.3.3	Veva, da vsaka oseba želi vedeti čim več o svojih bioloških starših in sorojencih.	Informacije o biološkem ozadju	Iskanje bioloških korenin
A.3.4	Jasno nama je, da bo (biološke korenine, op. a.) iskal vsak posvojeni otrok, če mu bo to »dovoljeno« oz. če bo to sprejeto s strani posvojiteljev.	Sprejemanje iskanja bioloških korenin	Iskanje bioloških korenin
A.3.5	Midva trenutno omogočava oz. spodbujava stike sina z njegovima posvojenima bratoma in se zavedava pomena teh stikov.	Omogočanje stikov	Stik s sorojenci
A.3.6	V prihodnosti pa ga bova (posvojenega otroka, op. a.) tudi podprla in mu po svojih močeh pomagala pri	Navezovanje stikov z biološko družino	Iskanje bioloških korenin

	navezovanju stikov z biološkima staršema ter novimi sorojenci.		
A.3.7	Biološki mami smo preko CSD že povedali, da si želimo stikov, ko bo pravi čas za to, oz. smo jo prosili, ali jo lahko kontaktiramo in če bo pripravljena na stike.	Stik z biološko mamo	Iskanje bioloških korenin
A.3.8	Občasno tudi ona pokliče (biološka mama, op. a.) na CSD in se pozanima, kako so njeni sinovi, preko CSD-ja ji pošljemo kako fotografijo in tudi ona svojim sinovom pošlje kako igračo oz. voščilnico in pismo.	Pretok informacij preko CSD-ja	Stik z biološko mamo
A.3.9	V programu priprave na Deteljici sva se med sebi enakimi lahko o tem (neplodnosti, op. a.) zares iskreno in tudi globoko pogovarjala, ne da bi naju kdo pomiloval.	Neplodnost	Priprava na posvojitev
A.3.10	Iz žalosti sva počasi rasla in precej naredila na osebnostni rasti, hkrati pa se je zelo okrepil najin partnerski odnos.	Partnerski odnos in osebnostna rast	Priprava na posvojitev, Deteljica
A.3.11	(Najina pričakovanja, op. a.) so se med pripravami in zorenjem v teh letih precej izoblikovala.	Pričakovanja glede otroka	Realna pričakovanja
A.3.12	Sprva sva si želela le zdravega (posvojenega, op. a.) otroka.	Pričakovanja glede otroka	Realna pričakovanja
A.3.13	Ob spoznavanju različnih zgodb posvojiteljskih družin in izpovedih posvojencev na Deteljici sva tudi midva spremenila najina pričakovanja glede posvojenega otroka.	Pričakovanja glede otroka	Realna pričakovanja
A.3.14	Bolj realno sva se znala opredeliti do tega, kakšnega otroka bova zmogla sprejeti v najin dom, kakšne kapacitete imava in da se ne greva več otrok za vsako ceno.	Pričakovanja glede otroka	Realna pričakovanja
A.3.15	Zaradi izkušenj drugih (socialnih staršev, op. a.), ki so jih delili z nami, se je bilo lažje soočiti z različnimi nepredvidljivimi situacijami, ker smo bili na nekatere že opozorjeni.	Izkušnje drugih	Podporna skupina
A.3.16	Veš, da ob morebitnih vprašanjih, ko ne boš vedel kako, nisi sam in se lahko obrneš na go. Viko ter člane društva Deteljica.	Morebitna vprašanja, ki se bodo pojavljala	Podporna skupina
A.3.17	(O razlogu za posvojitev, op. a.) veva, da sta bila biološka starša skupaj le kratek čas in ker biološka mama ne zmore poskrbeti za otroke oz. jim ne zna biti mama, se je odločila za oddajo otrok v posvojitev.	Razhod bioloških staršev	Informacije o bioloških starših
A.3.18	(Biološka mama, op. a.) med nosečnostjo ni uživala alkohola, kajenje pa je omejila, ne pa prekinila.	Kajenje v nosečnosti	Informacije o nosečnosti in porodu
A.3.19	Porod je potekal normalo, po porodu je (biološka mama, op. a.) želela, da otroka takoj odnesejo.	Potek poroda	Informacije o nosečnosti in porodu
A.3.20	Veva, da je otrok ob rojstvu pri prvem zdravstvenem pregledu dobil oceno 10.	Prvi zdravstveni pregled	Informacije o zdravstvenem stanju
A.3.21	Izvedela sva, da ima sin dva polbrata dvojčka.	Dva polbrata	Informacije o sorojencih
A.3.22	Izvedela sva podatke o biološki mami in očetu (ime, priimek, približno starost, naslov očeta), čeprav ga mama namenoma ni priznala, da je otrok lahko šel v posvojitev.	Podatki o bioloških starših, nepriznanje biološkega očeta	Informacije o bioloških starših
A.3.23	Vse informacije so nama bile pomembne, predvsem pa, da je (otrok, op. a.) zdrav.	Pomembnejše informacije	Pomen informacij
A.3.24	Za naju in sina so informacije neprecenljive in jih bo potreboval, ko bo raziskoval svoje korenine.	Raziskovanje korenin	Pomen informacij
A.3.25	Morda bi želela še kakšen podatek o biološkem očetu, kakšno je bilo njegovo otroštvo in kako on doživlja vse to.	Informacije o biološkem očetu	Želja po dodatnih informacijah
A.3.26	Podpore CSD-ja bi na lestvici od 1 do 10 ocenila z oceno +10.	Ocena podpore	Podpora CSD-ja
A.3.27	Pomoč (CSD-ja, op. a.) sem iskala pri organizaciji svečane posvojitve in pri posredovanju fotografij biološki mami.	Potreba po pomoči CSD-ja	Podpora CSD-ja
A.3.28	Vem, da se lahko obrnem na obe socialni delavki, na Društvo Deteljica, go. Viko in ostale člane.	Pomoč in podpora	Podpora po posvojitvi
A.3.29	Sodelovanje s CSD je zelo zaželeno, predvsem pa bo to pomembno, ko bo sin malo starejši in se bodo pojavila razna vprašanja in želja po vzpostavitvi stika z biološkimi starši.	Sodelovanje s CSD-jem	Podpora CSD-ja

A.3.30	Z drugimi posvojitelji se srečujemo na društvu Deteljica, na pohodih in taboru. To so neprecenljivi trenutki, ki so pomembni tako za naju kot tudi za sina. Tu smo v krogu sebi enakih in se res dobro počutimo.	Srečevanje v društvu in drugod	Srečevanje z drugimi socialnimi starši
A.3.31	Za naju so bile izpovedi odraslih posvojencev zelo dragocene, lahko rečem da kar ključne v pripravi na posvojitev. Izpovedi posvojencev so se naju zelo dotaknile ...	Izpovedi odraslih posvojencev	Srečevanje z odraslimi posvojenimi osebami
A.3.32	(Na pohodih in taborih društva Deteljica, op. a.) tudi sin srečuje druge posvojene otroke in prav gotovo bo v dobi odrasčanja stik z ostalimi posvojenimi otroki za njega zelo pomemben.	Stik z ostalimi posvojenimi otroki	Srečevanje posvojenih otrok
A.4.1	Naju to, da (posvojeni otrok, op. a.) išče biološke korenine, ni motilo, pri tem sva ga podprla in opozorila na določena dejstva.	Podpora pri iskanju	Iskanje bioloških korenin
A.4.2	(Zaradi priprave, op. a.) k posvojitvi pristopiš bolj odgovorno in s širšim pogledom na vse dejavnike.	Odgovoren pristop k posvojitvi	Priprava na posvojitev
A.4.3	Glede na najino starost sva se odločila za posvojitev fanta, starega 17 let, ki se mu je iztekala možnost bivanja v rejniški družini.	Posvojitev starejšega otroka	Realna pričakovanja
A.4.4	Najbolj koristno je bilo srečevanje s pari, ki so že imeli tovrstno izkušnjo (posvojitve, op. a.).	Srečevanje z ljudmi s podobno izkušnjo	Srečevanje z drugimi socialnimi starši
A.4.5	(Zaradi priprave, op. a.) nisva bila nepripravljena, ko so se pojavile določene reakcije pri prilagajanju na novo okolje.	Reakcije pri prilagajanju na novo okolje	Pripravljenost reševati težave
A.4.6	Pred posvojitvijo sva dobila informacije (o otroku, op. a.) od rejnice, čeprav so bile bolj skope.	Informacije rejnice	Pomanjkanje informacij
A.4.7	S tem (informacijami, op. a.) se nisva obremenjevala, odločila sva se za posvojitev in da bova naredila vse, kar je po našem mnenju pravilno in dobro za otroka.	Odločitev za posvojitev kljub pomanjkanju informacij	Pomanjkanje informacij
A.4.8	To (da informacije o otroku imaš, op. a.) zelo olajša pristop in začetni čas sobivanja.	Lažji pristop in prilagajanje	Pomen informacij
A.4.9	Na začetku si tudi dokaj previden pri komuniciranju; v glavnem smo se vsi »tipali«.	Previdnost pri komuniciranju	Komunikacija o posvojitvi
A.4.10	Podpore strokovnih služb CSD-ja (ob in po posvojitvi, op. a.) ni bilo.	Odsotnost podpore CSD-ja	Podpora CSD-ja po posvojitvi
A.4.11	Največ odgovorov lahko dobiš od nekoga, ki je že šel skozi postopek posvojitve ali rejništva.	Odgovori drugih in zaznavanje	Podporne skupine
A.4.12	Srečevanje z drugimi posvojenci ti zelo pomaga v prvem obdobju posvojitve – pri prilagajanju na novo okolje.	Prilagajanje na novo okolje	Srečevanje z odraslimi posvojenimi osebami
A.5.1	To je normalno, da otrok išče svoje korenine. Pomagala jima bova, kolikor bo v najini moči, in povedala, kar veva.	Podpora pri iskanju bioloških korenin	Iskanje bioloških korenin
A.5.2	(V pripravi sem, op. a.) najprej dala ven travme, se sprejela in začela drugače razmišljati, da sem vredna tudi, če nimam otrok. Lažje sem zadihala in se končno začela imeti rada.	Spremembe zaradi priprave na posvojitev	Priprava na posvojitev
A.5.3	Spoznal sem, da nisem edini s to težavo, da nimam otrok, in sprejel, da pač tako je.	Neplodnost	Priprava na posvojitev
A.5.4	(Pred pripravo, op. a.) sva imela v mislih dojenčka. (Na spremembo najinih pričakovanj, op. a.) je vplival čas, zorenje in seveda Deteljica, ki naju je izpilila.	Pričakovanja glede otroka	Realna pričakovanja
A.5.5	V Deteljici sva slišala veliko zgodb in tudi prebrala veliko gradiva.	Zgodbe in literatura	Priprava na posvojitev
A.5.6	(Deteljica, op. a.) nama je dala notranjo moč, sedaj pa ob otrokoma zoriva naprej.	Občutek kompetentnosti	Priprava na posvojitev
A.5.7	Dobila sva splošne informacije (o otrocih, op. a.), kot so zanemarjenost, nepoučenost, nevzgojenost ipd.	Splošne informacije	Informacije o otroku
A.5.8	CSD je bil skromen s podatki (o otrocih, op. a.), ker se je mati z otrokoma selila iz kraja v kraj.	Skopost CSD-ja s podatki	Pomanjkanje informacij
A.5.9	... (na CSD, op. a.) so mi odgovorili, da so se sledi zbrisale za njimi (biološko družino, op. a.) zaradi selitve.	Odločitev za posvojitev otrok	Strokovno delo
A.5.10	Nobenih informacij nimava o nosečnosti (biološke mame, op. a.) in porodu.	Nosečnost in porod	Informacije o nosečnosti in porodu

A.5.11	(Dobila sva samo informacijo, op. a.) o materi, ki je bila takrat stara 33 let in bila ponovno noseča.	Informacije o biološki mami	Informacije o starših in sorojencih
A.5.12	(Biološka mami se je pred posvojitvijo, op. a.) zatekla z otrokoma v materinski dom.	Materinski dom	Informacije o življenju otrok pred posvojitvijo
A.5.13	(Tudi biološka mati je bila, op. a.) odvzeta staršem pri 4 letih, zanjo se menda niso zanimali več.	Informacije o biološki mami	Informacije o bioloških starših
A.5.14	(Glede zdravstvenega stanja, op. a.) so povedali, da imata zelo slab govor in močenje postelje.	Govor in nočno močenje	Informacije o otrokovih specifičnih potrebah
A.5.15	Povedali so nama tudi za tepež otrok, zaostalost, zanemarjenost (otrok, op. a.), selitve iz kraja v kraj z biološko mamo k novim partnerjem, puščanje otrok samih, veliko sta gledala televizijo.	Travmatični dogodki, zanemarjanje otrok	Informacije o življenju otrok pred posvojitvijo
A.5.16	(Otroka, op. a.) nista poznala hrane samo hitro hrano, pri enem je trajalo približno eno leto, da se je nehal basati s hrano.	Odnos do hrane	Informacije o otrokovih specifičnih potrebah
A.5.17	Strahovi so bili pri obeh otrocih močno prisotni, tudi sedaj so še. Povedala sta nama sama, kako je bila ponoči nevihta in sta jokala, ker sta bila sama.	Strahovi pri otroku	Informacije o otrokovih specifičnih potrebah
A.5.18	Težave sproti rešujemo, se usedemo za mizo vsi štirje člani družine in se pogovorimo.	Reševanje težav s pogovorom	Komunikacija o posvojitvi
A.5.19	(Otroka, op. a.) se zelo bojita, da bi morala iti kam drugam, saj sta doživela že odvzem od biološke mame.	Odvzem in skrb, da bosta šla stran	Navezanost
A.5.20	O biološki mami včasih kaj povesta (otroka, op. a.), vendar je prisoten strah, da bi morala nazaj k njej.	Odvzem in zaskrbljenost zaradi vrnitve	Informacije
A.5.21	Dobro je imeti čim več informacij (o otroku, op. a.), pri nas so bile skope.	Odsotnost informacij	Pomen informacij
A.5.22	Dobili smo pismo (biološke, op. a.) matere, ki ga je poslala na CSD, ta pa nam.	Pismo biološke mame	Stik z biološkimi starši
A.5.23	Po posvojitvi je bilo stresno za vse skupaj. Res pa je, da smo se takoj začutili, bila sta nama namenjena.	Stres ob posvojitvi	Življenje po posvojitvi
A.5.24	Tudi sama nisem pričakovala take sprejetosti (v širši družini, okolici, op. a.), kot sta je bila (otroka, op. a.) deležna.	Sprejetost otrok v okolje	Odzivi okolja
A.5.25	Moja strokovna delavka, ki nam je bila dodeljena od tam (kraja, op. a.), kjer je biološka mati nazadnje bivala, je zlata.	Sodelovanje s strokovno delavko	Sodelovanje s CSD-jem
A.5.26	Ko sva dobila otroka, sva ju morala peljati k psihologu v Celje. Poslala naju je ven iz pisarne. Otroka sta bila čisto iz sebe, ker sta mislila, da bosta morala ostati tam.	Obravnava pri psihologu	Strokovno delo
A.5.27	Ocenila jih je tako (psihologinja, op. a.), kot da ne bo nič z njima, pri nama pa fanta lepo napredujeta.	Slabo psihološko mnenje	Strokovno delo
A.5.28	Naš CSD s posvojitvami nima izkušenj, zato z njimi nisva v stiku.	Z matičnim CSD-jem ni sodelovanja	Sodelovanje s CSD-jem
A.5.29	Strokovna delavka s CSD-ja, s katerim smo sodelovali (od tam, kjer je mati nazadnje bivala), je biser. Takoj je začutila potrebo otrok, zato se občasno prijateljsko pokličemo.	Stik s socialno delavko	Sodelovanje s CSD-jem
A.5.30	Pomeni nama veliko, da sva na Deteljici slišala izpovedi iz prve roke.	Izpovedi udeležencev	Priprava na posvojitev
A.6.1	Pogovor o posvojitvi je del vsakdana in pride spotoma.	Pogovor o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.6.2	(S širšo družino, op. a.) večkrat midva začneva temo o posvojitvi, včasih so kakšni tabuji, sprašujejo, zakaj se je potrebno o tem pogovarjati.	Pogovor o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.6.3	Če se (v okviru razširjene družine, op. a.) kdaj o tem pogovarjamo, bi drugi kar hitro radi to temo zaključili. Midva večkrat odpreva to temo pred ostalimi, vendar je včasih to komu tudi odveč.	Izogibanje pogovoru o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.6.4	Včasih sta morala tudi v šoli kaj o tem povedati, da sta posvojena.	Pogovor o posvojitvi v šoli	Komunikacija o posvojitvi
A.6.5	Pri nas smo učiteljicam vedno povedali (da sta otroka posvojena, op. a.) na začetku vsakega šolskega leta.	Pogovor o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.6.6	Sedaj vidiva, da otroka tega (da sta posvojena, op. a.) nočeta izpostavljati.	Neizpostavljanje posvojitve zunaj družine	Komunikacija o posvojitvi

A.6.7	Od začetka sva (o posvojitvi, op. a.) bolj odprto razlagala, ampak sedaj, ko otroci odrasčajo, vidiva, da je potrebna prava meja in slediti tudi otroku, če tega noče izpostavljati.	Neizpostavljanje posvojitve zunaj družine	Komunikacija o posvojitvi
A.6.8	Odrpito govorimo (o posvojitvi, op. a.) na vsak način doma, spotoma skozi pogovor.	Odrpito o posvojitvi doma	Komunikacija o posvojitvi
A.6.9	Malo več pogovora o posvojitvi je potrebno, ko je prisoten stik z biološkimi starši.	Potreba po pogovoru v določenem obdobju	Komunikacija o posvojitvi
A.6.10	(Sin, op. a.) tudi nima priložnosti (iskati bioloških staršev, op. a.), biološka mama je mrtva, oče pa neznan. Ima polbrata.	Težave pri iskanju bioloških korenin	Iskanje bioloških korenin
A.6.11	Nekaj korenin poznamo, preko CSD-ja pa nismo nič dobili.	Iskanje informacij v lastni režiji in odsotnost informacij CSD-ja	Iskanje bioloških korenin
A.6.12	Na CSD-ju niso bili nič kaj pripravljeni sodelovati, bilo jim je celo odveč, da smo se prišli pokazati.	Nepripravljenost na sodelovanje	Sodelovanje s CSD-jem
A.6.13	Midva sva rekla, da za enkrat ne bova iskala, dokler ne bo sam pokazal interesa.	Iskanje bioloških korenin ob interesu otroka	Iskanje bioloških korenin
A.6.14	(Pri posvojeni hčerki, op. a.) so stvari bolj odprte (stik z biološkimi sorodniki, op. a.), malo tudi komuniciramo in se dobimo enkrat na leto.	Odrpita posvojitev	Stik z biološkimi starši, sorodniki
A.6.15	(Stiki so, op. a.) psihično naporni tudi zanjo (hči, op. a.).	Stiki naporni za posvojenega otroka	Stik z biološkimi starši, sorodniki
A.6.16	Na začetku naju ni skrbelo, kako bodo stiki potekali, kasneje pa, ker sva videla, da je bilo naporno. Zaradi tega sva tudi omejila stike na enkrat na leto, da ne bi bilo preveč.	Stiki naporni za socialne starše	Stik z biološkimi starši, sorodniki
A.6.17	(Z biološkimi sorodniki, op. a.) si tudi pišemo, kakšen sms, za kakšne praznike tudi kakšno voščilnico, čisto odprto.	Kontakt z biološkimi starši, sorodniki	Stik z biološkimi starši, sorodniki
A.6.18	Hči je kdaj tudi vprašala za biološkega očeta, malo povprašamo, pa ne vemo veliko o njem.	Zanimanje za biološkega očeta	Informacije o bioloških starših
A.6.19	Ime in priimek (biološkega očeta, op. a.) imamo, ampak ima on svojo družino.	Informacije o biološkem očetu	Informacije o bioloških starših
A.6.20	Mislim, da (biološki oče, op. a.) noče imeti stikov zaradi bolečine.	Odsotnost stikov z očetom	Stik z biološkimi starši, sorodniki
A.6.21	(Hči, op. a.) ve, kje približno naj bi (biološki oče, op. a.) zdaj bil, ve, da ima družino, in to je vse, kolikor vemo.	Informacije o biološkem očetu	Informacije o bioloških starših
A.6.22	Načeloma vse, kar midva veva, na primeren način poveva (otrokoma, op. a.) naprej.	Podaja informacij otrokoma	Posredovanje informacij otroku
A.6.23	(Na CSD, op. a.) smo se bolj pogovarjali o pričakovanjih do otroka.	Pričakovanja do otroka	Realna pričakovanja
A.6.24	Marsikaj sva dobila na Deteljici, uredila sva odnos do neplodnosti in odnos med nama.	Neplodnost in partnerski odnos	Priprava na posvojitev
A.6.25	Kaj se je tudi spremenilo (v pripravi, glede pričakovanj, op. a.), ena od stvari je, da razbijaš razne tabuje, preden greš na to pot. Sploh si ne predstavljaš, kakšen je otrok, ki bo posvojen.	Pričakovanja glede otroka	Realna pričakovanja
A.6.26	Zagotovo sva se naučila (v pripravi, op. a.) odprtosti, npr. glede neplodnosti, o tem res nisva govorila z nikomer, niti z domačimi.	Pogovor o neplodnosti	Priprava na posvojitev
A.6.27	Preko programa (priprave na posvojitev, op. a.) druženj in preko tega, da sva morala kakšno stvar premisliti, ki je sicer ne bi. Na naju so utrinki in pregledani referati zelo dobro vplivali, ko si prisiljen premisliti do te mere, da napišeš, premisliš na drugačen način.	Druženje, utrinki in pregledni referati	Priprava na posvojitev
A.6.28	Nama je način skupinske priprave na posvojitev zelo odgovarjal in nama res ni žal.	Skupinska priprava na posvojitev	Priprava na posvojitev
A.6.29	(Glede pričakovanj, op. a.) sva rekla: ne prestar otrok, ampak sva tudi kar malo navzgor lezla.	Pričakovanja glede otroka	Realna pričakovanja
A.6.30	(V pripravi, op. a.) sva dobila informacije in mislim, da sem si prav način razmišljanja v letih ustvarila tak, da je potem šlo lažje.	Informacije in način razmišljanja	Priprava na posvojitev
A.6.31	Informacije o razlogu za posvojitev imava za oba otroka.	Razlog za posvojitev	Informacije o razlogu za posvojitev

A.6.32	Tega (informacij o nosečnosti in porodu, op. a.) nama manjka. Še celo pri hčerki, kjer se poznamo, vprašava, pa ni toliko odziva.	Pomanjkanje informacij	Informacije o nosečnosti in porodu
A.6.33	Veva, da je bil sin 14 dni prekmalu rojen, veva delno tudi o vedenju roditeljice v času nosečnosti ter o njenih tveganih početjih.	Pomanjkanje informacij, tveganja v nosečnosti	Informacije o nosečnosti in porodu
A.6.34	Veva nekaj o roditeljici, ne veva pa nič o njenih koreninah (tudi njena roditeljica je bila namreč posvojena, o čemer nimata nobenih podatkov, op. a.).	Informacije o biološki mami	Informacije o bioloških starših
A.6.35	Pri sinu ne veva nič o biološkem očetu.	Odsotnost informacij o biološkem očetu	Informacije o bioloških starših
A.6.36	Od (biološke, op. a.) mami veva priimek, ime in naslov, kar se tega tiče, veva precej. Tukaj je pri sinu zgodba zaključena in mislim, da ne bomo nikoli izvedeli.	Informacije o biološki mami	Informacije o bioloških starših
A.6.37	Pri sinu veva pa za etnično pripadnost in kulturno ozadje.	Etnična pripadnost in kulturno ozadje	Informacije o etnični pripadnosti
A.6.38	Pri sinu delno (veva za zdravstveno stanje, op. a.), kar je bilo tveganje med nosečnostjo in to, da je biološka mamica gluhonema, pa tudi za njene zdravstvene težave, ki bi se lahko pokazale tudi pri sinu.	Tveganje v nosečnosti, zdravstvene težave	Informacije o zdravstvenem stanju
A.6.39	Preden sva se odločila (za posvojitve, op. a.) tega (o zdravstvenem stanju otroka, op. a.) še nisva vedela. So nama potem rekli, da bi lahko imel tudi sin te težave.	Odsotnost informacij pri odločanju za posvojitve	Informacije o zdravstvenem stanju
A.6.40	Pri hčerki sva pravzaprav dobila vse glede zdravstvenega stanja že čisto na začetku. Pokazali so tudi rezultate sistematskega pregleda. Zelo hitro sva dobila tudi kartoteko. Imela je kar nekaj zdravstvenih težav, imeli smo kup zdravnikov.	Sistematski pregled in kartoteka, zdravstvene težave	Informacije o zdravstvenem stanju
A.6.41	Je tudi biološka babica napisala A4-list z vsemi podatki, tudi, kaj rada je, česa ne mara, kdaj je naročena h kakšnemu specialistu in njihove telefonske številke. To je bil osnovni začetek.	Babica posredovala podatke	Informacije o življenju otroka pred posvojitvijo
A.6.42	(Hči, op. a.) je mela ogromno nekih strahov. Malo sva slutila tudi, od kod bi to lahko prihajalo.	Strahovi otroka	Informacije o življenju otroka pred posvojitvijo
A.6.43	Tudi zaradi (njenih težav pri, op. a.) zbranosti se sprašujem, ali je lahko to genetskega izvora oz. zaradi otroštva.	Zbranost	Informacije o življenju otroka pred posvojitvijo
A.6.44	Nobena od teh informacij ni bila bistvena pri odločanju o posvojitvi, edino, kar so nama povedali, da je (otrok, op. a.) Rom. To je bila stvar, ki sva jo midva najprej preverila pri širši družini, ker se o tem prej nismo kaj dosti pogovarjali. Da tudi drugi ne bi imeli kakšnih zadržkov, saj se mi je zdelo prav, da ga sprejmejo, ali pa nič.	Romsko poreklo otroka	Bistvene informacije pri odločanju za posvojitve
A.6.45	Fino, da imava te informacije. Meni se zdi to kar nuja, je del njiju in nas. Več kot veš, boljše je, da veš, kako reagirati in kako odgovoriti.	Primerna reakcija in pravi odgovori	Pomen informacij
A.6.46	(Informacije so pomembne, op. a.) tudi zato, ker mu privoščiš, da (posvojeni otrok, op. a.) ve. Tudi ti rad o svojih koreninah kaj veš in zato, da so stvari lažje odprte.	Splošna potreba, odprtost	Pomen informacij
A.6.47	Nekaj časa sva tudi midva malo raziskovala (da bi dobila informacije, op. a.), ne pa zelo.	Raziskovanje socialnih staršev	Iskanje informacij
A.6.48	Ljudje, tudi če vejo, ne upajo oz. nočejo govoriti. Se nam je zgodilo, da se je nekdo zagovoril in ni upal potem nič naprej povedati, pa sem ga nekajkrat vprašala.	Ljudje ne govorijo, četudi imajo informacije	Posedovanje informacij drugih
A.6.49	Za (biološke, op. a.) brate in sestrice so nama povedali.	Sorojenci	Informacije o sorojencih
A.6.50	Enega biološkega brata celo poznamo. Drugi je tudi posvojen, pa se o njem nič ne ve, nimajo nobenega stika, na CSD-ju niso veliko vedeli oz. povedali.	Sorojenci	Informacije o sorojencih
A.6.51	Pri sinu so nama povedali o eni sestrici, ki naj bi živela pri rejnici, ter da je bil en otrok že posvojen, tudi približno njegovo starost.	Sorojenci	Informacije o sorojencih

A.6.52	Dobila sva kar nekaj (informacij, op. a.) in tudi vse naslove, marsikdo tudi tega nima. Midva imava vse podatke z naslovi in rojstnimi podatki roditeljic.	Informacije o bioloških mamah	Informacije o bioloških starših
A.6.53	Mislim, da sva dobila dovolj informacij marsikje vedo precej manj. Predvidevava, da zato, ker v obeh primerih roditeljica ni želela sebe zaščititi s tem, da bi bila anonimna.	Informacije za odgovore	Pomen informacij
A.6.54	(Ko je bil otrok nameščen, sva čutila, op. a.) veselje in tudi stres.	Stres in veselje ob posvojitvi	Življenje po posvojitvi
A.6.55	Name je bila (hči, op. a.) prilepljena podnevi in ponoči, kar se tega tiče, je bilo zelo stresno.	Navezanost na posvojiteljico	Navezanost
A.6.56	Zdravniki so nama razlagali take strašne zgodbe, kaj se je hčerki moralo dogajati, kakšno mamo je imela in kako ni mogla skrbeti zanjo. Kasneje se je pokazalo, da morda le ni bilo tako grozno.	Travmatični dogodki	Informacije o življenju pred posvojitvijo
A.6.57	Tukaj sva morala sama speljat (prilagoditev po posvojitvi, op. a.), CSD ni imel nobene veze.	Prilagoditev po posvojitvi	Podpora CSD-ja
A.6.58	Pri sinu so bili začetni trenutki manj stresni, ker je bil dojenček, saj je veliko spal.	Začetni trenutki	Življenje po posvojitvi
A.6.59	(Posvojitev, op. a.) si zagotovo človek predstavlja bolj idealizirano, predstavlja si več lepih trenutkov in kako bo lušno. Kako se bomo skupaj igrali, se samo objemali in bo samo fino, konec koncev pa ni, saj je veliko več vsakdana in se veliko več kregamo. Iz dneva v dan moramo garati za šolo, ampak to pač tako je in je tudi fajn tako.	Idealizirana predstava posvojitve	Razkorak med pričakovanim in dejanskim stanjem pri posvojitvi
A.6.60	Od centra niti ne pričakujeva, da bi kaj veliko sodeloval z nami.	Ni pričakanj po sodelovanju	Sodelovanje s CSD-jem
A.6.61	(Podpora sva iskala, op. a.) samo znotraj Deteljice, obračala sva se na Viko, če je bilo kaj.	Podpora društva Deteljice	Podpora po posvojitvi
A.6.62	Če bi stvari dobro tekale, bi moral biti center tisto, kar je pri nas Deteljica, ali pa vsaj za tiste, ki nimajo Deteljice. Nekaj rabiš. Vsaj občutek, da lahko nekoga pokličeš, nekoga, ki ima izkušnje.	Potreba po podpori	Podpora po posvojitvi
A.6.63	Nama se je zdelo (sodelovanje s CSD-jem, op. a.) nepotrebno, ker sva vedela že vnaprej, da nama na CSD-ju nimajo kaj pomagati.	Nepotrebno sodelovanje	Sodelovanje s CSD-jem
A.6.64	Skozi to, da smo se (na Deteljici, op. a.) dobivali z veterani, ki so že imeli svoje otroke, vidiš, da so v redu, skozi to se marsikaj da videti, na ta način si lažje zgradiš primeren odnos do tega.	Odnos do posvojitve	Srečevanje z drugimi socialnimi starši
A.6.65	Mi veliko pomeni, da imaš polno ljudi, ki so na isti poti, da se z njimi pogovarjamo, odpiramo in tako naprej. To je ogromno.	Pogovor z ljudmi s podobno izkušnjo	Podporna skupina
A.6.66	Z družinami, ki so posvojile, lahko spregovoriš o problemih glede vzgoje in odraščanja, saj so otroci kot vsi drugi, so pa še kakšne stvari, ki jih slišiš, in si malo bolj pozoren ali pa se česa naučiš.	Pogovor z ljudmi s podobno izkušnjo	Srečevanje s socialnimi starši
A.6.67	Iz teh izkušenj (posvojenih oseb, op. a.) se lahko učiš, kako ob kakšni stvari reagirati ali pa kako česa ne početi, pa čeprav bi to počel samo zato, da bi otroka zaščitil ali pa mu hotel najboljše. To pa je edino doživljanje, ki ga midva res ne moreva doživeti, in zato ne veš, kako reagirati.	Pravilno reagiranje	Srečevanje z odraslimi posvojenimi osebami
A.6.68	Otroci so vsi med seboj zelo povezani. Prijatelji so med seboj in take povezanosti, ki jo imajo ti otroci med seboj, ne čutiš v drugih družčinah. To jim veliko pomeni. Ne vem, koliko jim bo pomenilo kasneje, ampak trenutno jim tudi to daje neko moč.	Povezanost posvojenih otrok	Srečevanje posvojenih otrok
A.7.1	Mogoče je komu (v širši družini, op. a.) malce neprijetno in ne ve točno, kaj lahko vpraša in kaj ne, ampak mislim, da je tega vedno manj, ker midva večkrat kaj omeniva in tako izgubijo strah.	Pogovor o posvojitvi v širši družini	Komunikacija o posvojitvi
A.7.2	(Iskanje bioloških korenin, op. a.) se nama zdi popolnoma normalno in bova otroku pomagala pri iskanju bioloških staršev.	Odnos socialnih staršev in pomoč pri iskanju bioloških sorodnikov	Iskanje bioloških korenin

A.7.3	Upava, da bi si tudi biološka mama v življenju premislila in morda iskala stik s hčerko preko CSD-ja.	Želja, da bi tudi biološka mama pokazala interes	Iskanje bioloških korenin
A.7.4	Oče sploh ni bil stranka v postopku – ni priznal očetovstva.	Informacije o biološkem očetu.	Informacije o bioloških starših
A.7.5	Če bi hči stik (z biološko mamo, op. a.) želela, bi ji ga omogočila.	Omogočanje stika	Iskanje bioloških korenin
A.7.6	(V pripravi, op. a.) sem začela spet verjeti vase, zgradila sem si novo samopodoba in začela verjeti, da obstaja zadovoljno življenje tudi brez otroka.	Pozitivna samopodoba in zadovoljno življenje brez otroka	Priprava na posvojitev
A.7.7	Neplodnost sem vedno videla kot resno stvar in teža neplodnosti ni nikoli čisto izginila, je pa res, da sem ji nehalo pripisovati tako velik pomen.	Neplodnost	Priprava na posvojitev
A.7.8	Podprla bi jo tudi, če bi morala mamo iskati mimo CSD-ja (npr. s privatnim detektivom), če bi vztrajala. Bi se pa v tem primeru veliko z njo pogovarjala o posledicah (zanjo, za biološka starša in njune morebitne družine itd.).	Iskanje korenin mimo CSD-ja	Iskanje bioloških korenin
A.7.9	Partnerstvo je (zaradi priprave na posvojitev, op. a.) postalo še bolj pomembno. Začela sem bolj ceniti najin odnos.	Partnerski odnos	Priprava na posvojitev
A.7.10	V zvezi s starševstvom sem prišla do spoznanja, da je to težka naloga in da nam otroci niso dani zato, da bodo zadovoljevali potrebe staršev.	Starševstvo posvojenemu otroku	Priprava na posvojitev
A.7.11	Mislim, da sem v pripravi spustila svoja pričakovanja do otroka in tudi do sebe.	Pričakovanja glede posvojitve	Realna pričakovanja
A.7.12	Čeprav se mi je zdel otrok v začetku nekaj samoumevnega, sem kasneje ugotovil, da temu ni tako. Deteljica je utrdila spoznanje, da otrok ni nujni pogoj za polno življenje.	Potreba po otroku	Priprava na posvojitev
A.7.13	Vsekakor pa se je najin odnos še bolj poglobil. Spoznal sem tudi, kako zelo je pomembno zdravo in ljubeče partnerstvo, še posebej, ko v njega vstopi otrok.	Partnerstvo	Priprava na posvojitev
A.7.14	Na CSD-ju sva bila precej odkrita o tem, kaj pričakujeva.	Pričakovanja glede otroka	Realna pričakovanja
A.7.15	Glede starosti otroka (so se pričakovanja spremenila, op. a.), vedno sva bila pa zelo jasna, da želiva zdravega, čim mlajšega otroka in da nisva pripravljena vsega narediti zanj.	Pričakovanja glede otroka	Realna pričakovanja
A.7.16	Tekom programa za posvojitev na Deteljici, sva dojela, da bo otrok najbrž imel težko oz. resno socialno ozadje iz primarne družine in tudi glede tega sva začela spuščati kriterije.	Pričakovanja glede otroka	Realna pričakovanja
A.7.17	Vedela sva, da morava o otroku izvedeti čim več stvari, jih zapisati in shraniti podatke, tudi od bolnišničnega osebja.	Pridobivanje informacij	Informacije o otroku
A.7.18	Med pripravo so se nama pojavljala nova vprašanja in situacije, na katere sva iskala odgovore in s tem sva si vedno bolj jasnila predstavo o posvojitvi.	Predstava o posvojitvi	Priprava na posvojitev
A.7.19	Mislim, da nama bodo v prihodnosti prišle prav izkušnje parov, ki so šli čez postopek posvojitve, in njihovo doživljanje.	Izkušnje drugih socialnih staršev	Podpora skupine
A.7.20	Povedali so nama razlog za posvojitev in informacije o biološki mamici.	Razlog za posvojitev in informacije o biološki mamici	Informacije
A.7.21	Partner je odločitev v zvezi z otrokom prepustil njej (biološki mami, op.a).	Odločitev za oddajo otroka v posvojitev	Informacije o bioloških starših
A.7.22	Izvedela sva, da je mama zelo pozno ugotovila, da je noseča in da je nosečnost skoraj do zadnjega potekala normalno, potem pa je otrok nehal rasti in zato so naredili carski rez tri tedne prezgodaj.	Nosečnost in porod	Informacije o nosečnosti in porodu
A.7.23	Mama ni hotela otroka videti niti izvedeti nobenih informacij o njem (niti spola).	Biološka mama o otroku ni želela informacij	Biološkim staršem podane informacije
A.7.24	Povedali so, da je porod potekal normalno in da je otrok popolnoma zdrav.	Potek poroda	Zdravstveno stanje
A.7.25	Izvedela sva tudi, da je mamica študentka, o očetu pa nisva dobila podrobnejših informacij.	Informacije o biološki mami in očetu	Informacije o bioloških starših

A.7.26	Povedali so, da naj ne bi bilo v biološki družini nobenih bolezni, alergij ali drugih posebnosti.	Zdravstvene posebnosti	Informacije o zdravstvenem stanju
A.7.27	(Biološka, op. a.) starša nista načrtovala nosečnosti.	Nenačrtovana nosečnost	Informacij o razlogu za posvojitve
A.7.28	Od začetka, ko je izvedela za nosečnost, je bila (biološka mamica, op. a.) odločena, da odda otroka v posvojitve. Za splav je bilo takrat že prepozno.	Razlog za posvojitve	Informacije o razlogu za posvojitve
A.7.29	(Biološki, op. a.) oče otroka je bival v njenem domačem kraju in je odločitev o tem, kaj narediti z otrokom, prepustil mami. V bolnišnici jo je obiskoval.	Informacije o biološkem očetu	Informacije o bioloških starših
A.7.30	Povedali so nama, da je (otrok, op. a.) popolnoma zdrav.	Zdravje otroka	Informacije o zdravstvenem stanju
A.7.31	Dobili smo podatke o nosečnosti, rojstvu in zdravstvenih pregledih po rojstvu. Sestre so povedale, kako so skrbele zanjo, preden sva prišla midva.	Zdravstveno stanje otroka	Informacije o zdravstvenem stanju otroka
A.7.32	Po posvojitvi naju je zanimala narodnost staršev.	Narodnost staršev, otroka	Želene informacije
A.7.33	(Imeti informacije, op. a.) nama pomeni večjo jasnost, da lahko kakšno dogajanje v zvezi z otrokom povezujeva z njegovim ozadjem in zgodnjimi izkušnjami.	Povezava z otrokovim ozadjem in izkušnjami	Pomen informacij
A.7.34	(Ker imava informacije, op. a.) sva lahko bolj mirna, lahko bolj razumeva otroka in njegove potrebe.	Boljšje razumevanje otroka in njegovih potreb	Pomen informacij
A.7.35	Informacije hraniva tudi za hčerko, da jih bo slišala in uporabila, ko bo želela in bo lahko razumela.	Informacije za hčerko, ko bo spraševala	Pomen informacij
A.7.36	Vsekakor bi si želela, da bi lahko otroku postregla z imenom in priimkom (biološke, op. a.) matere in očeta.	Ime in priimek biološke matere in očeta	Želene informacije
A.7.37	(Ob posvojitvi, op. a.) sem bila presrečna, hkrati pa nekoliko prestrašena.	Občutki ob posvojitvi	Življenje po posvojitvi
A.7.38	(Po posvojitvi, op. a.) si nihče (od širše družine, prijateljev, okolice, op. a.) ni predstavljal, kaj to pomeni, zato so bili ali zadržani ali pa so zadevo jemali zelo zlahka, ker je kdo videl v tem konec najine stiske.	Dojemanje posvojitve s strani okolice in prijateljev	Podpora po posvojitvi
A.7.39	Po posvojitvi so prihajale strokovne delavke na obisk in se pogovarjale z nami.	Obisk strokovnih delavk	Podpora CSD-ja
A.7.40	(Z vprašanji in izzivi, vezanimi na posvojitve, op. a.) se lahko obrneva na Deteljico ter na znanke, ki so tudi posvojili. Mislim, da bi se lahko obrnila tudi na matični CSD.	Deteljica, drugi socialni starši in CSD	Podpora po posvojitvi
A.7.41	Ugotavlja pa, da je iniciativa za vzdrževanje stika s CSD-jem bolj na najini strani kot na njihovi.	Vzdrževanje stikov	Sodelovanje s CSD-jem
A.7.42	Njihovo sodelovanje (s CSD, op. a.) si želi še na svečani posvojitvi in kasneje, ko bi hčerko karkoli zanimalo o posvojitvi, biološki mami ipd.	Želja po sodelovanju	Sodelovanje s CSD-jem
A.7.43	V primeru težav, bi se najbrž prej obrnila na prijatelje, ki imajo tudi posvojene otroke in na Deteljico.	Drugi socialni starši in društvo Deteljica	Podpora po posvojitvi
A.7.44	V službi imam dve sodelavki, ki sta posvojili več let pred mano in imata že odrasle otroke. Od tega imam predvsem z eno sodelavko bolj odprt odnos in se lahko z njo pogovarjam, če to potrebujem.	Drugi socialni starši	Podpora po posvojitvi
A.7.45	S posvojitelji se lahko srečujeva tudi na dogodkih Deteljice. Nama to pomeni priložnost za izmenjavo izkušenj, spoznavanje primerov dobrih praks in pasti.	Drugi socialni starši in društvo Deteljica	Podporne skupine
A.7.46	Tudi odrasle posvojence srečujeva na Deteljici. Vesela sva, da lahko slišiva njihove zgodbe in se iz njih učiva. Predvsem o potrebah posvojenega otroka in kako dojemajo posvojitelje in svoje rodne starše.	Učenje iz izkušenj odraslih posvojenih oseb	Srečevanje z odraslimi posvojenimi osebami
A.7.47	Imela sem pa priložnost videti, koliko je (srečanje posvojenk, op. a.) pomenilo hčerki prijateljev. Prav čutila sem lahko, kako se identificira s hčerko in kako se med njima plete posebna vez. Verjamem, da bodo takšna srečanja veliko pomenila tudi moji hčerki.	Pomen srečevanja posvojenih otrok	Srečevanje posvojenih otrok
A.8.1	(O posvojitvi, op. a.) se lahko pogovarjamo sproščeno.	Sproščen pogovor	Komunikacija o posvojitvi
A.8.2	(Več pogovora o posvojitvi je potrebno, op. a.), ko imajo v šoli temo o različnih družinah, ko gremo na tabor Deteljice in ko je po TV kakšen film na to temo.	Potreba po pogovoru	Komunikacija o posvojitvi

A.8.3	(Sin, op. a.) sprašuje o biološki družini. V enem od pogovorov je rekel, da si želi enkrat spoznati svojo roditeljico, vendar pa ga je tudi malo strah, če bo »čudna«.	Zanimanje za biološko družino	Iskanje bioloških korenin
A.8.4	Spraševal je, če je (biološka mami, op. a.) rodila še kakšnega otroka.	Zanimanje za sorojence	Iskanje bioloških korenin
A.8.5	Verjetno se bo enkrat želel srečati s svojo biološko družino in pri tem mu bova stala ob strani.	Podpora pri iskanju bioloških korenin	Iskanje bioloških korenin
A.8.6	Socialna delavka nama je povedala, da (biološka mati, op. a.) za otroka ni mogla skrbeti, zato se je že pred njegovim rojstvom odločila, da ga da v posvojitev.	Nemoč skrbeti za otroka	Razlog za posvojitev
A.8.7	Povedali so nama, da je bil otrok v prečni legi in rojen s carskim rezom.	Prečna lega in carski rez	Informacije o nosečnosti in porodu
A.8.8	Mamica je menda navajala, da naj bi bil oče romskega porekla, vendar obstaja verjetnost, da informacija ni prava.	Informacije o biološkem očetu	Informacije o bioloških starših
A.8.9	(Otrok, op. a.) naj bi bil zdrav, potreboval je le široko povijanje.	Zdravstveno stanje	Informacije o zdravstvenem stanju otroka
A.8.10	Od rojstva dalje je bil v porodnišnici. Medicinske sestre so ga poimenovala, ker mu roditeljica ni dodelila imena.	Življenje pred posvojitvijo	Informacije o življenju pred posvojitvijo
A.9.1	Ko je sin prišel k nama, je bil on velikokrat pobudnik pogovora o posvojitvi, tudi potem, ko je prišel bratec, je bilo to kar nekaj časa zanimivo.	Pogovor po posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.9.2	Sedaj ko sta fanta večja, se jima to zdi kar malo brez veze in tudi midva nočeva biti s tem preveč vsiljiva.	Neželen pogovor in nevsiljivost	Komunikacija o posvojitvi
A.9.3	To temo odpreva tudi midva kot starša, če je situacija taka (npr. v šoli se pogovarjajo o različnih družinah, kakšen film, prispevek na TV ali radiju, ki govori o posvojitvah, ipd.).	Pogovor, ko tema nanese na posvojitev	Komunikacija o posvojitvi
A.9.4	Sam (otrok, op. a.) vpraša oz. omeni svojo biološko družino (predvsem brata in sestro).	Sorojenci	Iskanje bioloških korenin
A.9.5	Pogovor o posvojitvi je pomemben, kadar se med vrstniki zgodi kakšno »zafrikavanje« ali opazke glede posvojitve, v smislu, da nima pravih staršev oz. brata, da njegovi bratranci niso njegovi bratranci ipd.	Dogodki, ki izzovejo potrebo po pogovoru o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.9.6	Ko so v šoli imeli temo o dednosti in kromosomih in so morali narediti domačo nalogo – katere lastnosti je podedoval po mami in katere po očetu.	Dogodki, ki izzovejo potrebo po pogovoru o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.9.7	Učiteljci je povedal, da je posvojen in naloge (o kromosomih, op. a.) ne more opraviti kot drugi učenci. Učiteljci je bilo ob tem malce nelagodno, ker se je ob tem z njim malce odmaknila in tišje govorila, da ju ne bi poslušali vsi v razredu.	Odziv učiteljice	Odzivi okolice
A.9.8	Mislil, da je bilo dobro, da sva se o tem (o posvojitvi, op. a.) pogovarjala z otrokoma od začetka, da vidita, da je to pač del našega življenja in da s tem živimo.	Pomen pogovora o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.9.9	Zavedava se, da obstaja zelo velika verjetnost, da bo želel spoznati svojo biološko družino.	Želja spoznati biološko družino	Iskanje bioloških korenin
A.9.10	Enkrat je omenil, da bi želel spoznati svoja polbrata in polsestro.	Želja spoznati sorojence	Iskanje bioloških korenin
A.9.11	(Sedaj, op. a.) še ni pripravljen (na srečanje, op. a.), je pa dobil informacijo, da če bo kdaj želel spoznati biološko družino, da to sme storiti in da mu bova stala ob strani.	Želja spoznati biološko družino	Iskanje bioloških korenin
A.9.12	Ko sva začela hoditi na pripravo v društvo Deteljica, sva se o neplodnosti in morebitni posvojitvi lahko začela pogovarjati tudi z drugimi ljudmi, česar prej nisva počela.	Odprtost za pogovor	Priprava na posvojitev
A.9.13	(V pripravi, op. a.) sva začela počasi spoznavati, da je biti starš posvojenemu otroku vendarle drugače kot biti starš biološkemu otroku.	Starševstvo posvojenemu otroku	Priprava na posvojitev
A.9.14	Pričakovanj nisva imela ne glede spola, narodnosti ali zdravja. Precej smo se pogovarjali o tem, kaj pomeni sprejeti bolnega otroka.	Pričakovanje glede posvojenega otroka	Realna pričakovanja
A.9.15	Biološka mamica (otroka, op. a.) je bila v postopku ločitve, ko je zanosila z drugim moškim. Ker ni imela nobene izobrazbe, le osnovno šolo, je bila brez službe.	Razlog za namestitev v rejništvo	Informacije o razlogu za posvojitev

	Ob ločitvi je ostala brez stanovanja in ni imela nobene podpore v širši družini.		
A.9.16	Kasneje ga je (otroka, op. a.) v rejniški družini nehala obiskovati.	Razlog za posvojitve	Informacije o razlogu za posvojitve
A.9.17	Nosečnost naj bi biološka mamica prikrivala, tako, da najbrž niti njuna prva dva otroka zanjo nista izvedela.	Prikrita nosečnost	Informacije o nosečnosti in porodu
A.9.18	Povedali so le to, da je biološka mamica rekla, naj bi bil njegov biološki oče mlad fant iz Bosne, zidar.	Informacije o biološkem očetu	Informacije o bioloških starših
A.9.19	(Veva, op. a.) da ima (otrok, op. a.) starejšega polbrata in starejšo polsestro. Drugega nisva izvedela.	Polbrat in polsestra	Informacije o sorojencih
A.9.20	Deset dni je bil z mamico v porodnišnici in bil dojen, potem pa je bil nastanjen v rejniško družino.	Porodnišnica in nastanitev v rejniško družino	Informacije o življenju pred posvojitvijo
A.9.21	Dobila sva informacijo, da ima slabše razvit govor in zato obiskuje logopeda. Pri treh letih so na sistematskem pregledu poleg slabšega govora opazili tudi motnje pozornosti in zato obiskuje defektologinjo.	Zdravstveno stanje	Informacija o zdravstvenem stanju
A.9.22	Po posvojitvi in kasneje v času osnovne šole se je odkrilo tudi močenje postelje (pri posvojenem otroku, op. a.), disleksija, skolioza, kasneje je potreboval tudi očala.	Ugotovitve po posvojitvi	Otrokove potrebe po posvojitvi
A.9.23	Zdravniki in specialni pedagogi so spraševali o poteku nosečnosti in poroda, o morebitnih podobnih težavah pri bioloških starših ter morebitnem alkoholizmu mame oz. kako in koliko so se z njim ukvarjali v rejniški družini.	Želene informacije o otroku	Pomen informacij
A.9.24	Več informacij, kot dobiš, lažje razumeš in prej lahko ukrepaš ob morebitnih zapletih in težavah. Več informacij lahko daš na sistematskih pregledih in lažje se tudi pogovarjaš z otrokom, ko sprašuje o bioloških starših oz. o razlogih, da je posvojen.	Potreba po informacijah	Pomen informacij
A.9.25	Če informacij (o posvojitvi in otroku, op. a.) nimaš ali jih je malo, se znajdeš v nekem praznem prostoru, brez odgovorov zase, za otroka, pediatre in ostale strokovnjake.	Potreba po informacijah	Odsotnost informacij
A.9.26	Otrok sprašuje, kje je doma njegova biološka mamica? Ali je sploh še živa? Kaj počne sedaj? Komu misliš, da sem podoben? Ali ima službo? Ali sta se mami in ati imela rada? Kje je moj biološki oče in kaj počne? Ali je tudi on igral nogomet? Kakšno šolo je naredil? Na vsa ta vprašanja nimamo odgovora.	Potreba po informacijah	Pomen informacij
A.9.27	Prav vsak podatek in vsaka informacija je pomembna v trenutku, ko otrok zastavlja vprašanja ali ko želiš razumeti otrokovo zdravstveno stanje, njegove talente, spretnosti in njegova šibka področja.	Potreba po informacijah	Pomen informacij
A.9.28	Je sicer res, da imajo tudi biološki starši pravico do neke zasebnosti. A otrok želi o njih izvedeti čisto vse, ti kot posvojitelj pa se z vsakim vprašanjem vedno bolj zavedaš, da ne veš skoraj nič o biološki družini otroka.	Zasebnost bioloških staršev in želja posvojenih otrok	Pravica do zasebnosti bioloških staršev
A.9.29	Pomembno se mi zdi tudi vedeti, ali ima sorojence, koliko jih je in ali vedo drug za drugega.	Sorojenci	Informacije o sorojencih
A.9.30	Več informacij bi tudi želela o tem, kako je potekalo življenje (otroka, op. a.) v rejniški družini. Je sploh bil otrok prepoznan v svojih potrebah, ali je bil ob večjem številu rejencev spregledan in na nek način zanemarjen? Je bil prikrajšan v razvoju zaradi neukvarjanja z njim ali je pač taka genetska predispozicija.	Želene informacije	Potreba po dodatnih informacijah
A.9.31	Rejniki so nama povedali, da je pri enem letu (otrok, op. a.) pogosto brez razloga bruhal in ob tem niso ugotovili fizičnih vzrokov. Da si je pulil lase ...	Življenje v rejniški družini	Informacije o življenju pred posvojitvijo
A.9.32	Menim, da bi se bilo nujno ukvarjati tudi s psihičnim in čustvenim stanjem otroka, če vemo, da imajo ti otroci najmanj travmatične izkušnje zapuščenosti. Ob tem bi morali nuditi otroku psihološko pomoč, rejnike in posvojitelje pa tudi poučiti, na kaj morajo biti pozorni, kaj opazovati pri otroku in kako ukrepati v določenih situacijah.	Psihično in čustveno stanje otroka, travmatične izkušnje zapuščenosti	Informacije o travmatičnih izkušnjah
A.9.33	Spraševala sva se, če so otroka versko vzgajali in v kakšni veri.	Verska vzgoja otroka	Potreba po dodatnih informacijah

A.9.34	Bilo je zelo veliko veselja, navdušenja, pa tudi nekaj strahu v smislu, ali bova znala biti starša temu otroku.	Prihod otroka v družino	Življenje po posvojitvi
A.9.35	Po posvojitvi otroka sva iskala podporo pri učnih težavah.	Iskanje podpore po posvojitvi	Podpora po posvojitvi
A.9.36	Predvsem bi si želela, da bi se ukvarjali tudi s čustvenim in psihičnim stanjem otroka. Da bi imeli možnost poslušati tudi teme o varni oz. nevarni navezanosti otroka in kako ravnati. Tako pa smo prepuščeni svoji iznajdljivosti, iskanju informacij in morda kdaj spregledamo bistvene težave.	Iskanje podpore po posvojitvi	Podpora po posvojitvi
A.9.37	Približno na dve leti napišem pismo CSD-ju in v njem opišem otroka (kaj počne, kaj ga veseli, kje so njegova močna področja in kje njegova šibka), da ga dajo v otrokov spis. Če bi biološka družina kdaj želela samo izvedeti, kako se godi otroku, ali videti kakšno fotografijo, imajo tako možnost to dobiti na CSD-ju.	Pismo za biološke starše	Stiki
A.9.38	(Z drugimi socialnimi starši, op. a.) se lahko pogovarjamo o lepih trenutkih starševstva, o bogastvu doživljanja ob posvojenih otrocih, pa tudi o stiskah in vprašanjih, ki jih prinaša posvojitev.	Pogovor o starševstvu posvojenemu otroku, stiskah in vprašanjih	Srečevanje z drugimi socialnimi starši
A.9.39	Pomembno mi je slišati izkušnje odraslih posvojencev. Kaj jim pomeni dejstvo, da so posvojeni, kakšne strahove imajo, kakšne občutke ... Ob njihovih izpovedih si morda lahko predstavljam, kakšne občutke in strahove ima moj posvojeni otrok, kako naj ravna midva kot posvojitelja ter kje in kako naj nudiva podporo.	Izkušnje odraslih posvojenih oseb	Srečevanje z odraslimi posvojenimi osebami
A.9.40	Veliko je že to, da se otrok zaveda, da ni edini posvojeni otrok, ampak je teh otrok več. Da se o posvojitvi lahko pogovarjajo, da slišijo izkušnje, kako kdo gleda na biološko oz. posvojiteljsko družino.	Pogovor posvojenih otrok	Srečevanje posvojenih otrok
A.10.1	Pogovor je sproščen in spontan. Pobudnika (za pogovor, op. a.) sva bila prej starša, v zadnjem času pa pogostejše posvojenec.	Pogovor o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.10.2	Opažava, da se stari starši izogibajo pogovoru o posvojitvi.	Pogovor o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.10.3	Pogovor (o posvojitvi, op. a.) je bolj potreben ob rojstvih drugih otrok ali ob kakšni risanki, kjer nastopajo posvojeni otroci.	Dogodki, ki izzovejo potrebo po pogovoru o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.10.4	Je pričakovano, da jih zanima, od kod so prišli, in je pomembno, da mu pri tem pomagam. Da ga usmerim na ustrezen CSD, da razumem njegovo željo po poznavanju njegovega izvora.	Zanimanje za izvor in razumevanje želje socialnih staršev	Iskanje bioloških korenin
A.10.5	V pripravi so se pričakovanja (glede posvojitve, op. a.) spremenila predvsem v smeri, da je namen posvojitve otrokova korist in nič drugega.	Spremenjena pričakovanja	Realna pričakovanja
A.10.6	Iz izkušenj staršev, ki so že posvojili otroke, sem se lahko poučil o potrebah posvojenih otrok. Človek se počuti bolj samozavestnega, ker smo veliko izvedeli od drugih parov, ki so posvojili otroka.	Izkušnje drugih socialnih staršev	Srečevanje z drugimi socialnimi starši
A.10.7	Konkretnega razloga (za posvojitev, op. a.) nismo dobili, po vsej verjetnosti gre za zelo specifične razloge.	Razlog za posvojitev	Informacije o razlogu za posvojitev
A.10.8	Nekaj informacij o nosečnosti biološke mame smo dobili, posredovali so jih CSD in porodnišnica.	Nosečnost biološke mame	Informacije o nosečnosti
A.10.9	Dobili smo tudi osnovne informacije o otrokovi družini, socialnem okolju in stanju družine.	Otrokova družina	Informacije o bioloških starših
A.10.10	O bioloških starših smo dobili tudi osebne podatke in nekaj osnovnih informacij o zaposlitvi.	Osebni podatki bioloških staršev, zaposlitev	Informacije o bioloških starših
A.10.11	O zdravstvenem stanju otroka smo dobili vse informacije od pediatra.	Informacije od pediatra	Informacije o zdravstvenem stanju
A.10.12	Ker je šlo za dojenčka, smo dobili nekaj informacij o družini, sorojencih in zdravstvenem stanju otroka.	Družina, sorojenci in zdravstveno stanje otroka	Informacije o sorojencih
A.10.13	Glede same odločitve (za posvojitev, op. a.) sva bila odločena, sva pa srkala vse informacije, ki bi bile relevantne za samega otroka.	Informacije, relevantne za otroka	Pomen informacij
A.10.14	Pomembno je, da imamo te informacije, da se lahko pripravimo in v kasnejši fazi pomagamo tudi otroku.	Priprava na posebnosti in pomoč otroku	Pomen informacij

A.10.15	Da bi imeli čim več informacij, smo jih iskali tudi potem, ko je bil otrok že pri nas.	Iskanje informacij po posvojitvi	Želene informacije
A.10.16	Imeli smo veliko informacij, bi si pa želeli več informacij o sami nosečnosti in razlogih za posvojitve.	Informacije o razlogu za posvojitve in nosečnosti	Želene informacije
A.10.17	(Ob prihodu otroka v družino, sem bil, op. a.) srečen, zmeden, saj bomo zmogli, prestrašen, ...	Občutki ob posvojitvi	Življenje po posvojitvi
A.10.18	Podpora CSD, ki je vodila posvojitve, je bila zelo dobra.	Dobra podpora	Podpora CSD-ja
A.10.19	V primeru težav se lahko obrnem na starše in strokovnjake v okviru društva Deteljica.	Iskanje podpore	Podpora društva Deteljica
A.10.20	Sodelovanja je zelo malo, samo občasno, ko se srečamo ob kakšnih dogodkih. Trenutno niti ne potrebujemo sodelovanja.	Malo sodelovanja s CSD-jem	Sodelovanje s CSD-jem
A.10.21	V okviru društva Deteljica se srečujemo z drugimi socialnimi starši in zdi se mi zelo pomembno, da si izmenjujemo izkušnje.	Izmenjava izkušenj	Srečevanje z drugimi socialnimi starši
A.10.22	Tudi izkušnje posvojenih otrok mi pomenijo veliko, da vidim, kaj se dogaja z njimi in kako iščejo svoje korenine.	Izkušnje odraslih posvojenih oseb	Srečevanje z odraslimi posvojenimi osebami
A.11.1	(Pogovor o posvojitvi je pomemben, op. a.) pred posvojitvijo, da svojci razumejo, kaj posvojitve pomeni in kaj pomenijo odnosi z biološkimi starši.	Pogovor o posvojitvi s širšo družino	Komunikacija o posvojitvi
A.11.2	(Iskanje bioloških korenin, op. a.) razumem kot naravno potrebo otroka. Svojo podporo vidim v smislu nasvetov in pomoči pri njegovih prizadevanjih, da najde biološke starše, in po drugi strani zaščite otroka, če je to potrebno (npr. pred izkoriščanjem biološkega starša).	Potreba otroka in podpora staršev pri iskanju bioloških korenin, zaščita otroka	Iskanje bioloških korenin
A.11.3	(V pripravi na posvojitve, op. a.) sva več delala na najinem odnosu, ki se je izboljšal.	Partnerski odnos	Priprava na posvojitve
A.11.4	Hitro smo navezali stike z roditeljico in njeno družino. Z najino hčerko o trenutnem položaju odprto govorimo, stike z roditeljico urejamo sami in gojimo korektno odnose.	Stiki z roditeljico	Iskanje bioloških korenin
A.11.5	Izvedela sva, da je (biološka, op. a.) mamica mladoletna ter da ne želi stika s partnerjem.	Informacije o biološki mami	Informacije o bioloških starših
A.11.6	Veva tudi, da je (hči, op. a.) rojena s carskim rezom.	Informacije o porodu	Informacije o nosečnosti in porodu
A.11.7	Dobila sva vse potrebne informacije in to, da starša nista Slovenci in nimata slovenskega državljanstva.	Informacije o biološkem poreklu	Informacije o bioloških starših
A.11.8	Iz poročila CSD je bilo ugotovljeno, da je deklica zdrava. Dobila sva tudi izvide iz porodnišnice.	Zdravstveno stanje in izvidi	Informacije o zdravstvenem stanju
A.11.9	Veva tudi, da je bila (hči, op. a.) skoraj dva tedna v porodnišnici.	Bivanje v porodnišnici	Življenje pred posvojitvijo
A.11.10	Glede travmatičnih dogodkov veva za nasilje očeta nad materjo v času nosečnosti.	Nasilje v času nosečnosti	Informacije o nosečnosti in porodu
A.11.11	Zdravstveno stanje deklice je bilo za naju bistveno v času odločanja za sprejem otroka v družino.	Bistvene informacije za odločitve	Pomen informacij
A.11.12	Vse te informacije so bistvene za odločitve vsakega posameznika. Smo si različni in vsakomur je lahko pomembno nekaj drugega. Je pa prav, da dobimo vse informacije, ki so na razpolago.	Vse razpoložljive informacije	Pomen informacij
A.11.13	Pogovarjamo se z roditeljico, smo v stikih (informacije dobiva tudi na ta način, op. a.).	Želja po dodatnih informacijah	Želene informacije
A.11.14	(Občutki ob posvojitvi so bili, op. a.) veselje, ljubezen, radost, odgovornost, zbranost, strah, volja, ...	Občutki ob posvojitvi	Življenje po posvojitvi
A.11.15	Največje podpore sva bila deležna od ge. Viktorije Bevc, skupnosti Deteljica oz. prijateljev od tam. Drugače je bila »podpora« družine za posvojitve skoraj bolj pritisk na naju.	Vodja programa priprave, društvo Deteljica	Podpora po posvojitvi
A.11.16	Podporo strokovne službe CSD po posvojitvi bi opisal kot neprofesionalno.	Neprofesionalno strokovno delo CSD-ja	Podpora CSD-ja
A.11.17	V skupnosti Deteljica imava priložnost srečevanja z drugimi posvojitelji, to nama pomeni neprecenljivo izkušnjo.	Neprecenljiva izkušnja	Srečevanje z drugimi socialnimi starši
A.12.1	Hčerka je bila ob posvojitvi stara dve leti in pol, v prejšnji posvojiteljski družini je bila 5 ali 6 mesecev,	Življenje pred posvojitvijo	Informacije o življenju pred posvojitvijo

	potem pa je prišla k nama. Vmes je bila še v bolnici šest tednov.		
A.12.2	(Prejšnja posvojiteljja, op. a.) nista bila pripravljena, imela sta nerealna pričakovanja.	Razlog neuspešne posvojitve	Neuspešna posvojitvev
A.12.3	Midva uradno nikoli nisva izvedela, kaj je razlog posvojitve. Na odločbi piše, da niso kompatibilni skupaj.	Razlog posvojitve	Informacije o razlogu za posvojitvev
A.12.4	Socialni delavec nama je dal dovolj izčrpne informacije oz. so nama dovolj povedali, toliko, kolikor so tudi oni vedeli. O samem življenju v Gani pa ni veliko vedel.	Izčrpne informacije	Informacije o otroku
A.12.5	Dvakrat sva pisala strokovni delavki na CSD. Rekla sva ji, če bi lahko pridobila še kakšne slike ali pa karkoli, ker smo doma sestavljali album, da bi pač imela kakšno sliko.	Slika posvojene hčerke	Želene informacije
A.12.6	Če bi ju vprašala (socialna delavka – prejšnje posvojiteljje, op. a.), mislim, da bi slike dala, vendar mislim, da se jih ni upala vprašati.	Prošnja prejšnjim posvojiteljem za sliko	Strokovno delo
A.12.7	Sestre v bolnici so rekle, da je bila (hči, op. a.) podhranjena, da jo je pripeljal posvojitelj ter rekel, da ima epileptične napade in da jo zanaša. Pri nas se ni nič takega pokazalo.	Življenje pred posvojitvijo	Informacije o življenju pred posvojitvijo
A.12.8	K njej je hodila samo starejša sestra (v bolnišnico na obisk, op. a.), socialna starša pa ne.	Življenje pred posvojitvijo	Informacije o življenju pred posvojitvijo
A.12.9	(Socialni starši, op. a.) so med tem časom šli v Ameriko, da razmislijo. In potem, ko so prišli nazaj, so pač rekli, da je nočejo. Sta rekla, da ne (bi bila več posvojiteljja tej deklici, op. a.).	Razmislek glede posvojitve	Neuspešna posvojitvev
A.12.10	Če gledam po eni strani, se mi zdi, da sta prav naredila. Jaz jih nič ne obsojam.	Odnos socialnih staršev do predhodne neuspešne posvojitve	Neuspešna posvojitvev
A.12.11	Saj to je res par, ki je bil totalno nepripravljen. Res nista vedela, v kaj se spuščata. Mislim, to je tisto, ko ne veš, kaj hočeš, in ko nimaš oblikovanih realnih pričakovanj.	Nepripravljenost na posvojitvev, nerealna pričakovanja	Neuspešna posvojitvev
A.12.13	Ko smo bili na ganskem srečanju, je neka mamica prišla do mene in mi povedala, da je bil njun otrok najprej dan tem posvojiteljem in sta že njo zavrnila, ker je bila pet let stara in se jima je zdela prestara.	Starost otroka	Realna pričakovanja
A.12.14	Do informacij sva prišla po neformalni poti. Svakova sodelavka ima prijateljico, ki je poročena z Gancem, in ta pozna odvetnika, ki je tam urejal posvojitvev. Naslednji dan pride in pravi, daj, lepo te prosim, na tale e-mail napiši, da je s hčerko vse ok, ker dol ful sprašujejo, kaj se dogaja. Ta odvetnik je že pisal prejšnjim posvojiteljem, pa se niso odzvali.	Do informacij po neuradni poti	Informacije po neformalni poti
A.12.15	In potem sva na ta način (po elektronski pošti, op. a.) počasi dobivala kakšno slikico pa odločbo prejšnjih posvojiteljev in take stvari.	Informacije, fotografije in odločba	Informacije po neformalni poti
A.12.16	Na tej slovenski odločbi tudi piše vse: ime in priimek prejšnjih posvojiteljev, bioloških staršev, ...	Informacije o bioloških starših in prejšnjih posvojiteljih	Informacije o bioloških starših
A.12.17	In potem sva sčasoma (odvetnika v Gani, op. a.) prosila za kakšno sliko biološke mame, bratov in sester. In potem je šla tajnica tega odvetnika na njihov dom, se je morala pol dneva voziti, pokazala je vse slikice in so se lepo zahvalili in napisali eno pismo za naju in eno pismo za hčer, zakaj je bila posvojena.	Pismo biološke družine za socialna starša in za hčer	Informacije o posvojitvi
A.12.18	(Biološka mama, op. a.) je lepo napisala, da ni bila zavržena (hči, op. a.), da je bila dana z namenom, da jo rešijo bede in lakote, da ji dajo možnost, da se bo šolala, ker dol ni bilo možnosti, da bi se šolala, da ne bo lačna tako, kot so dol.	Razlog za posvojitvev	Informacije o razlogu za posvojitvev
A.12.19	Vidim, koliko to tudi hčerki pomeni, ker je sedaj dol dobila sestrice, ravno na božični večer, in je rekla: »Kaj, kaj?« in je gledala tisto slikico, ker so tudi slikico zraven poslali. To ji toliko pomeni.	Informacije o sestrah in bratih v Gani	Informacije o sorojencih

A.12.20	Tudi v šoli, ko so imeli starejše in mlajše (brate in sestre, op. a.), je rekla, ja, jaz ga imam. Ona ima vseskozi v torbi s seboj slike.	Odprt odnos do bioloških sorojencev	Informacije o sorojencih
A.12.21	Jaz ne vidim nič narobe, če kdaj pa kdaj kaj pošljem in potem tudi kaj nazaj dobim. Kar jaz dobim nazaj, je vredno več kot 100,00 €. Hči tudi nima zamer do njih in mislim, da bo šla zaradi tega lažje čez.	Pomoč družini v Gani	Stik z biološkimi starši
A.12.22	Imava informacije o bioloških starših, razlogu za posvojitve iz Gane in sorojencih.	Informacije iz Gane	Informacije o otroku
A.12.23	Hotela sva (pridobiti, op. a.) še »social report«, ampak tistega pa nisva dobila, to bi morala socialna delavka njima (prejšnjima posvojiteljema, op. a.) reči, da ga dasta, ker tistega dobiš, ko posvojiš.	Social report	Želene informacije
A.12.24	Ampak onadva (prejšnja posvojitelja, op. a.) ga nista dala, če pa bi socialna delavka vprašala, če ga imata, bi ga po mojem dala. Če sta prinesla vse igrače, bi najbrž tudi to.	Zaprosilo CSD-ja za informacije	Posredovanje informacij s strani CSD-ja
A.12.25	Meni se ni zdelo, da sta tako en babbav, onidve sta iz tega tak bum delali.	Odnos do prejšnjih posvojiteljev	Neuspešna posvojitve
A.12.26	Tam (v skupini posvojiteljev ganskih otrok, op. a.) je bolj pomembno, da se otroci igrajo.	Druženje posvojenih otrok	Srečevanje posvojenih otrok
A.12.27	Tudi tisti starši (ki imajo posvojene otroke iz Gane, op. a.) hodijo enkrat na mesec k Bankovi in se tam pogovarjajo. Mislim, da oni ne odobravajo – kaj bodo spraševali (o bioloških koreninah, op. a.).	Neodobravanje iskanja informacij	Podpora po posvojitvi
A.12.28	Na morju smo se srečali s hčerkinjo sestrično, ki je bila prav tako posvojena. Midva sva hčerki povedala, da je njena sestrična in posvojitelja sta bila prav užaljena, da to pa ne. Smo šli prav po deblih, ampak očitno je bila ona presenečena, ker njihova hči ni vedela in je ona to drugače vzela.	Nelagodje ob ugotavljanju bioloških sorodstvenih razmer	Iskanje bioloških korenin
A.12.29	Jaz tako pravim, vsak po svoje vzgaja, ampak slej ko prej bodo začeli spraševati. Midva sva tako navajena, da tisto kar vpraša, tisto ji poveva.	Odprt odnos o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.12.30	Sva sploh nehalo tam v skupini (ganskih otrok, op. a.) govoriti, ker sva dobila občutek, da ne odobravajo tega, da kaj poveva hčerki, pa da kaj pošiljava dol.	Neodobravanje odprtosti odnosov z biološkimi starši	Podporne skupine
A.12.31	Neka mamica nama je enkrat na morju rekla, da nima nič proti, če midva pošljeva denar dol, da pa naj tega v skupini ne govorim, tako da jaz, če me vprašajo, povem, ne izpostavljam pa sama.	Neodobravanje odprtosti odnosov z biološkimi starši	Podporne skupine
A.12.32	Potem je (socialna mama, posvojiteljica otroka iz Gane, op. a.) rekla, da mi bo, ko bo velika in v puberteti, rekla, saj ti nisi moja mama. Na to moraš biti pripravljen, ne moreš tega v kali zatolči, ampak to je po mojem tisti strah, ki ga ima. Ampak kakor koli obrneš, vedno si drugi.	Pripravljenost na posvojiteljske preizkušnje	Priprava na posvojitve
A.12.33	Jaz sem že tako dolgo vključena v Deteljico in zmeraj si rečem, sedaj pa ne bom več. Vendar vedno kaj novega izveš, saj se tudi jaz kdaj zmotim, vedno tudi kaj fališ, ampak, če bom pa rabila kaj za hčer, pa lahko vprašam.	Podpora Deteljice	Podporna skupina
A.12.34	Ker sem poslušala odrasle posvojence, vem, kako pomembno je povedati, ker to je del njega, njegova identiteta. Iz prve roke izveš, kaj posvojene osebe čutijo, kako razmišljajo in jaz bi vse te »Gance« sem poslala, da posvojene osebe govorijo njim.	Izkušnje odraslih posvojenih oseb, kaj čutijo, razmišljajo	Srečevanje z odraslimi posvojenimi osebami
A.12.35	Ko sem jaz prišla na Deteljico, je meni mami rekla, saj ne rabiš govoriti, pa sej boš čisto majhnega dobila. Tudi če bom čisto majhnega dobila, to ni isto, ampak to zdaj vem, takrat pa nisem.	Ni potrebno govoriti o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.12.36	Hčerka gre na to gansko srečanje zelo rada, ker ni drugačna, jih rada vidi (druge posvojene otroke, op. a.).	Gansko srečanje	Srečevanje posvojenih oseb
A.13.1	Dom, kjer je bil otrok nameščen, je super urejen, za otroke so lepo skrbeli.	Ureditve doma, kjer so nameščeni otroci	Življenje pred posvojitvijo

A.13.2	Vedela sem, kako gre, ker sem imela prijatelje, ki so že posvojili pred nami in tudi na forumu napišejo, katere papirje potrebuješ.	Prijatelji in forum	Neformalna podpora
A.13.3	Drugače so bili zelo strogi do bodočih posvojiteljev, preverjali so vse sorte, pred nami so bili neki Američani, je prišla gospa objokana ven, so jih zavrnili, pri njih moraš zelo paziti, pričakujejo red in disciplino, drugače pa so Slovencem zelo naklonjeni, ker smo tako kot oni slovanski narod in radi vidijo, da gre otrok v posvojitev v Slovenijo.	Pričakovanja do bodočih posvojiteljev	Postopek posvojitve
A.13.4	Vse dobiš, kar imajo: v domu so jo krstili in sva dobila tudi to, dobila sva ime biološke mame, za biološkega očeta ne vem, če je napisan na odločbi, ampak mislim, da sta oba, seveda brez naslovov.	Ime in priimek bioloških staršev	Informacije o bioloških starših
A.13.5	Za sorojence v našem primeru ne moremo vedeti.	Ni informacij o sorojencih	Informacije o sorojencih
A.13.6	Za zdravstveno stanje otroka izveš, vse ti povedo, tudi kartoteko dobiš.	Kartoteka in zdravstveno stanje	Informacije o zdravstvenem stanju
A.13.7	Sicer so nas opozorili, da navadno napišejo, da otrok ni popolnoma zdrav. Napišejo, da ima težave s srcem, vendar to ni res, otroci so drugače zdravi in je to samo izgovor. Vsi otroci imajo luknjico na srčku, to vsem piše.	Zdravstveno stanje	Informacije o zdravstvenem stanju
A.13.8	Vsi otroci (iz Rusije, op. a.) za posvojitev so, kot da niso čisto zdravi in kot da so slabše razviti.	Zdravstveno stanje	Informacije o zdravstvenem stanju
A.13.9	In potem sem jaz tako čisto lepo povedala, da si starejši otrok želi sestro, želela pa sem punčko, potem oni, ko te vidijo presodijo, kateri otrok bi bil primeren zate.	Pričakovanja glede otroka	Realna pričakovanja
A.13.10	Razlog za posvojitev (na strani bioloških staršev, op. a.) mi je poznan.	Razlog za posvojitev	Informacije o razlogu za posvojitev
A.13.11	Tudi o posvojitvi se mi doma zelo odprto pogovarjamo, sicer situaciji primerno, ampak ona ve, da je posvojena in enkrat bomo mogoče šli gor (v Rusijo, op. a.).	Pogovor o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
A.13.12	Kot jaz vem, do 18 leta ne more otrok dobiti nič informacij, potem pa, kar imajo v tem domu, kjer je bila nameščena, če bi kaj izvedela.	Dostop do informacij	Iskanje bioloških korenin
A.13.13	Na CSD-ju sem povedala, da v Deteljico ne bom šla, ker mi ni do tega, da bi ona dobila občutek, da je drugačna. Nisem hotela, da bi morala tam z otrokom skupaj sedeti, ker ona je naša, in ne bi rada, da dobi občutek drugačnosti.	Deteljica in otrokov občutek drugačnosti	Priprava na posvojitev
A.13.14	Zato sem socialnemu delavcu na CSD, ko sem posvojila, tudi povedala, da se na Deteljico ne mislim vključiti, da od njih pa pričakujem podporo, če jo bom potrebovala.	Pričakovanje podpore od CSD-ja	Podpora CSD-ja
A.13.15	Je bil pa enkrat incident, ko me je neka mamica spraševala, če je od tu, ker je temnejša. Pa sem mamici povedala, da je posvojena, v pogovoru s hčerko pa te besede nisem uporabljala. Povedala sem ji, da je zrasla pri neki drugi teti v trebuščku in je potem prišla k nam. Potem je mamica to povedala svoji hčerki in ji je vrstnica rekla, a ti si pa posvojena? Jaz pa ne bi bila posvojena.	Ne bi bila posvojena	Neprimerni odzivi okolice
A.13.16	Jaz sem slišala pogovor (hčerke z vrstnico, o posvojitvi, op. a.) in sem šla noter in sem jo vprašala: »Aja, ali bi ti rajši živel v nekem domu brez očija in mamice ...« Sem malo tako odreagirala, ker me je ujela nepripravljeno.	Nepripravljena na situacijo	Neprimerni odzivi okolice
B.1.1	Kdorkoli lahko začne pogovor (o posvojitvi, op. a.), ni tako, da bi vedno nekdo začel. Pogovor o posvojitvi je spontan, sproščen, razen ko govorimo o biološkem očetu.	Sproščen pogovor, zadržan glede biološkega očeta	Komunikacija o posvojitvi
B.1.2	Sedaj se dogovarjamo, da bi šle z mami in biološko mamo skupaj na kosilo.	Srečanje z biološko mamo	Iskanje bioloških korenin
B.1.3	Nikoli ni bilo skrito, ampak ni bilo pa tako, da bi se odprto pogovarjali, npr. s starimi starši. Ni pa tako, da bi čutila zadržanost, če bi si želela pogovor.	Pogovor o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
B.1.4	Dediju sem sedaj tudi povedala, da sem spoznala biološkega očeta, in je rekel »o, fino«, čeprav ne vem, koliko sploh razume, ker je že v letih.	Stik z biološkim očetom	Komunikacija o posvojitvi

B.1.5	Vedno sem sama presojala, kaj in komu bom povedala, nisem skrivala. Če je bila debata, sem povedala in tudi družinsko drevo sem vedno naredila iz socialne družine.	Kaj in koliko o posvojitvi posredovati naprej	Komunikacija o posvojitvi
B.1.6	Ko sem bila stara 18 let, sem se odločila, da bom poiskala (biološko mamo, op. a.), z mami sva se o tem veliko pogovarjali na pohodih, spomnim se, da sem se o tem pogovarjala nekje pri 12-tih, 13-tih letih in mi je mami rekla, da mi bo pomagala, ko bom dovolj odrasla.	Iskanje bioloških korenin in pomoč socialnih staršev	Iskanje bioloških korenin
B.1.7	Zanimalo me je, komu sem podobna, mami je našla na Facebooku njeno sliko (biološke mame, op. a.), vedela sem, kdo je, saj sem videla podatke z odločbe CSD.	Želja po iskanju bioloških korenin	Iskanje bioloških korenin
B.1.8	Za moj rojstni dan je (biološka mama, op. a.) na Facebooku napisala »Happy 18, my lost daughter. I love you ...« zato sem vedela, da bo ok, samo sem čakala neko spodbudo z njene strani.	Stik z biološkimi starši	Stik z biološkimi starši
B.1.9	Tudi njena otroka sta »všečkala« objavo, tako da sem vedela, da bo ok.	Poznavanje situacije posvojitve	Stik z biološkimi starši
B.1.10	Mami mi je pri raziskovanju stala ob strani, vendar je bila, ko sem spoznala biološko mami, kar v stiski.	Stiska socialne mame	Iskanje bioloških korenin
B.1.11	Takrat (ko sem spoznala biološko mamo, op. a.) sem se z mami tudi veliko kregala, tako za brezvezne stvari. Bala se je, da bom šla. Vsi njeni strahovi so prišli ven.	Stiska socialne mame	Iskanje bioloških korenin
B.1.12	Oči nikoli ni nič spraševal, če mu nisem sama omenila, ampak če bi jih spoznal (biološke starše, op. a.), bi jih lepo sprejel.	Odnos socialnega očeta do bioloških staršev	Stik z biološkimi starši
B.1.13	V odnosu z očetom sem se spraševala, če bi bilo drugače, če bi bila njegova biološka hči, vendar menim, da je bil vzrok za slab odnos v ločitvi.	Odnos posvojene osebe in socialnega očeta	Odnos posvojene osebe s socialnimi starši
B.1.14	Nikoli nisem pomislila, da bi mi bilo v biološki družini bolje. Fino je bilo točno tako, kot je bilo. Nikoli nisem imela fantazije biti rojena v biološko družino in ostati tam.	Sprejetje posvojitve	Življenje v socialni družini
B.1.15	Mami je bila leta 1993 na Deteljici, začetna priprava, mami je bilo zelo fajn, ker je dejansko kaj izvedela.	Priprava socialnih staršev na posvojitev	Priprava na posvojitev
B.1.16	Vem, da so jo spraševali, ali bi punčko ali fantka, in je rekla, da bi fantka, ampak nikoli ni pomislila, da ne bi vzela, če bi bila punčka.	Pričakovanja glede otroka	Realna pričakovanja
B.1.17	Nikoli ni imela težav s tem, nikoli ni gledala na to na način »kri ni voda«, ona bi lahko posvojila tudi romskega otroka.	Pričakovanja glede otroka	Realna pričakovanja
B.1.18	Mami je videla in upoštevala moje potrebe. Od majhnega je o tem govorila z mano, veliko mi je brala, preko zgodbic, nikoli ni bilo težav.	Upoštevanje potreb posvojenega otroka	Potrebe posvojenega otroka
B.1.19	Imam vse informacije, dobila sem jih od biološke mami. Od socialne mami sem dobila to, kar piše v odločbi, in sicer, da je bila (biološka mama, op. a.) mlada.	Informacije od biološke mame	Informacije o biološkem izvoru
B.1.20	Informacije o porodu sem dobila od biološke mami. Vedela sem, da sem bila prej rojena in ni mi bilo treba biti v inkubatorju, kljub temu, da sem bila dva meseca prekmalu rojena. V dokumentaciji o porodu piše 40. teden, čeprav sem rojena skoraj dva meseca prekmalu, se jim ni dalo ukvarjati s tem, ker sem šla v posvojitev.	Informacije o porodu od biološke mame, napačno izpolnjena dokumentacija	Informacije o nosečnosti in porodu
B.1.21	V porodnišnici so me sestre klicale Manca, vendar mi to ime ni všeč. Biološka mama je rekla, da bi rada videla, da sem Sara, pa ta podatek ni prišel do mojih dveh (socialnih staršev, op. a.).	Želje bioloških staršev	Odsotnost informacij
B.1.22	(Biološka mami, op. a.) je povedala, kdo je oče, pa socialna služba tega ni upoštevala in so vpisali »oče neznan«. Tudi meni so zelo zakomplicirali zadeve, če bi takrat drugače ravnali, bi mi bilo mogoče sedaj lažje. Če bi ga npr. poklicali na razgovor.	Priznanje, kdo je biološki oče	Odsotnost informacij
B.1.23	To, da sem bila tri mesece v porodnišnici in da so me imele sestre ful rade ter da so mi dale ime Manca, sem izvedela od mame.	Čas v porodnišnici	Informacije o življenju pred posvojitvijo
B.1.24	Podatek o biološki mami na odločbi je bil zame bistvenega pomena.	Bistvene informacije	Pomen informacij

B.1.25	Izredno pomembno se mi zdi, da posvojenec ve čim več, da imaš informacije o posvojitvi.	Čim več informacij	Pomen
B.1.26	Informacije sem iskala, ker me je zanimalo, komu sem podobna, to je bila prva stvar, ki mi je bila pomembna.	Podobnost	Iskanje informacij
B.1.27	Tudi biološkega očeta sem iskala, ker me je zanimalo.	Biološki oče	Stik z biološkimi starši
B.1.28	Spoznala sem tudi biološke stare starše po biološki mami.	Stari starši	Iskanje bioloških korenin
B.1.29	Po očetovi strani si želim spoznati babico, vendar ne vem, ali jo lahko spoznam mimo očetove volje.	Stari starši	Iskanje bioloških korenin
B.1.30	Imam dva biološka polbrata po mamini strani in biološka polbrata in polsestro po očetovi strani, vendar ju ne poznam in onadva ne vesta zame.	Biološki polbratje in polsestre	Informacije o sorojencih
B.1.31	Ja, odločbo sem videla, se o njej pogovarjala, se pa nisem nikoli tako zanimala zanjo. Ko sem jo želela videti, sem jo dobila.	Odločba o posvojitvi	Informacije o otroku
B.1.32	Ni bila velika stvar, da bi rabila podporo, nikoli ni bilo problemov, kar je zanimivo, neka druga posvojenka, ki je hodila na isto šolo, je imela več težav. Saj ne rabiš vsakemu razlagati.	Ni bilo problemov	Podpora po posvojitvi
B.1.33	Z mami sva hodili na tradicionalna srečanja v Preddvoru, spoznali smo se še z eno posvojiteljsko mami, ker sva z njeno hčerko hodili skupaj na balet. Ta posvojiteljica in mami sta se veliko pogovarjali.	Srečanja v Preddvoru, balet	Srečanja z drugimi socialnimi starši, srečevanje posvojenih otrok
B.1.34	Sodelovanja s CSD po posvojitvi ni bilo.	Odsotnost sodelovanja	Sodelovanje s CSD-jem
B.1.35	Če karkoli rabim, se obrnem na ljudi, ki imajo izkušnjo, povezano s posvojitvijo, in sem jih spoznala preko Deteljice.	Ljudje z izkušnjo posvojitve	Podpora po posvojitvi
B.1.36	(Socialne delavke, op. a.) so prišle na svečano posvojitvev, po tistem ne več. Če so strokovni, bi morali biti na tak način, da posvojitelji in posvojenci dobijo podporo, če jo želijo. Pa tudi, da se spremlja, da posvojitelji posvojitve ne skrivajo, to se mi zdi še najbolj škodljivo.	Podpora v primeru, da jo posvojenci in posvojitelji potrebujejo, spremljanje družine	Podpora CSD-ja
B.1.37	Druge posvojiteljske družine sem srečevala v Preddvoru na tradicionalnem srečanju posvojiteljskih družin, kasneje pa na Deteljici.	Tradicionalno srečanje v Preddvoru, društvo Deteljica	Srečanja z drugimi socialnimi starši in otroci
B.2.1	Mi smo se vedno o tem pogovarjali, preveč pogovarjali, on (oče, op. a.) je potem vedno o tem govoril, kar je šlo meni včasih na živce in je bilo moteče.	Preveč odprt pogovor o posvojitvi, moteč za posvojene otroke	Komunikacija o posvojitvi
B.2.2	Zdaj mi o tem govoriti ni problem, včasih pa rdeča, cmok, začela sem se kar dušiti ... občutek sramu ali drugačnosti.	Neprijetno ob pogovoru o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
B.2.3	On (oče, op. a.) je vedno načenjal, kamorkoli smo prišli: »Teja je pa posvojena ...«, pa kaj, hudiča, oni to rabijo vedeti, če tema nanese na to, to zdaj tudi jaz povem, ne bom pa kar iz prve: »Živijo, jaz sem Teja in sem posvojena.«	Pogovor o posvojitvi z drugimi osebami	Komunikacija o posvojitvi
B.2.4	Meni gre na živce, da drugi kar nekaj vedo o meni, da sem jaz javna debata kar enih ljudi.	Pogovor o posvojitvi z drugimi osebami	Komunikacija o posvojitvi
B.2.5	Tudi sestra je to prevzela. Jaz rečem: »Sestri sva!«, ona pa reče, da si nisva nič podobni, ker je ona posvojena. Sem ji rekla, naj neha to govoriti, ker nočem, da tako stvar o meni pove, pa pravi, saj to ni tvoja stvar, to je naša stvar.	Preveč odprt pogovor o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
B.2.6	In tudi oče to tako utemeljuje, da jaz nimam pravice odločati (s kom se bomo o tem pogovarjali, op. a.), ker sta onadva posvojila in je to naša stvar.	Ni pravice odločanja in ni upoštevanja, kdaj, komu in koliko o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
B.2.7	Spraševali so: »Katera je zdaj vaša?« »Ja obe sta naši,« je rekla mami, »ena je posvojena, ena pa ne.«	Neprimerna vprašanja	Odzivi okolice
B.2.8	Mami je rekla, da me, ko sem bila dojenček, ata ni dobro sprejel, pač tipična slovenska zategnjena družina.	Nesprejetost v družino	Občutek sprejetosti v družino
B.2.9	Ob iskanju, raziskovanju in v puberteti sem imela potrebo o tem govoriti. Samo da bi me kdo poslušal, da bi razumel, da bi bil na istem, zato pa so fajn te skupine, ker imaš občutek, da te razumejo.	Potreba po razumevanju	Podporne skupine

B.2.10	Ko sem iskala svojo mamo, mi je teta rekla: »Kaj se to greš, daj ji mir, če bi te hotela, te ne bi dala v posvojitev, nimaš pravice, ti moraš spoštovati njeno zasebnost, njeno zgodbo, ne moreš je kar iskati!«	Iskanje biološke mame in neodobravanje	Iskanje bioloških korenin
B.2.11	(Starša, op. a.) imata to nekako predelano (željo po iskanju bioloških korenin, op. a.), da vesta, da je to moja pravica in mi bosta pomagala, če bom kaj rabila.	Podpora socialnih staršev	Iskanje bioloških korenin
B.2.12	Ja, itak, da bi mi bilo drugače (če bi bila v posvojiteljsko družino rojena, op. a.), sploh zato, ker je sestra biološka. Jaz sem skozi hotela, da bi bili vsi posvojeni ali pa vsi biološki, da bi bili enaki.	Občutek drugačnosti	Občutek sprejetosti v družini
B.2.13	Jaz mislim, da bi bilo lažje, če bi bila tukaj rojena, da bi jaz imela manj potrebe po tem dokazovanju, pa skozi se gnati za nekaj, da moram biti najboljša.	Občutek drugačnosti	Občutek sprejetosti v družino
B.2.14	Takrat (ko sta me posvojila, op. a.) še ni bilo priprave, že ko sta imela mene, sta bila zraven, ko se je Deteljica ustanavljala. Posvojila sta pa kar tako.	Posvojitev brez priprave	Priprava na posvojitev
B.2.15	Onadva sta itak hotela imeti svoje otroke, pol pa ni šlo, sta pa imela umetne oploditve. Potem sta se pa odločila za posvojitev. Oči je bil takoj za, mami itak ne. Tako da pol je on njo nekako prepričal.	Razlog za posvojitev na strani socialnih staršev	Motiv za posvojitev
B.2.16	Tudi po posvojitvi je bilo tako, da je bila mami čisto obsedena s tem, da mora roditi in potem je enkrat rekla: »Zdaj je pa dovolj, zdaj bova pa še enega posvojila ali pa samo enega imela.« Pol se je pa sprostila in je zanosila.	Nepredelana neplodnost	Motiv za posvojitev
B.2.17	Mami mi je povedala, da me na začetku sploh ni imela rada oz. da me ni znala imeti rada in sploh ni vedela, kaj naj z mano počne, in to kar par mesecev. Tako da ni nobene tiste materinske ljubezni čutila do mene, ...	Odnos socialna mati otrok	Navezanost
B.2.18	Jaz verjamem, da (oče, op. a.) ni hotel nič slabega, ampak tisto, kar bi jaz rabila, on tistega ni znal dati. On se je odločil in se zamislil, kaj je njegova rešitev, s čim mi bo pomagal in je tisto teral, čeprav sem mu rekla, da to ni v redu.	Prepoznanje potreb posvojenega otroka	Potrebe posvojenega otroka
B.2.19	Meni so (starši in sestra, op. a.) ful očitali, da sem jaz odžrla sestri vse ...	Iskanje pozornosti	Navezanost
B.2.20	To mi sestra še zdaj očita, da sem bila tako zahtevna, ampak tega jaz nisem zanašala delala in jaz mislim, da sem bila zelo nesamozavestna in zelo se je bilo treba dokazovati in potreba po potrditvi, glejte, me tukaj sem, ne me zapustiti, tukaj sem.	Potreba po potrditvi in dokazovanju, potreba po varnosti	Potrebe posvojenega otroka
B.2.21	Na eni strani sem se počutila tudi zapuščeno, pač tako so mi povedali, da sem tako naporna, da z mano se ne da.	Občutki zapuščenosti	Potrebe posvojenega otroka
B.2.22	Tudi okrog osemnajstega leta, ko sem začela raziskovati, sem skozi za sabo gledala, sem se bala, da bo kar ta ženska prišla in kaj naredila, ful sem oprezala, šit, zakaj sem ji povedala svoj naslov, mami me je nadržla, zakaj sem povedala.	Strah ob izdaji osebnih podatkov	Iskanje bioloških korenin
B.2.23	Jaz sem sam vedela samo to, da me je dala. Meni sta (socialna starša, op. a.) rekla, da me je dala, ker me ona ni mogla imeti, kar sta pa onadva (biološka starša, op. a.) med seboj imela, mi je pa v teh dveh pismih napisala. To da me ona ni hotela imeti, sploh pa ne s tem moškim. To da je ona hotela splav narediti, pa da sploh ni vedela, da je noseča, pol je pa opazila, da se nekaj z njo dogaja in je bilo že prepozno in se je odločila, da me bo dala v posvojitev.	Razlog za posvojitev	Informacije o razlogu za posvojitev
B.2.24	Me je po eni strani tudi strah spoznati (biološko mamo, op. a.), da se ne bi sramovala komu drugemu povedati, da je to moja biološka mama.	Strah pred srečanjem z biološko mamo	Iskanje bioloških korenin
B.2.25	Ja, rodila me je v Kranju, saj je rekla, da bi me splavila, pa je pozabila oz. je ugotovila, ko je bilo že prepozno ... Mislim, fuck you Pač več kot očitno nezaželena. Po mojem je ful skrivala, ker sem bila jaz donošena, že več kot 40. teden, pa še dve kili nisem imela.	Nosečnost in porod	Informacije o nosečnosti in porodu

B.2.26	Moji biološki starši so pač – »Balkan«, tudi jaz sem Bosanka, ampak imam tako bolj slovensko miselnost. Ona je bosanska Srbkinja, Srbkinja po narodnosti, ampak živi v Bosni, oče pa je pol Hrvat in pol Srb, za njega ne vem čisto, ker je oče neznan.	Informacije o biološki mami in očetu, narodnosti	Informacije o bioloških starših
B.2.27	Nisem vedela, da sem »Bosanka«, dokler nisem sama ugotovila in to me je ful zjezilo in me dotolklo.	Prikrivanje informacij socialnih staršev	Prikrivanje informacij
B.2.28	Tako nezaupanje, da mi niso tega (da so biološki starši iz Bosne, op. a.) povedali, ker je to zame ful pomembno, sploh zato, ker od mami družina so tako tipični Gorenjci, goveja župa in goveja muzika, in sovražijo vse, ki so od dol. Tega pa nisem vedela in takrat, ko sem to sama zvedela, smo se ornk usekali.	Zakrivanje informacij s strani socialnih staršev in nezaupanje	Prikrivanje informacij
B.2.29	(Da biološka starša nista Slovenca, sem izvedela, op. a.) na centru, ko sem bila polnoletna. Neki časa me je to ful motilo. To, da mi nista povedala, da sem Bosanka, onadva sta mene hotela zaščititi pred okolico, ker tukaj so vsi bolj tako. Če bi zvedela že kot otrok, bi mi to bolj naravno postalo.	Zakrivanje informacij s strani socialnih staršev, zaščita pred nesprejemanjem okolice	Prikrivanje informacij
B.2.30	Jaz sem se tudi pisala po njej, sem pol zvedela, da mi je bilo tudi Anuška ime. Pol mi je bilo tako po eni strani, zakaj mi niste pustili imena, ki sem ga imela.	Ime in priimek pred posvojitvijo	Življenje pred posvojitvijo
B.2.31	Biološka mama mi je napisala pismo, ko so jo klicali s CSD, je telefon dol vrgla. Jo je bilo strah, da ne bom zdaj jaz prišla in komu življenje uničila.	Pismo biološke matere in strah pred stikom	Iskanje bioloških korenin
B.2.32	Tudi ona (biološka mama, op. a.) je hotela, da ji pošljem sliko, ko sem bila stara 18 let in sem začela iskati. Bil je ravno maturantski ples in sem ji poslala sliko in jo je poslala nazaj.	Želja biološke mame, da bi videla biološko hčer	Iskanje bioloških korenin
B.2.33	Sicer sem ji jaz (biološki mami, op. a.) potem dala vse svoje podatke: ime, priimek, naslov, mislim, komot bi me našla.	Posredovanje podatkov biološki mami	Stik z biološkimi starši
B.2.34	On itak ne ve (biološki oče, op. a.), ne ve sploh zame, ona je pa Pač to se je zgodilo, ta tragedija v njenem življenju in je pač morala roditi.	Biološki oče nima informacije o njej	Informacije o posvojenem otroku
B.2.35	(Biološka mama, op. a.) je bila grozno presenečena, ko jo je klicala s centra, da bo kdaj še govor o tem, ona je mislila, da je pač s tem, ko je dala otroka v posvojitev, konec.	Presenečenost ob klicu CSD-ja	Stik z biološkimi starši
B.2.36	In ko jo je (biološko mamo, klicala socialna delavka, op. a.), da bi jaz želela stik, je ona takoj rekla: »Jaz sem mislila, da je s tem zaključeno.«	Zaključek z oddajo otroka v posvojitev	Stik z biološkimi starši
B.2.37	Sicer sem jaz potem še malo raziskovala, šla sem še na nadškofijo, na upravno enoto v Kranj, ker je tukaj v rojstnem listu, veš, še te stare bukve imajo, in piše notri ime priimek, rojstni datum in kje je bila ona rojena. To sem zvedela, to je bilo tam napisano in to, kar sem zvedela, sem si takrat zapisala.	Informacije o biološki mami	Informacije o bioloških starših
B.2.38	Za biološkega očeta je črtica.	Informacije o biološkem očetu	Informacije o bioloških starših
B.2.39	Me je ena punca našla po Facebooku in je ona isto šla kar v rojstni kraj te mame in so ji v bistvu tam tiste mamice, ki vse vedo, povedale in je v bistvu tam izvedela (kdo je oče, op. a.), čeprav je bil fotr neznan in ga je celo spoznala, v parih dneh je spoznala vse.	Iskanje informacij mimo biološke mame	Iskanje informacij o biološkem izvoru
B.2.40	Mislim, baje, da ti župniki (v rojstnem kraju bioloških staršev, op. a.) kar vse pokažejo, in mislim, da so potem imena njenih staršev izvedeli.	Iskanje informacij mimo biološke mame	Iskanje informacij o biološkem izvoru
B.2.41	Imam tudi njen stari naslov. Stalni naslov je imela v Ljubljani, rodila je v Kranju, pustila me je nekje v bolnici Jesenice. Je hotela bežati sama pred sabo.	Informacije o biološki mami	Informacije o bioloških starših
B.2.42	Napisala mi je (biološka mama, op. a.), če me iščeš zaradi zdravstvenega stanja, ti povem, da ni nič narobe, da ni nobenih bolezni in da naj ne skrbim.	Zdravstveno stanje	Informacije o zdravstvenem stanju

B.2.43	Rodila me je v Kranju in me kar pred vrata enega župnišča dostavila, potem so še tistega župnika obtožili, da je moj fotr.	Življenje pred posvojitvijo	Informacije o življenju pred posvojitvijo
B.2.44	Oče je poklical tega župnika (kjer me je biološka mami pustila, op. a.) in mu je (župnik, op. a.) povedal celo štorijo.	Iskanje dodatnih informacij	Informacije o življenju pred posvojitvijo
B.2.45	In potem me je on (župnik, op. a.) kakor v porodnišnico nesel.	Življenje pred posvojitvijo	Informacije o življenju pred posvojitvijo
B.2.46	Saj jaz nič nočem od nje, zanima pa me in imam pravico, da jo poiščem ali nekaj, saj jaz zdaj ne bom z njo frendica ali pa bestica.	Namen iskanja	Iskanje bioloških korenin
B.2.47	To se mi zdi zamalo, da ti center ne da nobenih podatkov, ker ona (biološka mami, op. a.) ne dovoli. Ja, kaj sem pa jaz? Ker jaz ne dobim njenega dovoljenja, ne morem iz centra čisto nobenega podatka dobiti.	Pravica do iskanja informacij	Strokovno delo
B.2.48	Meni to (da imaš informacije o posvojitvi, op. a.) veliko pomeni, neko to svojo potrebo, ki jo imaš, zapolniš, veš, kdo si, bolj miren si, to je pomembno. Tudi brez tega se da živeti, samo se mi zdi, da še bolj stik s samim seboj najdeš, en notranji mir, ker vseeno te to zanima.	Potreba posvojenega otroka po informacijah	Pomen informacij
B.2.49	Ja, jaz sem bila še v srednji šoli, se pravi še mladoletna, ko sem ju prosila, da gremo na CSD vprašat in sta šla.	Podpora socialnih staršev	Iskanje biološkega izvora
B.2.50	Bolj ta občutek, sploh ne gre za neko informacijo, ampak, da (socialna starša, op. a.) nekaj vesta, pa skrivata, kot neka izdaja. Se mi zdi, da tukaj moraš biti odkrit in povedati, pa tudi če je, ne vem kaj. Slej ko prej vse pride na dan in kasneje, ko pride, slabše je.	Skrivanje informacij	Prikrivanje informacij
B.2.51	Če bi mi zdaj nekdo ponudil to možnost, da bi lahko kaj raziskala (o posvojitvi, op. a.), jaz bi to takoj, zdajle vstanem pa grem.	Želja po informacijah	Iskanje bioloških korenin
B.2.52	Nimam pa še toliko poguma, mislim, ker mi je že rekla ne, če imam še pravico mimo nje drezati. To me pa nekoliko ovira, mislim, pri tem, da bi šla na teren in tako še kaj bolj aktivno iskala. Včasih si mislim, to je njena želja, to moram spoštovati, drugič si pa mislim, kaj, tudi jaz imam svoje pravice, jaz moram skozi lajfu gledati, kaj drugim paše.	Pravica posvojene osebe do informacij in želja po anonimnosti biološke matere	Anonimnost biološke matere
B.2.53	Najbolj (me zanimajo, op. a.) bratje in sestre, tudi oče, čeprav bratje in sestre še bolj. To, kje živijo, kaj delajo, kaj so po poklicu, mislim, kakšen lajf sploh imajo.	Bratje in sestre, nato oče	Želene informacije
B.2.54	Če bi jaz (biološke, op. a.) brate in sestre spoznala, bi z njimi stik vzpostavila ...	Stik z brati in sestrami	Želene informacije
B.2.55	Zdravstveno knjižico, ko smo imeli še tiste oranžne in je gor pisalo biološko ime in priimek, pa te podatke notri je naš oči kar poediksali in gor napisal vse novo. To je bilo to, to je bila sprememba dokumentov.	Sprememba dokumentov	Zbiranje dokumentov in informacij
B.2.56	So tudi vedeli, da sem posvojena, enkrat se prav spomnim en sošolec, ne vem, slovenščino smo pisali, ... on je pisal cvek, en spis smo imeli in je rekel: »Tukaj ena Bosanka piše pet, jaz sem pa čistokrven Slovenec pa cvek.«	Neprimeren odzivsošolca	Odzivi okolice
B.2.57	Smo (o posvojitvi, op. a.) govorili, ne da bi oni mene poslušali in razumeli tudi v moji bolečini, ampak bolj, ker jih je zanimalo. Se mi je zdelo, da so oni bolj mene spraševali, jaz sem jim pa odgovarjala. Ni bilo toliko, da bi jaz imela oporo.	Radovednost vrstnikov, ne pa tudi razumevanje	Podpora po posvojitvi
B.2.58	Tudi to, da smo hodili na tradicionalna srečanja v Predvor, mi je bilo ful dobro, zato, ker si med svojimi, da je bila sestra tam zapostavljena, mislim, tam je bila ona drugačna.	Tradicionalna srečanja posvojiteljskih družin, si med svojimi	Podporne skupine
B.2.59	Sodelovanja s CSD ni bilo. Tudi ko sem bila jaz stara 18, ko sem šla nekaj vprašat, so mi itak rekli, da mi ne morejo nič povedati, da mama ne želi, da je tako tam zapisano. Potem sem šla še enkrat na Vič, če se je kaj spremenilo, tam je pisalo »vas ne želi videti«, tudi dokumentacije nisem nič videla.	Odsotnost sodelovanja	Sodelovanje s CSD-jem

B.2.60	Jaz nimam pravice videti svojega spisa, zato, ker je ona rekla, da ne dovoli, in njena beseda je nad mojo. Če (biološki, op. a.) starš ne dovoli, ti nimaš pravice videti svojega spisa. Pa daj jo vsaj še enkrat poklicat (socialna delavka, biološko mamo, op. a.).	Ponovna preveritev želje na biološki strani	Strokovno delo
B.2.61	Potem so še druge dileme, ali jaz lahko grem mimo njene želje in raziskujem naprej po drugi poti. Grem v biološki kraj in tam raziskujem naprej ... kje se pravice nekoga končajo in začnejo tvoje?	Raziskovanje mimo biološke matere	Anonimnost biološke matere
B.2.62	Jaz sem na začetku mislila, če je ona (biološka mama, op. a.) rekla ne, potem jaz ne morem mimo tega, ampak zdaj pa, ko razmišljam in toliko časa mine, potem se pa vprašam.	Spoštovanje želje biološke matere	Anonimnost biološke matere
B.2.63	Meni je bilo zdaj dobro, ker sem v to skupino (posvojenih oseb, op. a.) hodila, čisto fino, da smo se družili, vidiš tudi druge zgodbe, kako drugi to sprejemajo, možje, žene in kako otroci to sprejemajo.	Druge zgodbe in kako drugi to sprejemajo	Podporne skupine
B.2.64	Z odraslimi posvojenci imam kontakt, ker obiskujem še eno skupino, me je presenetilo, da so tudi petdeset (let stari, op. a.), da se je že takrat to dogajalo, takrat je bilo še bolj zaprto.	Kontakt z odraslimi posvojenci	Srečevanje posvojenih oseb
B.2.65	Nekaj tako globokega te povezuje s temi ljudmi, da imaš občutek, da jih že dolgo poznaš in jim zaupaš, pa čeprav jih, ne vem, pol leta poznaš.	Globoka povezanost s posvojenimi osebami	Srečevanje posvojenih oseb
B.3.1	Pogovor o posvojitvi običajno začnem jaz.	Pobudnik za pogovor	Komunikacija o posvojitvi
B.3.2	Pobudnik za pogovor o posvojitvi sem jaz, pogovor pa je le delno sproščen.	Le deloma sproščen pogovor o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
B.3.3	Pred mojo osebo rastle in predelovanjem mojih vsebin pogovor (o posvojitvi, op. a.) ni bil sproščen; čutilo se je nelagodje.	Nelagodje ob pogovoru	Komunikacija o posvojitvi
B.3.4	Sedaj pa se še vedno občuti nelagodje (ob pogovoru o posvojitvi, op. a.) s strani staršev. Meni je veliko lažje voditi pogovor, ker vem kako.	Nelagodje s strani staršev	Komunikacija o posvojitvi
B.3.5	Starša se pogovoru (o posvojitvi, op. a.) tudi izmikata, jima je neprijetno ob tem.	Izmikanje pogovoru o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
B.3.6	Z bratom se o tem (o posvojitvi, op. a.) sploh ne pogovarjava, ga ne zanima, je tiha prepoved, da bi se o tem govorilo, tudi bratova punca nikoli ni o tem nič spraševala.	Tiha prepoved pogovora o posvojitvi z bratom	Komunikacija o posvojitvi
B.3.7	Mislím, da je (pogovor o posvojitvi, op. a.) zelo pomemben v obdobju odrasčanja, tam do 18. leta, če odgovorov v tem obdobju ne dobiš, kot v mojem primeru, postaneš razdvojen.	Obdobje, ko je pogovor o posvojitvi še posebno potreben	Dogodki, ki izzovejo pogovor o posvojitvi
B.3.8	Da se lahko postaviš na svoje noge, moraš najprej razčistiti sam s seboj, kdo si, poiskati moraš odgovore na vprašanja, vezana na posvojitve.	Postavitev na svoje noge: odgovor na vprašanja, vezana na posvojitve	Pomen informacij
B.3.9	Sem razmišljala o iskanju bioloških korenin, čedalje bolj si želim spoznati svoje poreklo.	Želja spoznati biološko poreklo	Iskanje bioloških korenin
B.3.10	Nekaj sem že iskala preko odločbe na matičnem uradu, kjer sem odprla mapo.	Matični urad	Iskanje podatkov
B.3.11	Dala sem poizvedbo za mamo, videla sem sliko in vse mi je padlo dol, tudi z detektivom se nisem dobro ujela.	Zanimanje za biološko mamo	Iskanje bioloških korenin
B.3.12	Dobila sem podatke, kje je kaj, vendar se nisem mogla identificirati z žensko, ker imam sestavljeno svojo zgodbo. Nimam želje iti na Kosovo. Mogoče imam tudi strah pred 100-odstotno resnico.	Idealizirana predstava o posvojitvi	Navezanost
B.3.13	Za biološko mamo si predstavljam, da je graciozna, da izžareva ženstvenost, vleče me nazaj k njim, do socialnih staršev ne čutim tega, razen hvaležnost.	Idealizirana predstava o biološki mami	Navezanost
B.3.14	Razmišljala sem, kako bi mi bilo v biološki družini. Želela sem se vrniti nazaj.	Idealizirana predstava o biološki družini	Navezanost
B.3.15	Tudi pri starših vidim, kako majhen del mene je tam, vendar kolebaš med nezdravimi odnosi, strahom pred zapustitvijo.	Odnos socialni starši-otrok	Navezanost

B.3.16	Problem ni v tem, da nimaš rad svojih (socialnih, op. a.) staršev, ampak da nehaš imeti rad sam sebe. Tudi nezdrave odnose težje zapuščáš, posvojeni otroci nonstop hočemo ugajati nekomu ...	Želja po ugajanju posvojenih otrok	Navezanost
B.3.17	Starši so imeli možnost priprave na posvojitev, vendar niso videli potrebe po tem, da bi se družili s podobnimi. Ne vidijo smisla v tem.	Odsotnost priprave na posvojitev	Priprava na posvojitev
B.3.18	Vem, da mami ni mogla zanositi; pred kratkim sem o tem spregovorila sama. Prej pa o tem nismo govorili.	Razlog za posvojitev na strani posvojiteljev	Informacije o razlogu za posvojitev
B.3.19	Onadva sta želela otroka in nista nikomur povedala (za posvojitev, op. a.), za ostale je bil šok, ko sem prišla.	Starša za posvojitev nista povedala	Komunikacija o posvojitvi
B.3.20	Ne vem, zakaj sta posvojila ravno mene, moja asociacija je bila, da gredo po otroka čim dlje, da smo čim bolj narazen (z biološkimi starši, op. a.).	Posvojitev s Kosova zaradi razdalje	Iskanje bioloških korenin
B.3.21	Mojih potreb, vezanih na posvojitev, (socialna starša, op. a.) nista videla, če bi jih, potem se ne bi počutila razdvojene.	Potrebe, vezane na posvojitev	Potrebe posvojenega otroka
B.3.22	(Socialna starša, op. a.) se nista mogla odzvati tako, da bi na primer dejala: »Žal mi je, da se ti je to zgodilo, ampak tako si prišla k nam,« ampak vedno v smislu: »Ali je važno, od kod ven prideš? Važno je, kdo te vzgoji.«	Neprimerni odzivi socialnih staršev	Komunikacija o posvojitvi
B.3.23	Vidim razliko, da mami na čustveni ravni lažje komunicira z bratom, ki je rodni otrok, drugih razlik pa prej nisem občutila, le da sta bila pri moji vzgoji enotna, pri bratovi pa ne, ker se je mami vedno postavila za brata. Veliko je bilo tihih prepovedi.	Tihe prepovedi, lažja komunikacija mame z bratom	Komunikacija o posvojitvi
B.3.24	Za razlog (posvojitve, op. a.) na biološki strani ne vem.	Odsotnost informacij	Informacije o razlogu posvojitve
B.3.25	Nimam informacij ne o nosečnosti (biološke mame, op. a.) in ne o rojstvu.	Odsotnost informacij	Informacije o nosečnosti in porodu
B.3.26	Da sem posvojena s Kosova, sem zvedela pri 18. letih, tega mi nista povedala prej. Najbolj me je prizadelo to, da sta se mi zlagala. Vendar se onadva ne bosta nikoli opravičila, ona dva sta se zaslepila s tem, da sta mi pomagala, ker mi tega nista povedala, da sta to naredila za moje dobro.	Zamolčanje informacij	Informacije o biološkem izvoru otroka
B.3.27	Ni mi bilo všeč, če so mi rekli Albanka, ne morem se poistovetiti z Albanko. Mogoče bi mi pomagalo, če bi raziskovali skupaj s starši.	Raziskovanje skupaj s starši	Iskanje bioloških korenin
B.3.28	Dobila pa sem informacijo o imenu biološke mame, to sem dobila na podlagi lastnega raziskovanja na sami odločbi o posvojitvi, ki je spravljen na matičnem uradu RS.	Informacije o biološki mami, odločba o posvojitvi, matični urad	Iskanje informacij
B.3.29	Prav tako nimam nobenih informacij o zdravstvenem stanju pred prihodom v posvojiteljsko družino.	Zdravstveno stanje	Informacije o zdravstvenem stanju
B.3.30	Vem le to, da sem šla v posvojitev iz porodnišnice pri šestih dneh, v porodnišnici so me imeli zelo radi, povita sem bila v štručko. Mami mi je dostikrat povedala, da me je takoj odvila, da me je osvobodila.	V posvojitev pri šestih dneh	Življenje pred posvojitvijo
B.3.31	Starši so podpisali dokumentacijo, ostalo jih sploh ni zanimalo. Drugih informacij nimam.	Starši niso iskali informacij	Nezanimanje socialnih staršev
B.3.32	Če bi jih imela (informacije, op. a.), bi bile zame bistvenega pomena predvsem informacije o nosečnosti in rojstvu, biološkem izvoru in kulturnem ozadju, biološki mami in mojem spočetju ter informacije o odločitvi za posvojitev ter definitivno informacije o sorojencih kot znak pripadnosti.	Nosečnost in rojstvo, biološki izvor in kulturno ozadje, razlog za posvojitev, sorojenci	Želene informacije
B.3.33	Ker nimam informacij, čutim neko izgubljenost v prostoru, sam si odgovarjaš na ta vprašanja, izgublja se tudi, da to moraš vedeti. Vsakodnevno te spominjajo na to, da nimaš informacij, npr. na pregledu otroka vprašanja, ali imate to v družini ipd.	Izgubljenost v prostoru, potreba, da to moraš vedeti	Pomen informacij
B.3.34	Pomembno mi je tudi, da bi dobila odgovor, zakaj sem posvojena, kako izgledajo biološki starši in komu sem podobna.	Razlog posvojitve, podobnost	Želene informacije

B.3.35	Raziskovala sem na matičnem uradu, najela zasebnega detektiva in stopila v kontakt z bratrancem po biološki plati.	Matični urad	Iskanje informacij
B.3.36	Odgovorov socialnih staršev nisem dobila, želela bi jih več o bratih sestrah, rojstvu.	Odgovorov ni bilo od socialnih staršev	Komunikacija o posvojitvi
B.3.37	Odločbe (o posvojitvi, op. a.) niso pokazali, dobila sem jo na matičnem uradu, kjer je bila ful odprta, sočutna ženska.	Odločbe ni bilo od socialnih staršev	Iskanje informacij
B.3.38	Vedelo se je, da sem posvojena, tudi sama sem povedala vsem, nekje v obdobju, ko sem bila stara 10 let.	Odprto o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
B.3.39	Najbolj zanimivo je bilo, da sem spoznala socialnega delavca, ki je vodil moje posvojitve. Vprašal me je po mojih starših, ko pa sem ga jaz vprašala glede posvojitve, pa je rekel, da o tem ne more govoriti, naj vprašam svoje starše in da on ni pristojen za te odgovore.	Socialni delavec ni želel dati informacij o posvojitvi	Podpora CSD-ja
B.3.40	Na Deteljico sem se vključila za psihosocialno pomoč, četrto leto teče, kar sem tu, in mi je ful fajn.	Društvo Deteljica	Podpora po posvojitvi
B.3.41	Psihosocialno podporo sem začela iskati, ko sem dobila hčerko, da ne bi imela enakega otroštva kot jaz. Nisem imela potrebe po vzporednicah, se pravi nosečnosti itd., imela pa sem potrebo po biološkem otroku, da je nekaj mojega, da bom lahko dojila itd.	Potreba po biološkem otroku	Podpora po posvojitvi
B.3.42	Ko sem sama začela raziskovati, je bila prva izkušnja s CSD-jem dobra, druga malo manj, saj je (socialna delavka, op. a.) dala spis daleč stran od mene in podala le tisto, kar sem zahtevala.	CSD po posvojitvi	Sodelovanje s CSD-jem po posvojitvi
B.3.43	Sodelovanje na Deteljici je pripomoglo k mojemu razumevanju socialnih staršev.	Deteljica	Podpora po posvojitvi
B.3.44	S sestrčno sva o posvojitvi spregovorili šele pri njenih 18. letih, da naju najina situacija v družini povezuje.	Posvojena sestrčna	Podpora po posvojitvi
B.3.45	Na Deteljici sem vse skupaj postavila na svoje mesto, da sem razmejila nerazrešeno neplodnost pri starših, da sem razumela neverbalno komunikacijo. Pripomoglo je tudi k zavedanju same sebe, občutku krivde, moralne pripadnosti družini.	Društvo Deteljica	Podpora po posvojitvi
B.4.1	Nihče v družini ne govori o posvojitvi, ker je to v naši družini velik tabu, če pa že kdo spregovori, sem to jaz.	Pogovor o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
B.4.2	Izredno pomembno obdobje za pogovor je bilo v času mojega najstništva, vendar sem bila neslišana in nevidena.	Obdobje za pogovor	Komunikacija o posvojitvi
B.4.3	Posvojitelja sta bila vedno obremenjena s svojo neplodnostjo, njuna bolečina zaradi neplodnosti je tako močna, da ne odpiramo teme.	Neplodnost	Komunikacija o posvojitvi
B.4.4	Imela sem željo (raziskovati, op. a.) in tudi iskala (biološke korenine, op. a.), ko so za to izvedeli sorodniki posvojiteljev, se je name usul plaz kritik kot na nekakšno izdajalko v družini. Češ, tukaj si, kaj iščeš, nehvaležnica.	Negativen odziv na iskanje bioloških korenin	Iskanje bioloških korenin
B.4.5	V času moje posvojitve ni bilo priprav na posvojitve in zato so nekatere posvojitve takšne, kakršne so. Nekatere izredno neuspešne.	Ni bilo priprav	Priprave na posvojitve
B.4.6	Sedaj bi morale biti temeljite priprave na posvojitve in uzakonjene. Socialne delavce bi bilo potrebno temeljito izobraziti o posvojitvah. Velikokrat nimajo pojma, kaj delajo oz. kaj dejansko posvojitve sploh je.	Temeljite in uzakonjene priprave na posvojitve	Priprave na posvojitve
B.4.7	Imam popolnoma drug karakter kot posvojitelj in problem je, da se čutim nesprejeto takšna, kakršna sem.	Ni sprejetosti	Sprejetost v družino
B.4.8	Nikoli nisem čutila, da bi (socialni starši, op. a.) videli moje potrebe.	Socialni starši niso videli potreb	Potrebe posvojenega otroka
B.4.9	Na CSD so jima rekli, naj posvojitve ne vpliva na družino in da smo čisto normalna družina in ne posvojiteljska. Kasneje se je to izkazalo za zelo nesmiselno izjavo.	Naj posvojitve ne vpliva na družino	Priprava na posvojitve
B.4.10	Vem, kdo je mama, od kod izhajam, povedal pa mi je moj posvojiteljski oče. Mama je bila zaradi tega zelo jezna na očeta, ker mi je posredoval te podatke.	Informacije o biološki mami	Informacije o bioloških starših
B.4.11	O nosečnosti in porodu nimam informacij kot tudi o razlogu za posvojitve ne.	Ni informacij	Informacije o otroku

B.4.12	Prav tako nimam podatkov o zdravstvenem stanju biološke družine, te bi bile zame bistvene.	Bistvene informacije	Informacije o zdravstvenem stanju
B.4.13	Glede zdravstvenih zadev bi bilo pa potrebno kaj več vedeti, saj te o tem vedno sprašujejo pri zdravniških pregledih in nimam podatka.	O zdravstvenem stanju sprašujejo na zdravniških pregledih	Pomen informacij
B.4.14	Iskala sem informacije na CSD, vendar je CSD moj spis izgubil. Zanimivo je, da se je v tistem času izgubilo veliko spisov, ne samo moj. To je zaskrbljujoč podatek, ki se mu socialni delavci skušajo ogniti, kolikor se da, saj nekateri izredno dobro vedo, kaj se je z njimi zgodilo.	Na CSD se je spis izgubil	Iskanje informacij, dostop do informacij
B.4.15	Ko se bodo socialni delavci bolj poglobili v svoje delo, bodo tudi posvojitve uspešne in bodo posledično tudi bodoči posvojitelji bolj pripravljeni na prihod otroka.	Poglobitev v svoje delo	Strokovno delo
B.4.16	Starši so mi pokazali odločbo (o posvojitvi, op. a.) pri mojih 37 letih, prej sploh nisem vedela, da obstaja. Bilo je pa zelo kaotično, ko sem jih prosila za odločbo. Lahko rečem, da se je takrat moje življenje zelo spremenilo – bilo je zelo stresno.	Odločba o posvojitvi	Informacije o posvojitvi, iskanje bioloških korenin
B.4.17	Dokler sem bila tiho in nisem ničesar izrazila glede svoje potrebe po (iskanju, op. a.) bioloških starših, je bilo vse v redu, ko pa sem izrazila potrebo, da bi jih spoznala, sem postala nevhvaležnica, osovražena od sorodnikov, češ: vse sta ti dala, ti pa jima tako vračaš, da iščeš svoje korenine. Ljudje tega ne razumejo in je zelo težko, ko te tako obsojajo.	Iskanje bioloških korenin so socialni starši in sorodniki slabo sprejeli	Iskanje bioloških korenin
B.4.18	Nikakršne podpore CSD (ni bilo, op. a.) – nimam besed.	Ni bilo podpore	Podpora CSD-ja
B.4.19	Deteljica je društvo, kjer sem dobila veliko odgovorov na vprašanja.	Odgovori na vprašanja o posvojitvi	Podpora po posvojitvi
B.4.20	Izredno vesela in hvaležna sem, da to društvo (Deteljica, op. a.) obstaja, kajti tam sem spoznala mnogo prijetnih sogovornikov, ki so mi odprli različne poglede na posvojitve in dali nekatere odgovore.	Sogovorniki v društvu Deteljica	Podpora po posvojitvi
B.5.1	Vsi imamo zadržke ob pogovoru o posvojitvi, se mi zdi, da starša bolj kot midva, ker sem jaz izrazil željo po pogovoru, pa je bilo tako, ni sproščen odnos doma.	Zadržki ob pogovoru o posvojitvi	Komunikacija o posvojitvi
B.5.2	Po eni strani smo (v družini, op. a.) povezani, po drugi strani se pa počutiš ful tujca.	(Ne)povezanost v družini	Občutek pripadnosti
B.5.3	Biološke starše bi po mojem najbrž (socialna starša, op. a.) bila pripravljena iskati.	Podpora pri iskanju bioloških korenin	Iskane bioloških korenin
B.5.4	Starša v pripravi nista bila, je bilo vse tako na hitro, da nista, ne vem, če je takrat bila Deteljica.	Ni bilo priprave na posvojitve	Priprava na posvojitve
B.5.5	Že takšne stvari, kot je družinsko drevo (v šoli, op. a.) – naredil sem ga, vendar sem vedel, da to ni to.	Izdelava naloge za šolo	Dogodki, ki izzovejo potrebo po pogovoru
B.5.6	Korenine me zanimajo, ja, valda, ne morem tega zanikati, me zanima, tudi če bi mi rekla (biološka mami, op. a.), da me ne bi hotela videti, bi to sprejel.	Iskanje biološke mame	Iskanje bioloških korenin
B.5.7	Zanima me, če je še živa (biološka mama, op. a.), več razmišljam o mami kot o očetu.	Zanimanje za biološko mamo, bolj kot za očeta	Iskanje bioloških korenin
B.5.8	Razlog, da sta naju (socialna starša, op. a.) posvojila, je, da nista mogla imeti otroka.	Razlog za posvojitve na strani socialnih staršev	Informacije o razlogu za posvojitve
B.5.9	Da sem posvojen s Kosova, sem izvedel hitro, nekje pri štirih letih.	Posvojitve s Kosova	Informacije o biološkem in kulturnem izvoru
B.5.10	Na začetku sploh nisem hotel vedeti, če me je folk spraševal o posvojitvi, sem si izmislil, da sem imel starše in da so se ubili z letalom.	Izmišljena zgodbica	Komunikacija o posvojitvi
B.5.11	O razlogu za posvojitve vem, da fotr ni bil znan, ona je bila pač sama, sedaj je stara kakih 43 let, se pravi, da je bila takrat stara 16 let, ni bila sposobna skrbeti za naju. Do nekaj časa nazaj sem bil jezen nanjo, sedaj sem ji hvaležen za to.	Neznan biološki oče, biološka mama sama ni bila sposobna skrbeti za dva otroke	Informacija o razlogu za posvojitve na strani bioloških staršev
B.5.12	Za razlog (posvojitve, op. a.) sta mi povedala (socialna, op. a.) starša.	Razlog posvojitve	Posredovanje informacij
B.5.13	Odločbe o posvojitvi nisem videl niti nisem vprašal, težko mi je reči, mene kar držijo, me ne bi spustila.	Odločba o posvojitvi	Informacije o posvojitvi

B.5.14	Glede nosečnosti in poroda vem da sem skoraj umrl, ko so me peljali domov. Me je prehitro rodila, sem bil manj kot štruca. Mami mi pravi, ti si se hotel že takrat predati.	Skoraj umrl takoj po porodu	Informacije o nosečnosti in porodu
B.5.15	Rodil sem se na Kosovem - Mitrovica, imam sliko izpred bolnice, sem jo našel, onadva (socialna starša, op. a.) ne vesta, da jo imam.	Slika iz Mitrovice	Informacije o biološkem izvoru in kulturnem ozadju
B.5.16	O biološki mami vem starost, o očetu nimam nič podatkov, prav tako ne o sorojencih. Glede zdravstvenega stanja vem za zaplet po porodu, star sem bil le en dan in pol, ko sta naju odpeljala iz porodnišnice.	Starost mame, nič o očetu, zaplet po porodu	Informacije o bioloških starših, informacije o zdravstvenem stanju
B.5.17	Bistveni podatki zame bi bili osebni podatki, kako bi se pisal, da vem, od kod sem in kdo sem.	Osebni podatki bioloških staršev	Bistveni podatki
B.5.18	Lahko bi šel s sestro skupaj dol, ampak ona ima sedaj svoje otroke in pravi, da ji je zaradi tega lažje.	Vrnitev v rodni kraj	Iskanje bioloških korenin
B.5.19	Fotr pravi: »Bomo šli enkrat tja, kjer sta se vidva rodila.«	Vrnitev v rodni kraj	Iskanje bioloških korenin
B.5.20	S CSD ni nič sodelovanja, enkrat, ko sem bil star štiri leta, smo v Kopru srečali socialno delavko, pa je bilo tako: na hitro pozdrav in čim prej stran. Še zdaj se spomnim slike iz bazena: strah – čim prej stran.	Ni sodelovanja s CSD	Sodelovanje s CSD-jem
B.5.21	Na Deteljici mi je fino, ker nisem edini, da nisem sam v tem. Te skupinske se mi zdi, da dosti bolje delujejo, tako podpora, varna točka. Sedaj tudi lažje govorim o tem, na začetku mi je bilo težko govoriti o tem.	Nisi edini, oporna in varna točka	Srečavanje z odraslimi posvojenci
C.1.1	Otroci so prišli k nama z namenom posvojitve, dve punčki in en fantek - sorojenci. Ta mlajša je bila stara 6 let, pa 10 let večja in 12 let fant.	Trije otroci, starejši otroci	Število in starost otrok
C.1.2	Onadva (rejnika, op. a.) sta se ločila že dve leti prej, preden so nama ponudili otroka.	Ločitev rejnikov	Življenje pred namestitvijo
C.1.3	Isto leto, ko sta se (rejnika, op. a.) ločila, so bile biološki mami odvzete roditeljske pravice, medtem ko očetovstva niso bila znana. Tako, da so bili izpolnjeni pogoji za posvojitve.	Izpolnjeni pogoji za posvojitve, razlog za posvojitve	Pogoji za posvojitve
C.1.4	Rejnica je imela štiri otroke, še enega starejšega rejenca, sama jih ni več obvladala.	Rejnica ni več zmogla	Razlog za posvojitve
C.1.5	(Po ločitvi je rejnica, op. a.) prepovedala stike rejniku z otroki in se je on že za te stike boril pri njej.	Stiki z rejnikom	Stiki
C.1.6	Otroci (nameščeni z namenom posvojitve, op. a.) so imeli stike še z (biološkim, op. a.) dedkom, dedek je bil posvojitelj biološke mame. Njihova biološka mamica je bila posvojena.	Namestitev v rejništvo pred posvojitvijo	Življenje pred namestitvijo
C.1.7	Saj to, da se odločiš sprejeti tri otroke, ni majhna stvar.	Sprejetje treh otrok v družino	Število
C.1.8	Jaz sem se najprej tako bala za najstarejšega otroka, da ne bo šlo, ampak potem naju je on najbolj sprejel, on je rekel, da ja, da si želi iti k nama.	Strah, da starejši otrok ne bo sprejel posvojitve	Starost otrok
C.1.9	Prehod (med obema družinama, op. a.) je bil dober, ker je bil postopen. Je bil dober za otroke, za rejnico in za naju.	Postopen prehod iz ene družine v drugo	Prehod otrok
C.1.10	Tiste informacije, kar je bilo aktualno, npr. odložen vpis šolanja, kakšne težave ima, na splošno sva dobila. V tem smislu se je ona (rejnica, op. a.) čisto potrudila.	Informacije o otrocih	Posredovanje informacij o potrebah otrok
C.1.11	Tudi z rejnikom sva se želela dobiti, preden sva vzela otroke.	Želja, da se posvojitelja dobita še z rejnikom	Posredovanje informacij o potrebah otrok
C.1.12	Midva sva se želela z njim sestati zaradi tega, da bi videla, kakšen je bil pa on v odnosu do otrok. Da bi še po njegovi plati dobila določene informacije.	Informacije o otrocih	Posredovanje informacij o potrebah otrok
C.1.13	Sedaj je ena deklica pri rejnici, druga dva sta pa pri rejniku. Saj ne vem, kaj je, ali je naredil licenco za rejnika ali ne.	Namestitev otrok	Vrnitev otrok v prejšnjo družino
C.1.14	Na CSD-ju nama niso čisto določno povedali, kako z njima (rejnikoma, op. a.), da bo prav. Rekli so, da bodo stiki določeni naknadno.	Kako z otroki	Podpora CSD-ja
C.1.15	So tudi njemu (rejniku, op. a.) ponudili posvojitve, če želite, lahko oddate vlogo. Pa je rekel, ja, kdo bo pa meni dal otroke, tako enemu samemu.	Posvojitve ponudili najprej rejnikoma	Posvojitve s strani rejnikov

C.1.16	Samo njemu (rejniku, op. a.) rejništvo sploh ni bilo ponujeno, samo posvojitev. To so mu sigurno ponudili, ker so mu potem tudi na IPS-u rekli: »Gospod, vam smo ponudili posvojitev.« Ampak on bi jih v rejništvo vzel, v posvojitev pa ne, ker je vedel, da ne bi z eno plačo fural vseh. Da se ne bi finančno izšlo.	Rejniku ni bilo ponujeno rejništvo	Rejništvo
C.1.17	Tudi onadva (rejnika, op. a.) morata sedaj oddati te otroke, bo tudi za njiju boleče, mi se moramo sedaj zmeniti, kaj je dobro za te otroke in za našo družino, če hočemo, da bo ta posvojitev uspela.	Sprejetje rejnikov, da gredo otroci v posvojitev	Priprava rejnikov na posvojitev
C.1.18	Nama je center poslal, da se dobimo s sodno izvedenko, nato so rekli, da ne vedo, kako naj se odločijo (glede odločitve, ali bodo otroci ostali v družini ali ne, op. a.). Naju je bilo kar malo strah, mene je bilo ful strah, ful strah, rekli so, da bo sodna izvedenka točno povedala.	Mnenje sodne izvedenke o posvojitvi	Strokovno delo
C.1.19	Sodna izvedenka je ugotovila, da so že večji otroci in da rabijo dlje časa, da se privadijo in da so se že toliko navezali, da ni smiselno prekinjati te navezave. Potem je bila tudi na IPS-u in je govorila nama v prid, ampak potem je center (za socialno delo, op. a.) govoril, da se oni sami odločijo.	Mnenje sodne izvedenke o posvojitvi in neupoštevanje mnenja	Strokovno delo
C.1.20	Preden so naju poslali, so rekli, da se bodo na podlagi nje (sodne izvedenke, op. a.) odločili, potem, ko je prišla in ko jim ni bilo všeč njeno mnenje, so se pa po svoje odločili. So pa rekli, da je še vedno v njihovi pristojnosti.	Mnenje strokovne izvedenke	Strokovno delo
C.1.21	Starejši otrok je sam rekel, da mu je rejnik rekel, da bo šel, ko bo 18 let star, lahko k njemu (rejniku, op. a.).	Vrnitev k rejniku, ko bo star 18 let	Nepripravljenost rejnikov na posvojitev
C.1.22	Mož je vprašal socialno delavko, zakaj se niso raje odločili za rejništvo. Ona je rekla, da jih bo ministrstvo po zdravju vprašalo, ker so bili otroci primerni za posvojitev. Postopek pa so peljali kot rejništvo.	Zakaj se CSD ni odločil za rejništvo	Strokovno delo
C.1.23	Oni (CSD, op. a.) so mislili, da midva rabiva pomoč pri vzgoji, ampak midva tega nisva rabila. Midva sva rabila pomoč pri stikih, ampak ko sva prosila za pomoč, so rekli, to niso take težave, da to ni tako hudo.	Pomoč pri stikih	Podpora CSD-ja
C.1.24	Zdi se mi, da je center zelo slabo organizacijsko speljal.	Slaba organizacija	Strokovno delo
C.1.25	Ko so me vprašali (strokovni delavci, op. a.), kaj me skrbi, sem rekla, rejnik me skrbi, ker on ne spusti otrok, da bi se namestili. In so bili tiho in niso naredili nič.	Rejnik ne spusti otrok, CSD ni naredil nič	Nepripravljenost rejnikov na posvojitev
C.1.26	Ampak jaz sem njega razumel, najprej mu je bivša žena preprečevala stik z otroki, ko je bil praktično od rojstva z njimi, in to ni bilo rejništvo, ampak njih lahko smatraš kot starše.	Želja rejnika po stikih	Nepripravljenost rejnikov na posvojitev
C.1.27	Ni bil pa potem postopek bolj profesionalno zastavljen. Ampak oni bi to morali urediti, preden so otroke dali sem. Oni še niso rekli zadnje, ko so že začeli iskati posvojitev.	Neprofesionalen postopek	Strokovno delo
C.1.28	Stvar bi lahko bila čisto uspešna, če bi rejnika pripravili in rejnico, če hočemo, da je posvojitev uspešna, malo nazaj potegnili, saj potem bodo stiki, ampak, da to ni rejništvo in ne morejo biti stiki ob sredah od treh do petih in vsak drugi vikend.	Priprava rejnika in rejnice	Nepripravljenost rejnikov na posvojitev
C.1.29	Mah, ne, meni je tisto, da mi rečejo, ah, če bodo samo taki problemi, pa naj bodo, pa za telefone, se kar sami zmenite in pa za stike, ja to mi je bilo ..., to bi bila zame konkretno podpora, pa je ni bilo.	Ni bilo pomoči	Podpora CSD-ja
C.1.30	Tudi, da bi nama kdo kaj več povedal okrog posvojitve. Prvič sem pri sodni izvedenki izvedela, da je, ko pridejo otroci, to kot neke vrste žalovanje, jaz tega nisem nič slišala prej.	Več o potrebah posvojenih otrok	Potrebe posvojenih otrok
C.1.31	Jaz sem si vse zapisala. Ker se mi je zdelo fino, da čim več pišem, da mi bodo znali tudi fino pomagati. Če ne bi želela njihove pomoči, bi napisala »v šoli v redu« in nič drugega.	Pisanje svojih opažanj	Podpora CSD-ja

C.2.1	Na CSD niso imeli nobenega znanja, kar se tiče Rusije. Tako da sva imela teh formalnih znanj tudi midva zelo malo.	Znanje na CSD-ju za posvojitve iz Rusije	Podpora CSD-ja
C.2.2	Pri prevajalki sva dobila seznam dokumentov, ki jih rabiš, bolj sva pa iskala informacije po neformalni poti.	Seznam dokumentov pri prevajalki	Iskanje informacij po neformalni poti
C.2.3	Srečala sva se s parom iz Hrastnika, ki je ravno tako posvojil punčko iz Moskve in je postopek posvojitve urejala ta odvetnica oz. njen oče.	Srečanje s parom, ki je posvojil punčko iz Rusije	Iskanje informacij po neformalni poti
C.2.4	Na spletu, na Facebooku je bila zaprta skupina posvojene mame. In tam si ti spraševal in tisti, ki so predhodno posvojili, so dajali informacije.	Skupina posvojene mame	Iskanje informacij po neformalni poti
C.2.5	Tu dobiš informacije, kolikokrat greš gor, katere dokumente potrebuješ, ...	Informacije za posvojitve na spletnem forumu	Iskanje informacij po neformalni poti
C.2.6	Za zdravstveno stanje napišejo zato, da gre lahko otrok ven iz države, prednostno iščejo posvojitelje znotraj države, oni imajo zakonodajo tako narejeno in če noben tega otroka noče, gre potem v mednarodno posvojitve.	Lažne zdravstvene težave	Postopek posvojitve iz Rusije
C.2.7	Preden sva midva poslala dokumente, je odvetnica že klicala, da imajo enega fanta.	Klic odvetnice pred dokumentacijo	Postopek posvojitve iz Rusije
C.2.8	So nama rekli, naj naj kar prideva gor in vso dokumentacijo neseva s seboj, da jo direktno predava odvetnici.	Dokumente s seboj v Rusijo	Postopek posvojitve iz Rusije
C.2.9	V ponedeljek smo se dobili na njihovem CSD, kjer so naju malo spraševali, zraven je bila prevajalka, ki je rekla, naj samo poslušava. Oni so samo rusko govorili, socialna delavka je gledala samo prevajalko, midva sva njej odgovarjala. To je bil zelo tak - trd pristop, tudi če ga ne bi bilo, jaz bi hotela, da malo več izvem o naju, kam gre otrok.	Srečanje na CSD-ju v Rusiji	Postopek posvojitve iz Rusije
C.2.10	Tam sva izvedela tudi ime otroka, kje je, v kateri sirotišnici je in majhno slikico je pokazala.	Prve informacije o otroku	Postopek posvojitve iz Rusije
C.2.11	Jaz tisto slikico pogledam in takoj se mi je zdela taka, malo čudna. Otroci se zelo radi slikajo in so fokusirani na fotoaparati, ta otrok pa je gledal tako nekam v zrak, v stran, oči so bile obrnjene ... In sem rekla možu, da se mi zdi čudna slika ali pa je čudno slikano. Jaz sem imela že takoj slab občutek.	Slab občutek	Zdravstveno stanje otroka
C.2.12	Na četrtek je bilo rečeno, da ga bova videla, tega Ivana. S prevajalko in asistentko odvetnice smo šli gledat tega otroka, odvetnica pa ni šla z nami.	Obisk sirotišnice	Postopek posvojitve
C.2.13	In je vse našela, koliko bratov ima, kako je družben, da je tak simpatičen fantek. Spraševala sem o bioloških starših, oba sta bila iz Moskve, mislim, da so jima bile odvzete roditeljske pravice zaradi alkohola in da ni fino spraševati, iskati in imeti stike z biološkimi starši, ker potem vedno kaj hočejo imeti.	Informacija o bioloških starših, sorojencih, razlogu za posvojitve, odsvetovanje iskanja bioloških staršev	Informacije o otroku
C.2.14	En fantek (sorojenec, op. a.) je bil posvojen v Ameriko. Tudi te informacije so imeli.	Bratec posvojen v Združene države Amerike	Informacija o sorojencih
C.2.15	Spraševala sva o boleznih, peljali so naju še v eno drugo sobo, kjer je bila zdravnica tega doma.	Informacije o boleznih	Informacija o zdravstvenem stanju
C.2.16	In ko sva začela spraševati, se je ta prevajalka malo zmedla, tako čudno je govorila, da je zdravnica ugotovila, da napačno prevaja. In je začela z nama po angleško govoriti. In je začela direktno z nama govoriti in ne s prevajalko.	Napačno prevajanje	Prikrivanje informacij
C.2.17	In je povedala, da ima nekaj s srčkom, da je v bolnici, da ga zato ne moreva videti, da pač na letalo ne bi mogel iti najmanj dva ali tri mesece, dokler se mu stanje ne uredi oz. izboljša.	Težave s srcem	Informacije o zdravstvenem stanju
C.2.18	Hoteli so, da nekaj podpiševa, in mož je rekel, če ga naprej lahko vidiva, da ne bova nekaj podpisovala, dokler ga ne vidiva.	Želja po srečanju z otrokom pred podpisom	Neuspešna posvojitve
C.2.19	Ko sva videla tega fanta, ni bilo nič od tega, kar so nama tam povedali, čisto nasprotje. Niti hodil ni, bil je star tri leta in še malo in je imel še plenico, bil je zelo tak, neodziven, samo smejal se je.	Deček ni hodil, bil je v plenici	Napačno predstavljeno razvojno stanje otroka

C.2.20	Odvetnici sem rekla, če ga lahko kaj vpraša, da bo kaj povedal, kakšno besedo, nekaj pa pri treh letih že mora povedati, pa ni, samo smejal se je.	Deček ni govoril	Napačno predstavljeno razvojno stanje otroka
C.2.21	Tudi igračk (otrok, op. a.) ni zlagal, sem že tam videla.	Deček se ni igral	Napačno predstavljeno razvojno stanje otroka
C.2.22	Potem sva midva od zdravnika zahtevala dokumentacijo in diagnozo (ki jo ima otrok, op. a.) za vse, ker je bil že precej časa v bolnici.	Dokumentacija in diagnoza	Informacije o zdravstvenem stanju otroka
C.2.23	Ko so naju klicali za tega fantka, je bil on že dolgo časa v bolnici, pa niso nič povedali.	Dolgotrajna bolezen	Informacije o zdravstvenem stanju
C.2.24	Potem sva midva tisto (zdravstveno dokumentacijo, op. a.) vzela in rekla, da bova premislila. Odvetnica je rekla, naj premisliva in naj pač daja nekaj denarja.	Zdravstveno dokumentacijo v pregled	Informacije o zdravstvenem stanju otroka
C.2.25	Poklicala sva gospo Katarino in smo se dobili na Rdečem trgu. Ona je potem prebrala tudi vse te papirje. Imelje zelo veliko antibiotikov, imel je načeta jetra od vseh zdravil, zelo bolan je bil. Po mojem ne vem, če bi, ... če je dolgo živel, ker je rekla, da ima zelo težko diagnozo.	Antibiotiki, težave z jetri, resno zdravstveno stanje	Informacije o zdravstvenem stanju otroka
C.2.26	Nama pa tega niso prej povedali (za otrokovo zdravstveno stanje, op. a.), ne vem, ali niso hoteli ali še sami niso vedeli.	Zamolčanje zdravstvenega stanja	Prikrivanje informacij
C.2.27	Meni se je zdelo to zelo nefer od njih (strokovnega osebja, ki so vodili postopek posvojitve, op. a.). Jaz tako pravim: če že greš, če se že odločiš za tako pomembno odločitev, naj bodo vsaj poštene, da se ti odločiš.	Nekorektno ravnanje strokovnega osebja, zamolčanje pomembnih informacij	Pomen informacij
C.2.28	Ne pa, da ti greš gor (v Rusijo, op. a.), pa tako razmišljajo, saj jih ne morejo svojih imeti, bodo tako vsakega vzeli ... jaz sem ravno tak občutek dobila in se mi res to ni zdelo fer.	Prepričanje, da moraš vzeti vsakega otroka	Realna pričakovanja
C.2.29	Ampak midva sva se že prej odločila, da tega fantka ne bova posvojila. Rekla je, v tem smislu, da lahko tudi na naslednjega počakava. Ampak nama se je potem to tako zamerilo glede samega odnosa, da sva rekla, da tudi če naju desetkrat pokličejo, ne greva več gor (v Rusijo, op. a.).	Odločitev, da ne posvojita otroka	Neuspešna posvojitvev
C.2.30	Ampak zanimivo, da na teh forumih, kjer sva midva komunicirala, vse mame in očetje – niti ene slabe stvari ni bilo, kar se tiče teh dokumentov, te odvetnice, stikov, da so otroci zdravi in tako naprej. Eden ni napisal ene slabe izkušnje.	Nihče ni opisal slabe izkušnje	Neuspešna posvojitvev
C.2.31	Ko pa sva dobila hčerko, ko smo se potem s temi dobivali, ki so šli v Gano po otroka, ki so tudi v Rusiji zavrnili bolne otroke, teh pa ni bilo na forumu.	Ljudje s podobno izkušnjo	Neuspešna posvojitvev
C.2.32	Potem vidiš, da se ni samo nam to zgodilo (da so jim v posvojitvev ponudili zelo bolnega otroka, op. a.).	Ljudje s podobno izkušnjo	Neuspešna posvojitvev
C.2.33	Predvsem okrog bolezni (pri otroku, op. a.) je bilo prikrivanje in tukaj se je zataknilo, da je ta prevajalka čudno prevajala.	Prikrivanje informacij o zdravstvenem stanju	Prikrivanje informacij
C.2.34	Že to, da se je psihologinja vklopila v pogovor (glede posvojitve otroka, op. a.), je kazalo na to, da nekaj ne »štima«, da ni bilo to to.	Direktna komunikacija psihologinje	Prikrivanje informacij
C.2.35	Jaz sem bila tako znervirana, tako živčna, mož pa je sedel in se ni premaknil in je rekel, da ne gre, dokler ne dobi odgovorov.	Želja po informacijah	Želene informacije
C.2.36	Ko sva šla ven iz sirotišnice, mi je (odvetnica, op. a.) rekla: »Vam bo žal, če ne boste prišli nazaj.«	Pritisk na socialne starše	Neuspešna posvojitvev
C.2.37	Ali so želeli podatke (glede zdravstvenega stanja otroka, op. a.) prikriti ali še sami niso vedeli.	Prikrivanje podatkov	Prikrivanje informacij
C.2.38	Mislím, da so bili (tisti, ki so urejali posvojitvev, op. a.) čisto popolnoma nepripravljeni, in mislim, da tudi asistentka ni vedela, po kakšnega otroka naju pelje oz. kakšnega otroka naju pelje gledat.	Asistentka ni vedela za zdravstveno stanje otroka	Nepripravljenost
C.2.39	Odvetnica je poslala neko drugo pogledat otroka ali še to ne, po mojem niti sama ni nič preverila in pač je bil rezultat tak, da je bilo dejansko stanje otroka popolnoma drugačno od rečenega.	Zdravstveno stanje drugačno od rečenega	Nepripravljenost

C.2.40	Saj pravijo, da pač napišejo nekaj v zdravstveni karton, da gre otrok lahko ven, npr. ploska stopala in ne vem kaj vse, ampak deloma nekaj že mora biti res.	Lažni vpisi v kartoteko	Informacije o zdravstvenem stanju otrok
C.2.41	Jaz razumem, da so ti otroci (namenjeni za posvojitev, op. a.) malo razvojno v zaostanku, ampak ne tako kot v tem primeru, ko otrok tudi očesnega kontakta ne vzpostavi.	Razvojni zaostanek, očesni kontakt	Informacije o zdravstvenem stanju
C.2.42	Potem je (odvetnica, op. a.) rekla, da to ni nič res, da je bil otrok zdrav, da pa ga midva nisva želela vzeti.	Najina krivda	Neuspešna posvojitev
C.2.43	Meni ni bil problem samo dokumentacijo zbirati, »nefer« mi je bilo, da sva šla z odprtimi kartami gor, da vse vprašava in da dobiva informacije, a ni bilo tako. Mi ni nič žal, da sva se potem tako odločila. Nobene slabe vesti nimam.	Želene informacije	Neuspešna posvojitev
C.2.44	Tudi nekateri drugi (posvojiteljski starši, op. a.), s katerimi sem se pogovarjala, so imeli slabe izkušnje zaradi zdravstvenega stanja.	Slabe izkušnje z zdravstvenim stanjem otroka	Informacije o zdravstvenem stanju otrok
C.2.45	(Informacije o, op. a.) zdravstvenem stanju so pomembne, da mu znaš pomagati. Ne moreš ti otroka pripeljati in ga potem doma gledati, da se čudno obnaša, ti pa ne veš zakaj, ne znaš odreagirati.	Zdravstveno stanje	Pomen informacij
C.2.46	Bil je alkoholizem pri (biološki, op. a.) mami, tudi v času nosečnosti, to so mi povedali.	Alkoholizem med nosečnostjo	Informacije o nosečnosti in porodu

Tabela 3: Pripisovanje pojmov in vsebinskih sklopov posameznim izjavam

10.2. Razporeditev izjav po vsebinskih sklopih in določitev posameznih kategorij

10.2.1. Priprava na posvojitev

- **Pomembne informacije, znanje in kompetence**

A.1.18 Priprava na posvojitev nama je dala znanja zaradi katerih sva bila kasneje pomirjena in sproščena.

A.6.30 (V pripravi, op. a.) sva dobila informacije in mislim, da sem si prav način razmišljanja preko let ustvarila tak, da je potem šlo lažje.

A.10.6 Iz izkušenj staršev, ki so že posvojili otroke, sem se lahko poučil o potrebah posvojenih otrok. Človek se počuti bolj samozavestnega, ker smo veliko izvedeli od drugih parov, ki so posvojili otroka.

- **Druženje z ljudmi s podobno izkušnjo**

A.2.14 Neprecenljivi v pripravi so bili nedeljski pohodi, občasna predavanja z gosti, poletni tabori in novoletna srečanja.

- **Boljša samopodoba in občutek zadovoljstva**

A.2.15 V letih priprav (na posvojitev, op. a.) sem v resnici opazila, da se bolje počutim v svoji koži. Še enkrat sem razmislila in si ponovno potrdila, da sem zadovoljna z najino odločitvijo.

A.5.2 (V pripravi sem, op. a.) najprej dala ven travme, se sprejela in začela drugače razmišljati, da sem vredna tudi, če nimam otrok. Lažje sem zadihala in se končno začela imeti rada.

A.7.6 (V pripravi, op. a.) sem začela spet verjeti vase, zgradila sem si novo samopodobo in začela verjeti, da obstaja zadovoljno življenje tudi brez otroka.

A.7.12 Čeprav se mi je zdel otrok v začetku nekaj samoumevnega, sem kasneje ugotovil, da temu ni tako. Deteljica je utrdila spoznanje, da otrok ni nujni pogoj za polno življenje.

- **Preverjanje odločitve za posvojitev in realna predstava o posvojitvi**

A.2.18 V programu priprave sva še enkrat preverila najine odločitve (glede posvojitve, op. a.) in počistila še kakšen skrit kotiček, ki je ostal nerešen.

A.2.21 Imela/vzela sva si čas za pomembne teme (v pripravi na posvojitev, op. a.) in iz temeljev, katere sva zgradila takrat, še zdaj črpava.

A.7.18 Med pripravo so se nama pojavljala nova vprašanja in situacije, na katere sva iskala odgovore in s tem sva si vedno bolj jasnila predstavo o posvojitvi.

- **Odgovornejši pristop k posvojitvi**

A.2.30 Zdaj (po posvojitvi, op. a.) si težko predstavljava, kako lahko posvojiš otroka brez priprav.

A.4.2 (Zaradi priprave, op. a.) k posvojitvi pristopiš bolj odgovorno in s širšim pogledom na vse dejavnike.

- **Pripravljenost na izzive, ki jih prinaša posvojiteljska stvarnost**

A.4.5 (Zaradi priprave, op. a.) nisva bila nepripravljena, ko so se pojavile določene reakcije pri prilagajanju na novo okolje.

A.12.32 Potem je (socialna mama, posvojiteljica otroka iz Gane, op. a.) rekla, da mi bo, ko bo velika in v puberteti, rekla, saj ti nisi moja mama. Na to moraš biti pripravljen, ne moreš tega v kali zatolči, ampak to je po mojem tisti strah, ki ga ima. Ampak kakor koli obrneš, vedno si drugi.

A.1.16 Pomaga odkrit pogovor z drugimi člani skupine, ki iskreno poročajo o vseh izzivih starševstva (posvojenemu otroku, op. a.).

- **Branje literature, utrinjanje in pisanje**

A.5.5 V Deteljici sva slišala veliko zgodb in tudi prebrala veliko gradiva.

A.6.27 Preko programa (priprave na posvojitve, op. a.) druženj in preko tega, da sva mogla kakšno stvar premisliti, ki je sicer ne bi. Na naju so utrinki in pregledani referati zelo dobro vplivali, saj si prisiljen premisliti do te mere, da napišeš in premisliš na drugačen način.

- **Skupinska priprava**

A.6.28 Nama je način skupinske priprave na posvojitve zelo odgovarjal in nama res ni žal.

A.10.6 Iz izkušenj staršev, ki so že posvojili otroke, sem se lahko poučil o potrebah posvojenih otrok. Človek se

počuti bolj samozavestnega, ker smo veliko izvedeli od drugih parov, ki so posvojili otroka

A.2.19 Izredno prijetno sva se počutila med ljudmi v skupini. Nisva se več počutila sama, ampak del sebi enakih.

- **Možnost priprave na posvojitve in pripravljenost zanjo**

B.1.15 Mami je bila leta 1993 na Deteljici, začetna priprava, mami je bilo zelo fajn, ker je dejansko kaj izvedela.

B.2.14 Takrat (ko sta me posvojila, op. a.) še ni bilo priprave, že ko sta mene imela sta bila zraven, ko se je Deteljica ustanavljala. Posvojila sta pa kar tako.

B.3.17 Starši so imeli možnost priprave na posvojitve, vendar niso videli potrebe po tem, da bi se družili s podobnimi. Ne vidijo smisla v tem.

B.4.5 V času moje posvojitve ni bilo priprav na posvojitve in zato so nekatere posvojitve takšne, kakršne so. Nekatere izredno neuspešne.

B.5.4 Starša v pripravi nista bila, je bilo vse tako na hitro, da nista, ne vem, če je takrat bila Deteljica.

- **Priprava na posvojitve kot problem stroke in zakonodaje**

B.4.6 Sedaj bi morale biti temeljite priprave na posvojitve in uzakonjene. Socialne delavce bi bilo potrebno temeljito izobraziti o posvojitvah. Velikokrat nimajo pojma, kaj delajo oz. kaj dejansko posvojitve sploh je.

B.4.15 Ko se bodo socialni delavci bolj poglobili v svoje delo, bodo tudi posvojitve uspešne in bodo posledično tudi bodoči posvojitelji bolj pripravljeni na prihod otroka.

- **Neplodnost**

A.1.11 V pripravi sva si povrnila samozavest, ki sva jo izgubila med postopki umetne oploditve.

A.1.13 Sprejela sva svojo neplodnost (v pripravi op. a.).

A.2.16 Spremenila sem se tudi v tem, da (zaradi priprave na posvojitve, op. a.) mojo/najino neplodnost nisem več jemala kot tabu, ampak del mene/naju.

A.2.22 Nikoli nisva drug drugemu očitala, da ne moreva imeti otrok. Mogoče bi si, če ne bi hodila na priprave in se ne bi ciljno pogovarjala tudi o tem.

A.3.9 V programu priprave na Deteljici sva se med sebi enakimi lahko o tem (neplodnosti, op. a.) zares iskreno in tudi globoko pogovarjala, ne da bi naju kdo pomiloval.

A.5.3 Spoznal sem, da nisem edini s to težavo, da nimam otrok, in sprejel, da pač tako je.

A.7.7 Neplodnost sem vedno videla kot resno stvar in teža neplodnosti ni nikoli čisto izginila, je pa res, da sem ji nehala pripisovati tako velik pomen.

B.2.16 Tudi po posvojitvi je bilo tako, da je bila mami čisto obsedena s tem, da mora roditi in potem je enkrat rekla: »Zdaj je pa dovolj, zdaj bova pa še enega posvojila ali pa samo enega imela.« Pol se je pa sprostila in je zanosila.

- **Partnerski odnos**

A.1.14 Takrat (v pripravi, op. a.) sva najbolj intenzivno delala na partnerskem odnosu in ustvarila dobre temelje.

A.1.12 (V pripravi, op. a.) sva našla oporo drug v drugem in v skupini.

A.2.20 Oba sva čutila, da je najin odnos zaradi priprav pridobil na globini in trdnosti.

A.3.10 Iz žalosti sva počasi rasla in precej naredila na osebnostni rasti, hkrati pa se je zelo okrepil najin partnerski odnos.

A.6.24 Marsikaj sva dobila na Deteljici, uredila sva odnos do neplodnosti in odnos med nama.

A.7.9 Partnerstvo je (zaradi priprave na posvojitve, op. a.) postalo še bolj pomembno. Začela sem bolj ceniti najin odnos.

A.7.13 Vsekakor pa se je najin odnos še bolj poglobil. Spoznal sem tudi, kako zelo je pomembno zdravo in ljubeče partnerstvo, še posebej, ko v njega vstopi otrok.

A.11.3 (V pripravi na posvojitve, op. a.) sva več delala na najinem odnosu, ki se je izboljšal.

- **Starševstvo posvojenemu otroku**

A.1.15 Starševstvo pa je izkušnja, ki jo dobiš lahko samo tako, da jo izkusiš (ko posvojiš otroka, op. a.).

A.2.23 (V pripravi op. a.) so nama bili izredno dragoceni vsi nasveti, pogovori in konkretni primeri o tem, kako biti dober starš.

A.2.24 Na pripravah smo predelovali resnične primere in več let razmišljali in debatirali in se učili, kako vzgajati, kako postati dobri starši in kako pomembna je naša vloga.

A.2.25 Učili smo se, kako postati dobri posvojiteljski starši.

A.7.10 V zvezi s starševstvom sem prišla do spoznanja, da je to težka naloga in da nam otroci niso dani zato, da bodo zadovoljevali potrebe staršev.

A.9.13 (V pripravi, op. a.) sva začela sva počasi spoznavati, da je biti starš posvojenemu otroku vendarle drugače kot biti starš biološkemu otroku.

- **Realna pričakovanja glede otroka**

A.3.13 Ob spoznavanju različnih zgodb posvojiteljskih družin in izpovedih posvojencev na Deteljici sva tudi midva spremenila najina pričakovanja glede posvojenega otroka.

A.3.14 Bolj realno sva se znala opredeliti do tega, kakšnega otroka bova zmogla sprejeti v najin dom, kakšne kapacitete imava in da se ne greva več otrok za vsako ceno.

A.6.25 Kaj se je tudi spremenilo (v pripravi, glede pričakovanj, op. a.), ena od stvari je, da razbijaš razne tabuje, preden greš na to pot. Sploh si ne predstavljaš kakšen je otrok, ki bo posvojen.

A.7.11 Mislim, da sem v pripravi spustila svoja pričakovanja do otroka in tudi do sebe.

A.10.5 V pripravi so se pričakovanja (glede posvojitve, op. a.) spremenila predvsem v smeri, da je namen posvojitve otrokova korist in nič drugega.

Spol otroka

A.13.9 In potem sem jaz tako čisto lepo povedala, da si starejši otrok želi sestrico, želela pa sem punčko, potem oni, ko te vidijo, presodijo, kateri otrok bi bil primeren zate.

B.1.16 Vem, da so jo spraševali, ali bi punčko ali fantka, in je rekla, da bi fantka, ampak nikoli ni pomislila, da ne bi vzela, če bi bila punčka.

Starost otroka

A.5.4 (Pred pripravo, op. a.) sva imela v mislih dojenčka. (Na spremembo najinih pričakovanj, op. a.) je vplival čas, zorenje in seveda Deteljica, ki naju je izpilila.

A.2.26 (Najina, op. a.) pričakovanja so se nanašala na starost (do 3. leta starosti) in da bi bila v primeru, da bi bil otrok bolan, o tem natančno seznanjena.

A.2.27 (V pripravi, op. a.) sva ugotovila, da nama v bistvu niti starost (otroka, op. a.) ni pomembna.

A.4.3 Glede na najino starost sva se odločila za posvojitev fanta, starega 17 let, ki se mu je iztekala možnost bivanja v rejniški družini.

A.6.29 (Glede pričakovanj, op. a.) sva rekla ne prestarim otrokom, ampak sva tudi kar malo navzgor lezla, zelo pa sva puščala tudi odprte možnosti glede na to, kaj se bo pojavilo in kako se bova v tistem trenutku počutila.

A.7.15 Glede starosti otroka (so se pričakovanja spremenila, op. a.), vedno sva bila pa zelo jasna, da želiva zdravega, čim mlajšega otroka in da nisva pripravljena vsega narediti zanj.

Medrasna, meddržavna, medkulturna posvojitev

A.1.17 Želela sva si mlajšega otroka, vedela sva, da si ne želiva posvojitve temnopoltega otroka (npr. iz Gane).

B.1.17 Nikoli ni imela težav s tem, nikoli ni gledala na to na način »kri ni voda«, ona bi lahko posvojila tudi romskega otroka.

B.3.20 Ne vem, zakaj sta posvojila ravno mene, moja asociacija je bila, da gredo po otroka čim dlje, da smo čim bolj narazen (z biološkimi starši, op. a.).

Možnost premisleka pred odločitvijo

A.2.28 Pomembno nama je bilo spoznanje, da lahko razmisliiva in tudi zavrneva ponujenega otroka, če se ne bi počutila, da bi bila zanj primerna starša.

A.2.29 Pred pripravami bi imela slabo vest in občutek, da sva grozna človeka, ker ne želiva sprejeti/pomagati prizadetemu otroku.

A.3.11 (Najina pričakovanja, op. a.) so se med pripravami in zorenjem v teh letih precej izoblikovala.

Zdravstveno stanje otroka

A.3.12 Sprva sva si želela le zdravega (posvojenega, op. a.) otroka.

A.9.14 Pričakovanj nisva imela ne glede spola, narodnosti ali zdravja. Precej smo se pogovarjali o tem, kaj pomeni sprejeti bolnega otroka.

Čustveni in vedenjski primanjkljaji

A.7.16 Tekom programa za posvojitev na Deteljici, sva dojela, da bo otrok najbrž imel težko oz. resno socialno ozadje iz primarne družine in tudi glede tega sva začela spuščati kriterije.

A.12.2 (Prejšnja posvojitelja, op. a.) nista bila pripravljena, imela sta nerealna pričakovanja.

A.12.11 Saj to je res par, ki je bil totalno nepripravljen. Res nista vedela, v kaj se spuščata. Mislim, to je tisto, ko ne veš, kaj hočeš, in ko nimaš oblikovanih realnih pričakovanj.

- **Pogovor o posvojitvi znotraj družine**

- A.3.1 (O posvojitvi se pogovarjava op. a.) oba (starša, op. a.) popolnoma spontano in neobremenjeno. Ni nekih odstopanj, kdo večkrat da pobudo.
- A.4.9 Na začetku si tudi dokaj previden pri komuniciranju; v glavnem smo se vsi »tipali«.
- A.6.1 Pogovor o posvojitvi je del vsakdana in pride spotoma.
- A.6.8 Odprto govorimo (o posvojitvi, op. a.) na vsak način doma, spotoma skozi pogovor.
- A.8.1 (O posvojitvi, op. a.) se lahko pogovarjamo sproščeno.
- A.9.1 Ko je sin prišel k nama, je bil on velikokrat pobudnik pogovora o posvojitvi, tudi potem, ko je prišel bratec, je bilo to kar nekaj časa zanimivo.
- A.9.8 Mislim, da je bilo dobro, da sva se o tem (o posvojitvi, op. a.) pogovarjala z otrokoma od začetka, da vidita, da je to pač del našega življenja in da s tem živimo.
- A.10.1 Pogovor je sproščen in spontan. Pobudnika (za pogovor, op. a.) sva bila prej starša, v zadnjem času pa pogostejše posvojenec.
- A.13.11 Tudi o posvojitvi sem mi doma zelo odprto pogovarjamo, sicer situaciji primerno, ampak ona ve, da je posvojena in enkrat bomo mogoče šli gor (v Rusijo, op. a.).
- B.1.1 Kdorkoli lahko začne pogovor (o posvojitvi, op. a.), ni tako, da bi vedno nekdo začel. Pogovor o posvojitvi je spontan, sproščen, razen ko govorimo o biološkem očetu.
- B.2.1 Mi smo se vedno o tem pogovarjali, preveč pogovarjali, on (oče, op. a.) je potem vedno o tem govoril, kar je šlo meni včasih na živce in je bilo moteče.
- B.3.1 Pogovor o posvojitvi običajno začnem jaz.
- B.3.2 Pobudnik za pogovor o posvojitvi sem jaz, pogovor pa je le delno sproščen.
- B.3.3 Pred mojo osebno rastjo in predelovanjem mojih vsebin pogovor (o posvojitvi, op. a.) ni bil sproščen; čutilo se je nelagodje.
- B.3.4 Sedaj pa se še vedno občuti nelagodje (ob pogovoru o posvojitvi, op. a.) s strani staršev. Meni je veliko lažje voditi pogovor, ker vem kako. Staršem je težko, a jima je po pogovoru lažje. To sem se naučila v programu Deteljica.
- B.3.5 Starša se pogovoru (o posvojitvi, op. a.) tudi izmikata, jima je neprijetno ob tem.
- B.3.6 Z bratom se o tem (o posvojitvi, op. a.) sploh ne pogovarjava, ga ne zanima, je tiha prepoved da bi se o tem govorilo, tudi bratova punca nikoli ni o tem nič spraševala.
- B.4.1 Nihče v družini ne govori o posvojitvi, ker je to v naši družini velik tabu, če pa že kdo pregovori sem to jaz.
- B.5.1 Vsi imamo zadržke ob pogovoru o posvojitvi, se mi zdi, da starša bolj kot midva, ker sem jaz izrazil željo po pogovoru, pa je bilo tako ..., ni sproščen odnos doma.

- **Zanimanje posvojenega otroka za posvojitev**

- A.1.2 S starostjo otroka so pogostejša tudi njegova (posvojenčeva, op. a.) vprašanja.
- A.1.6 Pojavila so se vprašanja (pri posvojenem otroku, op. a.) – zakaj sem ravno jaz posvojen, nočem, da drugi vedo.
- A.2.4 (Posvojen sin, op. a.) sprašuje kako in kje se jo rodil in kje sva ga midva našla. Sprašuje, kako je ime »uni drugi mami«.
- A.6.18 Je pa hči tudi kdaj vprašala za biološkega očeta, malo povprašamo, pa ne vemo veliko o njem.
- A.8.3 (Sin, op. a.) sprašuje o biološki družini. V enem od pogovorov je rekel, da si želi enkrat spoznati svojo roditeljico, vendar pa ga je tudi malo strah, če bo »čudna«.
- A.8.4 Spraševal je, če je (biološka mami, op. a.) rodila še kakšnega otroka.
- A.9.4 Sam (otrok, op. a.) vpraša oz. omeni svojo biološko družino (predvsem brata in sestro).
- A.12.29 Jaz tako pravim vsak po svoje vzgaja, ampak slej ko prej bodo začeli spraševati. Midva sva tako navajena, da tisto kar vpraša, tisto ji poveva. Ravno zadnjič je spraševala, ampak zakaj ti ne moreš roditi? Pa sem razložila.

- **O posvojitvi izven družine**

- A.1.3 V širši družini se o tej temi ne pogovarjamo, se pa pogosto z najbližjimi prijatelji in njihovimi otroki.
- A.1.4 Z vstopom v šolo se je zaradi novega okolja, sošolcev, učiteljic pojavilo predvsem vprašanje, zakaj sva z možem (za posvojitev, op. a.) povedala učiteljicam.
- A.2.6 Stari starši (posvojenega otroka, op. a.) nekaj časa niso razumeli, zakaj bi morali govoriti o posvojitvi.
- A.2.7 Lahko bi celo ocenila, da jim je bilo neprijetno (starim staršem, op. a.), če smo se o tem mimogrede pogovarjali ob kosilu.
- A.2.8 Spontano nihče od širših članov ne načenja pogovora o posvojitvi.
- A.6.2 (S širšo družino op. a.) večkrat midva začneva temo o posvojitvi, včasih so kakšni tabuji, sprašujejo, zakaj se je potrebno o tem pogovarjati.
- A.6.3 Če se (v okviru razširjene družine, op. a.) kdaj o tem pogovarjamo, bi kar hitro radi to temo zaključili. Midva večkrat odpreva to temo pred ostalimi, vendar je včasih to komu tudi odveč.
- A.6.4 Včasih sta morala tudi v šoli kaj o tem povedati, da sta posvojena.

- A.6.5 Pri nas smo učiteljicam vedno povedali (da sta otroka posvojena, op. a.) na začetku vsakega šolskega let.
- A.7.1 Mogoče je komu (v širši družini, op. a.) malce neprijetno in ne ve točno, kaj lahko vpraša in kaj ne, ampak mislim, da je tega vedno manj, ker midva večkrat kaj omeniva in tako izgubijo strah.
- A.10.2 Opažava, da se stari starši izogibajo pogovoru o posvojitvi.
- A.11.1 (Pogovor o posvojitvi je pomemben, op. a.) pred posvojitvijo, da svojci razumejo, kaj posvojitev pomeni in kaj pomenijo odnosi z biološkimi starši.
- A.12.30 Sva sploh nehala tam v skupini (ganskih otrok, op. a.) govoriti, ker sva dobila občutek, da ne odobravajo tega, da kaj poveva hčerki, pa da kaj pošiljava dol.
- A.12.35 Ko sem jaz prišla na Deteljico, je meni mami rekla, saj ne rabiš govoriti, pa sej boš čisto majhnega dobila. Tudi če bom čisto majhnega dobila, to ni isto, ampak to zdaj vem, takrat pa nisem.
- A.13.16 Jaz sem slišala pogovor (hčerke z vrstnico, o posvojitvi, op. a.) in sem šla noter ter jo vprašala: »Ali bi ti rajši živila v nekem domu brez očija in mamice?« Sem malo tako odreagirala, ker me je ujela nepripravljeno.
- B.1.3 Nikoli ni bilo skrito, ampak ni bilo pa tako, da bi se odprto pogovarjali, npr. s starimi starši. Ni pa tako, da bi čutila zadržanost, če bi se želela pogovor.
- B.1.4 Dediju sem sedaj tudi povedala, da sem spoznala biološkega očeta, in je rekel »o, fino«, čeprav ne vem, koliko sploh razume, ker je že v letih.
- B.2.3 On (oče, op. a.) je vedno načenjal, kamorkoli smo prišli: »Teja je pa posvojena ...«, pa kaj, hudiča, oni to rabijo vedeti, če tema nanese na to, to zdaj tudi jaz povem, ne bom pa kar iz prve: »Živijo, jaz sem Teja in sem posvojena.«
- B.2.4 Meni gre na živce, da drugi kar nekaj vedo o meni, da sem jaz javna debata kar enih ljudi.
- B.2.5 Tudi sestra je to prevzela. Jaz rečem: »Sestri sva!«, ona pa reče, da si nisva nič podobni, ker je ona posvojena in sem ji rekla, naj neha to govoriti, ker nočem, da tako stvar o meni pove, pa pravi, sej to ni tvoja stvar, to je naša stvar.
- B.2.6 In tudi oče to tako utemeljuje, da jaz nimam pravice odločati (s kom se bomo o tem pogovarjali, op. a.), ker sta onadva posvojila in je to naša stvar.
- B.2.57 Smo (o posvojitvi, op. a.) govorili, ne da bi oni mene poslušali in razumeli tudi v moji bolečini, ampak bolj, ker jih je zanimalo. Se mi je zdelo, da so oni bolj mene spraševali, jaz sem jim pa odgovarjala. Ni bilo toliko, da bi jaz imela oporo.
- B.3.38 Vedelo se je, da sem posvojena, tudi sama sem povedala vsem, nekje v obdobju, ko sem bila stara 10 let.
- B.5.10 Na začetku sploh nisem hotel vedeti, če me je folk spraševal o posvojitvi, sem si izmislil, da sem imel starše in da so se ubili z letalom.
- **Odzivi okolja**
- A.1.5 Ena od učiteljic je izjavila, da je za posvojenega (otroka, op. a.) kar dober.
- A.5.24 Tudi sama nisem pričakovala take sprejetosti (v širši družini, okolici, op. a.), kot sta je bila (otroka, op. a.) deležna.
- A.7.38 (Po posvojitvi, op. a.) si nihče (od širše družine, prijateljev, okolice, op. a.) ni predstavljal, kaj to pomeni, zato so bili ali zadržani ali pa so zadevo jemali zelo zlahka, ker je kdo videl v tem konec najine stiske.
- A.9.7 Učiteljici je povedal, da je posvojen in naloge (o kromosomih, op. a.) ne more opraviti kot drugi učenci. Učiteljici je bilo ob tem malce nelagodno, ker se je ob tem z njim malce odmaknila in tišje govorila, da ju ne bi poslušali vsi v razredu.
- A.13.15 Je bil pa enkrat incident, ko me je neka mamica spraševala, če je od tu, ker je temnejša. Pa sem mamici povedala, da je posvojena, v pogovoru s hčerko pa te besede nisem uporabljala. Povedala sem ji, da je zrasla pri neki drugi teti v trebuščku in je potem prišla k nam. Potem je mamica to povedala svoji hčerki in ji je vrstnica rekla, a ti si pa posvojena? Jaz pa ne bi bila posvojena.
- B.1.32 Ni bila velika stvar, da bi rabila podporo, nikoli ni bilo problemov, kar je zanimivo, neka druga posvojenka, ki je hodila na isto šolo, je imela več težav. Saj ne rabiš vsakemu razlagati.
- B.2.7 Spraševali so: »Katera je zdaj vaša?« »Ja obe sta naši,«, je rekla mami, »ena je posvojena, ena pa ne.«
- B.2.56 So tudi vedeli, da sem posvojena, enkrat se prav spomnim en sošolec, ne vem, slovenščino smo pisali, ... on je pisal cvek, en spis smo imeli in je rekel: »Tukaj ena Bosanka piše pet, jaz sem pa čistokrven Slovenec pa cvek.«
- B.3.19 Onadva sta želela otroka in nista nikomur povedala (za posvojitev, op. a.), za ostale je bil šok, ko sem prišla.
- **Dogodki, ki izzovejo pogovor o posvojitvi**
- A.2.1 Pogovarjamo se ob kakšnem dogodku (kako se rodi otrok, na sprehodu pride mamica z vozičkom, noseča mamica od sošolca iz vrtca) in potem sin vpraša, kako je bilo pri njem.
- A.2.2 Midva (tisti, s katerim gleda slike, ali oba, op. a.) začneva pogovor (o posvojitvi, op. a.), ko gledamo družinski album.

- A.2.9 Imeli smo daljši pogovor (o posvojitvi, op. a.) med nosečnostjo mamice sinove najboljše prijateljske. Dostikrat ga je zanimalo, kako dojenček nastane, kaj dela v trebuhu, kako pride ven in kako je bilo z njim. Podobno potem, ko je ta mamica rodila.
- A.2.10 Ko sva ga pripravljala na operacijo, ga je zanimalo, kako je bilo prvič, kje sva ga dobila ipd.
- A.3.2 Pogovor (o posvojitvi, op. a.) je še pomembnejši ob raznih praznikih in ob praznovanjih osebnih praznikov, kot je rojstni dan in trenutno ob rojstvu nečaka.
- A.6.9 Malo več pogovora o posvojitvi je potrebno, ko je stik z biološkimi starši.
- A.8.2 (Več pogovora o posvojitvi je potrebno, op. a.), ko imajo v šoli temo o različnih družinah, ko gremo na tabor Deteljice in ko je po TV kakšen film na to temo.
- A.9.3 To temo odpreva tudi midva kot starša, če je situacija taka (npr. v šoli se pogovarjajo o različnih družinah, kakšen film, prispevek na TV ali radiju, ki govori o posvojitvah, ipd.).
- A.9.5 Pogovor o posvojitvi je pomemben, kadar se med vrstniki zgodi kakšno »zafrkavanje« ali opazke glede posvojitve, v smislu, da nima pravih staršev oz. brata, da njegovi bratranci niso njegovi bratranci ipd.
- A.9.6 Ko so v šoli imeli temo o dednosti in kromosomih in so morali narediti domačo nalogo – katere lastnosti je podedoval po mami in katere po očetu.
- A.10.3 Pogovor (o posvojitvi, op. a.) je bolj potreben ob rojstvih drugih otrok ali ob kakšni risanki, kjer nastopajo posvojeni otroci.
- B.2.9 Ob iskanju, raziskovanju in v puberteti sem imela potrebo o tem govoriti. Samo da bi me kdo poslušal, da bi razumel, da bi bil na istem, zato pa so fajn te skupine, ker imaš občutek, da te razumejo.
- B.3.7 Mislim, da je (pogovor o posvojitvi, op. a.) zelo pomemben v obdobju odrasčanja, tam do 18. leta, če odgovorov v tem obdobju ne dobiš, kot v mojem primeru, postaneš razdvojen.
- B.4.2 Izredno pomembno obdobje za pogovor je bilo v času mojega najstništva, vendar sem bila neslišana in nevidena.
- B.5.5 Že takšne stvari, kot je družinsko drevo (v šoli, op. a.) - naredil sem ga, vendar sem vedel, da to ni to.
- **Pogovor prilagojen otrokovim željam in potrebam**
- A.2.5 Načrtno pogovora ne načnjava in tudi ne vztrajava, če se mu ne da poslušati.
- A.6.6 Sedaj vidiva, da otroka tega (da sta posvojena, op. a.) nočeta izpostavljati.
- A.6.7 Od začetka sva (o posvojitvi, op. a.) bolj odprto razlagala, ampak sedaj, ko otroci odrasčajo, vidiva, da je potrebna prava meja in slediti tudi otroku, če tega noče izpostavljati.
- A.9.2 Sedaj ko sta fanta večja, se jima to zdi kar malo brez veze in tudi midva nočeva biti s tem preveč vsiljiva.
- B.1.5 Vedno sem sama presojala, kaj in komu bom povedala, nisem skrivala. Če je bila debata sem povedala in tudi družinsko drevo sem vedno naredila iz socialne družine.
- B.2.2 Zdaj mi o tem govoriti ni problem, včasih pa rdeča, cmok, začela sem se kar dušit... občutek sramu ali drugačnosti.
- B.3.21 Mojih potreb, vezanih na posvojitev, (socialna starša, op. a.) nista videla, če bi jih, potem se ne bi počutila razdvojene.
- B.3.22 (Socialna starša, op. a.) se nista mogla odzvati tako, da bi na primer dejala: »Žal mi je, da se ti je to zgodilo, ampak tako si prišla k nam,« ampak vedno v smislu: »Ali je važno, od kod ven prideš? Važno je, kdo te vzgoji.«
- **Občutek pripadnosti v družini**
- B.1.13 V odnosu z očetom sem se spraševala, če bi bilo drugače, če bi bila njegova biološka hči, vendar menim, da je bil vzrok za slab odnos v ločitvi.
- B.1.14 Nikoli nisem pomislila, da bi mi bilo v biološki družini bolje. Fino je bilo točno tako, kot je bilo. Nikoli nisem imela fantazije biti rojena v biološko družino in ostati tam.
- B.1.18 Mami je videla in upoštevala moje potrebe. Od majhnega je o tem govorila z mano, veliko mi je brala, preko zgodbic, nikoli ni bilo težav, do situacije z biološko družino (do stika z njimi, op. a.).
- B.2.8 Mami je rekla, da ko sem bila dojenček, da me ata ni dobro sprejel, pač tipična slovenska zategnjena družina.
- B.2.12 Ja, itak, da bi mi bilo drugače (če bi bila v posvojiteljsko družino rojena, op. a.), sploh zato, ker je sestra biološka. Jaz sem skoz hotela, da bi bili vsi posvojeni ali pa vsi biološki, da bi bili enaki.
- B.2.17 Mami mi je povedala, da me na začetku sploh ni imela rada oz. da me ni znala imeti rada in sploh ni vedela, kaj naj z mano počne, in to kar par mesecev. Tako da ni nobene tiste materinske ljubezni čutila ...
- B.2.19 Meni so (starši in sestra, op. a.) ful očitali, da sem jaz odžrla sestri vse ...
- B.2.20 To mi sestra še zdaj očita, da sem bila tako zahtevna, ampak to jaz nisem zanalašč delala in jaz mislim, da sem bila zelo nesamozavestna in zelo se je bilo treba dokazovat, Potreba po potrditvi, glejte me tukaj sem, ne me zapustiti, tukaj sem.
- B.2.21 Na eni strani sem se počutila tudi zapuščeno, pač tako so mi povedali, da sem tako naporna, da z mano se ne da.

B.3.13 Za biološko mamó si predstavljám, da je graciozna, da izžareva ženstvenost, vleče me nazaj k njím, do socialnih staršev ne čutím tega, razen hvaležnost.

B.3.14 Razmišljala sem, kako bi mi bilo v biološki družini. Želela sem se vrniti nazaj.

B.3.15 Tudi pri starših vidim, kako majhen del mene je tam, vendar kolebaš med nezdravimi odnosi, strahom pred zapustitvijo.

B.3.16 Problem ni v tem, da nimaš rad svojih (socialnih, op. a.) staršev, ampak da nehaš imeti rad sam sebe. Tudi nezdrave odnose težje zapuščáš, posvojeni otroci nonstop hočemo ugajati nekomu ...

B.3.23 Vidim razliko, da mami na čustveni ravni lažje komunicira z bratom, ki je rodni otrok, drugih razlik pa prej nisem občutila, le da sta bila pri moji vzgoji enotna, pri bratovi pa ne, ker se je mami vedno postavila za brata. Veliko je bilo tihih prepovedi.

B.4.7 Imam popolnoma drug karakter kot posvojitelj in problem je, da se čutím nesprejeto takšna, kakršna sem.

B.4.8 Nikoli nisem čutila, da bi (socialni starši, op. a.) videli moje potrebe.

B.5.2 Po eni strani smo (v družini, op. a.) povezani, po drugi strani se pa ful tujca počutiš. S sestro se o tem pogovarjava.

10.2.2. Informacije o otroku

• Informacije o nosečnosti biološke mame in o porodu

A.7.31 Dobili smo podatke o nosečnosti, rojstvu in zdravstvenih pregledih po rojstvu. Sestre so povedale, kako so skrbele zanjo, preden sva prišla midva.

A.10.8 Nekaj informacij o nosečnosti biološke mame smo dobili, posredovali so jih CSD in porodnišnica. Podatkov o kakšnih hujših težavah med nosečnostjo ni.

Prikrita nosečnost

A.1.19 Dobila sva informacijo, da je bila nosečnost (biološke mame, op. a.) prikrita in ni bila vodena.

A.2.36 Nosečnost ni bila vodena, bila je prikrita, nihče razen njene mame ni vedel, da je noseča. Otrok se je rodil prezgodaj.

A.9.17 Nosečnost naj bi biološka mamica prikrivala, tako, da najbrž niti njuna prva dva otroka zanjo nista izvedela.

A.11.10 Glede travmatičnih dogodkov veva za nasilje očeta nad materjo v času nosečnosti.

B.2.25 Ja, rodila me je v Kranju, sej je rekla, da bi me splavila, pa je pozabila oz. je ugotovila, ko je bilo že prepozno ... Mislim, fuck you Pač več kot očitno nezaželeno. Po mojem je ful skrivala, ker jaz sem bila že več kot 40. teden donošena, pa še dve kili nisem imela.

Porod

A.7.24 Povedali so, da je porod potekal normalno in da je otrok popolnoma zdrav.

A.8.7 Povedali so nama, da je bil otrok v prečni legi in rojen s carskim rezom.

A.11.6 Veva tudi, da je (hči, op. a.) rojena s carskim rezom.

Prezgodnje rojstvo

A.1.22 Rojstvo (posvojenega otroka, op. a.) je potekalo normalno.

A.6.33 Veva, da je bil sin 14 dni prekmalu rojen, veva delno tudi o vedenju roditeljice v času nosečnosti ter o njenih tveganih početjih.

A.7.22 Izvedela sva, da je mama zelo pozno ugotovila, da je noseča in da je nosečnost skoraj do zadnjega potekala normalno, potem pa je otrok nehal rasti in zato so naredili carski rez tri tedne prezgodaj.

B.1.20 Informacije o porodu sem dobila od biološke mami. Vedela sem, da sem bila prej rojena in ni mi bilo treba biti v inkubatorju, kljub temu, da sem bila dva meseca prekmalu rojena. V dokumentaciji o porodu piše 40. teden, čeprav sem rojena skoraj dva meseca prekmalu, se jim ni dalo ukvarjati s tem, ker sem šla v posvojitev.

B.5.14 Glede nosečnosti in poroda vem da sem skoraj umrla, ko so me peljali domov. Me je prehitro rodila, sem bil manj kot štruca. Mami mi pravi, ti si se hotel že takrat predati.

Odsotnost informacij o nosečnosti in porodu

A.5.10 Nobenih informacij nimava o nosečnosti (biološke mame, op. a.) in porodu.

A.6.32 (Informacij o nosečnosti in porodu, op. a.) nama manjka. Še celo pri hčerki, kjer se poznamo, vprašava, pa ni toliko odziva. To je zanimivo, saj sem pričakovala, da jih bo več.

B.3.25 Nimam informacij ne o nosečnosti (biološke mame, op. a.) in ne o rojstvu.

B.4.11 O nosečnosti in porodu nimam informacij kot tudi o razlogu za posvojitev ne.

Ločitev otroka od biološke mame

A.3.19 Porod je potekal normalno, po porodu je (biološka mama, op. a.) želela, da otroka takoj odnesejo.

A.7.23 Mama ni hotela otroka videti niti izvedeti nobenih informacij o njem (niti spola).

Škodljive substance

A.3.18 (Biološka mama, op. a.) med nosečnostjo ni uživala alkohola, kajenje pa je omejila, ne pa prekinila.

C.2.46 Bil je alkoholizem pri (biološki, op. a.) mami, tudi v času nosečnosti, to so mi povedali.

- **Informacije o bioloških starših**

- A.11.7 Dobila sva vse potrebne informacije in to, da starša nista Slovenca in nimata slovenskega državljanstva.
- A.12.16 Na tej slovenski odločbi tudi piše vse, ime in priimek prejšnjih posvojiteljev, bioloških staršev,...
- A.12.22 Imava informacije o bioloških starših, razlogu za posvojitev iz Gane in sorojencih.
- A.13.4 Vse dobiš, kar imajo: v domu so jo krstili in sva dobila tudi to, dobila sva ime biološke mame, za biološkega očeta ne vem, če je napisan na odločbi, ampak mislim, da sta oba, seveda brez naslovov.
- C.2.13 Spraševala sem o bioloških starših, oba sta bila iz Moskve, mislim, da so jima bile odvzete roditeljske pravice zaradi alkohola in da ni fino spraševati, iskati in imeti stike z biološkimi starši, ker potem vedno kaj hočejo imeti.
- A.6.52 Dobila sva kar nekaj (informacij, op. a.), in tudi vse naslove, marsikdo tudi tega nima. Midva imava vse podatke z naslovi in rojstnimi podatki roditeljic.
- A.6.53 Mislim, da sva dobila dovolj informacij za odgovore in da marsikje vedo precej manj. Predvidevava, da zato, ker v obeh primerih roditeljica ni želela sebe zaščititi s tem, da bi bila anonimna.
- A.10.9 Dobili smo tudi osnovne informacije o otrokovi družini, socialnem okolju in stanju družine.
- A.10.10 O bioloških starših smo dobili tudi osebne podatke in nekaj osnovnih informacij o zaposlitvi.

Informacije o biološki mami

- A.2.37 (Veva, op. a.) kakšna je biološka mama na videz, koliko je stara in koliko otrok že ima.
- A.5.11 (Dobila sva samo informacijo, op. a.) o materi, ki je bila takrat stara 33 let in bila ponovno noseča.
- A.5.13 (Tudi biološka mati je bila, op. a.) odvzeta staršem pri 4 letih, zanjo se menda niso zanimali več.
- A.6.36 Od (biološke, op. a.) mami veva priimek, ime in naslov, kar se tega tiče veva precej. Tukaj je pri sinu zgodba zaključena in mislim, da ne bomo nikoli izvedeli.
- A.7.20 Povedali so nama razlog za posvojitev in informacije o biološki mamici.
- B.2.37 ... piše notri ime priimek, rojstni datum in kje je bila ona rojena. To sem zvedela, to je bilo tam napisano in to kar sem zvedela, sem si takrat zapisala.
- B.2.41 Imam tudi njen stari naslov. Stalni naslov je imela v Ljubljani, rodila je v Kranju, pustila me je nekje v bolnici Jesenice. Je hotela bežat sama pred sabo.
- B.3.12 Dobila sem podatke, kje je kaj, vendar se nisem mogla identificirati z žensko, ker imam sestavljeno svojo zgodbo. Nimam želje iti na Kosovo. Mogoče imam tudi strah pred 100-odstotno resnico.
- B.3.28 Dobila pa sem informacijo o imenu biološke mame.
- B.4.10 Vem, kdo je mama, od kod izhajam, povedal pa mi je moj posvojiteljski oče.
- B.5.11 Ona (biološka mama, op. a.) je bila pač sama, sedaj je stara kakih 43 let, se pravi, da je bila takrat stara 16 let, ni bila sposobna skrbeti za naju. Do nekaj časa nazaj sem bil jezen nanjo, sedaj sem ji hvaležen za to.

Informacije o biološkem očetu

- A.6.21 (Hči, op. a.) ve, kje približno naj bi (biološki oče, op. a.) zdaj bil, ve, da ima družino in to je vse kolikor vemo.
- A.7.29 (Biološki, op. a.) oče otroka je bival v njenem domačem kraju in je odločitev o tem, kaj narediti z otrokom, prepustil mami. V bolnišnici jo je obiskoval.
- A.8.8 Mamica je menda navajala, da naj bi bil oče romskega porekla, vendar obstaja verjetnost, da informacija ni prava.
- A.9.18 Povedali so le to, da je biološka mamica rekla, naj bi bil njegov biološki oče mlad fant iz Bosne, zidar.

Neznan biološki oče, nepriznано očetovstvo

- A.1.23 Veva, da je mamica Slovenka, (biološki, op. a.) oče ni znan oz. podatkov o očetu ni bilo.
- A.3.22 Izvedela sva podatke o biološki mami in očetu (ime, priimek, približno starost, naslov očeta), čeprav ga mama namenoma ni priznala, da je otrok lahko šel v posvojitev.
- A.6.10 (Sin, op. a.) tudi nima priložnosti (iskati bioloških staršev, op. a.), biološka mama je mrtva, oče pa neznan. Ima polbrata.
- A.6.35 Pri sinu ne veva nič o biološkem očetu.
- A.7.4 Oče sploh ni bil stranka v postopku – ni priznal očetovstva.
- B.1.22 (Biološka mami, op. a.) je povedala, kdo je oče, pa socialna služba tega ni upoštevala in so vpisali »oče neznan«. Tudi meni so zelo zakomplicirali zadeve, če bi takrat drugače ravnali, bi mi bilo mogoče sedaj lažje. Če bi ga npr. poklicali na razgovor.
- B.2.34 On itak ne ve (biološki oče, op. a.), ne ve sploh zame, ona je pa Pač to se je zgodilo, ta tragedija v njenem življenju in je pač mogla roditi.
- A.7.25 Izvedela sva tudi, da je mamica študentka, o očetu pa nisva dobila podrobnejših informacij.
- A.11.5 Izvedela sva, da je (biološka, op. a.) mamica mladoletna ter da ne želi stika s partnerjem.
- B.2.38 Za biološkega očeta je črtica.
- B.5.11 Fotr (biološki oče, op. a.) ni bil znan, ona je bila pač sama.
- C.1.3 Isto leto, ko sta se (rejnika, op. a.) ločila, so bile biološki mami odvzete roditeljske pravice, medtem ko očetovstva niso bila znana.

- **Informacije o sorojencih**

- A.1.20 Izvedela sva, da je 3 otrok v družini.
- A.2.37 (Veva, op. a.) koliko otrok biološka mama že ima.
- A.3.21 Izvedela sva, da ima sin dva polbrata dvojčka.
- A.6.10 (Sin, op. a.) tudi nima priložnosti (iskati bioloških staršev, op. a.), biološka mama je mrtva, oče pa neznan. Ima polbrata.
- A.6.49 Za (biološke, op. a.) brate in sestre so nama povedali.
- A.6.50 Enega biološkega brata celo poznamo. Drugi je tudi posvojen, pa se o njem nič ne ve, nimajo nobenega stika, na CSD-ju niso veliko vedeli oz. povedali.
- A.6.51 Pri sinu so nama povedali o eni sestrici, ki naj bi živel pri rejnici ter da je bil en otrok že posvojen, tudi približno njegovo starost.
- A.9.29 Pomembno se mi zdi tudi vedeti, ali ima sorojence, koliko jih je in ali vedo drug za drugega.
- A.10.12 Ker je šlo za dojenčka, smo dobili nekaj informacij o družini, sorojencih in zdravstvenem stanju otrok.
- A.12.19 Vidim, koliko to tudi hčerki pomeni, ker je sedaj dol dobila sestro, ravno na božični večer, in je rekla: »Kaj, kaj?« in je gledala tisto slikico, ker so tudi slikico zraven poslali. To ji toliko pomeni.
- A.12.20 Tudi v šoli, ko so imeli starejše in mlajše (brate in sestre, op. a.), je rekla, ja, jaz ga imam. Ona ima vseskozi v torbi s seboj slike.
- A.13.5 Za sorojence v našem primeru ne moremo vedeti.
- B.1.30 Imam dva biološka polbrata po mamini strani in biološka polbrata in polsestro po očetovi strani, vendar ju ne poznam in onadva ne vesta zame.
- C.2.14 En fantek (sorojenec, op. a.) je bil posvojen v Ameriko. Tudi te informacije so imeli.
- A.9.19 (Veva, op. a.) da ima (otrok, op. a.) starejšega polbrata in starejšo polsestro. Drugega nisva izvedela.

- **Informacije o razlogu za posvojitve**

- A.1.21 Izvedela sva, da ga biološka mati v dane razmere (nisva izvedela kakšne) ni hotela pripeljati.
- A.2.35 Oče je nepreklicno zavrnil otroka, s partnerko sta se zato razšla, sama ni zmogla poskrbeti še za tretjega otroka.
- A.3.17 (O razlogu za posvojitve, op. a.) veva, da sta bila biološka starša skupaj le kratek čas in ker biološka mama ne zmora poskrbeti za otroke oz. jim ne zna biti mama, se je odločila za oddajo otrok v posvojitve.
- A.6.31 Informacije o razlogu za posvojitve imava za oba otroka.
- A.7.20 Povedali so nama razlog za posvojitve in informacije o biološki mamici.
- A.7.27 (Biološka, op. a.) starša nista načrtovala nosečnosti.
- A.7.28 Od začetka, ko je izvedela za nosečnost, je bila (biološka mamica, op. a.) odločena, da odda otroka v posvojitve. Za splav je bilo takrat že prepozno.
- A.8.6 Socialna delavka nama je povedala, da (biološka mati, op. a.) za otroka ni mogla skrbeti, zato se je že pred njegovim rojstvom odločila, da ga da v posvojitve.
- A.9.15 Biološka mamica (otroka, op. a.) je bila v postopku ločitve, ko je zanosila z drugim moškim. Ker ni imela nobene izobrazbe, le osnovno šolo, je bila brez službe. Ob ločitvi je ostala brez stanovanja in ni imela nobene podpore v širši družini.
- A.9.16 Kasneje ga je (otroka, op. a.) v rejniški družini nehala obiskovati.
- A.10.7 Konkretnega razloga (za posvojitve, op. a.) nismo dobili, po vsej verjetnosti gre za zelo specifične razloge.
- A.12.3 Midva uradno nikoli nisva izvedela, kaj je razlog posvojitve. Na odločbi piše, da niso kompatibilni skupaj.
- A.12.18 (Biološka mama, op. a.) je lepo napisala, da ni bila zavržena (hči, op. a.), da je bila dana z namenom, da jo rešijo bede in lakote, da ji dajo možnost, da se bo šolala, ker dol ni bilo možnosti, da bi se šolala, da ne bo lačna, tako kot so dol.
- A.12.22 Imava informacije o bioloških starših, razlogu za posvojitve iz Gane in sorojencih.
- A.13.10 Razlog za posvojitve (na strani bioloških staršev, op. a.) mi je poznan.
- B.2.23 Jaz sem sam vedla samo to, da me je dala. Meni sta (socialna starša, op. a.) rekla, da me je dala, ker me ona ni mogla imeti, kar sta pa onadva (biološka starša, op. a.) med seboj imela, mi je pa v teh dveh pismih napisala. To da me ona ni hotela imet, sploh pa ne s tem moškim. To da je ona hotela splav narediti, pa da sploh ni vedela, da je noseča, pol je pa opazila, da se neki z njo dogaja in je bilo že prepozno in se je odločila, da me bo dala v posvojitve.
- B.3.24 Za razlog (posvojitve, op. a.) na biološki strani ne vem.
- B.4.11 O nosečnosti in porodu nimam informacij kot tudi o razlogu za posvojitve ne.
- B.5.11 O razlogu za posvojitve vem, da fotr ni bil znan, ona je bila pač sama, sedaj je stara kakih 43 let, se pravi, da je bila takrat stara 16 let, ni bila sposobna skrbeti za naju. Do nekaj časa nazaj sem bil jezen nanjo, sedaj sem ji hvaležen za to.
- C.1.3 Isto leto, ko sta se (rejnika, op. a.) ločila, so bile biološki mami odvzete roditeljske pravice, medtem ko očetovstva niso bila znana. Tako, da so bili izpolnjeni pogoji za posvojitve.

- **Informacije o zdravstvenem stanju otroka**

- A.1.24 Dobila sva informacijo o zdravstvenem stanju (biološke, op. a.) matere.
- A.2.38 Ko sva prišla na prvi razgovor je socialna delavka ravno izvedela, da ima fantek težko srčno napako in zdravniki niti niso vedeli, če bo preživel.
- A.2.42 Se nama zdi zelo pomembno, da se staršem ne zakriva, olepšuje oz. minimalizira diagnoza otrok.
- A.5.14 (Glede zdravstvenega stanja, op. a.) so povedali, da imata zelo slab govor in močenje postelje.
- A.6.38 Pri sinu delno (veva za zdravstveno stanje, op. a.), kar je bilo tveganj med nosečnostjo in to da je biološka mamica gluhonema, pa tudi za njene zdravstvene težave, ki bi se lahko pokazale tudi pri sinu.
- A.6.39 Preden sva se odločila (za posvojitev, op. a.) tega (o zdravstvenem stanju otroka, op. a.) še nisva vedela. So nama potem rekli, da bi lahko imel tudi sin te težave.
- A.6.40 Pri hčerki sva pravzaprav dobila vse glede zdravstvenega stanja že čisto na začetku. Pokazali so tudi rezultate sistematskega pregleda. Zelo hitro sva dobila tudi kartoteko. Imela je kar nekaj zdravstvenih težav, imeli smo en kup zdravnikov.
- A.7.24 Povedali so, da je otrok popolnoma zdrav.
- A.7.26 Povedali so, da naj ne bi bilo v biološki družini nobenih bolezni, alergij ali drugih posebnosti.
- A.7.30 Povedali so nama, da je (otrok, op. a.) popolnoma zdrav.
- A.8.9 (Otrok, op. a.) naj bi bil zdrav, potreboval je le široko povijanje.
- A.9.21 Dobila sva informacijo, da ima slabše razvit govor in zato obiskuje logopeda. Pri treh letih so na sistematskem pregledu poleg slabšega govora opazili tudi motnje pozornosti in zato obiskuje defektologinjo.
- A.10.11 O zdravstvenem stanju otroka smo dobili vse informacije od pediatra.
- A.11.8 Iz poročila CSD je bilo ugotovljeno, da je deklica zdrava. Dobila sva tudi izvide iz porodnišnice.
- A.13.6 Za zdravstveno stanje otroka izveš, vse ti povedo, tudi kartoteko dobiš.
- A.13.7 Sicer so nas opozorili, da navadno napišejo, da otrok ni popolnoma zdrav. Napišejo, da ima težave s srcem, vendar to ni res, otroci so drugače zdravi in je to samo izgovor. Vsi otroci imajo luknjico na srčku, to vsem piše.
- A.13.8 Vsi otroci (iz Rusije, op. a.) za posvojitev so, kot da niso čisto zdravi in kot da so slabše razviti.
- B.2.42 Napisala mi je (biološka mama, op. a.), če me iščeš zaradi zdravstvenega stanja, ti povem, da ni nič narobe, da ni nobenih bolezni in da naj ne skrbim.
- B.3.29 Prav tako nimam nobenih informacij o zdravstvenem stanju pred prihodom v posvojiteljsko družino.
- B.4.12 Prav tako nimam podatkov o zdravstvenem stanju biološke družine, te bi bile zame bistvene.
- B.4.13 Glede zdravstvenih zadev bi bilo pa potrebno kaj več vedeti, saj te o tem vedno sprašujejo pri zdravniških pregledih in nimam podatka.
- B.5.16 Glede zdravstvenega stanja vem za zaplet po porodu, star sem bil le en dan in pol, ko sta naju odpeljala iz porodnišnice.
- C.2.6 Za zdravstveno stanje napišejo zato, da gre lahko otrok ven iz države, prednostno iščejo posvojitelje znotraj države, oni imajo zakonodajo tako narejeno in če noben tega otroka noče, gre potem v mednarodno posvojitev.
- C.2.15 Spraševala sva o boleznih, peljali so naju še v eno drugo sobo, kjer je bila zdravnica tega doma.
- C.2.16 In ko sva začela spraševati, se je ta prevajalka malo zmedla, tako čudno je govorila, da je zdravnica ugotovila, da napačno prevaja. In je začela z nama po angleško govoriti. In je začela direktno z nama govoriti in ne s prevajalko.
- C.2.17 In je povedala, da ima nekaj s srčkom, da je v bolnici, da ga zato ne moreva videti, da pač na letalo ne bi mogel iti najmanj dva ali tri mesece, dokler se mu stanje ne uredi oz. izboljša.
- C.2.19 Ko sva videla tega fanta, ni bilo nič od tega, kar so nama tam povedali, čisto nasprotje. Niti hodil ni, bil je star tri leta in še malo in je imel še plenico, bil je zelo tak, neodziven, samo smejal se je.
- C.2.20 Odvetnici sem rekla, če ga lahko kaj vpraša, da bo kaj povedal, kakšno besedo, nekaj pa pri treh letih že mora povedati, pa ni, samo smejal se je.
- C.2.21 Tudi igračk (otrok, op. a.) ni zlagal, sem že tam videla.
- C.2.22 Potem sva midva od zdravnika zahtevala dokumentacijo in diagnozo (ki jo ima otrok, op. a.) za vse, ker je bil že precej časa v bolnici.
- C.2.23 Ko so naju klicali za tega fantka, je bil on že dolgo časa v bolnici, pa niso nič povedali.
- C.2.25 Poklicala sva gospo Katarino in smo se dobili na Rdečem trgu. Ona je potem prebrala tudi vse te papirje. Imel je zelo veliko antibiotikov, imel je načeta jetra od vseh zdravil, zelo bolan je bil. Po mojem ne vem, če bi, ... če je dolgo živel, ker je rekla, da ima zelo težko diagnozo.
- C.2.40 Saj pravijo, da pač napišejo nekaj v zdravstveni karton, da gre otrok lahko ven, npr. ploska stopala in ne vem kaj vse, ampak deloma nekaj že mora biti res.
- C.2.44 Tudi nekateri drugi (posvojiteljski starši, op. a.), s katerimi sem se pogovarjala, so imeli slabe izkušnje zaradi zdravstvenega stanja.

- **Informacije o življenju pred posvojitvijo**

- A.4.6 Pred posvojitvijo sva dobila informacije (o otroku, op. a.) od rejnice, čeprav so bile bolj skope.

- A.5.7 Dobila sva splošne informacije (o otrocih, op. a.), kot so zanemarjenost, nepoučenost, nevzgojenost ipd.
- A.5.12 (Biološka mami se je pred posvojitvijo, op. a.) zatekla z otrokoma v materinski dom.
- A.6.41 Je tudi biološka babica napisala en A4 list z vsemi podatki, tudi kaj rada je, česa ne mara, kdaj je naročena h kakšnem specialistu in njihove telefonske številke. To je bil osnovni začetek.
- A.8.10 Od rojstva dalje je bil v porodnišnici. Medicinske sestre so ga poimenovala, ker mu roditeljica ni dodelila imena.
- A.9.20 Deset dni je bil z mamico v porodnišnici in bil dojen, potem pa je bil nastanjen v rejniško družino.
- A.9.31 Rejniki so nama povedali, da je pri enem letu (otrok, op. a.) pogosto brez razloga bruhal in ob tem niso ugotovili fizičnih vzrokov da si je pulil lase ...
- A.11.9 Veva tudi, da je bila (hči, op. a.) skoraj dva tedna v porodnišnici.
- A.12.1 Hčerka je bila ob posvojitvi stara dve leti in pol, v prejšnji posvojiteljski družini je bila 5 ali 6 mesecev, potem pa je prišla k nama. Vmes je bila še v bolnici šest tednov.
- A.12.7 Sestre v bolnici so rekle, da je bila (hči, op. a.) podhranjena, da jo je pripeljal posvojitelj, ter rekel da ima epileptične napade in da jo zanaša. Pri nas se ni nič takega pokazalo. V bolnici so jo vso pregledali, punktirali tekočino, pa ni bilo nič.
- A.12.8 K njej je hodila samo starejša sestra (v bolnišnico na obisk, op. a.), socialna starša pa ne.
- A.13.1 Dom, kjer je bil otrok nameščen, je super urejen, za otroke so lepo skrbeli.
- B.1.21 V porodnišnici so me sestre klicale Manca, vendar mi to ime ni všeč. (Biološka mama, op. a.) je rekla, da bi rada videla, da sem Sara, pa ta podatek ni prišel do mojih dveh (socialnih staršev, op. a.).
- B.1.23 To, da sem bila tri mesece v porodnišnici in da so me imele sestre ful rade ter da so mi dale ime Manca, sem izvedela od mame.
- B.2.30 Jaz sem se tudi pisala po njej, sem pol zvedela, da mi je bilo tudi Anuška ime. Pol mi je bilo tko po eni strani, zakaj mi niste pustili imena, ki sem ga imela. Jaz če bi zdaj posvojila, bi otroku pustila tako ime, kot ga ima.
- B.2.43 Rodila me je v Kranju in me kar pred vrata enega župnišča dostavila, potem so še tistega župnika obtožili, da je moj fotr.
- B.2.45 In potem me je on (župnik, op. a.) kakor v porodnišnico nesel.
- B.3.30 Vem le to, da sem šla v posvojitev iz porodnišnice pri šestih dneh, v porodnišnici so me imeli zelo radi, povita sem bila v štručko. Mami mi je dostikrat povedala, da me je takoj odvila, da me je osvobodila.
- C.1.2 Onadva (rejnika, op. a.) sta se ločila že dve leti prej, preden so nama ponudili otroka.
- **Informacije o otrokovih specifičnih potrebah**
- A.5.15 Povedali so nama tudi za tepež otrok, zaostalost, zanemarjenost (otrok, op. a.), selitve iz kraja v kraj z biološko mamo k novim partnerjem, puščanje otrok samih, veliko sta gledala televizijo.
- A.5.16 (Otroka, op. a.) nista poznala hrane samo hitro hrano, pri enem je trajalo približno eno leto, da se je nehal basati s hrano.
- A.5.17 Strahovi so bili pri obeh otrocih močno prisotni, tudi sedaj so še. Povedala sta nama sama, kako je bila ponoči nevihta in sta jokala, ker sta bila sama.
- A.6.42 (Hči, op. a.) je mela ogromno nekih strahov. Malo sva slutila tudi od kje bi to lahko prihajalo.
- A.6.43 Tudi zaradi (njenih težav pri, op. a.) zbranosti se sprašujem, ali je lahko to genetskega izvora oz. zaradi otroštva.
- A.9.22 Po posvojitvi in kasneje v času osnovne šole se je odkrilo tudi močenje postelje (pri posvojenem otroku, op. a.), disleksija, skolioza, kasneje je potreboval tudi očala.
- A.9.32 Menim, da bi se bilo nujno ukvarjati tudi s psihičnim in čustvenim stanjem otroka, če vemo, da imajo ti otroci najmanj travmatične izkušnje zapuščenosti. Ob tem bi morali nuditi otroku psihološko pomoč, rejnike in posvojitelje pa tudi poučiti, na kaj morajo biti pozorni, kaj opazovati pri otroku in kako ukrepati v določenih situacijah.
- **Bistvene informacije o otroku pri odločanju za posvojitev**
- A.6.44 Nobena od teh informacij ni bila bistvena pri odločanju o posvoji, niti ko so nama povedali, da je (otrok, op. a.) Rom. To je bila stvar, ki sva jo midva najprej preverila pri širši družini, ker se o tem prej nismo kaj dosti pogovarjali. Da tudi drugi ne bi imeli kakšnih zadržkov, saj se mi je zdelo prav, da ga sprejmejo, ali pa nič.
- A.3.23 Vse informacije so nama bile pomembne, predvsem pa, da je (otrok, op. a.) zdrav.
- A.11.12 Vse te informacije so bistvene za odločitev vsakega posameznika. Smo si različni in vsakomur je lahko pomembno nekaj drugega. Je pa prav, da dobimo vse informacije, ki so na razpolago.
- A.11.11 Zdravstveno stanje deklice je bilo za naju bistveno v času odločanja za sprejem otroka v družino.
- **Pomen informacij o otroku**
- Informacije o nosečnosti, porodu**
- A.1.25 Informacije o izvoru, nosečnosti in porodu so pomembne zaradi možnega vpliva na zdravje otroka.
- A.9.23 Zdravniki in specialni pedagogi so spraševali o poteku nosečnosti in poroda, o morebitnih podobnih težavah pri bioloških starših ter morebitnem alkoholizmu mame oz. kako in koliko so se z njim ukvarjali v rejniški družini.

Informacije o razlogu za posvojitve

A.1.26 Razlog za posvojitev je pomemben predvsem pri razlagi posvojenemu otroku, zakaj je do tega prišlo.

B.3.34 Pomembno mi je tudi, da bi dobila odgovor, zakaj sem posvojena, kako izgledajo biološki straši in komu sem podobna.

Informacije o zdravstvenem stanju otroka

A.2.39 Je pa tudi res, da sem se sama rodila s srčno napako. Ta nepričakovana 'slaba novica' naju je s sinom v trenutku povezala. Ker vem, kaj pomeni imeti srčno napako, biti operiran, živeti kot srčni bolnik, sem si tudi lažje predstavljala, kako biti mama takemu otroku.

A.2.40 Če ne bi dobila dovolj zelo natančnih podatkov o zdravstvenem stanju in prognozi (posvojenega otroka, op. a.), bi se veliko težje odločila.

A.2.42 Se nama zdi zelo pomembno, da se staršem ne zakriva, olepšuje oz. minimalizira diagnoza otrok.

Informacije o boleznih v družini

A.9.23 Zdravniki in specialni pedagogi so spraševali o poteku nosečnosti in poroda, o morebitnih podobnih težavah pri bioloških starših ter morebitnem alkoholizmu mame oz. kako in koliko so se z njim ukvarjali v rejniški družini.

A.9.24 Več informacij, kot dobiš, več informacij lahko daš na sistematskih pregledih.

Informacije o morebitnih zdravstvenih, čustvenih, vedenjskih težavah

A.2.43 Če ima otrok težave ali se predvideva, da jih bo imel, je treba o tem s potencialnimi posvojitelji spregovoriti odkrito in si tudi vzeti čas za pogovor, kaj ta posebnost pri otroku pomeni.

A.2.47 Pomembno je vedeti tudi za morebitne travmatične izkušnje (posvojenega otroka, op. a.), da lahko starši gradijo odnos in usmerjajo otroka na pravi način.

C.2.45 (Informacije o, op. a.) zdravstvenem stanju so pomembne, da mu znaš pomagati. Ne moreš ti otroka pripeljati in ga potem doma gledati, da se čudno obnaša, ti pa ne veš zakaj, ne znaš odreagirati.

Informacije kot osnovna potreba in pravica do razvidnosti v družini

A.6.46 (Informacije so pomembne, op. a.) tudi zato, ker mu privoščiš, da (posvojen otrok, op. a.) ve. Tudi ti rad o svojih koreninah kaj veš in zato, da so stvari lažje odprte.

Informacije za odgovore na otrokova vprašanja

A.3.24 Za naju in sina so informacije neprecenljive in jih bo potreboval, ko bo raziskoval svoje korenine.

A.7.35 Informacije hraniva tudi za hčerko, da jih bo slišala in uporabila, ko bo želela in bo lahko razumela.

A.9.24 Lažje se tudi pogovarjaš z otrokom, ko sprašuje o bioloških starših, oz. o razlogih, da je posvojen.

A.9.27 Prav vsak podatek in vsaka informacija je pomembna v trenutku, ko otrok zastavlja vprašanja ali ko želiš razumeti otrokovo zdravstveno stanje, njegove talente, spretnosti in njegova šibka področja.

A.10.13 Glede same odločitve (za posvojitev, op. a.) sva bila odločena, sva pa srkala vse informacije, ki bi bile relevantne za samega otroka.

B.1.25 Izredno pomembno se mi zdi, da posvojenec ve čim več, da imaš informacije o posvojitvi.

B.2.48 Meni to (da imaš informacije o posvojitvi, op. a.) veliko pomeni, neko to svojo potrebo, ki jo imaš, zapolniš, veš, kdo si, bolj miren si, to je pomembno. Tudi brez tega se da živeti, samo se mi zdi, da še bolj stik s samim seboj najdeš, en notranji mir, ker vseeno te to zanima, če ne drugega tudi babji firbec.

Informacije za prepoznavanje otrokovih potreb in pravilno odzivanje nanje

A.4.8 To (da informacije o otroku imaš, op. a.) zelo olajša pristop in začetni čas sobivanja.

A.6.45 Fino, da imava te informacije. Meni se zdi to kar nuja, je del njiju in nas. Več kot veš boljše je, da veš kako reagirat in kako odgovoriti.

A.7.33 (Imeti informacije, op. a.) nama pomeni večjo jasnost, da lahko kakšno dogajanje v zvezi z otrokom povezujeva z njegovim ozadjem in zgodnjimi izkušnjami.

A.7.34 (Ker imava informacije, op. a.) sva lahko bolj mirna, lahko bolj razumeva otroka in njegove potrebe.

A.9.24 Več informacij, kot dobiš, lažje razumeš in prej lahko ukrepaš ob morebitnih zapletih in težavah.

A.10.14 Pomembno je, da imamo te informacije, da se lahko pripravimo in v kasnejši fazi pomagamo tudi otroku.

• Posredovanje informacij socialnih staršev otroku

A.6.22 Načeloma vse kar midva veva, na primeren način poveva (otrokoma, op. a.) naprej.

A.12.28 Na morju smo se srečali s hčerkino sestrično, ki je bila prav tako posvojena. Midva sva hčerki povedala, da je njena sestrična in posvojitelja sta bila prav užaljena, da to pa ne. Smo šli prav po deblih, ampak očitno je bila ona presenečena, ker njihova hči ni vedela in je ona to drugače vzela.

A.12.29 Jaz tako pravim vsak po svoje vzgaja, ampak slej ko prej bodo začeli spraševati. Midva sva tako navajena, da tisto kar vpraša, tisto ji poveva.

B.1.31 Ja, odločbo sem videla, se o njej pogovarjala, se pa nisem nikoli tako zanimala zanjo. Ko sem jo želela videti, sem jo dobila.

B.2.27 Nisem vedela, da sem »Bosanka«, dokler nisem sama ugotovila in to me je ful zjezilo in me dotolklo.

B.2.28 Tako nezaupanje, da mi niso tega (da so biološki starši iz Bosne, op. a.) povedali, ker je to zame ful pomembno, sploh zato, ker od mami družina so tako tipični Gorenjci, goveja župa in goveja muzika, in sovražijo vse, ki so od dol. Tega pa nisem vedela in takrat, ko sem to sama zvedela, smo se ornk usekali.

B.2.29 (Da biološka starša nista Slovenca, sem izvedela, op. a.) na centru, ko sem bila polnoletna. Neki časa me je to ful motilo. To, da mi nista povedala, da sem Bosanka, onadva sta mene hotela zaščititi pred okolico, ker tukaj so vsi bolj tako. Če bi zvedela že kot otrok, bi mi to bolj naravno postalo.

B.2.49 Ja, jaz sem bila še v srednji šoli, se pravi še mladoletna, ko sem ju prosila, da gremo na CSD vprašat in sta šla.

B.2.50 Bolj ta občutek, sploh ne gre za neko informacijo, ampak, da (socialna starša, op. a.) nekaj vesta, pa skrivata, kot neka izdaja. Se mi zdi, da tukaj moraš biti odkrit in povedati, pa tudi če je, ne vem kaj. Slej ko prej vse pride na dan in kasneje, ko pride, slabše je.

B.3.26 Da sem posvojena s Kosova, sem zvedela pri 18. letih, tega mi nista povedala prej. Najbolj me je prizadelo to, da sta se mi zlagala. Vendar se onadva ne bosta nikoli opravičila, obadva sta se zaslepila s tem, da sta mi pomagala, ker mi tega nista povedala, da sta to naredila za moje dobro.

B.3.36 Odgovorov socialnih staršev nisem dobila, želela bi jih več o bratih sestrah, rojstvu.

B.3.37 Odločbe (o posvojitvi, op. a.) niso pokazali, dobila sem jo na matičnem uradu, kjer je bila ful odprta, sočutna ženska.

B.4.16 Starši so mi pokazali odločbo (o posvojitvi, op. a.) pri mojih 37 letih, prej sploh nisem vedela, da sploh obstaja. Bilo je pa zelo kaotično, ko sem jih prosila za odločbo. Lahko rečem, da se je takrat moje življenje zelo spremenilo – bilo je zelo stresno.

B.5.9 Da sem posvojen s Kosova, sem izvedel hitro, nekje pri štirih letih.

B.5.12 Za razlog (posvojitve, op. a.) sta mi povedala (socialna, op. a.) starša.

B.5.13 Odločbe o posvojitvi nisem videl, niti nisem vprašal, težko mi je reči, mene kar držijo, me ne bi spustila.

- **Odsotnost informacij**

A.2.50 Ni nujno, da vemo vse. Najbolj pomembno se nama zdi, da mu ne laževa, ampak iskreno in preprosto poveva, kaj veva in kaj ne.

A.4.7 S tem (informacijami, op. a.) se nisva obremenjevala, odločila sva se za posvojitev in da bova naredila vse, kar je po najinem mnenju pravilno in dobro za otroka.

A.5.8 CSD je bil skromen s podatki (o otrocih, op. a.), ker se je mati z otrokoma selila iz kraja v kraj.

A.5.9 ... (na CSD, op. a.) so mi odgovorili, da so se sledi zabrisale za njimi (biološko družino, op. a.) zaradi selitve.

A.5.21 Dobro je imeti čim več informacij (o otroku, op. a.), pri nas so bile skope.

A.9.25 Če informacij (o posvojitvi in otroku, op. a.) nimaš ali jih je malo, se znajdeš v nekem praznem prostoru, brez odgovorov zase, za otroka, pediatre in ostale strokovnjake.

A.12.4 Socialni delavec nama je dal dovolj izčrpne informacije oz. so nama dovolj povedali, toliko, kolikor so tudi oni vedeli. O samem življenju v Gani pa ni veliko vedel.

B.3.31 Starši so podpisali dokumentacijo, ostalo jih sploh ni zanimalo. Drugih informacij nimam.

B.3.33 Ker nimam informacij, čutim neko izgubljenost v prostoru, sam si odgovarjaš na ta vprašanja, izgublja se tudi, da to moraš vedeti. Vsakodnevno te spominjajo na to, da nimaš informacij, npr. na pregledu otroka vprašanja, ali imate to v družini ipd.

- **Želene informacije**

Več informacij o biološkem očetu

A.1.27 Morda bi želela več informacij o očetu.

A.3.25 Morda bi želela še kakšen podatek o biološkem očetu, kakšno je bilo njegovo otroštvo in kako on doživlja vse to.

Več informacij o biološki mami

B.5.7 Zanima me, če je še živa (biološka mama, op. a.), več razmišljam o mami kot o očetu.

Več informacij o sorojencih posvojenega otroka

B.2.53 Najbolj (me zanimajo, op. a.) bratje in sestre, tudi oče, čeprav bratje in sestre še bolj. To, kje živijo, kaj delajo, kaj so po poklicu, mislim, kakšen lajf sploh imajo.

Več informacij o nosečnosti in razlogu za posvojitev

A.10.16 Imeli smo veliko informacij, bi si pa želeli več informacij o sami nosečnosti in razlogih za posvojitev.

Več informacij o boleznih v družini

A.2.44 Nimamo informacij o boleznih v družini, na zdravstvenih pregledih nas dostikrat vprašajo o tem in žal ne vemo nič.

B.4.12 Prav tako nimam podatkov o zdravstvenem stanju biološke družine, te bi bile zame bistvene.

Več informacij za odgovore na otrokova vprašanja

A.2.46 Midva bi si želela imeti več informacij, da bi lahko sinu povedala čim več.

A.9.26 Otrok sprašuje, kje je doma njegova biološka mamica? Ali je sploh še živa? Kaj počne sedaj? Komu misliš, da sem podoben? Ali ima službo? Ali sta se mami in ati imela rada? Kje je moj biološki oče in kaj počne? Ali je tudi on igral nogomet? Kakšno šolo je naredil? Na vsa ta vprašanja nimamo odgovora.

Več informacij o narodnosti in kulturnem izvoru staršev

A.7.32 Po posvojitvi naju je zanimala narodnost staršev.

Slike in fotografije, drugi dokumenti

A.2.49 Iskala sva sliko mame, da bi mu jo dala v album.

A.12.5 Dvakrat sva pisala strokovni delavki na CSD. Rekla sva ji, če bi lahko pridobila še kakšne slike ali pa karkoli, ker smo doma sestavljali album, da bi pač imela kakšno sliko. In je rekla, da bo in je bilo pol leta in še več okoli, potem je prišla na obisk, sva ji ponovno rekla, pa je rekla, da ona sedaj ne ve, kje so. Tako, da nisva potem nič dobila.

A.12.23 Hotela sva (pridobiti, op. a.) še »social report«, ampak tistega pa nisva dobila, to bi morala socialna delavka njima (prejšnjima posvojiteljema, op. a.) reči, da ga dasta, ker tistega dobiš, ko posvojiš.

A.12.15 In potem sva na ta način (po elektronski pošti, op. a.) počasi dobivala kakšno slikico, pa odločbo prejšnjih posvojiteljev in take stvari.

B.2.55 Zdravstveno knjižico, ko smo imeli še tiste oranžne in je gor pisalo biološko ime in priimek, pa te podatke notri je naš oči kar poediksals in gor napisal vse novo. To je bilo to, to je bila sprememba dokumentov. Naj bi rekel, da rabi novo in to spravil.

Ime in priimek bioloških staršev

A.7.36 Vsekakor bi si želela, da bi lahko otroku postregla z imenom in priimkom (biološke, op. a.) matere in očeta.

B.1.24 Podatek o biološki mami na odločbi je bil zame bistvenega pomena.

B.5.17 Bistveni podatki zame bi bili osebni podatki, kako bi se pisal, da vem, od kod sem in kdo sem.

Več informacij o življenju otroka pred posvojitvijo

A.9.30 Več informacij bi tudi želela o tem, kako je potekalo življenje (otroka, op. a.) v rejniški družini. Je sploh bil otrok prepoznan v svojih potrebah, ali je bil ob večjem številu rejencev spregledan in na nek način zanemarjen? Je bil prikrajšan v razvoju zaradi ne ukvarjanja z njim ali je pač taka genetska predispozicija.

Več informacij o verski vzgoji in prepričanju bioloških staršev

A.9.33 Spraševala sva se, če so otroka versko vzgajali in v kakšni veri.

• Raziskovanje bioloških korenin

Odnos socialnih staršev do iskanja informacij

A.1.9 (Da išče biološke korenine, op. a.) je zelo pomembno za posvojenega otroka, da se umesti in najde svojo vlogo v celem procesu.

A.3.3 Veva, da vsaka oseba želi vedeti čim več o svojih bioloških starših in sorojencih.

A.10.4 Je pričakovano, da jih zanima, od kod so prišli, in je pomembno, da mu pri tem pomagam. Da ga usmerim na ustrezen CSD, da razumem njegovo željo po poznavanju njegovega izvora.

A.11.2 (Iskanje bioloških korenin, op. a.) razumem kot naravno potrebo otroka. Svojo podporo vidim v smislu nasvetov in pomoči pri njegovih prizadevanjih, da najde biološke starše, in po drugi strani zaščite otroka, če je to potrebno (npr. pred izkoriščanjem biološkega starša).

A.7.8 Podprla bi jo tudi, če bi morala mamu iskati mimo CSD-ja (npr. s privatnim detektivom), če bi vztrajala. Bi se pa v tem primeru veliko z njo pogovarjala o posledicah (zanjo, za biološka starša in njune morebitne družine itd.).

A.13.12 Kot jaz vem, do 18 leta ne more otrok dobiti nič informacije, potem pa, kar imajo v temu domu, kjer je bila nameščena, če bi kaj izvedela.

A.1.8 Veva, da dejstvo, da bo morda iskal biološke starše, ne ogroža najine vloge staršev.

A.1.10 Pripravljena sva kontaktirati s pristojnim CSD in poizkusila bova vzpostaviti stik z biološkimi starši.

A.2.11 Nama je jasno, da je iskanje oz. že soočanje z željo (da bi radi poiskali svoje biološke sorodnike, op. a.) zelo pomembno zanj.

A.2.12 Najino podporo si predstavlja tudi čisto praktično, da se bomo pogovorili, kdaj je pravi čas in na kakšen način bi lahko poiskal svoje biološke starše.

A.2.13 Želiva si tudi, da bi čutil, da naju z iskanjem ne bo prizadel.

A.3.4 Jasno nama je, da bo (biološke korenine, op. a.) iskal vsak posvojeni otrok, če mu bo to »dovoljeno« oz. če bo to sprejeto s strani posvojiteljev.

A.3.6 V prihodnosti pa ga bova (posvojenega otroka, op. a.) tudi podprla in mu po svojih močeh pomagala pri navezovanju stikov z biološkima staršema ter novimi sorojenci.

A.4.1 Naju to, da (posvojen otrok, op. a.) išče biološke korenine ni motilo, pri tem sva ga podprla in opozorila na določena dejstva.

A.5.1 To je normalno, da otrok išče svoje korenine. Pomagala jima, bova kolikor bo v najini moči, in povedala, kar veva.

- A.7.2 (Iskanje bioloških korenin, op. a.) se nama zdi popolnoma normalno in bova otroku pomagala pri iskanju bioloških staršev.
- A.7.5 Če bi hči stik (z biološko mamo, op. a.) želela, bi ji ga omogočila.
- A.8.5 Verjetno se bo enkrat želel srečati s svojo biološko družino in pri tem mu bova stala ob strani.
- A.9.9 Zavedava se, da obstaja zelo velika verjetnost, da bo želel spoznati svojo biološko družino.
- A.11.2 Svojo podporo vidim v smislu nasvetov in pomoči pri njegovih prizadevanjih, da najde biološke starše, in po drugi strani zaščite otroka, če je to potrebno (npr. pred izkoriščanjem biološkega starša).
- B.1.6 Ko sem bila stara 18 let sem se odločila, da bom poiskala (biološko mamo, op. a.), z mami sva se o tem veliko pogovarjali na pohodih, spomnim se, da sem se o tem pogovarjala nekje pri 12-tih, 13-tih letih in mi je mami rekla, da mi bo pomagala, ko bom dovolj odrasla.
- B.1.10 Mami mi je pri raziskovanju stala ob strani, vendar je bila, ko sem spoznala biološko mami, kar v stiski.
- B.2.11 (Starša, op. a.) imata to nekako predelano (željo po iskanju bioloških korenin, op. a.), da vesta, da je to moja pravica in mi bosta pomagala, če bom kaj rabila. Je bila podpora.
- B.5.3 Biološke starše bi po mojem najbrž (socialna starša, op. a.) bila pripravljena iskati (biološke korenine, op. a.), sta pripravljena, da bo do tega prišlo.
- B.5.19 Fotr pravi: »Bomo šli enkrat tja, kjer sta se vidva rodila.«
- B.2.22 Tudi okrog 18. leta, ko sem začela raziskovat, sem skoz za sabo gledala in se bala, da bo kar ta ženska prišla in kej naredila. Ful sem oprezala in obžalovala, da sem ji povedala svoj naslov. Mami me je nadrla, ker sem ji ga povedala.

Odnos posvojenih otrok do raziskovanja

- B.2.46 Sej jaz zdaj ne bom z njo frendica ali pa bestica.
- B.2.51 Če bi mi zdaj nekdo ponudil to možnost, da bi lahko kaj raziskala (o posvojitvi, op. a.), jaz bi to takoj, zdajle vstanem pa grem.
- B.3.8 Da se lahko postaviš na svoje noge, moraš najprej razčistiti sam s seboj, kdo si, poiskati moraš odgovore na vprašanja, vezana na posvojitev.
- B.3.9 Sem razmišljala o iskanju bioloških korenin, čedalje bolj si želim spoznati svoje poreklo.
- B.5.6 Korenine me zanimajo, ja, valda, ne morem tega zanikati, me zanima, tudi če bi mi rekla (biološka mami, op. a.), da me ne bi hotela videti, bi to sprejel.

Odnos drugih do raziskovanja bioloških korenin

- B.4.4 Imela sem željo (raziskovati, op. a.) in tudi iskala (biološke korenine, op. a.), ko so za to izvedeli sorodniki posvojiteljev, se je name usul plaz kritik kot na nekakšno izdajalko v družini. Češ, tukaj si, kaj iščeš, nehvaležnica.
- B.4.17 Dokler sem bila tiho in nisem ničesar izrazila glede svoje potrebe po (iskanju, op. a.) bioloških starših, je bilo vse v redu, ko pa sem izrazila potrebo, da bi jih spoznala, sem postala nehvaležnica, osovražena od sorodnikov, češ: vse sta ti dala, ti pa jima tako vračaš, da iščeš svoje korenine. Ljudje tega ne razumejo in je zelo težko, ko te tako obsojajo.

Raziskovanje posvojenega otroka

- B.1.19 Imam vse informacije, dobila sem jih od biološke mami. Od socialne mami sem dobila to, kar piše v odločbi, in sicer, da je bila (biološka mama, op. a.) mlada.
- B.1.26 Informacije sem iskala, ker me je zanimalo, komu sem podobna, to je bila prva stvar, ki mi je bila pomembna.
- B.1.27 Tudi biološkega očeta sem iskala, ker me je zanimalo.
- B.1.7 Zanimalo me je, komu sem podobna, mami je našla na Facebooku njeno sliko (biološke mame, op. a.), vedela sem kdo je, saj sem videla podatke z odločbe CSD.
- B.5.18 Lahko bi šel s sestro skupaj dol, ampak ona ima sedaj svoje otroke in pravi, da ji je zaradi tega lažje.
- B.2.24 Me je po eni strani tudi strah spoznati (biološko mamo, op. a.), da se ne bi sramovala komu drugemu povedat, da je to moja biološka mama.

• Pravica vedeti in pravica bioloških staršev do anonimnosti

- A.9.28 Je sicer res, da imajo tudi biološki starši pravico do neke zasebnosti. A otrok želi o njih izvedeti čisto vse, ti kot posvojitelj pa se z vsakim vprašanjem vedno bolj zavešaš, da ne veš skoraj nič o biološki družini otroka.
- B.2.52 Nimam pa še toliko poguma, mislim, ker mi je že rekla ne, če imam še pravico mimo nje drezati. To me pa nekoliko ovira, mislim, pri tem, da bi šla na teren in tako še kaj bolj aktivno iskala. Včasih si mislim, to je njena želja, to moram spoštovati, drugič si pa mislim, kaj, tudi jaz imam svoje pravice, jaz moram skoz v lajfu gledati kaj drugim paše.
- B.2.61 Potem so še druge dileme, ali jaz lahko grem mimo njene želje in raziskujem naprej po drugi poti. Grem v biološki kraj in tam raziskujem naprej... kje se pravice nekoga končajo in začnejo tvoje?
- B.2.62 Jaz sem na začetku mislila, če je ona (biološka mama, op. a.) rekla ne, potem jaz ne morem mimo tega, ampak zdaj pa, ko razmišljam in toliko časa mine, potem se pa vprašam..

B.5.6 Korenine me zanimajo, ja, valda, ne morem tega zanikati, me zanima, tudi če bi mi rekla (biološka mami, op. a.), da me ne bi hotela videti, bi to sprejel.

B.1.29 Po očetovi strani si želim spoznati babico, vendar ne vem, ali jo lahko spoznam mimo očetove volje.

B.2.59 Sodelovanja s CSD ni bilo. Tudi ko sem bila jaz stara 18, ko sem šla nekaj vprašat, so mi itak rekli, da mi ne morejo nič povedati, da mama ne želi, da je tako tam zapisano. Potem sem šla še enkrat na Vič, če se je kaj spremenilo, tam je pisalo »vas ne želi videti«, tudi dokumentacije nisem nič videla.

B.2.60 Jaz nimam pravice videti svojega spisa, zato, ker je ona rekla, da ne dovoli, in njena beseda je nad mojo. Če (biološki, op. a.) starš ne dovoli, ti nimaš pravice videti svojega spisa.

- **Poti po katerih udeleženi v posvojitvi pridobivajo informacije**

Preko CSD

A.2.45 Socialna delavka je v prvem letu (otrokove namestitve, op. a.) poskušala dobiti več informacij, vendar jih ni dobila.

A.6.11 Nekaj korenin poznamo, preko CSD-ja pa nismo nič dobili.

B.2.29 (Da biološka starša nista Slovenca, sem izvedela, op. a.) na centru, ko sem bila polnoletna.

B.2.35 (Biološka mama, op. a.) je bila grozno presenečena, ko jo je klicala s centra, da bo kdaj še govor o tem, ona je mislila, da je pač s tem, ko je dala otroka v posvojitev, konec.

B.2.36 In ko jo je (biološko mamo, klicala socialna delavka, op. a.), da bi jaz želela stik, je ona takoj rekla:

»Jaz sem mislila, da je s tem zaključeno.«

B.2.47 To se mi zdi zamalo, da ti center ne da nobenih podatkov, ker ona (biološka mami, op. a.) ne dovoli. Ja, kaj sem pa jaz? Ker jaz ne dobim njenega dovoljenja, ne morem iz centra čisto nobenega podatka dobiti.

B.2.49 Ja, jaz sem bila še v srednji šoli, se pravi še mladoletna, ko sem ju prosila, da gremo na CSD vprašat in sta šla.

S pomočjo drugih ustanov

B.2.37 Sicer sem jaz potem še malo raziskovala, šla sem še na nadškofijo, na upravno enoto v Kranj, ker je tukaj v rojstnem listu, veš še te stare bukve imajo in piše notri ime priimek, rojstni datum in kje je bila ona rojena. To sem zvedela, to je bilo tam napisano in to kar sem zvedela, sem si takrat zapisala.

B.3.10 Nekaj sem že iskala preko odločbe na matičnem uradu, kjer sem odprla mapo.

B.3.28 Dobila pa sem informacijo o imenu biološke mame, to sem dobila na podlagi lastnega raziskovanja, na sami odločbi o posvojitvi, ki je spravljen na matičnem uradu RS.

B.3.35 Raziskovala sem na matičnem uradu, najela zasebnega detektiva in stopila v kontakt z bratrancem po biološki plati.

B.3.37 Odločbe (o posvojitvi, op. a.) niso pokazali, dobila sem jo na matičnem uradu, kjer je bila ful odprta, sočutna ženska.

B.3.11 Dala sem poizvedbo za mamo, videla sem sliko in vse mi je padlo dol, tudi z detektivom se nisem dobro ujela.

Po neformalni poti, preko poznanstev

A.6.48 Ljudje tudi če vejo, ne upajo oz. nočejo govoriti. Se nam je zgodilo, da se je nekdo zagovoril in ni upal potem nič naprej povedat, pa sem ga nekajkrat vprašala.

A.12.14 Do informacij sva prišla po neformalni poti. Svakova sodelavka ima prijateljico, ki je poročena z Gancem, in ta pozna odvetnika, ki je tam urejal posvojitev. Naslednji dan pride in pravi, daj, lepo te prosim, na tale e-mail napiši, da je s hčerko vse ok, ker dol ful sprašujejo, kaj se dogaja. Ta odvetnik je že pisal prejšnjim posvojiteljem, pa se niso odzvali.

A.12.15 In potem sva na ta način (po elektronski pošti, op. a.) počasi dobivala kakšno slikico, pa odločbo prejšnjih posvojiteljev in take stvari.

B.2.44 Oče je poklical tega župnika (kjer me je biološka mami pustila, op. a.) in mu je (župnik, op. a.) povedal celo štorijo.

Z obiskom rojstnega kraja, rojstnega kraja bioloških staršev

B.2.39 Me je ena punca našla po Facebooku in je ona isto šla kar v rojstni kraj te mame in so ji v bistvu tam tiste mamce, ki vse vejo, povedale in je v bistvu tam izvedela (kdo je oče, op. a.), čeprav je bil fotr neznan in ga je celo spoznala, v parih dneh je spoznala vse.

B.2.40 Mislim, baje, da ti župniki (v rojstnem kraju bioloških staršev, op. a.) kar vse pokažejo, in mislim, da so potem imena njenih staršev izvedli.

Direktno od bioloških staršev

A.11.13 Pogovarjamo se z roditeljico, smo v stikih (informacije dobiva tudi na ta način, op. a.).

A.6.14 (Pri posvojeni hčerki, op. a.) so stvari bolj odprte (stik z biološkimi sorodniki, op. a.), malo tudi komuniciramo in se dobimo enkrat na leto.

A.6.17 (Z biološkimi sorodniki, op. a.) si tudi pišemo, kakšen sms, za kakšne praznike tudi kakšno voščilnico, čisto odprto.

A.11.4 Hitro smo navezali stike z roditeljico in njeno družino. Z najino hčerko o trenutnem položaju odprto govorimo, stike z roditeljico urejamo sami in gojimo korektne odnose.

B.1.2 Sedaj se dogovarjamo, da bi šle z mami in biološko mamo skupaj na kosilo.

B.1.12 Oči nikoli ni nič spraševal, če mu nisem sama omenila, ampak če bi jih spoznal (biološke starše, op. a.), bi jih lepo sprejel.

B.1.28 Spoznala sem tudi biološke stare starše po biološki mami.

Preko drugih oseb ali ustanov

A.12.17 In potem sva sčasoma (odvetnika v Gani, op. a.) prosila za kakšno sliko biološke mame, bratov in sester. In potem je šla tajnica tega odvetnika na njihov dom, se je morala pol dneva voziti, pokazala je vse slikice in so se lepo zahvalili in napisali eno pismo za naju in eno pismo za hčer, zakaj je bila posvojena.

A.12.21 Jaz ne vidim nič narobe, če kdaj pa kdaj kaj pošljem in potem tudi kaj nazaj dobim. Kar jaz dobim nazaj, je vredno več kot 100,00 €. Hči tudi nima zamer do njih in mislim, da bo šla zaradi tega lažje čez.

Preko socialnih omrežij

B.1.8 Za moj rojstni dan je (biološka mama, op. a.) na Facebook napisala »Happy 18, my lost daughter. I love you ...« zato sem vedela, da bo ok, samo sem čakala neko spodbudo z njene strani.

B.1.9 Tudi njena otroka sta »všečkala« objavo, tako da sem vedela, da bo ok.

• Stiki z biološkimi brati in sestrami/sestričnimi posvojenimi v drugih socialnih družinah

A.3.5 Midva trenutno omogočava oz. spodbujava stike sina z njegovima posvojenima bratoma in se zavedava pomena teh stikov.

A.9.10 Enkrat je omenil, da bi želel spoznati svoja polbrata in polsestro.

A.12.28 Na morju smo se srečali s hčerkino sestrično, ki je bila prav tako posvojena. Midva sva hčerki povedala, da je njena sestrična in posvojiteljja sta bila prav užaljena, da to pa ne. Smo šli prav po deblih, ampak očitno je bila ona presenečena, ker njihova hči ni vedela in je ona to drugače vzela.

10.2.3. Podpora po posvojitvi

• Občutki socialnih staršev ob namestitvi otroka v družino

A.1.28 Čez noč postaneš starš in morda si pred tem tega nisi mogel v celoti predstavljati. To vez, čustva.

A.2.31 Seveda je bil kljub vsem pripravam šok, ko ti otrok »pade z neba«.

A.2.32 Potem, ko se zbudiš iz tega šoka, se spomniš pogovorov in nasvetov. Hitro se znajdeš, veš kako sporočiti novico drugim in kako se pogovarjati o posvojitvi.

A.2.51 Bila sva navdušena, očarana, vesela, zadovoljna (ob namestitvi otroka v posvojitev, op. a.) in hkrati zaskrbljena in prestrašena.

A.5.23 Po posvojitvi je bilo stresno za vse skupaj. Res pa je, da smo se takoj začutili, bila sta nama namenjena.

A.6.54 (Ko je bil otrok nameščen, sva čutila, op. a.) veselje in tudi stres. Pri hčerki je bilo naporno, imela je 39 stopinj vročine. Vsaj tri tedne nisem šla na toaleta, brez da bi jo imela v naročju.

A.6.55 Name je bila (hči, op. a.) prilepljena podnevi in ponoči, kar se tega tiče, je bilo zelo stresno.

A.6.57 Tukaj sva morala sama speljat (prilagoditev po posvojitvi, op. a.), CSD ni imel nobene veze.

A.6.58 Pri sinu so bili začetni trenutki manj stresni, ker je bil dojenček, saj je veliko spal.

A.6.59 (Posvojitev, op. a.) si zagotovo človek predstavlja bolj idealizirano, predstavlja si več lepih trenutkov in kako bo lušno. Kako se bomo skupaj igrali, se samo objemali in bo samo fino, konec koncev pa ni, saj je veliko več vsakdana in se veliko več kregamo. Iz dneva v dan moramo garati za šolo, ampak to pač tako je in je tudi fajn tako.

A.7.37 (Ob posvojitvi, op. a.) sem bila presrečna, hkrati pa nekoliko prestrašena.

A.9.34 Bilo je zelo veliko veselja, navdušenja, pa tudi nekaj strahu v smislu, ali bova znala biti starša temu otroku.

A.10.17 (Ob prihodu otroka v družino sem bil, op. a.) srečen, zmeden, prestrašen in razmišljal ali bomo zmogli.

A.11.14 (Občutki ob posvojitvi so bili, op. a.) veselje, ljubezen, radost, odgovornost, zbeganost, strah, volja,...

• Potrebna podpora

A.9.35 Po posvojitvi otroka sva iskala podporo pri učnih težavah.

• Srečevanje z drugimi socialnimi starši in drugimi socialnimi družinami

A.1.16 Pomaga odkrit pogovor z drugimi člani skupine, ki iskreno poročajo o vseh izzivih starševstva (posvojenemu otroku, op. a.).

A.1.31 Izkušnje (z drugimi posvojitelji, op. a.), ki si jih podelimo, so neprecenljive, tako za starše kot za otroke.

A.2.19 Izredno prijetno sva se počutila med ljudmi v skupini. Nisva se več počutila sama, ampak del sebi enakih.

A.2.33 Dobiš ogromno podpore in razumevanja od skupine (ljudi, ki so že posvojili, op. a.).

A.2.58 (V skupini, op. a.) čutiva pripadnost in neko varno zavetje, če bi ga kdaj potrebovala.

A.3.15 Zaradi izkušenj drugih (socialnih staršev, op. a.), ki so jih delili z nami, se je bilo lažje soočati z raznimi nepredvidljivimi situacijami, ker smo bili na nekatere že opozorjeni.

- A.3.30 Z drugimi posvojitelji se srečujemo na društvu Deteljica, na pohodih in taboru. To so neprecenljivi trenutki, ki so pomembni tako za naju kot tudi za sina. Tu smo v krogu sebi enakih in se res dobro počutimo.
- A.4.4 Najbolj koristno je bilo srečevanje s pari, ki so že imeli tovrstno izkušnjo (posvojitve, op. a.).
- A.4.11 Največ odgovorov lahko dobiš od nekoga, ki je že šel skozi postopek posvojitve ali rejništva.
- A.5.30 Pomeni nama veliko, da sva na Deteljici slišala izpovedi iz prve roke.
- A.6.64 Skozi to, da smo se (na Deteljici, op. a.) dobivali z veterani, ki so že imeli svoje otroke, vidiš, da so v redu, skozi to se marsikaj da videti, na ta način si lažje zgradiš primeren odnos do tega.
- A.6.65 Mi veliko pomeni, da imaš polno ljudi, ki so na isti poti, da se z njimi pogovarjamo, odpiramo in tako naprej. To je ogromno.
- A.6.66 Z družinami, ki so posvojile, lahko spregovoriš o problemih glede vzgoje in odraščanja, saj so otroci kot vsi drugi, so pa še kakšne stvari, ki jih slišiš, in si malo bolj pozoren ali pa se česa naučiš.
- A.7.19 Mislim, da nama bodo v prihodnosti prišle prav izkušnje parov, ki so šli čez postopek posvojitve, in njihovo doživljanje.
- A.7.45 S posvojitelji se lahko srečujeva tudi na dogodkih Deteljice. Nama to pomeni priložnost za izmenjavo izkušenj, spoznavanje primerov dobrih praks in pasti.
- A.9.38 (Z drugimi socialnimi starši, op. a.) se lahko pogovarjamo o lepih trenutkih starševstva, o bogastvu doživljanja ob posvojenih otrocih, pa tudi o stiskah in vprašanjih, ki jih prinaša posvojitve.
- A.10.21 V okviru društva Deteljica se srečujemo z drugimi socialnimi starši in zdi se mi zelo pomembno, da si izmenjujemo izkušnje.
- A.11.17 V skupnosti Deteljica imava priložnost srečevanja z drugimi posvojitelji, to nama pomeni neprecenljivo izkušnjo.
- B.1.33 Z mami sva hodili na tradicionalna srečanja v Preddvoru, spoznali smo še z eno posvojiteljsko mami, ker sva z njeno hčerko hodili skupaj na balet. Ta posvojiteljica in mami sta se veliko pogovarjali.
- B.1.37 Druge posvojiteljske družine sem srečevala v Preddvoru na tradicionalnem srečanju posvojiteljskih družin, kasneje pa na Deteljici.
- B.2.58 Tudi to, da smo hodili na tradicionalna srečanja v Preddvor, mi je bilo ful dobro, zato, ker si med svojimi, da je bila sestra tam zastavljena, mislim, tam je bila ona drugačna.
- B.3.43 Sodelovanje na Deteljici je pripomoglo k mojemu razumevanju socialnih staršev.
- **Srečevanje z odraslimi posvojenimi osebami**
- A.1.34 Odrasli posvojenci so predvsem popolnoma odvezli (moj, op. a.) strah pred srečanjem z biološkimi starši in poudarili pomen le-tega za otoka.
- A.2.59 Bilo nama je izredno zanimivo in pomembno, da sva slišala, kako (posvojenci, op. a.) razmišljajo, kako doživljajo svoje starše (biološke in nadomestne) in to, da so posvojeni.
- A.3.31 Za naju so bile izpovedi odraslih posvojencev zelo dragocene, lahko rečem da kar ključne v pripravi na posvojitve. Izpovedi posvojencev so se naju zelo dotaknile ...
- A.4.12 Srečevanje z drugimi posvojenci ti zelo pomaga v prvem obdobju posvojitve – pri prilagajanju na novo okolje.
- A.5.30 Pomeni nama veliko, da sva na Deteljici slišala izpovedi iz prve roke.
- A.6.67 Iz teh izkušenj (posvojenih oseb, op. a.) se lahko učiš, kako ob kakšni stvari reagirati ali pa kako česa ne početi, pa čeprav bi to počel samo zato, da bi otoka zaščitil ali pa mu hotel najboljše. To pa je edino doživljanje, ki ga midva res ne moreva doživeti, in zato ne veš, kako reagirati.
- A.7.46 Tudi odrasle posvojence srečujeva na Deteljici. Vesela sva, da lahko slišiva njihove zgodbe in se iz njih učiva. Predvsem o potrebah posvojenega otoka in kako dojemajo posvojitelje in svoje rodne starše.
- A.9.39 Pomembno mi je slišati izkušnje odraslih posvojencev. Kaj jim pomeni dejstvo, da so posvojeni, kakšne strahove imajo, kakšne občutke... Ob njihovih izpovedih si morda lahko predstavljam, kakšne občutke in strahove ima moj posvojen otok, kako naj ravnava midva kot posvojitelja ter kje in kako naj nudiva podporo.
- A.10.22 Tudi izkušnje posvojenih otok mi pomenijo veliko, da vidim, kaj se dogaja z njimi in kako iščejo svoje korenine.
- A.12.34 Ker sem poslušala odrasle posvojence, vem, kako pomembno je povedati, ker to je del njega, njegova identiteta. Iz prve roke izveš, kaj posvojene osebe čutijo, kako razmišljajo in jaz bi vse te »Gance« sem poslala, da posvojene osebe govorijo njim.
- B.2.64 Z odraslimi posvojenci imam kontakt, ker obiskujem še eno skupino, me je presenetilo, da so tudi petdeset (let stari, op. a.), da se je že takrat to dogajalo, takrat je bilo še bolj zaprto.
- **Srečevanje posvojenih otok**
- A.1.35 Trenutno mu (posvojenemu otoku, op. a.) veliko pomeni predvsem zgled, da je posvojenih otok veliko in da so to otroci kot vsi drugi.
- A.2.60 Najina dobra prijateljica sta posvojila fantka, tako da se sreča z njim, ko se družimo.
- A.2.61 Poletni tabor (v okviru društva Deteljica, op. a.) si (otok, op. a.) zelo zapomni, se ga veseli in sprašuje, kdaj gremo spet. Tam se zelo hitro sprosti in najde družbo.

A.3.32 (Na pohodih in taborih društva Deteljica, op. a.) tudi sin srečuje druge posvojene otroke in prav gotovo bo v dobi odraščanja stik z ostalimi posvojenimi otroki za njega zelo pomemben.

A.6.68 Otroci so vsi med seboj zelo povezani. Prijatelji so med seboj in take povezanosti, ki jo imajo ti otroci med seboj, ne čutiš v drugih družčinah. To jim veliko pomeni. Ne vem, koliko jim bo pomenilo kasneje, ampak trenutno jim tudi to daje neko moč.

A.7.47 Imela sem pa priložnost videti, koliko je (srečanje posvojenk, op. a.) pomenilo hčerki prijateljev. Prav čutila sem lahko, kako se identificira s hčerko in kako se med njima plete posebna vez. Verjamem, da bodo takšna srečanja veliko pomenila tudi moji hčerki.

A.9.40 Veliko je že to, da se otrok zaveda, da ni edini posvojeni otrok, ampak je teh otrok več. Da se o posvojitvi lahko pogovarjajo, da slišijo izkušnje, kako kdo gleda na biološko oz. posvojiteljsko družino.

A.12.26 Tam (v skupini posvojiteljev ganskih otrok, op. a.), je bolj pomembno, da se otroci igrajo.

A.12.36 Hčerka gre na to gansko srečanje zelo rada, ker ni drugačna, jih rada vidi (druge posvojene otroke, op. a.).

B.2.63 Meni je bilo zdaj dobro, ker sem v to skupino (posvojenih oseb, op. a.) hodila, čisto fino, da smo se družili, vidiš tudi druge zgodbe, kako drugi to sprejemajo, moške, žene in kako otroci to sprejemajo.

B.2.65 Nekaj tako globokega te povezuje s temi ljudmi, da imaš občutek, da jih že dolgo poznaš in jim zaupaš, pa čeprav jih, ne vem, pol leta poznaš.

B.3.44 S sestrično sva o posvojitvi spregovorili šele pri njenih 18. letih, da naju najina situacija v družini povezuje.

• **Oporna točka, kamor se socialna družina lahko obrne ob izzivih povezanih s posvoji**

A.1.29 Če imava vprašanja ali pomisleke (povezane s posvojitvijo, op. a.), se obrneva na Deteljico.

A.2.34 Največ pomoči sem čutila od posvojiteljskih parov, ki že imajo posvojene otroke, in vodje skupine za pripravo.

A.2.55 Deteljica je naslov, kamor bi se obrnila, če bi se znašla pred kakšnim posebnim izzivom.

A.3.16 Veš, da ob morebitnih vprašanjih, ko ne boš vedel kako, nisi sam in se lahko obrneš na go. Viko ter člane društva Deteljica.

A.3.28 Vem, da se lahko obrnem na obe socialni delavki, na Društvo Deteljica, go. Viko in ostale člane.

A.6.61 (Podpora sva iskala, op. a.) samo znotraj Deteljice, obračala sva se na Viko, če je bilo kaj.

A.6.62 Če bi stvari dobro teklo, bi moral biti center tisto, kar je pri nas Deteljica, ali pa vsaj za tiste, ki nimajo Deteljice. Nekaj rabiš. Vsaj občutek, da lahko nekoga pokličeš, nekoga, ki ima izkušnje.

A.7.40 (Z vprašanji in izzivi, vezanimi na posvojitev, op. a.) se lahko obrneva na Deteljico ter na znance, ki so tudi posvojili. Mislim, da bi se lahko obrnila tudi na matični CSD.

A.7.43 V primeru težav, bi se najbrž prej obrnila na prijatelje, ki imajo tudi posvojene otroke in na Deteljico.

A.7.44 V službi imam dve sodelavki, ki sta posvojili več let pred mano in imata že odrasle otroke. Od tega imam predvsem z eno sodelavko bolj odprt odnos in se lahko z njo pogovarjam, če to potrebujem.

A.10.19 V primeru težav se lahko obrnem na starše in strokovnjake v okviru društva Deteljica.

A.11.15 Največje podpore sva bila deležna od ge. Viktorije Bevc, skupnosti Deteljica oz. prijateljev od tam. Drugače je bila »podpora« družine za posvojitev skoraj bolj pritisk na naju.

A.12.27 Tudi tisti starši (ki imajo posvojene otroke iz Gane, op. a.) hodijo enkrat na mesec k Bankovi in se tam pogovarjajo. Mislim, da oni ne odobravajo – kaj bodo spraševali (o bioloških koreninah, op. a.).

A.12.30 Sva sploh nehala tam v skupini (ganskih otrok, op. a.) govoriti, ker sva dobila občutek, da ne odobravajo tega, da kaj poveva hčerki, pa da kaj pošiljava dol.

A.12.31 Neka mamica nama je enkrat na morju rekla, da nima nič proti, če midva pošljeva denar dol, da pa naj to v skupini ne govorim, tako da jaz, če me vprašajo, povem, ne izpostavljam pa sama.

A.12.33 Jaz sem že tako dolgo vključena v Deteljico in zmeraj si rečem, sedaj pa ne bom več. Vendar vedno kaj novega izveš, saj se tudi jaz se kdaj zmotim, vedno tudi kaj fališ, ampak, če bom pa rabila kaj za hči, pa lahko vprašam.

A.13.2 Vedela sem, kako gre, ker sem imela prijatelje, ki so že posvojili pred nami in tudi na forumu napišejo, katere papirje potrebuješ.

A.13.13 Na CSD-ju sem povedala, da v Deteljico ne bom šla, ker mi ni do tega, da bi ona dobila občutek, da je drugačna. Nisem hotela, da bi morala tam z otrokom skupaj sedeti, ker ona je naša, in ne bi rada, da dobi občutek drugačnosti.

A.13.14 Zato sem socialnemu delavcu na CSD, ko sem posvojila tudi povedala, da se na Deteljico ne mislim vključit, da od njih pa pričakujem podporo, če jo bom potrebovala.

B.1.35 Če karkoli rabim, se obrnem na ljudi, ki imajo izkušnjo, povezano s posvojitvijo, in sem jih spoznala preko Deteljice.

B.3.40 Na Deteljico sem se vključila za psihosocialno pomoč, četrto leto teče, kar sem tu, in mi je ful fajn.

B.3.41 Psihosocialno podporo sem začela iskati, ko sem dobila hčerko, da ne bi imela enakega otroštva kot jaz. Nisem imela potrebe po vzporednicah, se pravi nosečnosti itd., imela pa sem potrebo po biološkem otroku, da je nekaj mojega, da bom lahko dojila itd.

B.3.45 Na Deteljici sem vse skupaj postavila na svoje mesto, da sem razmejila nerazrešeno neplodnost pri starših, da sem razumela neverbalno komunikacijo. Pripomoglo je tudi k zavedanju same sebe, občutku krivde, moralne pripadnosti družini.

B.4.19 Deteljica je društvo, kjer sem dobila veliko odgovorov na vprašanja.

B.4.20 Izredno vesela in hvaležna sem, da to društvo (Deteljica, op. a.) obstaja, kajti tam sem spoznala mnogo prijetnih sogovornikov, ki so mi odprli različne poglede na posvojitve in dali nekatere odgovore.

B.5.21 Na Deteljici mi je fino, ker nisem edini, da nisem sam v tem. Te skupinske (terapije, op. a.) se mi zdi, da dosti bolje delujejo, tako podpora, varna točka. Sedaj tudi lažje govorim o tem, na začetku mi je bilo težko govoriti o tem.

- **Sodelovanje s CSD**

A.1.30 Sodelovanje (s CSD, op. a.) je zaželeno. Trudimo se ohranjati stike, saj bodo v prihodnosti še pomembnejši.

A.2.54 Po posvojitvi (s CSD-jem, op. a.) nismo več v stiku.

A.2.57 Sodelovanje se nama zdi zaželeno v primeru, če bi biološka mama želela srečati svojega sina ali on njo.

A.3.27 Pomoč (CSD-ja, op. a.) sem iskala pri organizaciji svečane posvojitve in pri posredovanju fotografij biološki mami.

A.3.29 Sodelovanje s CSD je zelo zaželeno, predvsem pa bo to pomembno, ko bo sin malo starejši in se bodo pojavila razna vprašanja in želja po vzpostavitvi stika z biološkimi starši.

A.5.22 Dobili smo pismo (biološke, op. a.) matere, ki ga je poslala na CSD, ta pa nam.

A.5.28 Naš CSD s posvojitvami nima izkušenj, zato z njimi nisva v stiku.

A.5.29 Strokovna delavka s CSD-ja, s katerim smo sodelovali (od tam, kjer je mati nazadnje bivala), je biser. Takoj je začutila potrebo otrok, zato se občasno prijateljsko pokličemo.

A.6.60 Od centra niti ne pričakujem, da bi kaj veliko sodeloval z nami.

A.6.63 Nama se je zdelo (sodelovanje s CSD-jem, op. a.) nepotrebno, ker sva vedela že vnaprej, da nama na CSD-ju nimajo kaj pomagati.

A.7.41 Ugotavlja pa, da je iniciativa za vzdrževanje stika s CSD-jem bolj na najini strani kot na njihovi.

A.7.42 Njihovo sodelovanje (s CSD, op. a.) si želiva še na svečani posvojitvi in kasneje, ko bi hčerko karkoli zanimalo o posvojitvi, biološki mami ipd.

A.10.20 Sodelovanja je zelo malo, samo občasno, ko se srečamo ob kakšnih dogodkih. Trenutno niti ne potrebujemo sodelovanja.

B.1.34 Sodelovanja s CSD po posvojitvi ni bilo.

B.2.59 Sodelovanja s CSD ni bilo. Tudi ko sem bila jaz stara 18, ko sem šla nekaj vprašat, so mi itak rekli, da mi ne morejo nič povedati, da mama ne želi, da je tako tam zapisano. Potem sem šla še enkrat na Vič, če se je kaj spremenilo, tam je pisalo »vas ne želi videti«, tudi dokumentacije nisem nič videla.

B.2.60 Jaz nimam pravice videti svojega spisa, zato, ker je ona rekla, da ne dovoli, in njena beseda je nad mojo. Če (biološki, op. a.) starš ne dovoli, ti nimaš pravice videti svojega spisa. Pa dej jo vsaj še enkrat poklicat (socialna delavka, biološko mamo, op. a.).

B.3.42 Ko sem sama začela raziskovati, je bila prva izkušnja s CSD-jem dobra, druga malo manj, saj je (socialna delavka, op. a.) dala spis daleč stran od mene in podala le tisto, kar sem zahtevala.

B.4.9 Na CSD so jima rekli, naj posvojitve ne vpliva na družino in da smo čisto normalna družina in ne posvojiteljska. Kasneje se je to izkazalo za zelo nesmiselno izjavo.

B.4.14 Iskala sem informacije na CSD, vendar je CSD moj spis izgubil. Zanimivo je, da se je v tistem času izgubilo veliko spisov, ne samo moj. To je zaskrbljujoč podatek, ki se mu socialni delavci skušajo ogniti kolikor se da, saj nekateri izredno dobro vedo, kaj se je z njimi zgodilo.

B.5.20 S CSD ni nič sodelovanja, enkrat, ko sem bil star štiri leta, smo v Kopru srečali Viko, pa je bilo tako: na hitro pozdrav in čim prej stran. Še zdaj se spomnim slike iz bazena: strah – čim prej stran.

A.12.5 Dvakrat sva pisala strokovni delavki na CSD. Rekla sva ji, če bi lahko pridobila še kakšne slike ali pa karkoli, ker smo doma sestavljali album, da bi pač imela kakšno sliko. In je rekla, da bo in je bilo pol leta in še več okoli, potem je prišla na obisk, sva ji ponovno rekla, pa je rekla, da ona sedaj ne ve, kje so. Tako, da nisva potem nič dobila.

A.12.24 Ampak onadva (prejšnja posvojitelja, op. a.) ga nista dala, če pa bi socialna delavka vprašala, če ga imata, bi ga po mojem dala. Če sta prinesla vse igrače, bi najbrž tudi to.

A.6.12 Na CSD-ju niso bili nič kaj pripravljeni sodelovati, bilo jim je celo odveč, da smo se prišli pokazat.

- **Posreden kontakt z biološko družino preko centra za socialno delo**

A.3.7 Biološki mami smo preko CSD že povedali, da si želimo stikov, ko bo pravi čas za to, oz. smo jo prosili, ali jo lahko kontaktiramo in če bo pripravljena na stike.

A.3.8 Občasno tudi ona pokliče (biološka mama, op. a.) na CSD in se pozanima, kako so njeni sinovi, preko CSD-ja ji pošljemo kako fotografijo in tudi ona svojim sinovom pošlje kako igračo oz. voščilnico in pismo.

A.5.22 Dobili smo pismo (biološke, op. a.) matere, ki ga je poslala na CSD, ta pa nam.

A.7.3 Upava, da bi si tudi biološka mama v življenju premislila in morda iskala stik s hčerko preko CSD-ja.

A.9.37 Približno na dve leti napišem pismo CSD-ju in v njem opišem otroka (kaj počne, kaj ga veseli, kje so njegova močna področja in kje njegova šibka), da ga dajo v otrokov spis. Če bi biološka družina kdaj želela samo izvedeti, kako se godi otroku, ali videti kakšno fotografijo, imajo tako možnost to dobiti na CSD-ju.

B.2.31 Biološka mama mi je napisala pismo, ko so jo klicali s CSD, je telefon dol vrgla. Jo je bilo strah, da ne bom zdaj jaz prišla in komu življenje uničila.

B.2.32 Tudi ona (biološka mama, op. a.) je hotela, da ji pošljem sliko, ko sem bila stara 18 let in sem začela iskat. Bil je ravno maturantski ples in sem ji poslala sliko in jo je poslala nazaj.

- **Podpora centra za socialno delo**

A.2.41 S strani CSD-ja nisva dobila ustrezne podpore. Celo očitali so nama, ker sva si vzela par dni za premislek pred odločitvijo.

A.2.52 (Ob namestitvi otroka, op. a.) sva bila prizadeta zaradi odnosa nekaterih ljudi iz CSD-ja.

A.2.53 Ni nama bilo vseeno, ko sva izvedela, da socialna delavka prepričuje biološko mamo, da bi si premislila in preklicala posvojitev.

A.2.56 CSD zaradi neprijetnih izkušenj in neosebnega odnosa ne bi bila najina prva izbira za iskanje podpore.

A.3.26 Podpora CSD-ja bi na lestvici od 1 do 10 ocenila z oceno +10.

A.4.10 Podpore strokovnih služb CSD-ja (ob in po posvojitvi, op. a.) ni bilo.

A.5.25 Moja strokovna delavka, ki nam je bila dodeljena od tam (kraja, op. a.), kjer je biološka mati nazadnje bivala, je zlata.

A.7.39 Po posvojitvi so prihajale strokovne delavke na obisk in se pogovarjale z nami.

A.10.18 Podpora CSD, ki je vodila posvojitev, je bila zelo dobra.

A.11.16 Podporo strokovne službe CSD po posvojitvi bi opisal kot neprofesionalno.

B.1.36 (Socialne delavke, op. a.) so prišle na svečano posvojitev, po tistem ne več. Če so strokovni, bi morali biti na tak način, da posvojitelji in posvojenci dobijo podporo, če jo želijo. Pa tudi, da se spremlja, da posvojitelji posvojitve ne skrivajo, to se mi zdi še najbolj škodljivo.

B.3.39 Najbolj zanimivo je bilo, da sem spoznala socialnega delavca, ki je vodil mojo posvojitev. Vprašal me je po mojih starših, ko pa sem ga jaz vprašala glede posvojitve, pa je rekel, da o tem ne more govoriti, naj vprašam svoje starše in da on ni pristojen za te odgovore.

B.4.18 Nikakršne podpore CSD (ni bilo, op. a.) – nimam besed.

C.1.23 Oni (CSD, op. a.) so mislili, da midva rabiva pomoč pri vzgoji, ampak midva tega nisva rabila. Midva sva rabila pomoč pri stikih, ampak ko sva prosila za pomoč, so rekli, to niso take težave, da to ni tako hudo.

C.1.29 Mah, ne, meni je tisto, da mi rečejo, ah, če bodo samo taki problemi, pa naj bodo, pa za telefone, se kar sami zmenite in pa za stike, ja to mi je bilo..., to bi bila zame konkretno podpora, pa je ni bilo.